This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

~~16.g.11~~

REP. M 215

~~LSR 43 ADDS. H. 9~~

Ms. Cott. Nero D IV.

Ms. Cott. Jul. E VII.

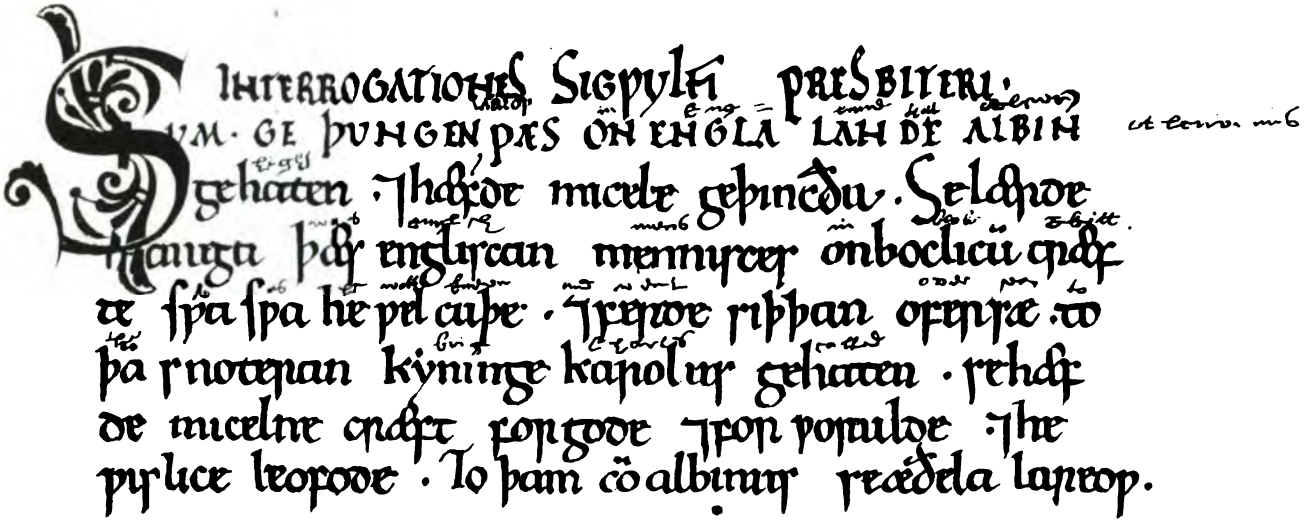

Screadunga

(Fragmenta)

ANGLOSAXONICA

MAXIMAM PARTEM

INEDITA

PUBLICAVIT

CAROLUS GUILIELMUS BOUTERWEK.

Somnias þâ screadunga!
Ev. Joh 6 12.

ELBERFELDAE

IMPRESSIT SAMUEL LUCAS

MDCCCLVIII.

OXFORD

Hasce plagulas aequo virorum doctorum iudicio paucis commendatas velim.

Obtinet inter thesauros Musei Britannici manu scriptos insignem locum evangeliarium *Nero D IV* signatum, quod ex viri sancti nomine, in cuius honorem circa finem seculi VII ab Eâdfrido († DCCXXI), ecclesiae Lindisfarneensis episcopo, mira cum arte exaratum est, librum S. Cûthberti († XX. Mart. DCLXXXVII) appellare solent. Sunt, qui eundem librum a locis, ubi una cum reliquiis sancti confessoris per multa secula asservatus est, vel Lindisfarneensem, vel Dunelmensem, vocitent. Sed cum universa nobilissimi huius et pietatis et industriae pristinae monumenti historia memorabilis satis sit nota, propter nomina tantum in margine inferiore paginae primae apposita, haec adnotanda esse mihi videntur.

Oeðilualdus (Æðelwold, † DCCXXXX), Eâdfridi in episcopatu successor, codicem inter κειμήλια monasterii Lindisfarneensis numeratum imaginibus et literis maiusculis artificiose expictis illustravit, et a Bilfrido anachoreta gemmis, auro et argento circumclusis, extrinsecus ornandum curavit. Circa medium denique seculum XII presbyter quidam Aldrêdus, monasterii Dunelmensis, uti coniicere licet, incola, codicem vocabulis anglicis, quae latinis superscripsit, totum interpretatus est. Has evangeliorum glossas, dialectum Northanhymbrorum referentes, in libro separatim edito ita digessi et disposui, ut continuam orationem efficerent et uno, ut aiunt, tenore legi possent, adiectis praeterea praefationibus earumque glossis, quotquot tum in manibus habebam.

Ut vero susceptam a me operam ad certum quendam finem perducerem, in Angliam profectus glossas etiam tunc ineditas e codice ipse descripsi, quas nunc, typis impressas, in paginis 1—17 foras emittere constitui. His adiunxi (in pp 65 et 66) praefationem Eusebii ad Carpianum datam, quae a *Josepho Stevenson,* anno MDCCCLIV, ante glossam evangelii Matthaei Lindisfarneensis, primo edita est.*) Quo facto accessus ad glossas huius codicis integras omnibus, quibus talia cordi sunt, nunc patet.

Secundo loco, in pp 17 ad 23, versionem saxonicam quaestionum Alcuini in genesin, per orbem christianum medii aevii magnopere celebratarum, quam monachus natione Saxo occidentalis circa finem seculi IX fecisse videtur, imprimendam curavi, qualem e codice homiliarum Cottoniano, *Julius E VII* signato, ipse descripsi. Interpres Saxo ex Alcuini opere, quod interrogationes numero CCLXXVIII comprehendit, et LXVIIII tantum maxime necessarias, „þâ nŷdbehêfestan," ut ipse ait, elegit, nec exemplar latinum accurate expressit, sed modo in angustiorem formam contraxit, modo additamentis longioribus interpositis ampliavit. Atque, ut clarius eluceret, quae ratio intercederet inter versionem saxonicam et scriptum archetypum, huius numeros uncis inclusos singulis quaestionibus anteposui. Ita etiam ii, qui dialecti Anglosaxonum, quae dicitur, minus periti sunt, si exemplar latinum evolverint, omnibus locis interpretationis saxonicae veram sententiam perspicient.

Eodem consilio glossarium adieci, voces non solum explicans eas, quae in interrogationibus Sigwulfi vel Alcuini leguntur, sed eas quoque, quae in libro has proxime excipiente, tractatu, dico, „de temporibus anni" occurrunt. Quem librum quamquam interpres Saxo ipse dicit e Bedae Venerabilis scripto eandem rem tractante esse desumtum, exemplar tamen latinum eius, quod sciam, exstat nullum. Editio princeps est ea, quam *Thomas Wright,* e codice Cottoniano, *Tiberius B V* signato, impensis societatis cuiusdam eruditorum, anno MDCCCXLI curavit, addita versione anglica. Ego infra, in pp 23 ad 31, textum imprimendum curavi e codice bibliothecae publicae Cantabrigiensis, cuius lectiones ab ipso cum editione Wrightiana collatas *Beniaminus Thorpe* mecum communicavit. Lectiones autem in imis paginis adiectae codicis sunt Cottoniani *Tiberius B V* denuo collati.

*) Quamquam iam anno MDCCCXXXIV haec praefatio impressa fuit ante collectionem versionum evangeliorum saxonicarum, inceptam illam a *Beniamino Thorpe* et *Johanne M. Kemble,* sed non absolutam, neque unquam in vulgus emissam.

Sequuntur glossae evangelii Marci sermone Northanhymbrico compositae, quales in codice bibliothecae Bodleianae Oxoniensis, nomine Rushworthii claro, exstant, ex apographo *Beniamini Thorpe* nunc primum editae. De affinitate, qua codex Rushworthianus cum Lindisfarneensi coniunctus est, in libro meo supra memorato disserui. Hoc loco ad ea, quae *Wanleius,* in describendo eodem codice, exposuit, hoc unum addiderim (quod *Beniaminus Thorpe* primus animadvertit), verba margini superiori paginae codicis ultimae adscripta rhythmi rarius quoddam genus exhibere, assonantiam, ut ita dicam, implexam, atque ita esse legenda:

hæfe nû *b*ôc *w*ritene · *b*ruca miƀ *w*illa ·
*s*ymle miƀ *s*ôƀum *gil*eôfa · *s*ib is eghwæm *l*eôfost.

Inde patet, ea non cohaerere cum inscriptione, in margine inferiore paginae paenultimae, hunc in modum expressa:

ƀe mîn *b*ruche gi*b*idde fore owiin ƀe ƀâs *b*ôc
gloesde færmen ƀæm preôste æt hârawuda;

haec enim imperfectum ostendunt rhythmum, vel prorsus nullum. Neque hoc omittendum esse putavi, nomen *Farmanni,* quod Northanhymbricum esse videtur, me semel tantum reperisse in libro vitae Dunelmensi a *Josepho Stevenson* edito p. 45.

Postremo eos, qui, glossario uti volent, admoneo, voces syllabis a dôm hâd scipe desinentes masculini esse generis, in ung et nes (nys) exeuntes feminini, atque vocabula cum syllabis praefixis et particulis â æt be for fore ge in mid of ofer on or tô uf (ufe) un under up ût ûƀ þurh composita in simplicibus esse quaerenda.

[MS. Cott. Nero D, IV 88b]

onginneð heafudweardo ł f̃ecuido ł f̃emercungo aefter marcus

INCIPIUNT CAPITULA SECUNDUM MARCUM.*)

onginneð

[fol. 89.] INCIPIT ARGUMENTUM.

Marcus ðe godspellere godes ⁊ petres in fulwiht sunu ⁊ in godcund word discipul sacerda
Marcus euangelista dĩ et Petri in baptismate filius atque in diuino sermone discipulus sacerdotium

in israhel doend æfť lichoma leuiť gecærred to geleafa cristes godspell in italia awrât ædeawde
in israhel agens secundum carnem leuita conuersus ad fidem Xp̃i euangelium in Italia scribsit ostendens

in ðon þ ec cynn his rehtlic were ⁊ criste f̃ðon frũma ðæs f̃ueardes in stefne witgeonges ceigendes ł clioppende
in eo quod et generi suo deberet et Xp̃o. nam initium principii in voce prophetiae exclamationis

settendes ł gesette endebrednise ðæs leuĩ lâr ł rêdes ædeaude þte bodude f̃egesægd sunu
instituens ordinem leuiticae lectionis ostendit ut praedicans praedistinctum Iohannem filium

zachariæs in stefne engles sæcgende gesended ne þ ane word lichoma geworden ah lichoma drihtes ðerh
Zacchariae in uoce angeli enuntiantis emissũ non solum uerbum caro factum sed corpus dñi per

word godcundes stefn gesaweled frũma godspellesca ðæs bodes were ædeawed þte seðe ðas rêdes witte he
uerbum diuinæ uocis animatum initio euangelicae praedicationis ostendens ut qui haec legens sciret

to huæm frũma lichomas in drihtne ⁊ hælendes tocymende ł hûs reht were to oncnauanne end in him word
cui initium carnis in dño et ihũ aduenientis habitaculum deberet agnoscere atque in se uerbum

stefnes þte in efnũ sônum losad were onfunde æfť ðon ⁊ endung ł fylnise godspelles werc ĩn eode ⁊
uocis quod in consonantibus perdiderat inueniret denique et perfectio euangelii opus intrans et

mið fulwiht drihtnes bodiga god ongann ł onginneñ ne wann accennise lichomæs ðon in ærrum
baptismo dñi praedicare dm̃ incoans non laborauit natiuitatem carnis quam in prioribus

awoendat were cwoeða ah all in ðæm f̃ðmestũ ðæt tal f̃letenes fæsťrn tales cunnung diables
uicerat dicere sed totum inprimis expositionem deserti ieiunium numeri tentationem diaboli

þ somnung wildeora ⁊ hernise brohte engla þte sette usih to oncnawanne suindrio
congregationem bestiarum et ministerium protulit angelorum ut instituens nos ad intelligendum singula

in lytlum ł in sceortum gemercade ne setnessa weorces alesde ⁊ ðæs geendedas werces
[fol. 89b] in breuia compingens nec auctoritatem facti rei demeret et perficiendi operi

ðone fyllnisse ne onsôce ł nalde onsacca soðða to tellanne ł to clænsanne him æfť lufu ł geleafo gehatne acueden bið
plenitudinem non negaret . denique amputasse sibi post fidem pollicem dicitur

u o
þte mið sæcerdhâd f̃cyðed were haefd ah þ âne efnegeðohte to lufo fẽworden sette gecoreniso ne sua
ut sacerdotio reprobus haberetur sed tantum consentiens fidei prædistinata posuit electio ut nec sic

---

u
*) *in margine leguntur haec:* ðe lifgiende god gemyne ðu eadfrið ⁊ æðilwald ⁊ billfrið ⁊ aldred peccať ðas feowero mið gode ymb woeson ðas bôc

---

1. Capitulae MS. 3. Dei electus. 4. æd eawde MS. 5. l. quid. propheticae. 6. ende brednise. ædeaude MS. — l. electionis. praedestinatum. 7. annuntiantis. sed et. 8. æd eawed MS. 9. tohuæm MS. — l. caro deberet. 10. l. perfecti. intrasset 12. l. viderat. totius exprimens. numerum ieiunii. 14. l. brevi. gyonercade? MS. — l. factae. operis. 15. per fidem. 16. tolufo MS. — l. praedestinata. potuit.

in woerc wordes were lôsad þte ærest earnade in cynn ſ̃ðon alexandriniscæ biscob wæs ðæs ł his ðerh
in opere uerbi perderet quod prius meruerat in genere . nam Alexandriæ episcopus fuit . cuius per
ana ł syndrigo woerc wiste ł to uutanne godspelles in him gecuoednu tosceada ⁊ ðone ðeodscip in him æs þte on-
singula opus scire euangelii in se dicat disponere et disciplinam in se legis a-
cnewa ł were oncnauen ⁊ þ godcund þte oncnewe ðæt gecynd ðaðe in us ærist eftgesoeca æſ̃ ðon ł soðða
gnosceret et diuinam in carnem intellegeret naturam quae in nos primum requiri . dehinc
gesoht ł gefregnu we wallaþ oncnawa habbas ł hæbbende meard fæstnunges ł trymnises forðon seðe plontaþ ⁊
inquisita uolumus agnosci habentes mercedem exortationis quoniam qui plantat et
seðe wyrðes an aron seðe ðoñ geðungennise ſ̃egearuas god is
qui rigat unum sunt qui autem incrementum praestat dñs est.

onginneð ſ̃ecuido ðara reda

INCIPIUNT CAPITULA LECTIONUM.

cyðnise engel þ is erenwreca biþ genemned ⁊ ſ̃ebod his
[fol. 90.] I. Esaiae testimonium Iohannis angelus id est nuntius appellatur et praedicatio eius
⁊ fulwiht asaegd is crist bodade gefulwad biþ ðer ðæs ðrinise ædeawad biþ of
baptismusque refertur. II. Xps praedicans baptizatur, ubi trinitatis panditur sacramentum. III. De
ceigeng petres ðara fisceras in somnunga of menn gaaist unclæne
uocatione Petri Andr[e]æ Iacobi et Iohannis piscatorum. IIII. In synagoga de homine spñ immundum
frohtende ⁊ ondetenda ſ̃drâf his frō monnum miþ mæht hered biþ frō swoer petres of feber
metuentem et confitentem expellens sua ab hominibus potestate laudatur. V. A socru Petri febre
miþ word ⁊ miþ dêd ſ̃draf berhto alle in untrymnisse gegamde þreof ł liceðrower miþ word miþðy
uerbo factuque depulsa uaria cunctos infirmitate curauit. VI. Leprosus uerbo quo
cuoeð ic willo geclænsad biþ ⁊ miþ leicnung ðæn eorð cryple miþ eft ſ̃gefnise gesald is synna
ait uolo mundatur et curatio paralytico cum remissione tribuitur peccatorum. VII. Leui
seðe ⁊ of geceigd wæs ⁊ ſ̃e bærsynnigra gebear ł ſ̃drifnise
qui et Mattheus de teloneo uocatur et pro publicanorum conuiuio quaerella uel obiectio pharisaeorum
ſ̃ihles ðæs alde ⁊ wines ł bytta miðceping gesægd biþ ſ̃e ðara ehera in sunnadæg miþ numenne
panni veteris et uini uel utriū conparatione refellitur. VIII. Pro spicarum in sabbato uulsione
ðæm telendum geðreatnum gefylgeð æſ̃ ðon honda dryge miþ eft boeteng ł eft boete ðæhtung wiþ
reprehensoribus increpatis sequitur manus aridae restitutio. VIIII. Consilium contra
hine hia doaþ gehêrdo ðer scipp gehrînon him ungelicum ł monigfaldū untrymnissū unhale
eum faciunt pharisaei deseruientes ibi nauicula tangentes eum diuersis infirmitatibus aegroti
gehæled biðon tuoel ðegnas to bodanne miþ word miþ gebrohtū mæhtū sendeð ôn beelzebub
sanantur. X. Duodecim discipulos ad praedicandum uerbo conlatis uirtutibus mittet in ꝑelzebub
hine mæge cueðende onsôc werere cuoeð in gaast halig ebolsong ⁊ ða moder
eum posse [fol. 90b] dicentes redarguit inremissibilem esse dicens in spm scm blasphemiã et matrem
⁊ broðer hia ceigaþ seðe ðæs fædores doeð willo lærde ſ̃e sette bispell ðæs sawendes ⁊
ac fratres eos uocat qui patris fecerit uoluntatem. XI. Docens proponit parabolam seminantis et
his ða ilca syndrige gesætte breht ædeawinise ðegnum leht under mitto ł fæt ne is to
suis eam seorsum exponit clara manifestatione discipulis. XII. Lucernam sub modio non po-
settenna ł slepende menn his gewæxe ⁊ of corn senepis cueð þ unsmyltnise miþ word
nendam uel dormiente homine sata eius crescere et de grano sinapis dicit. XIII. Tempestatem uerbo

1. derh MS. 2. l. opus fuit scire et. dicta. 3. l. agnoscere. intellegere. requiri oportet. 4. l. exhortationis. 11. l. tactuque. 17. l. mittit. 19. l. fecerint. 20. æd eawinise MS.

adrysnede ⁊ diowles f̃drâf gegeonga ł to geonganne lefde in bergũ foerende ðanė deada gewæcca
compescens et d[a]emones eiciens ire concessit in porcos. xiiii. Uadens mortuam suscitare

dohter iares ðæt wif frõ blodiorne ł blodes gytt hælde wæccað sona ⁊ þ maeden wundradon hia ł hia
filiam Iairi mulierem a profluuio sanguinis sanans suscitat protinus et puellam. xv. Miran-

wundrande þ lâr ⁊ mæhto ðæs wrihtes sunu ł smiðes sunu cuoeðað herdon frõ him ne were witge
tes doctrinam et virtutes fabri filium dicunt audientes ab eo non esse prophetam

buta worðung nymðe in oeðel his sende twoelfe boderes mið bodum læreð gebroht gefea
sine honore nisi in patria sua. xvi. Mittens duodecim prædicaturus praeceptis instruit conlata gratia

haelo ł halra haldend ðone iohem dæge his accennis ofslog ⁊ heafud his plæges meard
sanitatum. xvii. Herodes tenens Iohannem die sui natalis occidit caputque eius saltationis proemium

in disc ðær doehter salde of fif hlafũ ⁊ tuæm fiscum fif wæra ðusend gefylde
in disco filiae tradit. xviii. De quinque panibus et duobus piscibus quinque virorum milia saturauit.

ðiu feorða næht wacan cuom to ðegnum geongende of̃ ł bufa sæ telað ł niðrað
xviiii. Quarta noctis uigilia uenit ad discipulos ambulans supra mare. xx. Accusant pharisaei

ðegnas unðuegnum hondum ettende ⁊ weron geðreaten frõ him of strionendra ł ældra inf̃letnisse ł
discipulos non lotis manibus manducantes et increpantur ab eo de parentum inspretione uel

of oðrum miððy gesette ðaðe magon ðone monno widlega ðæs wifes docter
de ceteris [fol. 91.] exponente quae possint hominem inquinare. xxi. Mulieris syrophoenissae filiam

from dioble friað dumbe ⁊ deaf stefne eftsette cuoeð untyn of seofa hlafum ⁊
a daemonio liberat. xxii. Muto surdoque uocem restituens dicit effeta. xxiii. De septem panibus et

hwon lytle fiscas feor monna ðusendȧ gefylde becon ł tacon soecendum sealla
paucis pisciculis quatuor hominum milia saturauit. xxiiii. Pharisaeis signum quaerentibus dari

onsoc ⁊ lâr hiora geheht under ðærstes noma f̃e to behaldenne ðone blindo heartlice gemeð
negat et doctrinam eorum praecepit sub fermenti nomine praecauendam. xxv. Caecum paulatim curat

⁊ þ nængum cuoeða ł cuoede geheht ł hæt ðæm fraignendum huecl (*sic*) hine hia cuede godes
et ut nemini diceret imperat. xxvi. Interrogantibus quem eum dicerent Petrus Xp̃m dĩ

ondetað ⁊ sona f̃ðon drihtne ðrowende him cuoeðende wið cuoeð sie geðread ł bið geðreatad seðe
confitetur et mox quia dño passurum se dicenti contradicit arguitur. xxvii. Qui

losas cuoeð sawel his f̃e mec begæt hia ne hia þ gebirigdon ł gesupedon weron sume oðer ðone deað
perdit inquit animam suam propter me inuenit eam nec gustaturos quosdam mortem

wið ł oðð hia gesea hine in rîc his ⁊ sona of̃hiwade wæs inlaeded ⁊ iohannis weron ðrowende
donec uideant eum in regno eius statimque transfiguratus inducitur et Iohannem Heliae passuri

he gelicra ðrowende cuoeð eghuælc folð (*sic*) gesæh drihten geriordėade ⁊ gearn hælo bead ⁊
ipse similia passum dicit. xxviii. Omnis populus uidens dñm pauescens occurrensque salutat et

sunu sume ungeleaffullnise his biddende frõ dioble gefriað bið sellende hine
filius cuiusdã incredulitatem suam iuuari praecantis a daemonio liberatur. xxviiii. Tradendum se

f̃esægde ⁊ ða ðegnas huæt on wæg getrahtadon fraignende læreð f̃uost ł aldordõ ne sie to soecanne
prænuntians et discipulos quid in uia tractassent interrogans docet primatum non esse quaerendum.

mæht in his noma doende ne gelefes f̃beades ⁊ of̃ ymbcyrf liomana ondspyrendra ł ond-
xxx. Uirtutem in eius nomine facientes non sinit prohiberi et de abscisione membrorum scandalizan-

spurnendra gastlice ł megwlitlice læreð of wife f̃gefnisa soêcenda moises
tium figuraliter docet. xxxi. Pharisaeos de uxore [fol. 91b] dimittenda quaerentes Mosi

cyðnese efnegecerde ⁊ ða cild frõ him f̃beodend bloedsað of ûneaðalice ł unmæhtiglice wlonga
testimonio conuincit et infantes a se uetari prohibens benedicit. xxxii. De difficultate diuitum

2. blod iorne MS. 4. l. praedicaturos.

inngeonges in rîc godes wundrandū ðegnum cuoeð niðriendo godra woruldra hundteantigsiða monig-
intrandi in regnum dī mirantibus discipulis ait contemtores bonorum saecularium centuplū

fallice miþ oehtnissum eft to onfoenne ec ſe cueð hine slaende sedlo giuwende ðone iacob
cum persecutionibus recepturus. xxxiii. Item praedicens se occidendum sedes petentes Iacobum

ðreaþ ł ðreataþ ⁊ of aldordom haedno ſebeadend gelîcad ł gebîſ hersumnise miþ bisene ædeawed
increpat et Iohannẽ de prīcipatu gentiles prohibens imitandos humilitatis exemplo monstrato.

blind giude ł bæd inlihteþ wæs ⁊ fylgede sende to ðæm ðegne to asaldes
xxxiiii. Bartimaus (*sic*) caecus mendicans inluminatur et sequitur. xxxv. Mittit ad discipulum asinæ

to ðær sittende herde frō ðæm menigū la hæl usic gefoerde of temple to ficbeame yfle cueþ ⁊ foerde
cui sedens audit a turbis osanna. xxxvi. Gressus de templo ficulneae maledicit regressusque

ficbeam wundrandum cueþ biddendum miþ geleafa to onfoañ ða giuendę of mæht ðerh fregnendū
ficulnea mirantibus ait orantes credendo accipere postulata. xxxvii. De potestate percontantibus

he of fulwuiht miþ fraignung oſcuom ł gecerde ⁊ of wingeard ⁊ ðæm yrrestum buendū
Iudaeos ipse de baptismo Iohannis interrogando conuincit et de uinea colonisque pessimis

bispell sette cunnende of gyld ðæs cæseres geselenne æfterfylgeþ of ufa mercunc oſmercunc
parabolam ponit. xxxviii. Tentantes de reddendo Caesaris tributo consequenter ex suprascribtione

ł of onlicnese sceomiagaþ of wife seofa broðra lafe cunnendū ſe unge-
uel imagine confutauit. xxxviiii. Sadducaeis de muliere septem fratrum uxore tentantibus ob incre-

hleaffullnisse eristes ſcueþ ł telaþ ða boecere of bod æs fregnendes twufald lufes
dulitatem resurrectionis exprobrat. xxxx. Scribæ de mandato legis interroganti geminum dilectionis

ædeawde ⁊ huæs sie sunu crist fregnende læreþ of ſueard ðæs salmes nigoða ⁊ hunteantiges
ostendit et cuius sit filius Xp̃s [fol. 92.] interrogans docet ex principio psalmi centesimi noni

groeteng ec hiora in sprêc ðone ymbgeong cyðaþ ðone ł ða ðorſend widwa
salutationum quoque eorum in foro ambitum notat. xxxxi. In gazophilacium pauperem uiduam

tuege lytla senden allum geofa licendum ſebrohte getimbro temples eawendum ſsægde
duo minuta mittentem cunctis dona iactantibus p̃fert. xxxxii. Aedificationis templi monstrantibus prænuntiat

ða gefaello ⁊ of ungelicum ł brehtū ł fagungum ðæs hlætmesto tides miþ cunnungum towærdnum on longsū
ruituras et de diuersis ultimi temporis temtationibus futuris prolixius

tosceade merrunga læreþ ſe to behaldano ðone doege tocyme ane ðone faeder wiste cueþende
disputans seductiones ammonet praecauendas. xxxxiii. Diem aduentus solum patrem scire dicens

unwitendo hia ðea wæcca heht ⁊ gebidda of stæne fæt smirinise ł behleing iuðæs
nescientes eam seruus uigilare praecipit et orare. xxxxiiii. De alabastro ungenti uel proditione Iudae

ðæs sellendes ⁊ miþ gearwing ł ſegearuung eastres asaegd is ne ðon læs ⁊ færme his runlice ł deoplice ædeawed
traditoris ac praeparatione paschae refertur nec non et cenæ eius misticæ pan-

biþ ł haligdom ł selenise ⁊ ðrowunges his wundra asægd biðon erest his
ditur sacramentum. xxxxv. Traditionis ac passionis eius gesta narrantur. xxxxvi. Resurrectionis eius

ðerh ðona sceortlice miþ soðfæstnise biðon ædeawed hiora sū ungeleaffullnise frumlice geðreaþ biþ ⁊ astignise
perinde breuiter ueritate monstrata quorumdam incredulitas clementer arguitur et ascensio

⁊ to suiðrū godes gesæt ł ðegnna ſebodung becnū æſ̄ fylgendū gesægd is
adque ad dextris dī consessio uel discipulorum praedicatio signis sequentibus indicatur.

asægd is æfter marc ðe seſ̄nes dæg halig arlig æſ̄ fifteig dæg fæsſ̄n wodnes doege
Exblicit secundum Marcum Sabbato sc̃o mane post penticosten in ieiuniū feria ·IIII·

doeghwæmlice doeg drihtenlica of ſgefnise ðroung drihtnes uſ̄ hæl cristes frige doeg of ðæm hwitū eostres
cottidiana die dominica de indulgentia passio dñi nī ihū Xp̃i feria ·UI· de albas (*sic*) paschae.

1. 2. l. recepturos. 3. 16. æd eawed MS. 4. l. inlihted wæs. 11. æd eawde MS. 13. l. aedificationes. 16. l. seruos. 17. æd eawed MS. 19. ᵀrumlice MS. 20. l. atque a. 21. l. explicit. 22. doeg hwæmlice MS.

æfť lūc ðas mercong ælces godspeł ðe on tuoelm̃ byres on lucases dæl
[fol. 129.] Secundum Lucan

ieiunium sc̃i Iohannis baptistae dn̄ica ·III· de aduentum (*sic*) in nāt scī Iohannis bāp in natale dn̄i (*caet.*)

INCIPIT PRAEFATIO LUCAE.

lucas ðe syrisca ðære burge ł ðære ceastra fostring miþ cræfte lêce discipul ł larcneht ł fostring ðara
[fol. 130.] Lucas Syrus anthiocensiae arte medicus discipulus apo-

postolra æfť ðon ðone paule ł ðæm paule gesohte ł gefylgde wiþ ondetnise his herde drihtne buta hebsynne
stolorum postea Paulum secutus usque ad confessionem eius seruiens dn̄o sine crimine.

ťðon ne þ wif æfra hæfde ne suno hundseofeontig wintra geliorade in bithiniā in ðær byrig full
nam neque uxorem umquam habens neque filios ·LXXIIII· annorum obiit in bithiniā plenus

of halig gast seðe miððy ūt ł gee awrittnæ woeron ða godspella ðerh matheū æc sōð on iudea ðerh
sp̄u sc̃o. qui cum iam scribta essent euangelia per Mattheum quidem in Iudeam per

marð ðoñ on italia ·i· ðeað (*sic*) halge instihtade ł dihtade gaste I ðær ðeade dalū ðis aurat godspell
Marcum autem in Italia sc̃o instigante sp̄u in Achaiae partibus hoc scribsit euangelium

gemercade ūt he on ťueard ær oðero woere· awritteno ł to ðæm to ḥuon buta ða ðaðe endebrednise
significans etiam ipse in principio ante alia esse describta . cui extra ea quae ordo

ðæs godspellica gesetnisse tosceades ða maastū nēdðarf woerces ł ðæs wynnes wæs þte ærest creciscum
euangelicae dispositionis exposcit ea maxime necessitas laboris fuit ut primum Graecis

ðæm geleafulū miþ æghuoelcū witgong tocymmendo in lichoma godes crist̃ woerca ðiomenniscnise (*sic*) þte ne
fidelibus omni prophetatione uenturi in carnem dī Xp̄i manifesta humanitas ne

iudaiscū sagum hia to behealdenne woere in an aes willo tōhaldon þte ne ł ł æc tosliterū sagum ȝ
Iudaicis fabulis adtendi in solo legis desiderio tenerentur ne uel hereticis fabulis et

unwisliclū gemnisū besuicceno ł gemerredo foerdon frō soðfæstnise þte miswunne æfť ðon þte on fruma
stultis sollicitudinibus seducti excederent a ueritate elaboraret dehinc ut in principio

godspelles ioh miþ accennise ťe ondfengca ł to ðæm godspell awrite ȝ on ðæm se gecorene awrite
euangelii Iohannis natiuitate praesumta cui euangelium scribens et in quo electus scriberet

þte
ȝ ge tahte gecyðde ł getrymede ȝ in him gefylledo were ðaðe weron frō oðrō ongindo ðæm ťðon æfť
et indicaret contestans et in se completa esse quae essent ab aliis incoata. cui ideo post

fulwihtè sunu godes frō endung cneureses on crist gefylled gesoht wero frō fruma accennise
baptismum filii dī a perfeccione generationis in Xp̄o impletæ repetendae a principio natiuitatis

ðæs mennisces ðio mæht ðerhgelefed wæs þte ðæm soecendū geeaude in ðæm ofgenom wæs
humanae potestas permissa est ut requirentibus demonstraret in quo apræhendens [fol. 130b] erat

sunu inngæ ðæs iornende in god cneoreso tosende ł to in godes bodade in monnes
Natham filium introire currentis in dn̄ generationis admisso indisparabilis dī predicans in hominis

gecerræ in him ðerh sunu dyde seðe ðerh dauiþ ðone fæder cymendū getrahtade ł tosceade da in crist ðæm
redire in se per filium faceret qui per Dauid patrem uenientibus interpretabat in Xp̄o. cui

lūc ne is uncynn gee ðæra writtra apostolica wundra mæht in ryne ł biþ sald þte gode on god
Lucæ non inmerito etiam scribendorum apostolicorum actuum potestas in misterio datur ut dō in dn̄

full ȝ sune selenis gedrysned ł geendad gebed apostolū gewordne miþ blod drihtnes gecorenes tal
pleno et filio proditionis extincto oratione apostolis facta sorte dn̄i electionis numerus

1. 4. l. natione Antiocensis. — l. ad consummationem. 6. l. Bithynia. 7. l. Iudaea. 9. scribata MS. 11. l. geleaffullum. — l. manifestata humanitate. 12. l. attenti. 13. l. sollicitationibus. exciderent. 14. l. euangelium scriberet. 16. l. perfectione. 17. ge eaude MS. — l. apprehendens. 18. l. per Nathan filium Dauid introitu recurrentis. in hominibus. 19. Christum suum perfecti opus hominis redire. iter praebebat. 21. l. perditionis ab apostolis. numerus compleretur.

ꝛ sua pauł ðone endung mið apostolicũ wundrũ þte salde ðone long wið priclom eftdrægend driħ
sicque Paulus consummationẽ apostolicis actibus daret quem diu contra stimulos recalcitrantem dñs

c
geṣease þte redendũ ł eftsoecendum god ꝛ gif ðerh suyndriga to areccganne frõ usig darflicẹ woere
elegisset quod legentibus aut requirentibus dm̃ et si per singula expediari a nobis utile fuerat

wiste huoeðre þte ðæm wyrcende londbuend gerises of wæstmũ h þte getta we f̃gældon ł gesaegdon ł þ bærlic
sciens tamen quod operantẽ agricolam oporteat de fructibus suis edere uitauimus publicam

u
ferwitgiornis nere suiðor wilnendum god þte we gesegon ðon
curiositatem ne non tam uolentibus dm̃ uideremur quam fastidientibus prodissæ.

onginnað ða mercunga

INCIPIUNT CAPITULA.

mið fora saga lũc ðeofi godspell saegeð ł becneð ðerh endebrednise were gesceaden sacerd-
I. Praefatione Lucas Theofilo euangelium indicat per ordinem describturũ. II. Sacer-

had soðfæstes zacharie asægd bið ł is æc ða gesihðo in temple ofðon him sunu ðe engel ædeaude
dotium iusti Zacchariae refertur et uisio in templo qua ei filius angelo reuelante

gehaten wæs þte were accenned ðæs ũut ecnung ł accennise gemyndiged is gesended wæs engel to maria
promittitur nasciturus cuius etiam conceptio memoratur. III. Missus angelus ad Mariam

þte were accenned spreces ðone hæł miððy sona acenned wæs gegroeted wæs frõ elizabeth gefeande in innað
nasciturum loquitur saluatorem quo mox concepto salutatur ab Helisabeth exultante in utero

miððy ioħ huona æft̃ ðrîim moneðũ eftgecerred wæs in hus hire miððy acenned wæs ioħ
Iohanne. [fol. 131.] unde post tres menses reuersa est in domum suam. IIII. Nato Iohanne

mið stefne gespreca ðæm dumbe gesald wæs ðæm feder sona witgende se cnæht ĩ wæst̃n is oðð on dæge
uox eloqui muto redditur patri ilico prophetanti. puer in deserto est usque in diem

ædeaudnise his to isrł æc asægd is þ bod ðæs caseras ꝛ accennise cristes ðæm hiordũ frõ engel
ostensionis suae ad Israhel. V. Refertur edictum Caesaris et natiuitas Xp̃i pastoribus ab angelo

asægd bið ł wæs ofðon ł miððy þ heofonlic cempo ða menigo singeð wulder ł gefea sie in heonisũ gode
nuntiatur cum quo caelestis militiae multitudo canit gloria in excelsis dõ.

englum ofdune stigendũ ða hiordo færende ðone hæł in bĩnæ gesetted gemoetẹdn god of̃ ðæm
VI. Angelis discendentibus pastores profecti saluatorem in præsepio positum reppererunt dm̃ super his

ðaðe gesegon efnegeheredon ðe æhtaðe dæge ymbcorfnise his witgong onduеardes semeonẽs
quae uidebant conlaudantes. VII. Octauo die circumcisionis eius prophetiae praesentis Simeonis

ðæs soðfæstes oððe annæs wĩtg gesægd is tuoelfwintro he eftwunade frõ his fos̃ in tempẹle
iusti uel Annae prophetissae narratur. VIII. Duodennis ipse remansit a suis in templo

soecende moederes cuoeðende on ðæm ðaðe fadores mines sint gerises me þte ic se ðio fifteiþo
quaerenti matri dicens in his quæ patris mei sunt oportet me esse. VIIII. Anno quinto

ger tiberes ðæs caseres ioħ miððy aras bod acuoeden is of ðon alle to hreownise getrymed
decimo Tiberii Caesaris Iohannis orta praedicatio dicitur qua cunctos ad paenitentiam cohor-

bið ꝛ sceowum driħ hine geondetade unwyrðe herõd to caercherne seles ioħ ꝛ ðrittig
tatur et calciamentis dñi se fatetur indignum. X. Herodes carceri dat Iohannẽ et triginta

wintra mið ðio gefuulwad driħ ðrinise on fulwiht asægdnise ł tosceaded is cynno ꝛ undseofontig
annorum baptizato dño trinitatis in baptismo mysterium declaratur. generationum septuaginta

seofon of criste upp woende wið to god endebrẽd gegeadred bið ł gewoefen feortig dagana feast̃n
septem a Xp̃o sursum uersus usque ad dm̃ ordo contexitur. XI. Quadraginta dierum ieiunium

1. l. stimulum. 2. l. et legentibus ac. expediri. 3. l. oportet primum. 4. l. demonstrasse uideremur. prodidisse. 7. æd eaude MS. 12. æd eaudnise MS. 14. ? decedentibus. 15. efne geherdon MS. — l. prophetia.

⁊ þ ðrifald costong diofles þte oſsuiðet wæs ædeaued is mersung eftfærende in gal geteled is
et trina temtatione diaboli superatus ostenditur. XII. Fama regressi in Galilaeam refertur

⁊ þte esaias boc onfenge of him gefylede wæs cuoeð he ne hæfde ðe witga ar in oeðel
et quod Esaiae librum accipiens de se impletum dixerit nec habere prophetam honorem in patria

his eftasægd soðli ł æc ðio widua of serapta ł ðæs licðroueres neman syri mið clænsunge þte
sua relata etiam uidua [fol. 131b] de Serapta uel leprosi Neman Siri mundatione quod

ðerh middū hiora seðe hine of more ſeglendra waldon offoerde asægd is ondetande in
per medium eorum qui eum de monte præcipitare uolebant transierit indicatur. XIII. Confitentem in

somnunge ðone diowel ſdraf of menn swer petres ⁊ monigra untrymmia þ folc gehælde ł gehæled
synagoga daemonem pellit ex homine. XIIII. Socrus Petri et multorum infirmorum turba sanatur

wæs ⁊ ondetung diola ſboden is tuæm sciopū feng fisca in word drihtnes feerlice
et confessio daemonum prohibetur. XV. Duobus nauiculis captura piscium in uerbo dñi repente

o
were gefylde ondo frohtendes petres foerano ðaðe his asægd is hreaf wæs geclænsed monigo mið
conpletis timor pauescentis Petri sociorum quae eius edicitur. XVI. Leproso mundato multi uir-

mægne driħ gegemed woeron untrymigo ðone eorðcrypel miððy gehreafad wæs hus ſleten beſe hī ⁊ frō
tute dñi curantur infirmi. XVII. Paralyticum nudato tecto dimissum ante se et a

synnū ⁊ frō crypelnīs gemeð ł gehæl leui seðe ⁊ maṫ of telð geced is hia lycedon of
peccatis et a paralysi curat. XVIII. Leui qui et Mattheus de teloneo uocatur. murmurantes de

bærsynnigra gebearscip ł of fæſn ſbodeno ðæm brydgum æc woedes ⁊ wines niwes mið ceping
publicanorum conuiuio uel de ieiunio athibita sponsi et uestimenti ac uini noui comparatione

becuoeð soecende of niming hera in sabū eftasægd dauid bisen ſcuom on
redarguit. XVIIII. Quaerentes de uulsione spicarum in sabbatis relato Dauid exemplo conuincit. XX. In

somnung hond drugi hælde gefylde woeron in unwisdom æ laruas ðerhwæcende in gebed arlic
synagoga manum aridam sanat repletis insipientia pharisaeis. XXI. Pernoctans in oratione mane

tuoelfo apōsas nemneð ða rinendo him gehæled biðon unhale ðorfendo ðurstendo woependo oeht-
duodecim apostolos nominat. tangentes eum sanantur aegroti. XXII. Pauperes esurientes flentes perse-

nise ðolende ða eadgo ceigeð wæ ðā wloncum ⁊ ðæm hlæhendū cuoeð æc ł gee ða fiondas bebead
cutionem patientes beatos uocat uae diuitibus ac ridentibus dicens etiam inimicos praecepit

to lufanne ⁊ slægendū ł ðæm nacode lytle to ſstondanne of mote ⁊ beame of tree æc
diligendos et percutientes uel nudanti minime resistendum. XXIII. De festuca et trabe arbore quoque

goda ⁊ yfla ⁊ æc of ðæm hus getimberde geddunga setteð cenſ ðræl gemeð biddendū
bona et mala atque domo aedificanda parabola ponit. XXIIII. Centurionis seruum curat rogantibus

ſe hine ældˉ ⁊ megum sunu ancende widues moder dead gee to ceastre gebroht of beere
pro eo senioribus et amicis. XXV. Filius unicus uiduae matris mortuus iam ciuitate elatus de feretro

aweht is ðæm færendum ioħ erendwrecū monigo of his micelnise gespræc ⁊ cnæhtū sit-
suscitatur. XXVI. Regressis Iohannis nuntiis multa de eius magnitudine loquitur et pueris seden-

tendū in ðingstowe cneoreso gemacade ł gemacað iudea hlingende driħ foet þ wif mið
tibus in foro generationem comparat Iudaeorum. XXVII. Discumbentis dñi pedes mulier la-

tearū aðoað ⁊ ælaruas smeung geddung tuoera geðread is scyldigra ðæm bodande driħne ⁊
crimis rigat et pharisaei cogitatio parabola duorum arguitur debitorum. XXVIII. Euangelizanti dño et

ðegnum his wifo of hiora acuoeden is wælum embehtade geddung æc ðon ðæsauende (*sic*) ⁊ wæstm
discipulis eius mulieres de suis dicuntur facultatibus ministrasse. parabolam quoque seminantis fructuumque

ſesette ⁊ gesette ł sægde þ lehtfæt under fæte ne to settanne ⁊ ða þ moder ⁊ broðro
proponit atque exponit. XXVIII. Lucernam sub uase non ponendam et eos matrem fratresque

1. diabolis MS. ? diabolus. 3. l. Syri. 7. l. sociorumque. 8. l. demissum. 10. l. adhibita. 13. ⌜rinendo MS. ? hrinendo. 16. parabolam.

ceigendo cuoeð ðaðe fadores doende willo i on scip slepende awæht wæs frò frohtendũ
uocandos ait qui patris fecerint uoluntatẽ. xxx. In naui dormiens excitatur a periclitantibus

ꝛ unwoeder saes mið word gestiorde monno frõ diowla here agemde ðaðe in bergũ
et tempestatẽ maris uerbo compescit. xxxi. Hominem a daemonum legione curauit quos in porcos

gegeonga gelefde foerde to dohter iares were awoeht þ wif of iorning blodes hæleð
ire concessit. xxxii. Pergens ad filiam Iairi suscitandam mulierem a profluio sanguinis saluat

aueccende ðæm mægdne gesald were bebead geeatta mið gebrochtũ mæhtũ sendeð tuoelfõ
resuscitate puellae dari praecipit manducare. xxxiii. Conlatis uirtutibus mittit duodecim

þte bodande wero halwoendũ bodum inseteno mersunc his herõ geherde asægd is ꝛ apos̃
praedicaturus praeceptis salutaribus institutos. xxxiiii. Famam eius Herodis audisse refertur et apostoli

gecuoeden sint ðaðe dydon eftbrohte ł sægdon fif hlafũ ꝛ tuæm fiscũ fif monno
dicuntur quae fecerant rettulisse. xxxv. Quinque panibus et duobus piscibus quinque hominum

ðusendo gefylde gefrægnende ða ðegnas ðone ł huoelcne hine cuoeden menn petr̃
milia saturat. xxxvi. Interroganti discipulos quem eum dicerent homines Petrus [fol. 132b]

geonduearde criste godes soð he f̃esægde hine ðrouende læreð þte hine ælc ł sua huelc fylgende
respondit Xp̃i dĩ at ipse praenuntiat se passurum. xxxvii. Docet ut eum quisque secu-

hine woere onsæca hine seolfne ꝛ sume ne gesego hia cuoeð deað wið þ geseas ric godes sona
turus abneget semet ipsum et quosdam non uisuros ait mortẽ donec uideant regnum dĩ. mox

in is asægd of̃hiuade wæs on mor sume sune of diule ðreatað ł miððy wæs geðreatad
infertur transfiguratus in montem. xxxviii. Cuiusdam filium a daemonio increpata

cneoreses frõ ungeleafulnise gegemde eft̃ sona cuoeð hine ðrouande were toweard ꝛ of aldordom
generationis incredulitate curauit. xxxviiii. Iterum dicit se passurum fore et de primato

smeaunga hiora gesettet wæs in middũ cnæht f̃bead eðmodnise læreð ꝛ ne to f̃beadane mæhto on
cogitationes eorum statuto in medio puero uetans humilitatem docet et non prohiberi uirtutes in

his noma doende fyr of heofne of̃ telendo ł hniðriendo gebida wilnando ðegnas
ipsius nomine facientem. xl. Ignem de cælo super contemtores petere uolentes discipulos

ðreatað ꝛ ðæm cuoeðende ic fylgo ðec foxas holo habbað getrymade esne fylgende . f̃geafa ł f̃leta ða deado
increpat et dicenti sequar te uulpes foueas habere testatur iuuenis sequenti dimittere mortuos

ꝛ ðone haldondẹ sulh ne eftlocia on bæc ofgemærcade æc oðr̃ tuæm ꝛ unseofontigũ ðeadũ sileð
et tenentem aratrũ non respicere retro. xli. Designatis et aliis ·LXX· duobus dat

bodo ðæm gerises bodage sona ða ungeleaffullico geðreadas ł ða ceastro tuæm ꝛ unseofuntigũ eftcerrendum
praecepta quibus debeant praedicare. mox incredulas increpat ciuitates . ·LXX· duobus reuersis

ꝛ ðæm gefeandũ bebead ne of underdrifeñ diowla ah of hiora in heofne noma mið awrittne
atquẹ gaudentibus praecipit non de subiectione daemonum sed de suorum in caelo nominum scribtione

gefea ondetnise hernises in gefea asaegd is to feder æft̃ ðon ĩsægeð æc ða f̃ðmesto soðfæste
gaudere. xlii. Confessio laudis in gaudio refertur ad patrem postquam infert priores iustos

ðaðe geseað ða ðegnas ne gesego hia aes ðæm wise of lif ecce soecende ꝛ hua his were
quae uident discipuli non uidisse. xliii. Legis perito de uita aeterna quaerente et quis eius esset

ðe neesta fraignende inlædeð geddung ðæs wundes ðæm gebroht frõ samaritanũ miltheortnise bebead
proximus sciscitante inducit parabolam uulnerati cui conlatam a Samaritano misericordiam praecipit

gebisened ðæs embehtmonnes of suoest̃ ne hia helpende gecoren hia ł ða ilco
imitandam. xliiii. Quaerellam ministrantis Marte de sorore non eam adiuuante optimam eam

3. l. profluuio. — hæled MS. 4. l. resuscitatae. 5. l. praedicaturos. Herodes. 11. l. primatu. 14. l. iuueni. 16. ungeleafulloco MS. 20. miltheortnisnise MS. 21. l. Marthae.

dæl gecease miþ cuis stiorde þ bisene gebedes fifo giunga were gebeden
[fol. 133.] partem elegisse dicendo compescit. XLV. Normam orationis quinque petitionum rogatus

frõ þegnũ gesalde frionde þrio hlafas æd middernæht þæm biddende þ getdung sette
a discipulos (*sic*) tradit. XLVI. Amici tres panes media nocte petiti parabolam ponens

giwende soecende ⁊ cnylsende þerhgebiddes þone dumba diulas miþ þy geboette gemeþ
petendum quaerendum pulsandumque persuadit. XLVII. Mutum daemonia cum restituto curat

þ sprec ⁊ in diobla aldor þuslico hine mæge cuoeþende frõ wepenberend strongũ fcũmen ⁊ of gast unclæne
eloquio et in belzebub talia eum posse dicentes de armato fortiore deuicto et de sp̃u immundo

seofofullice on menn eftfærende fcuoeþ þæm ceigende wife eadig were þ innoþ seþe hine
septempliciter in homine regresso redarguit. XLVIII. Exclamanti mulieri beatũ esse uentrem qui eum

gebere ⁊ geonduorde þte were þe eadigę seþe gehealde word godes ⁊ of becon ionæs cuoeþ þio cuoen
portasset respondit esse eum beatum qui seruauerit uerbum dĩ et de signo Ionæ dicens reginam

suþdæles gemyndgade þ lehtfæt cuoeþende ne were under mitte to gesettanne þ ego læreþ bliþe
austri commemorat. XLVIIII. Lucernam dicens non esse sub modio poni oculum docet sim-

were gerisnelic miþ ælarua geriordage gebeden wæs smeande ł þencende frõ iudiscu fulwihte
plicem esse debere. L. Apud pharisaeum prandere rogatus cogitantem de iudaico baptismate

becnade ł cydde ⁊ wæ seofa siþa cuoeþ monigo hiora yfla æc geþreade þegnũ bebead ⁊
notans et uae pharisaeis sexies dicens multa eorum mala coarguit. LI. Discipulis praecepit et

frõ dærstũ esuicnise to behaldane ⁊ þa þaþe lichoma acuellas ne scyniga ne þ in oehtnise huætd
a fermento hypocrisis cauere et eos qui corpus occidunt non metuere nec in persecutione quid

hia were sprecendo geþencæ þæm wilnande sũ þing bituih him ⁊ broþer his were todæled erfe
locuturi sint cogitare. LII. Petenti quodam inter se et fratrem suum diuidi hereditatem

geddung gesette frõ welige þæm gitsare sona ⁊ þegnũ gemnise mettes ⁊ woedes fgaes fuglas bebead
parabolam ponit de diuite auaro mox et discipulis sollicitudinem cibi uestisque carent aues praecipit

to behaldanne lytlę edo rîc geheht to hæbbendo ł agnage fe ælmiso to bebscare
euitandam. LIII. Pusillo gregi regnum promittens possidenda uel possessa propter elemosynam uendi

⁊ sido ymbgyrdeno ⁊ lehtfato beornendo were gerisnelic hateþ to wæccenne æcþon þræles godes
[fol. 133b] lumbosque praecinctos et lucernas ardentes esse debere iubet uigilandum quoque serui boni

⁊ yfles gemynd aworden ł awærþ bebead esne wittende willa driht monigõ þone uncyþig ł unwittende
malique mentione facta præcipiens seruum scientem uoluntatem dñi multis ignorantem

æc huonũ gemersia gefæstnuiþ fyr Inueard hine cuoeþ þærflicra todælnise woere gesended ⁊
uero paucis uapulare confirmat. LIIII. Ignem internam se dicit necessitudinum diuisionem missurum et

onsione heofnes cunnande rehtlice were tîd to oncnauanne eawunga ⁊ æc geþiodsumnise to þæm fionde on ꝩoeg
faciem caeli probantes debere tempus intellegere manifestum atque consentiendum aduersario in uia

fesægeþ weron gesægd sum oþero frõ pylãt ofslægeno cuoeþ alle buta hreonise doaþ gelic
pronuntiat. LV. Nuntiatis quibusdam a Pilato occisis ait omnes nisi pœnitentiam agant similiter

ũ
þ te hia woero deado ł sua þa tene ⁊ æhto feallo torres fetreden geddung æc þon of unberende trêês
perituros uel sicut illi decẽ et octo ruina turris opp̃ssi parabolam quoque de sterili arbori

fic settende sæge þ ł tæcnaþ hreonis tosceadadon ⁊ þ wif frõ wintrũ tenũ ⁊ æhto gescryncan ahof
fici ponens indicat paenitentiam differentes et mulierem ab annis decẽ et octo curuatam erigens

of gemnise miþ bisseno oxes to wætranne æfsægeþ gefeande folc of his wundrũ
de cura sabbati murmurantes exemplo bouis adaquandi refellit gaudente populo de eius miraculis

---

2. l. petentis. 8. l. persuadet. 7. l. ponendam. 8. ?gehriordage. l. geriordage. 11. l. petente. 12. l. qua carent. 13. ?bebscane MS. l. bebycganne. 16. necessitudinem MS. diuissionem MS. 19. l. oppressi. arbore.

wuldorlicũ rîc godes corn sinapis geefnade ⁊ to dærsto frõ naroneðe æc ðon lifes woeg lytla ł lytelra
gloriosis. LVI. Regnum dĩ grano sinapis conparans et fermento de angusta quoque uitae uia paucorum
sprecend woeron cuoeð ða forðmesto hlætmestọ ⁊ ða hlætmesto fỹðmesto herð fox nemneð ⁊
loquens erunt inquit primi nouissimi et nouissimi primi. LVII. Herodem uulpem appellat et
hĩe geðreaðe oðrũ his gescilde onsæccende gegemde suelce of
Hierusalem increpat alis eius protegi respuentem. LVIII. Hydropicum sabbato curans uelut deumoris
seaðe gefreod lyccedon asales ł oxes on ðæm fælles of trahtung gescende ed-
puteo liberatum murmurantes pharisaeos asini uel bouis in eo cadentis extractatione confundit humili-
modnise æc ðon to fylgene lærde on gebearscip ðæt fma þ-ræst bebead ne sohte ł nere to soecane ne
5 tatem quoque sectandam docens in conuiuio primum accubitum praecipit non quaerendum nec
weligo ah ða dorfendo ðaðe ne eftseleð were to foedanne seteð geddung of ðæm laðendũ
diuites sed pauperes qui non retribuant esse pascendos. [fol. 134.] LVIIII. Ponit parabolam de inuitatis
seðe hine fcuoede gearnande ł geteledon symbel ne woeron wyrðe laðum ða nedlicũ mið ðon ⁊
qui se excusare studentes cena non fuerint digni. LX. Odituris necessitudines insuper et
sauel his ⁊ ondfenge rode gefylgendo woero þ gelic getimbrendes torres ⁊ of gefeht cyninga tuoege
animam suam et assumta cruce secuturi similitudinem aedificande turris et de bello regum duorum
gesceadeð ⁊ ne sie hwæl[c] ł ænig salt ah eoro habbað to heranne of
exponit neue sit quis sal infatuatum sed aures habeat audiendi. LXI. Murmurantibus de
synna gebearscip geddung scipes ⁊ cæsering setteð begetne bebead þ gefea frõ hreownisũ
10 peccatorum conuiuio parabolam ouis et dragmæ ponit inuentae commendans gaudium de paenitentum
hælo tocymende geddung gesette frõ wæstmo ⁊ ðæm argæ sunum þ eftcerr behofe to feder
salute futurũ. LXII. Parabolam ponens de frugi et luxorioso filiis reuersionẽ prodigi ad patrem
hælo sægeð ðæra hreonise frõ geroefa unrehtwisnise frõ ungelîc seðe þ scyld hlaferdes his
salutem indicat paenitentum. LXIII. De uilico iniquitatis ex dissimilitudine qui debitum domini sui
hogascipẽ inneade ł læde ne mæhte gode here ænig ⁊ gitsaras geðrað
astu sollertiore minuerat introducit. LXIIII. Non posse dõ seruire quemquã et mamonae auaros increpat
ða ælaruas ⁊ æ cuoeð ł witgo wið to ioh ⁊ þte îeorte suahua wif
pharisaeos legemque dicens uel prophetas usque ad Iohannem baptistam et quod demittens quis uxorem
gesyngade ðe unmiltheortne welige gehiuadne ·i· mið felle ⁊ ðone ðorfe inlædde ædeaude
15 moechatur. LXV. Inmisericordem diuitem purpuratum et pauperem Lazarum introducens ostendit
hulco were ðrouendo hreaferas sua geearnadon þte hia were gepined scearplice wæ cuæ ðæm ondspyrnende
qualia sint passuri raptores sic maerentur puniri tenaces. LXVI. Uae dicit scandalizanti
ðæm hræwende æc broðer uũt undseofontigsiða seofa siða heht þte were fgefen geêce him bedon
paenitenti uero fratri etiã septuagies septies præcipit remittendum. LXVII. Augeri sibi petunt
ða apostolas ⁊ geherdon of fesaga ł trees eðnise ⁊ geseteno miþ bisene frõ esne herende ł
apostoli fidẽ et audiunt de translatione arboris facultatem positaque similitudine de seruo arante uel
foedende læreð þ ða idlo hia gee gefyldon ðaðe beboden woeron geondetad sint tea ł teno hreafo
pascente docet ut inutiles se etiam implentes quae praecepta sunt fateantur. LXVIII. Decem leprosis
geclænsade an nomaa ⁊ ðis utacund cynn to ðongunge gewoende þte woero tosæccenne
20 mundatis [fol. 134b] unus tantum et hoc alienigena ad gratias reuertitur referendas. LXVIIII.
wæs frægnend frõ tîd rices godes geondnearde ne miþ gehald tocymende ⁊ hine to ðuneri geefnade
Interrogatus de tempore regni dĩ respondit non cum obseruatione uenturum eumque fulgori comparans
niomande ł hia cuoeð menn sua on dagũ noes ⁊ loth ⁊ of tuæm on hus on coern ⁊ on lond
occupandos eos dicit homines sicut in diebus Noe et Loth et de binis in tecto in mola et in agro

1. lytla łytelra MS. 3. l. de humoris. 7. l. osuris. 8. l. secuturis. 10. l. drachmae. 14. l. dimittens. 16. l. merentur. ondspyrnerde MS. 20. l. suahuon. 21. l. seque fulgori. 22. l. occupandos esse.

suindrio to onfoanne ⁊ ða syndrio f̃esægeð to f̃letenno to symble biddanne geddung frõ
singulos assumendos et singulos pronuntiat relinquendos. LXX. Ad semper orandum parabolam de

widua settesð wraco frõ wiðeruarde his frõ unrehtwis doeme giwigende of gebed ðæs ælaruas on
uidua ponit ultionem de aduersario suo ab iniquo iudice postulante. LXXI. Oratione pharisaei in

temple ⁊ bærsynnig f̃e gesettet læreð ne to worpanne ða merdo ah to ondetende synno ða lytlo frõ
templo et publicani proposita docet non iactanda merita sed confitenda peccata. LXXII. Paruulos a

hĩ hia adrifa f̃ebead eðmodnise under hiora noma mercað to haldenne gefrægn ðone weligo
se uetari prohibens humilitatem sub eorum nomine significat optinendam. LXXIII. Interrogans diues

frõ to byenna lif êce ðiu æft̃ra onsuare unrôd gecearf ⁊ f̃letrũ f̃e noma his
de possidenda uita aeterna secunda responsione tristis abscidit et relinquentibus propter nomen suum

lytlo driñ êce heht gesald he woere to hierusal ⁊ woere geðrowende f̃ecuoeð
temporalia dñs aeterna promittit. LXXIIII. Tradendum se Hierosolimis passurumque praedicit. LXXV.

æt hĩe blinde ðorfende leht on onduearde eftsette ðerheode hĩe ðone
Iuxta Hiericho ceco mendicanti lumen in praesenti restituit. LXXVI. Perambulans Hiericho Zaccheum pu-

aldormono unband seðe cuom hal gedoe þte losade bispell sette ðegna
blicanum absoluit qui uenit saluum facere quod perierat. LXXVII. Parabolam ponit seruorum accipientium

frõ hlaferdo his of þte hia gebohte frõ him ⁊ fiondas rices his f̃esægeð ðerh gelicade
a domino suo decemnas ut negotiarentur ex eis et inimicos regni sui pronuntiat perimendos.

of̃ fola asales sætt allũ cuoeðendum sibb on heofne ⁊ gefea on heanisũ ⁊ of ðreãtũ
LXXVIII. Super pullum asinae sedit cunctis dicentibus pax in caelo et gloria in excelsis et de increpandis

ðegnũ his cuoeð gif ðas sægdon stanes cliopadon gesæh ða ceastra gewæp of̃
discipulis suis ait si hi tacuerint lapides clamabunt. LXXVIIII. Videns ciuitatem fleuit [fol. 135.] super

hia f̃esægde ofacerred of temple bebyccendo f̃draf uðuutum setendũ of folce lustlice wæs gehered
eam praenuntians euertendam de templo uendentes eicit scribis insidiantibus a populo libenter auditur.

frægnende of mæhte his huoerflice of frægnende of ioñ fuł efne f̃cumen woeron
LXXX. Sciscitantes de potestate eius uicissim ab interrogante de Iohannis baptismo conuincuntur. LXXXI.

geddong cuoeð frõ buendũ wingeardũ seðe laferd his ⁊ esnes ⁊ sunu ofslogon costende
Parabolam dicit de cultoribus uineae qui domini sui et seruos et filium occiderunt. LXXXII. Temtantes

of gæfel cæsares to f̃geldanne penninges onwriting f̃cuom frõ seofa broðero hlafe
de tributo Cæsaris reddendo denarii inscribtione conuincit. LXXXIII. Sadducaeis de septem fratrũ uxore

soecendũ erist ⁊ êc moises mið cyðnise getrymað soecað huu crist sunu sie
quaerentibus resurrectionem etiam Mosi testimonio confirmat. LXXXIIII. Quaerit quomodo Xp̃s filius sit

dauið mið drihtno frõ him wære geceged in psalme hunteanteig̃ nioða upp hepbing æc ðon uuðutana geðreade
Dauid cum dño ab eo uocaretur in psalmo centensimo nono elationem quoque scribarum arguit

widua tuoge lyf sendende f̃ðor allum were gefæstnad hergiendũ
uidua in gazophilacium duo aera mittentem plus omnibus misisse confirmat. LXXXV. Laudantibus

getimbres tempel f̃ecuoeð sona ðæs toslitnitnese ⁊ frægnendũ of ende geonduærde yflo monigo
aedificium templi praedicito cuius destruendũ et interrogantibus de fine respondit mala plurima

forescyniga ne f̃esmeande huæd gesald gesprecen weron ah in geðyld his hia agnagað sauela hiora
praecessura nec praecogitandum quid traditi loquantur sed in patientia sua possideant animas suas.

ymbsellenne frõ here hierũ ⁊ wæ ðæm berendũ suord æc ðon ⁊ þ ðeadom
LXXXVI. Circumdandam ab exercitu Hierusalem et uae praegnantibus gladium quoque et captiuitatem

⁊ tunglas heofnæs toweardo ⁊ hine tocymende on wolcen mið mæhte micla ⁊ mið ðrym f̃ecuoeð
signaque caeli futura seque uenturum in nube cum potestate magna et maiestate praedicit. LXXXVII.

1. asumendos MS. 5. l. abscedit. 9. l. decem mnas. 10. allu MS. 17. l. dñs. 18. mississe MS. 19. l. praedicit cito id.

locas cuoeð þte togeneolecde ł togeneolecað lesnise iuera frō druncene æc ðon ⁊ gemnisū þisses lifes
Respicite inquit quia adpropinquat redemtio uestra ab ebrietate quoque et curis huius uitae
ſbead to wæccenne bead ⁊ to biddanne
prohibens uigilandum praecipit et orandum.

þte neh eostro is to redenne
[fol. 135b] QUOD PROPE PASCHAE LEGENDUM EST.

iuðas sipbade mearde geruaƀ ða ðegnas eostro geryno færma drihtnes ł drihtenlico
LXXXVIII. Iudas pascisciturus pretium parant discipuli pascha mysterium caenæ dñicae
gemersad aron þ gefiit ðegna hine seolfne ðæra embehtmonn gefælde genom ðæm
celebrantur. LXXXVIIII. Contentionem discipulorum se ipsum illorum ministrum astruens tollit quibus
rīc geheht cuoeð æſt oðera to petre getrym broðro ðino ðio redo mæge on sua huælc tīd
regnum promittens ait post aliqua Petro confirma fratres tuos. quae lectio potest quolibet tempore
cuoeða ðrounges deda asægd biðon ðer bituih oðero æc ðon ðio earlīprece ðone ðæm cnæhte peſ
dici. XC. Passionis gesta narrantur ubi inter cetera etiam auricula quam puero Petrus
gecurfe ðio hond his miððy gesette ł eftgeboette ðæm hoendū ſgefnise frō feder of gebæd
absciderat ipsae (*sic*) manus suae tactu restituit. XCI. Crucifigentibus ueniam a patre deposcens
æc an frō ðæm sceaðum hongende ł g ondedende unband arise hine ðarfo ðio engelica
etiam unum ex latronibus crucifixum confitentem absoluit. XCII. Resurrexisse eum mulieres angelica
ædeaunise ongeton ⁊ peſ to ðær byrgeñ gearn ⁊ gesæh þte aworden wæs gewundraƀ of
rcuelatione cognoscunt et Petrus ad monumentū currens ac uidens quod factum fuerat ammiratur. XCIII. A
tuæm þ is ⁊ foera his ðæs noma geswigeð is ðæm geongĕn in ceastre þte ða
duobus id est Cleopa et socio eius cuius nomen tacetur euntibus in castellum quod tunc Emmaus
wæs geceiged æſt þ efnesprec longe on dælnise hlafes ongeten biƀ efnesprecendū ðegnū
uocabatur post confabulationem prolixam in fractione panis agnoscitur. XCIIII. Conloquentibus discipulis
astod on middum cuoe sibb iuh ⁊ ða get forhtende ⁊ þ gaast woendon ædeaudnise oferſæſt hondo
adstans in medio dicit pax uobis et adhuc pauentes spñque putantes ostensione transfixarum manuum
⁊ fota gefæstnaðe (*sic*) gebræc ſe ðæm dæl fisces brededes ⁊ biobread wyniges læreð his þ hât
pedumque confirmat edens coram ipsis partem pisces assi et fauum mellis instruit eos promis-
fadores walde gesenda hine cuoeð astag on heofne
sum patris missurum se dicens ascendit in caelum.

ðios redo on ðære uica eostres miððy biƀ gereded geendad biƀ on stoue ðer cûoeƭ ða huile
[fol. 136.] Haec lectio in ebdomada paschae dum legitur finitur in loco ubi ait quoad usque
we biðon gegearuad miƀ ðæm heigsta mæht miððy uūt in astignise gereded biƀ oðero stoue onginneð ðer cuoeð
induamini uirtutem ex alto cum autem in ascensione legitur alio loco incoanda est quo dicit
ðegnū ðas sint wordo ðaðe spreccend wæs iuh miððy get ic wæs miƀ iuh wiƀ ende godspelles
discipulis haec sunt uerba quae locutus sum uobis cum athuc (*sic*) essem uobiscum usque in finem euangeli.

asægd aron ða merconga æſt lucas
EXPLICIUNT CAPITULA SECUNDUM LUCAM.

---

onginnas forueardmercunga æſt iohañ
[fol. 203.] INCIPIUNT CAPITULA SECUNDUM IOHANNEM.

in fruma ł in ſma uord ł crist uæs god miƀ gode ðerh ðone ilca geworht weron alle ⁊ iohañ
I. In principio uerbum dš apud dm̄ per quem facta sunt omnia et Iohannes
þ woere gesended gesægd is ær ł beſa him ðaðe eft onfoas þ hia se gewyrces suno goddes ðerh geafa his
missus refertur ante eum qui recipient esse facit filios dī per gratiam suam.

1. adpropropinquat MS. 4. l. paciscitur. 7. l. auriculam. 9. l. ondetende ł andettende. 14. l. piscis.

ðæm frasendum iudeum ioñ onsæcces híne þ he sie crist ah þ gesendet were heseolf beſe ðæm
II. Interrogantibus Iudaeis Iohannes negat se esse Xp̃m sed missum se ante illum
æc
⁊ stefn þte he were clioppendes in uoestern æfr̃ isaias ðæm uitga gesaegeð ðe ilca uutetlice geondete
uocemque esse clamantis in deserto secundum Esaiam enuntiat ipsum uero fatetur
o
lemb laedende ł niomende synno middangeardes æc fuluande in halge gaste forðon ðe ilca sie ł is on ufa
agnum tollentẽ peccata mundi et baptizantem in sp̃u sc̃o eo quod ipse sit supra
o
allum ł oſ alle of tuæm ioñ ðegnum ðaðe fylgendo ueron ðæm drihẽ an tolædde
omnes III. Ex duobus Iohannis discipulis qui secuti fuerant dn̄m unus Andreas adduxit
broder his seðe petrus from ðæm uæs genemned æc ðon uæs geceiged bearn godes gebecnas seðe
fratrem suum qui Petrus ab ipso nuncupatus Philippus quoque uocatus natana heli indicat qui 5
sona betuih oðrum ðe ilca godes sunu bið geondetad in ðæm færmũ þ uæter ymbcerde ł gecerde in win
mox inter cetera eum dĩ filium confitetur. IIII. In nubtis aquam conuertit in uinum
miððy uæs auorden cuðlice gesêne þte ðer heseolf uæs gehaten uin nedðærf sie þte gescyrte ðæra farma
quo facto cognoscitur quod ubi ipse fuerit inuitatus uinum necesse sit deficere nubtiarum.
miððy geneoliode eastro iudeana auarp ða cependo ł of temple ⁊ ðæm frasendum ł huæt ł becon gesalde
V. Propinquante pascha Iudaeorum eicit uendentes e templo et interrogantibus quod signum daret
to undoanne tempul ł *) ⁊ um ðri mdagum wæccennes clænrun ł godes degelnise setteð ðæm ðegne bituih menigo
soluendi templum et in triduo excitandi misterium ponit. VI. Nicodemo inter multa
cuoeð buta sie eft accenned in rîc godes ingeonga ne mæge ł þte ne ġedoema ah ġehaele gecuome
dicit nisi renatus in regnum dĩ intrare non posse uel quod non iudicare sed saluare uenerit 10
midğ ⁊ þ woere aedeauad cuæð uoerc ðaðe in gode aron gewordne in ðæm stoue fuluande
mundũ et manifestari dicit opera quæ in dõ st̃ facta. VII. Iohanni in Aenon baptizanti
is gecuoeden ðone hælend fulguge ðe ilca brydguma þte sie ⁊ gedoefenlic is þte gewox hine hueðre lytlige
dicitur ihm̃ baptizare quem ille sponsum esse et oportere crescere se autem minui
⁊ ðe ilca ufa ⁊ on ufa allũ were æc to gelefanne in hine þte hæfde lif êce ofer ðone ungeleaf-
illumque desursum et supra omnes esse credentemque in eum habere uitam aeternam super incredulum
fulle uũt uræððo geunia getrymeð ł gefæstnað æt uaelle iacobes ðæm uife samaritanisca wæs ædeaued
uero iram manere confirmat. VIII. Apud puteum Iacob mulieri samaritan[a]e manifestatus
mið menigũ deglum rûnũ spræc ⁊ monigo ðara samaritaniscana lioda gelefeð on hine cuoedendo ðis is soðlice haelend
plurimo mystice loquitur et multi Samaritanorum credunt in eum dicentes hic est uere saluator 15
middangeardes regluordes sunu sum oðer untrymiende ondueardnese drihẽ stefne gehaeled bið cuoeðendes feder
mundi. VIIII. Reguli cuiusdam filius aegrotans absentis dnĩ uoce sanatur dicentis patri
his gaa sunu ðin liofað · gelefde ðe ilca ⁊ hus his all monno eahtu ⁊ ðritðeih uintra hæbende
eius uade filius tuus uiuit credidit ipse et domus eius tota. X. Hominem ·XXXUIII· annos habentem
in untrymnisse his miððy gecuoed aris nim bêre ðine ⁊ geong in sunnedoeg haeleð efne gelic hine
in infirmitate sua dicendo surge tolle grabtatum tuum et ambula in sabbato curat aequalem se
þ uæs doende gode þ sunu suælce fader auoehte deado sie geliclic arwyrðe in ðæm
quod erat faciens dõ. XI. Quod filius sicut pater suscitans mortuos sit aequaliter honorandus in quo
gelefdon oſleorað of deaðe to life tocymende æc ðon soðsæges ðio tîd ðona of byrgennũ godo
credentes transeant de morte ad uitam uenturam quoque pronuntiat horam quo de monumentis boni 20
æc ða yflo eft arisað ſe cyðnise his ioñ ðæcille ceigeð ⁊ æc ðone faede[r] ⁊ geuriotto
malique resurgunt. XII. Pro testimonio suo Iohannem lucernam appellat patrem quoque et scribturas

*) *sequuntur haec:* þ tacnas his aganes lichoma erest

5. l. Nathanaelem. 6. l. nuptiis. 10. l. renatum. gcuome MS. 14. æd eaued MS. 18. sunne doeg MS. hæled MS.

of him cyðnisse getrymeð iudæos oðerne eft foendo ł of him uūt moysi miððy surat gefæstnade
de se testimonium perhibere Iudaeos alium recepturos de se autem Mosen scribsisse testatur. XIII.

miððy geneolecde eastro iudeana of fif hlafū ⁊ tuæm fiscum ⁊ fif ðusendo monno gefylde
Propinquante pascha Iudaeorum de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum saturauit

ſe ðæm tacne miððy to cyninge hine uallað doa ł gewyrca gefleh ⁊ geeade ł geongende on ufa ðā sæ f roh-
pro quo signo cum regem eum uellent facere fugit et ambulans supra mare pauen-

tandum ðegnum cuoeð ic hit am nallað gie ondrede frō ðreatum gesoht wæs ⁊ miððy gemoeted uæs cuæð
tibus discipulis ait ego sum nolite timere. XIIII. A turbis quaesitus et inuentus ait

wyrcas mett seðe ne losas ⁊ hlaf of heofnum soð cuoeð gesealla hlif middañg hlaf lifes
operamini cibum qui non perit et panem de cælis uerum dicit dare uitam mundo. XV. Panem uitæ

hine cueð ⁊ ða gelefendo on him eft wæccende þ he uere on ðæm hlætmæste dæg
se dicit et credentes in se resuscitaturum in nouissimo die.

is to redanne fore deadum ł unlifiendū

LEGENDA PRO DEFUNCTIS.

hwisprendo ł tuispreccendo ł hine sunu cuoðað soð he bituih menigo lichoma his hlaf
XVI. Murmurantes Ioseph eum filium dicunt at ipse inter multa carnem suā panem

hine seolfne cuoeð fore middañg lif ⁊ ða oðero gelic menigo of hlafe ⁊ lichoma his gesoðade wordo
se daturum ait pro mundi uita et cetera similia plurima de pane et carne sua testatur. XVII. Uerba

um
his gast ⁊ lif ſesægeð ⁊ enne of tuoelfum diubul geceiges iudæas to cearfanne hine
sua sp̄m uitamque pronuntiat et unum ex duodecim diabulum appellat. XVIII. Iudaeis interficere eum

soecendum astag deiglice to dæg halgum ðer ungelico frō him ⁊ of ðæm gecuoeden biðon
quaerentibus ascendit occulte ad diem festum scaenopegiae ubi diuersa de eo et ab eo dicuntur

⁊ soecendo hine to gegrioppann ne maehtun ſe ðon ne ða get cuom tīd his menigum of ðreat
et quaerentes eum adprehendere nequeunt quia nondum uenerat hora eius. XVIIII. Multis de turba

gelefendū menigo spreceð bituih ðæm cuæð seðe ðyrstes cyme to me ⁊ dringað ðæm ðegne æc ðon
credentibus plurima loquitur inter quae ait qui sitit ueniat ad me et bibat Nicodemo quoque

ſe ðæm of hernise cuoeðende uiðstonden bið from ðæm ældum
pro ipso de audientia dicenti resistitur a pharisaeis.

sint to redanne in fæstū

LEGENDA IN QUADRAGESIMA.

þ uif in argscipe ł begrippene ł ſrepene ⁊ to him togelaeded uæs ne from henendum ł ſdoemendum
XX. Mulierem in adulterio reprehensam atque ad se adductam nec ab accusatoribus

u
gedoemedo ł geniðrad heseolf under wyrd ðona leng þte ne syngade ontynde leht middañg
condemnatam ipse sub condicione qua ulterius non peccaret absoluit. XXI. Lucem mundi

þ he uere cuoeð of soðre cyðnise gefeande forcuoæð dom his soð uoere gefæstnade
se dicens pharisaeos de proprio testimonio resultantes arguit iudicium suum uerum esse confirmans.

cuoeð to iudeum ⁊ gie in synne iure gie biðon deade of ðæm uæs gefrognen huælc woere fruma
XXII. Dicit Iudaeis et uos in peccato uestro moriemini a quibus interrogatus quis esset principium

þ he uere geonduearde togêcde miððy gie upp app aheſes sunu monnes ðonne gie ongeattas ſðon ic am
se esse respondit addens cum exaltaueretis filium hominis tunc cognoscetis quia ego sum. XXIII.

u
iudeum gelefenum cuæð gif gie gelefeð ł wnað in word minum soðfæstnisse gefriað iuih ðæm ondsuæ-
Iudaeis credentibus ait si manseritis in sermone meo ueritas liberabit uos quibus respon-

o
1. oderne MS. 2. geneolede MS. 20. l. exaltaveritis.

rendum þ he weręo frio cueð ðeðe wyrcað synne ðrael ł ðea is synnes] bituih oðro menigo diobul
dentibus se esse liberos dicit qui facit peccatum seruus est peccati et inter alia multa diabolum

monnslaga] leasunges ðone fæder tobecnað seðe word cuoeð min gehaldes deað ne
homicidam et mendacii patrem adsignat. xxiiii. Qui sermonem inquit meum seruauerit mortem non

gesiið in ęcnisse] bituih oðro menigo ær abraam þte were cuæð geeade of ðæm temple
uidebit in aeternum et inter cetera plurima ante Abraham se esse dicens exiuit de templo. xxv.

ðone blindo frō frumacennise gehæled uæs leht middañg he cuæð ðone miððy inlichtade menigo ða aeldo
Caecum a natiuitate sanaturus lucem mundi se dicit quem cum inluminasset multa pharisaeis

mið unsibsumnise ł gedroefedo uoeron soecendum he from ðæm inlichtet cyðig geworðad uæs seðe
anxietate turbatis atque quaerentibus ipse ab inluminato cognitus adoratur. xxvi. Qui

ne ingaeð cuæð in scipa locc ðerh duru deaf is] he uere cuoeð duru] hiorde scipa ſe ðæm
non intrat inquit in ouile per ostium fur est seque dicit ostium et pastorem ouium pro quibus

he his sauel þ he ualde gesete] oðero scíp to gelædanne ſesægde þte sie an ede ł scipaloc enne
se suam animam positurum et alias oues adducturum pronuntiat ut fiat unum ouile unus

hiorda mæht hæfde he cuæð setnesse] eft to onfoanne sauel his geuarð æc ðon niues tim-
pastor. xxvii. Potestatē habere se dicit ponendi ac resumendi animam suam facta quoque en-

bredes huses halgunc bituih menigū ðaðe frasendum saegde cuæð ic] fader an
cenia Hierosolymis inter multa quae pharisaeis sciscitantibus dixerat ait ego et pater unum

we sindon] menigo gelefdon in him latzarum feoðor doger dead miððy hine awoehte slepe
sumus et multi crediderunt in eum. xxviii. Lazarum quadriduanum mortuum suscitaturus dormire

cuoeð ðone ł ðe illca micla stefne mið ceigunge auoecce ic ualde geheht] frō geonga menigum gelefendum of
dicit quem magna uoce clamando resuscitans uolui iubet et abire plurimis credentibus ex

iudaeum ða biscopas ongeaegn ł uið hine somnung gegeadredon in ðæm an ł enne gedæfneð
Iudaeis. xxviii. Pontifices aduersus eum concilium colligunt in quo Caiaphas unum debere

þte sie dead ſe ðæm folce gewitgade] ær sex dagas eastres mið smirinise foet drihť uoeron ðerhgotteno of
mori pro populo prophetizat et ante sex dies paschae ungento pedes dnī perfunduntur de

ðæm uorðe iudas toslitnise ł ſcuoeden bið þ ðreat mið tuiggum palma gearn ceigeð la hæl usig
cuius praetio Iudae murmur arguitur. xxx. Turba cum ramis palmarum occurrens clamat osanna

he uteð ofer þ fole aseldes gesæt ðæm ældū cuoeðendum all middañ æfter him foerde sæccendum
ipse uero super pullum asinae sedit pharasaeis dicentibus totus mundus post eum abiit. xxxi. Nuntiatis

hædnum hine gesea ulnandum tíd his gebrehtnis hine cuæð] corn huætes dead monigfald
gentilibus eum uidere uolentibus horam suae clarificationis se dicit et granum frumenque mortuum multum

uæstem soðsæges tobrengende embehtande æc ðon him arwyrðlicne ł ſesendeð from feder sauel
fructū pronuntiat allaturum ministrantem quoque sibi honorificandum promittit a patre. xxxii. Ani-

his gestyredo þte sie ðæm cuoeðende] gebrehtnige hine frō feder gewigende stefn of heofnū cuoeð
mam suam turbatā esse dicenti et clarificare se a patre poscenti uox de caelo ait

ic gebrehtnade ðas menigo ſefylgeð betuih ða hine ne to doemenne ah to haelanne middañ
clarificaui post haec multa prosequitur inter quae se non ad iudicandum sed ad saluandum mundum

gecuome gecyðed bið aras from farma foet geðuoh ðara ðeigna bisene gesalde hine cuæð þte
uenisse testatur xxxiii. Surgens a cena pedes lauit discipulorum exemplum dedisse se dicens ut

hia efneo ðegnū doað ðætte allęra drihť þ geworhte soðaden ne uere esne mara hlaforde
ipsi conseruis faciant quod omnium dn̄m fecisse probarunt. xxxiiii. Non esse seruum maiorē domino

---

8. odro MS. 5. ancxietate MS. 9. halgum MS. 11. l. solui. 16. l. adesse dicit. frumenti. 18. clarificari. 21. l. efneðegnum.

cueð æfter cyðnise writtes in hrinīg hlafes miþ ræcing gebecnade ⁊ ða ðegnas monigfaldlice
dicens post testimonium scribturae. Iudam intincti panis porrectione significat et discipulos multipliciter
getrymed biþ ne sie gestyred hearta iuerre cuæð ðæm ðegnum ic am uoeg soðfæstnisse ⁊ lif seðe
exortatur. xxxv. Non turbetur cor uestrum ait discipulis ego sum uia ueritas et uita qui
gesiið mec gesiyð æc ðone fæder ic in feder ⁊ fader in mec suæ huæd gie gegiauað in noma minum ðis
uidit me uidit et patrem. ego in patre et pater in me. quodcunque petieritis in nomine meo hoc
ic doam lufandum hine ðegnum . ⁊ bibodo haldendum rummôd geheht from feder uoere ge-
faciam. xxxvi. Diligentibus se discipulis mandataque seruantibus paracletum promittit a patre mitten-
sended ⁊ wunande miþ him in ecnese ⁊ hine sib gesealla him ⁊ sib fleta gehaten biþ ł is
dum mansurumque cum eis in aeternum seque pacem dare eis pacemque relinquere pollicetur.
hine seolfne ⁊ ðone fader londbuænd cuæðende ⁊ ða ðeig (*sic*) palmo buta hine noht hia geuyrca
xxxvii. Se ipsum uitem et patrem agricolam dicens discipulosque palmites sine se nihil eos facere
mæge getrymeð ⁊ menigum reordana costum ł uisum tuifallice him lufu inbecnað ðæs hearnunge magon
posse testatur et multis locutionum modis alternam eis dilectionem inculcat cuius merito possent
suæ huæd hia gebiddas begeatta ða ilca lufu suiðe fæst bebead to fhygcanne læreð
quodcumque petierint impetrare. xxxviii. Eandem dilectionem instantius commendans contemnendum docet
fiunge middañg fecuæð huluco fe his noma uoeron ðrounde ⁊ þ fcuoedne middañ frð rumode of
odium mundi prædicens qualia pro eius nomine sint passuri et arguendū mundum a paracleto de
synne of syoðfæstnise ⁊ of dome ædeaueð lytle huile ⁊ gesene were hine cuæð from him ⁊
peccato de iustitia et de iudicio manifestat. xxxviiii. Modicum et uidendum se dicit ab eis et
efsona lythuon ⁊ ne uere gesene of ðon soeccendum ðegnum ongelic wifes æfl acennisse
iterum modicum et non uidendum de quo quaerentibus discipulis similitudinem mulieris post partum
unrotnises fe glædnise ne eft gemyndig inlæðeð ða ilca ⁊ frð feder to lufanne gebecnas getriað hine
tristitiae prae gaudio non reminiscentis inducit quos et a patre amari significans corroborat se
eft fletno cuoeð in middañ ofsuiðung gie habað ah gelefað ic fcuom ł middañ to faeder of
relicturos dicens in mundo præssuram habebitis sed confidite ego uici mundum. xl. Ad patrem de
brenise his gespræc ðegnas longunga ⁊ monigfallice fefstfylging bebeadas throuung sona miðby
clarificatione sua loquens discipulos prolixa et multimoda prosecutione commendat passione protinus in-
gebiotate selenises ⁊ ðrouunges his ðerh endebrednise uundra ł dedo asaegd aron eristes
minente. xli. Traditionis ac passionis eius per ordinem gesta narrantur. xlii. Resurrec-
gelic aedeaunise ł asceadan is ł fðon maria ðio magdalenisca ⁊ saegeð underniomane
tionis similiter manifestatio declaratur quia Maria Magdalene Petro et Iohanni nuntiat sublatum
lichoma of byrgenne ðæm iornendum ⁊ eft cerrendum ða ilca æfl ðære angelica gesihðo gesene frð
corpus de monumento quibus occurrentibus ac reuersis ipsa post angelicam uisionē uisum a
r a
him drifit hiu woende lecuord miðby sona uæs ongeten gehaten is ðegnum gesaeccenne miðby duro
se dñm estimans hortulanum quo mox cognito iubetur discipulis nuntiare. xliii. Cum fores
uoeron tyndo cuomon to ðæm ðegnum sibb gebrohte miþ hondum ⁊ ðegla miðby ædeaude of ðæm in inblauing
essent clausae ueniens ad discipulos pacem infert manibus latereque monstrato quibus insuflatione
gebecnað gast halig eft æfl dagum æhtuu insceaunge ł miþ rinīg ł miðby gehran ðæm siðū honda
significat sp̄m sc̄m item post dies octo Thomas inspectione uel tactu lateris ac manuum
efnegetrymed uæs þ geherde eadgo biðon ðaðe ne gesegon ⁊ gelefdon ædeaude hine efsona to
confirmatur audiens beati qui non uiderunt et crediderunt. xliiii. Manifestat se iterum ad

---

7. l. earnunge. 9. l. ðrouende. 10. l. soðfæstnise. 12. l. getrymmað. 14. l. brehtnise ł berhtnise. ðrowung. 16. æd eaunise MS. *ut semper.* 18. l. esse existimat. miðy MS.

sae tiberiaðes seofanū ðegnum in feng ðæra fiscana hundrað fiftih ðrio (u) miððy eft aras frō
mare Tiberiadis septem discipulis in captura piscium centum quinquaginta trium cum resurrexisset a

deadum uið ðiu ðirde cuoeð petre lufas ðu mec forðon ðria hine onsoce ⁊ foedendo ł ða scipo
mortuis. XLV. Usque tertio dicit Petro amas me quia ter eum negauerat et pascendas oues

gelic ðirdæ ḅebeadande mið ḥracing honda tahte ł him þte rodes deaðe uere toueard mið
aeque [fol. 207.] tertio commendans extensione manuum significat ei quod crucis morte foret mar-

ðrounge gesigfæstnad uæs
tyrio coronandus.

[MS. Cott. Iul. E. VII. fol. 228.]

INTERROGATIONES SIGWULFI PRESBYTERI.

Sum geþungen lareow wæs on Engla lande Albin gehaten· ⁊ hæfde micele geþincða. se lærde manega þæs engliscan mennisces on boclicum cræfte swa swa he wel cuþe· ⁊ ferde siþþan ofer sæ̂ to þam snoteran kyninge Karolus gehaten. se hæfde micelne cræft for gode ⁊ for worulde· ⁊ he wislice leofode. To þam com Albinus se æðela lareow. ⁊ on his anwealde ælþeodig wunode on sc̃e Martines mynstre· ⁊ þær manega gelærde mid þam heofonlican wisdome þe him se hælend forgeaf. Þa on sumne timan Sigewulf mæssepreost hine befrân gelome feorran mid gewritum be gehwilcum cnottum· þe he sylf ne cuþe· on þære bêc þe is gehaten *Genesis*. Þa cwæð Albinus him to andsware þæt he wolde his axunga eallunga gegaderian· ⁊ him swa sendan mid heora swutelungum.

Sigewulf hine befran æt fruman þysum wordum:

[I.] 1. Hu is to [fol. 228b] understandenne þæt se ælmihtiga God geswâc his weorca on þam seofoþan dæge· þa þa he gesceop ealle þincg· ⁊ Crist cwæð on his godspelle min fæder wyrcð oþ þis· ⁊ ic wyrce? Albinus him andwyrde· God geswâc þa þære niwan gesceapennysse· ac hê geedniwað þa ylcan gecynd ælce dæg ⁊ his weorce gewissað oð þisre worulde geendunge. [II.] 2. Hu fela gesceadwisa gesceafta gesceop God? Twa· englas ⁊ men. [III.] 3. Hwi wæs þæra engla syn forsuwod on þære bêc Genesis· ⁊ þæs mannes wæs geṣæ̂d? Forþam þe god gemynte þæt he wolde þæs mannes synne gehælan· na þæs deofles. [IIII.] 4. Hwi wæs þæs heahengles syn unmiltsigendlic· ⁊ þæs mannes miltsigendlic? Forþan þe se heahengel· þe nu is hetol deofol· him sylf his synne afunde· ⁊ se man wæs beswicen. And eac swa micclum swa þæs engles gecynd mærre wæs on wuldre· swa hit wæs mare on forwyrde. ⁊ swa micclum swa þæs mannes gecynd unmihtigre wæs· swa hit wæs leohtre to miltsunge. [V.] 5. Hwi wæs se man betæht to his agenum cyre? To þan þæt he wære him sylfan ealdor swa to life· swâ to deaðe. forþan gif he wære neadunga Gode underþeod· þonne næfde he nân wuldor for godum weorcum· ne nan wite for yfelum· ac wære þonne swilce an nyten. [VII.] 6. Hwi wæs Adame an treow forboden· þa þa he wæs ealles oþres hlaford? To þan þæt he hine ne onhofe on swa micclum hlafordscipe· ac wære on gehealdsumnysse þæs bebodes his scyppende underþeod· ⁊ þurh þæt wiste þæt he him hyran sceolde. [IX.] 7. Hwi wæs se man on þone sixtan dæg gesceapen æfter þam oþrum gesceaftum· þonne se man is betera þonne þa ungesceadwisan nytena? Forþan þe se scippend gesceop ærest þone middaneard· swilce he [fol. 229.] þam men hus getimbrode· ⁊ hine syððan into þam gelædde swa swa þæs huses hlaford. [X.] 8. Hwi awyrigde se scyppend þa eorþan on Adames gylte· ⁊ na þæt wæter? Forþan þe se man æt of þære eorþan wæstme ongean Godes bebod· na of þam wætere· ⁊ forþam þe God gemynte þæt he wolde þurh wæter þa synne adylegian þe se man þurhteah þurh þære eorþan wæstm. [XII.] 9. Hwi wolde ure scyppend þæs mannes synne þurh hine sylfne gehælan· ⁊ na þurh sumne engel? Forþan þe anes engles geearnung ne genihtsumode to alysednysse ealles mancynnes· ne eac se deofol on swa micelne gylt ne befeolle þurh anes engles cwale· on swa mycelne swa he befeol on Cristes cwale. [XIII.] 10. Hwi is se deofol swa onwerd þam men? For þære hatunge þe he hæfð to his scyppende· ⁊ for

5. presbiteri MS. 19. þære MS. 21. heahenglas MS.

þam andan þe he hæfð to þam men ⁊ orwennysse his agenre hæle. [xiiii.] 11. Hwi nolde God settan ǽ æt fruman mancynne· swa swa he siþþan dyde þurh Moysen? Forþan þe lange æt fruman wæs gehealden seo gecyndelice ǽ· swa þæt nan oþrum ne derode. Eft þa þa þeos ǽ becom to gymeleaste· þa sette God ǽ þurh Moysen to ege ⁊ to steore· ⁊ to geleafan on God. [xv.] 12. Hwi beseah God to Abeles lacum ⁊ him underfeng· ⁊ nolde beseon to Caines lacum? Forþam þe Abel geoffrode þa selostan lâc Gode· ⁊ Cain þa waceran. [xvi.] 13. Hwi namode Crist on his godspelle Abel rihtwisne toforan oþrum? Forþan þe Abel hæfde þreo healice mihta· an is þæt he wæs Godes sacerd· þa þa he him gecweme lâc offrode. oþer þæt he on clænum mægðhade his lif geendode. þrydde þæt he wæs gemartyrod unscyldig for his godnysse. ⁊ on þam þrim þingum he getacnode Crist seðe is soð sacerd· ⁊ on clænum mægðhade leofode· ⁊ for mancynne wæs gemartyrod. [xvii.] 14. Hwi is Enoch swa lange cucu gehealden? To þi þæt wære geswutelod þæt ealle men mihton æfre buton deaðe lybban· gif nan man ne syngode. [xviii.] 15. Hwi sceal se ylca Enoch oþþe Helias git sweltan? Þæt hi gelæston þam menniscum gecynde þone deað þe Adam mid his ofergægednysse geearnode· swa swa ealle men doð· ⁊ swa swa Crist sylf nolde þone deað forbugan. [xviii.] 16. On hu manegum wisum is Godes weorc? On feower wisum· ærest on Godes wordes gefadunge on þam ecan geþeahte. eft on þam ungehiwodum antimbre þe he þa gesceafta of gesceop· swa swa hit gewriten is· *Qui uiuit in aeternum creauit omnia simul*· se þe leofað on ecnysse gesceop ealle þincg togædere. þæt ðridde wæs· þa þa God todælde mislice gesceafta on þære syx daga gesceapennysse. þæt feorðe is þæt God gescyþ symle edniwan of þam ærran· þæt hi ne ateorian. [xx.] 17. Hwilce gesceafta wæron of nahte gesceapene? Heofan· ⁊ eorðan· englas. ⁊ leoht· lyft ⁊ wæter. ⁊ þæs mannes sawl. [xxi.] 18. On hu fela gesceaftum stent þæs middaneard? On feowrum· on fyre· ⁊ on lyfte· on wætere· ⁊ on eorþan. [xxii.] 19. Hwæt is heora ælces gecynd? Þæs fyres gecynd is hat ⁊ drie. þære lyfte gecynd is wearm ⁊ wât. þæs wæteres gecynd is ceald ⁊ wât. þære eorðan gecynd is ceald ⁊ drie. [xxiii.] 20. Hwilces gecynd[es] is heofon? Fyres gecyndes· ⁊ sinewealt· ⁊ symle turnigende seo tunglena heofon. [xxiiii.] 21. Gif heo turnigende is· hu meta ne fealð heo? Woruldlice uðwitan sædon þæt heo feolle for hire swiftnysse· gif þa seofon dweligendan steorran [fol. 230.] hyre ryne ne wiðhæfton. Ic wene þæt þu nyte hwæt þis gemæne· buton we of oþrum bocum þis openlicor secgan. Ic secge þæt ic hwilon ǽr forsuwode· for þam ungewunan woruldlices gesceades. Witodlice seo tunglena heofon tyrnð æfre onbutan þas eorþan easten westweard· ⁊ hire winnað ongean þa seofon dweligendan tunglan. Hi synd dweligende oþþe worigende gecwedene· na for gedwylde· ac forþan þe heora ælc gæð on his agenum ryne· hwilon ufor hwilon neoðer· ⁊ ne synd na fæste on þære rodorlican heofonan· swa swa oþre tunglan. Þone yfemestan heton þa hæþenan Saturnus· se gefylð his ryne oþ þrittig geara fyrste. Þone oþerne· þe beneoþan Saturnum gæð· hi heton Iouis· ⁊ se gefylð his ryne binnon twelf gearum. þone þryddan· þe beneoþan Iouem gæð· hi heton Mârs· ⁊ se gefylþ his ryne binnan twam gearum. Se feorða is seo sunne· seo gefylð hire ryne on twelf monþum· þæt is on þrym hund dagum ⁊ fif ⁊ sixtigum tidum. Se fifta is gehaten Uenus· se is æfensteorra· se gefylð his ryne on þrim hund dagum· ⁊ eahta ⁊ sixtigum dagum. Se syxta is gehaten Mercurius· micel ⁊ beorht· se gefylð his ryne on þrim hund dagum· ⁊ nigon ⁊ twentigum dagum. Se seofoþa is se mona· ealra tungla nyþemest· ⁊ forði hæfð læstne embegang· ⁊ forþy he gefylð his ryne on seofon ⁊ twentigum dagum ⁊ eahta tidum. Þas seofon tunglan gað æfre eastwerd· ongean þa heofonan· ac seo heofen is strengre· ⁊ abret hi ealle underbæc westweard mid hire ryne· ⁊ is forþi mannum geþuht swilce seo sunne ⁊ þa foresædan tunglan gangon westweard. Soð þæt is· [fol. 230b] westweard hi gað unþances· âc hi gað swa þeah ealle be heora mihte æfre eastweard. Micel sweg gæð of heora swiftan ryne· ⁊ of þam scinendan rodore· þeah þe we for þam mycclan fyrlene hit gefredan ne magon. We foð nu on þa axunga þær we hi ær forleton.

[xxvi.] 22. Hu is to understandenne· on anginne gesceop God heofonan ⁊ eorþan? Þæt angin is Crist· Godes sunu· swa he sylf cwæð on his godspelle to þam Iudeiscum· þa þa hi axodon hwæt he wære. He cwæð· ic com angin þe to eow sprece. þurh þæt angin· þæt is þurh þone sunu· gesceop se

---

28. easten westwerd MS. 32. geare MS. 34 sunna MS. 40. wæstweard MS.

fæder ærest þæt antimber of nahte · of þam þe he syþþan heofonan ⁊ eorðan geworhte. [xxviiii.] 23. Hu is to understandenne þæt Godes gast wæs geferod ofer wæterum? Ne ferde Godes gast worigende ofer þa wæteru · ac þurh his mihte ⁊ wissunge to gescippenne ⁊ to geliffæstenne þæt ungehiwode antimber. [xxxiii.] 24. Hwi gesceop God leoht on þone forman dæg? Hit gedafnode rihtlice Godes weorcum þæt se ælmihtiga · se þe is ece leoht · ærest þæt hwilwendlice leoht geworhte · þæt þa oþre gesceafta · þe he syþþan gesceop · mihton beon þurh þæt leoht gesewene. God sylf is soð leoht · ac þæt gesceapene leoht geswutelode his weorc. [xxxvi.] 25. Hwî is gecweden on þæs mannes gesceapennysse · *uton wyrcan mannan* · ⁊ be þam oþrum gesceaftum is awriten þæt God gecwæð · ⁊ hi wurdon þurh his hæse gesceapene? Witodlice forþan þe þæs mannes wurðscipe ⁊ æþelborennys is toforan þam oþrum gesceaftum · ⁊ forþi wolde mid geþeahte · ⁊ þurh his agene handa · hine gescyppan. [xxxvii. xxxx.] 26. Hwi is gecweden þæt God cwæde · uton wyrcan mannan to ure anlicnysse? Forþi is gecweden · uton [fol. 231.] wyrcan · þæt wære geswutelod þære halgan þrynnysse weorc on annysse. Seo halige þrynnys is undergiten on þam worde · uton wyrcan · ⁊ seo soðe annyss is understanden on þam worde · to ure anlicnysse. [xxxviii.] 27. On hwam is se man his scyppendes anlicnys? On þam inran men · þæt is on þære sawle · seo hæfð on hyre þreo þing on annysse æfre wyrcende · þæt is gemynd · ⁊ andgit · ⁊ willa. [xxxviiii.] 28. Hwi is gecweden · ægðer ge anlicnys ge gelicnys? Seo anlicnys is to understandenne on þære ecnysse · ⁊ seo gelicnys on hire þeawum · þæt is on þam þrym þingum þe we êr namodon. [xxxxi.] 29. Hwi ne cwæð þæt halige gewrit be þam men · þa ða he gesceapen wæs · synderlice þæt hê god wære · swa swa hit cwæð mænigfealdlice be þam oþrum gesceaftum þæt God gesawe þæt hî gode wæron? Siððan se man gesceapen wæs · sægð þæt halige gewrit · þæt God gesawe ealle þa þing þe he geworhte · ⁊ hi wæron swyðe gode · swilce hî wæron ærþan ænlipige gode · ⁊ wæron syððan for þam men ealle swyðe gode · forþan þe hi ealle to þæs mannes wlite gesceapene synd. Se man soðlice is to wuldre ⁊ herunge his scyppendes geworht. [lii.] 30. Hwi wæs þæt treow · þe Adam on agylte · gehaten *lignum scientiae boni et mali* · þæt is on englisc · treow ingehydes yfeles ⁊ godes? Næs þæt treow on his gecynde gesceadwis · ne hit næfde ingehyd godes oþþe yfeles · ac þæt se man mihte on þam treowe · þe him forboden wæs · tocnawan hu mycel gôd is on gehyrsumnysse · ⁊ hu micel yfel on ungehyrsumnysse. [liii.] 31. Hwæt is getacnod on þam worde · þe God cwæð to Adame · ærþan þe he agylte · þu scealt deaðe sweltan · gif þu of þam treowe geetst? Se twifealda deað wæs mid þam getacnod · þære sawle ⁊ þæs lichaman. þære sawle deað is · þonne hî God forlæt [fol. 231ᵇ] for sumere synne · ⁊ heo siððan sceandlic wunað. þæs lichaman deað is · þonne sawl him of gewit. ⁊ þisne twyfealdan deað towearp Crist mid his anfealdan deaðe · seþe wæs soþlice dead on lichaman · ⁊ næfre on þære sawle · forþan þe he næfre ne syngode. [lv.] 32. Hwi wolde God þæt se man Adam eallum nytenum naman gesceope? Þæt se man þurh þæt undergeate hu micele betera he wæs · þurh his gesceadwisnysse · þonne þa nytena · ⁊ þæt he þæs þe swiþor his scippend lufode þe hine swilcne geworhte. [lvi.] 33. Hwi sægð þæt halige gewrit þæt Adam ne gemette nænne him gelicne · ærþan þe Eua wæs gesceapen? Forþan þe nan nyten næfde nan gesceadne sawle buton hê ana. [lvii.] 34. Hwi wolde God gescyppan Euan of Adames sidan · þa þa he slêp · ⁊ na of eorþan · swa swa he hine gesceop? For þære getacnunge þæt Crist sylf wæs mid deaðe geswefod on þære rode · ⁊ wæs on þære sidan gewundod · of þære arn wæter ⁊ blod to alysenne his gelaþunge. seo is gecweden Cristes bryd ⁊ clæne mæden. [lxii.] 35. Hweþer seo næddre þurh hire agen andgit to Euan spræce? Nis hit na geleaflic þæt se wurm þurh his agen andgit Euan bepæhte. ⁊ se deofol spræc þurh þa næddran · swa swa he deð þurh wodne man · ⁊ heo ne undergeat þa word þe mâ þe se woda deð. [lxi.] 36. Hwi geþafode God þæt se man afandod wære · þa þa he wiste þæt se man wolde abugan? Forþan þe se man nære herigendlic · gif he forþi ne syngode · þe hê ne mihte. ac he wære herigendlic · gif he nolde syngian · þa þa he mihte. Git dæghwamlice drecð [se] deofol mancynn mid mislicum costnungum · þa þa beon herigendlice ⁊ halige þe him wiðstandað · ⁊ þa beoð genyþerode þe nellað him wiðstandan. [lxiii.] 37. Hwi wolde se æþela [fol. 232.] scyppend æfre þone mannan to his agenum cyre lætan? Forþan þe se scippend nolde þæt se man þeow wære seþe to his anlicnysse gesceapen wæs · ac wære þurh godne

11. anlicnyssa MS. gecwedon MS. 13. understandan MS. 15. geanlicnys gegelicnyss. wylla MS. 28. se twifealde MS.

willan herigendlic· oððe of yflum willan nyðergendlic. [LXXII.] 38. Hwi axode God Adâm æfter his gylte hwær he wære· swilce he nyste? Þæt he dyde for þreaginga· na swilce he nyste· ⁊ þæt Adam understode hwær he þa wæs· ⁊ hwanon he afeolle. [LXXIII.] 39. Humeta wende Adam þæt he mihte hine behydan fram Godes gesihðe? Seo stuntnys him gelamp of his synne wite þæt he wolde hine bediglian þam þe nan þincg nis digle. [LXXV.] 40. Hwi [ne] axode God þa næddran hwi heo þa men forlærde· swa swa he axode Euan hwi heo Adame þone æppel sealde? Forðan þe seo næddre be agenum willan þæt ne dyde· âc se deofol þurh hî· ⁊ forþi cwæð God hire to· þu bist awyrged· ⁊ þu scealt gân on þinum breoste· ⁊ þu ytst þa eorþan eallum dagum þines lifes. Se deofol· þe spræc þurh þa nædran· wæs on þære næddran awyrged. he gæð on his breoste· þæt is þæt he færð on modignysse. ⁊ mid þære men beswicð. ⁊ he yt þa eorðan· forþan þe þa belimpað to þam deofle þa þe þa eorðlican grædignysse ⁊ gælsan ungefohlice gefremmað. God cwæð to Euan þæt heo sceolde þære næddran heafod tobrytan· ⁊ seo næddre wolde syrwan ongean hire hô. [LXXVII.] 41. Hwæt is þære næddran heafod· ⁊ hwæt þæs wifes hô? Ðære næddran heafod getacnað þæs deofles tihtinge þa we sceolan mid ealre geornfulnysse sona tobrytan. forþan gif heo þæt heafod innan þone man bestingð· þonne slingð heo mid ealle inn. swa þeah ne bescyt se deofol næfre swa yfel geþoht into þam men þæt hit him to forwyrde becume· gif hit him ne licað· ⁊ gif he winð mid gebedum ongean· he sæwð for oft manfullice [fol. 232b] geþohtas into þæs mannes heortan· þæt he hine on orwennysse gebringe. ac hit ne bið þam men derigendlic· gif hê to his drihtne clypað. swa se man swiþor bið afandod· swa he selra bið. Þæs wifes hô getacnode þæt se deofol wile on fyrste· gif he æt fruman ne mag· þone man beswican· ⁊ swa near his lifes geendunge· swa bið ðam deofle leofre þæt he þone man forpære· ac us is to hopigenne to þæs hælendes gescyldnysse þe þe us tihte þus *confidite· ego uici mundum·* truwiað ⁊ beoð gebylde· ic oferswiðde þisne middaneard. eft he cwæð· þyses middaneard[es] ealdor com to me· ⁊ he on me naht his ne funde. se deofol is þæra manna ealdor þe þisne middaneard ungemetlice lufiað. ⁊ he com to Criste· cunnode hwæðer he ænig þing his on him gecneowe. þa ne funde he on him nane synne· ac unscæððignysse. Þæt þæt we ne magon þurh us· þæt we magon þurh Crist seþe cwæð· *omnia possibilia credenti·* ealle þing synd þam geleaffullum acumendlice. We sceolon winnan wið þone deofol mid fæstum geleafan· gif we willað beon gehealdene· ⁊ seþe him onbihð· bið soðlice beswicen. [LXXX.] 42. Hwi worhte God pylcan Adame ⁊ Euan æfter þam gylte? Þæt he geswutelode· mid þam deadum fellum· þæt hi wæron þa deadlice for þære forgægednysse.

[LXXXII.] 43. Hwæt is þæt God gelogode Cherubin ⁊ fyran swurd ⁊ awendendlic to gehealden[n]e þone weg þe lið to lifes treowe? Þæt is þæt neorxnewonges [weg] get is gehealden þurh engla þenunge ⁊ fyrena hyrdrædene. ⁊ þæt is awendendlic· forþan þe hit bið aweg gedôn· ⁊ se weg bið us gerymed. Cherubin is gereht gefyllednyss ingehydes· þæt is seo soðe lufu· ⁊ þæt fyrene swurd getacnode þa hwilwendlican earfoðnyssa þe we hêr on lîfe for- [fol. 233.] berað· ⁊ we sceolon þurh þa soðan lufe Godes ⁊ manna· ⁊ þurh earfoðnysse· to þæs lifes treowe eft becuman. Þæt lifes treow is se leofa hælend Crist seþe is soð lif on hine lifigendum. [LXXXVII.] 44. Hu clypode seo stemn Abeles blodes to Gode? Heo clypode swa þæt Caines gylt wearð æteowod on Godes gesihðe. ⁊ gehwilces mannes dæda clypiað to Gode· ⁊ hine gewregað oþþe geþingiað. þonne God hi gesihð· swa gode swa yfele. [LXXXVIII.] 45. Hwi wæs Cain awyrged on his synne· ⁊ seo eorðe wæs gewyrged on Adames synne? Cain wiste his fæder forgægednysse· ⁊ næs þurh þæt gewærleht· ac þær to eacan his agenne broðor rihtwisne ⁊ unscæððigne acwealde· ⁊ forþi wæs wyrðe maran wyrigunge. [LXXXVIIII.] 46. Hwilc tacn sette God on Caine· þæt hine man ofslean ne sceolde? Þæt tacn gewislice þæt he cwacigende ⁊ geomerigende ⁊ worigende ⁊ utlaga leofode symle ofer eorþan. [LXXXXIIII.] 47. Hwæt is yfel? Yfel nis nan þing þurh hit sylf· ⁊ nane wununga næfð buton on sumum gesceafta. se deofol wæs ærest to godum engle gesceapen· ac he wearð yfel þurh modignysse. nu nis yfel nan þing buton godnysse forgægednysse· swa swa þeostru ne synd nan þing buton leohtes forlætennyss. [LXXXXVIIII.] 48. Humeta cwæð God ælmihtig· þa þa he manna þwyrnysse geseah· þæt him ofþuhte þæt he æfre men gesceope? Ne bið God næfre bepæht· ne him næfre ne ofþincð þæt þæt he ær to ræde geþohte· ne he ne besargað

12. næddra MS. 14. tobryton MS. 28. eſan MS. 31. wæg MS. 38. gewregeð MS.

swa hwæt swa he foresceawode· swa swa men doð. ac þæt halige gewrit wile to ure spræce geþwærlecan· ⁊ on ure wisan us to spræcð· swa þæt we þurh þa gewunelican spræce þa þing oncnawan þe ûs uncuðe wæron. [cv.] 49. Hu wæs Noes arc gesceapen? Se arc wæs fyðerscyte· þreo hund fæðma lang neoðan· ⁊ fiftig fæðma [fol. 233b] wîd· ⁊ þrittig fæðma heah· ⁊ wæs fram neoðewerdan oþ ufewerdan swa togædere getogen· ⁊ swa genyrwod· þæt he wæs mid anre fæþme ufewerd belocen· swa swa he strengest beon mihte ongean þa stiðlican scuras. He wæs fifflere· ⁊ hæfde þreo wununga. on þære nyðemestan fleringe wæs heora gangpyt· ⁊ heora myxen· on þære oþre fleringe wæs þæra nytena foda gelogod. on þone þriddan fleringa wæs seo forme wunung· ⁊ þær wunodon þa wîldeor ⁊ þa reþan wurmas. on þære feorþan fleringa wæs þæra tamra nytena steall· on þære fiftan fleringe wæs þæra manna wunung mid wurðmynte gelogod· ⁊ hî þæron wunodon for nean twelf monað· ærþan þe þæt flod mihte beon adruwod. [cxxiii.] 50. Hwi wurdon adydde ma þæra eorðlicra nytena· on þam flode· þonne þæra sæ̂licra fixa? Forþan þe seo eorðe wæs awyrged on Adames gylte þe þa nytena on leofodon. [cxxvi.] 51. Hwider arn þæt wæter of þam widgillan flode· þa þa flod wanigende wæs? Wen is þæt þæt wæter gewende to þære widgillan niwelnysse þurh þa digelan æddran þisre eorþan· be þam þe Salomon cwæð þæt ealle êân eft gewendað þanon þe hî ær comon· þæt hî eft flowan magon. [cxxxii.] 52. Hu wæs manncynne flæscmete alyfed æfter þam flode· ⁊ na âr? For þære eorþan unwæstmbærnysse· ⁊ þæra manna tyddernysse. Wise lareowas sædon þæt seo eorðe wære miccle unwæstmbærre æfter þam flode þonne heo ær wære· þa þa mancynn be hire wæstmum leofode. [cxxxiii.] 53. Hwi wæs se rênboga to wedde gesette mancynne? God gesette þone rênbogan to wedde· ⁊ to orsorhnysse mancynne· to þam behate þæt he næfre eft nolde ealne middaneard mid nanum flode oferteon. forðan þe he wiste· [fol. 234.] gif he swa ne dyde· þæt men woldon forhtian þæt hi mid flode fornumene wurdon· þonne hi gelome sawon swiðlice renas. [cxxxiiii.] 54. Hwi is þæt tacn on þære lyftenan heofonan gesewen? To þan þæt hit ealle men geseon magon· þæt we beon gemynegode þæt wê ûre môd on ælcere gedrefednysse to Gode awendan seþe wunað on heofonum. [cxxxv.] 55. Hwi is þæt tacn mislices bleos? On þam tacne is wæteres hiw ⁊ fyres· ⁊ þæt tacn· þæt is se rênboga· cymð of þam sunbeame ⁊ of wætum wolcne· to þan þæt he sy middanearde to orsorhnysse· mid þam wæterian bleo· þæt wæter us eft ealle ne adrencte· ⁊ þæt he sy to ogan· mid þæs fyres hiwe· þæt eall middaneard bið mid fyre forsweled on þam micclan dæge. [cxxxxi.] 56. Hu wæs þes middaneard todæled æfter þam flode? Se yldesta Noes sunu Sêm gestrynde mid his sunum seofon ⁊ twentig suna· ⁊ hî gebogodon þone eastdæ̂l middaneardes þe is gehaten Asia. se oþer Noes sunu Cham gestrynde mid his sunum þrittig suna· ⁊ hî gebogodon þone suðdæl þe is gehaten Affrica· se þridda Noes sunu Iafeth gestrynde mid his sunum fiftyne suna· ⁊ þa gebogodon norðdæ̂l þe is gehaten Europa. Þas ealle togædere syndon twa ⁊ hundseofontig þeoda· ⁊ swa fela leorningcnihta sende Crist to bodigenne þone soþan geleafan geond ealne middaneard. [cxxxxviii.] 57. Hwa wolde beon ærest cyningc on mancynne? Nembroð se ent seþe fyrmest wæs æt þære getimbrunge þære micclan byrig Babilonian· on þære þe hî woldon þone stypel up to heofonum aræran· on þære wurdon þa gereord on twâ ⁊ hundseofontig todælde. [cl.] 58. On hwilcere mægðe þurhwunode þæt gereord þe Adam hæfde? On þære ebreiscan mægþe þe Crist siððan on menniscnysse of acenned wearð· forþan þe hit ge- [fol. 234b] dafnode þæt mancynnes alysednys wurde ærest gebodod þurh þæt gereord þe ærest deað of com on middanearde. [cliiii.] 59. Hwæt gemænað þa þreo utfaru þe God Abrahame bead þus cweðende· far of þinum lande· ⁊ of þinre mægðe· ⁊ of þines fæder huse· ⁊ cum to þam lande þe ic þe gewissige· ⁊ ic þe þær mærne gedô· ⁊ þe gebletsige? Þæt getacnað þæt þa gecorenan Godes þegenas sceolon forlætan þa flæsclican lustas· ⁊ ealle þa leahtras· ⁊ þisne middaneard on mode forseon· ⁊ to þam ecan life æfre gewilnian. [clv.] 60. Hu fela behate behêt God Abrahame? Twa. an wæs þæt he ⁊ his ofsprincg sceoldon agan þone eard Iudeisces landes. oþer þæt he is þurh geleafan manegra þeoda fæder· ⁊ ealle þeoda syndon gebletsode on his ofsprincge· þæt is on Criste. [clvii.] 61. Ic axige hwæþer hit mihte gedafnian Abrahame· þam halgan were· þæt he cwæde to þam kyninge Pha-

5. genyrwed MS. 6. strengst MS. 7. þære nytena MS. 8. L on þære þriddan fleringe. forma MS. 16. flæscmettas MS. 17. þære manna MS. 21. middan eard MS. *ut fere semper.* 23. lyftenran MS. 28. middan dæge MS.

raô · be his wife Sarran · þæt heo his swustor wære · þe læs þe he for hire wlite wurde ofslagen? Abraham geswutelode · mid þære dæde · þæt man ne sceal fandian Godes · þa hwile þe he mæg mid ænigum gesceade him sylfum gebeorgan. Se fandaþ Godes se þe his agen gescead forlæt þe him God forgeaf · ⁊ swa butan gesceade secþ Godes fultum.

[CLXIIII.] 62. Hwæt wæs se Melchisedech seþe wæs ægþer ge kyning ge Godes sacerd · ⁊ eac se apostol Paulus cwæþ be him þæt he wære butan fæder · ⁊ butan meder? Se Melchisedech wæs kyning ⁊ Godes sacerd · swa þæt he offrode þam ælmihtigan Gode hlâf ⁊ wîn. forþan þe he getacnode urne hælend Crist seþe is ealra kyninga kyncg · ⁊ eallra sacerda sacerd. ⁊ he gehalgode husel of hlafe · ⁊ of wine · ⁊ hine sylfne for ûs geoffrode. næs Melchisedech buton fæder ⁊ meder acenned · ac he leofode swa lange [fol. 235.] þæt man his cynn nyste · ⁊ forði he getacnode Crist seðe is acenned on heofonum butan meder · ⁊ on eorþan butan fæder · be þam is awriten · *tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech* · þæt is on englisc · þu eart sacerd on ecnysse æfter Melchisedeches endebyrdnysse.

[CLXV.] 63. Hwæt wæs se Damascus þe Abraham embe spræc to Gode · ⁊ wende þæt he sceolde beon his yrfenuma? Se Damascus wæs Abrahames gerefan sunu ⁊ he næs na Abrahames yrfenuma · âc wæs his agen sunu Isââc þe syððan wæs geboren. ac se Damascus getimbrode syððan ane burh · ⁊ hire naman gesceop be him sylfum Damascum · ⁊ he on þære byrig rixode.

[CLXVIIII.] 64. Hwi is awriten on þære bôc genesis þæt Abrahames cynn sceolde gecyrran ongean fram Aegypta lande on þære feorðan mægðe · ⁊ seo oþer bôc Exodus sægð þæt hî ferdon of Aegyptan lande on þære fiftan mægðe? Iacôb · Abrahames sunu · hæfde twelf suna. þonne gif þu telst þa mægrace fram Iudan · þonne findst þu þær fif mægða. ⁊ gif þu telst fram Leui · þam gingran breþer · þonne findst þu þær feower mægða · is nu forþi ægðer soð.

[CLXXI.] 65. Hu mihte Abraham beon clæne þæt he nære forligr geteald · þaþa he hæfde cyfese under his riht æwe? Abrahames wif wæs untymende oþ hire ylde · ⁊ þa bæd heo hire wer þæt hê wiþ hire wylne tyman sceolde · ⁊ he swa dyde swiþor for bearnteame · þonne for galnysse. ⁊ eac se ealde ⁊ · þe þa stôd · næs swa stið on þam þingum swa swa Cristes godspel is · þe nu stent · ⁊ tæcð to anum wife.

[CLXXVIIII.] 66. Hwæt gemænð þæt word þe God cwæð to Abrahame be þam synfullum leodscipum þus · þæra Sodomaiscra hream astah up to heofonum? Seo syn biþ on stemne · þonne se gylt biþ on dæde · ⁊ seo syn biþ mid hreame · þonne se man syngaþ freolice · butan ælcere scea- [fol 235b] me · swilce he his yfel oþrum mannum bodige.

[CLXXXVII.] 67. Hwi wolde God þa ylcan Sodomitiscan mid byrnendum swæfle adydan · ⁊ on Noes flode wurdon þa synfullan mid wætere gewitnode? On Noes dagum gewitnode God manna galnysse mid wætere · mid liðran gesceafte · forþan þe hî syngodon mid wifum · ⁊ þa Sodomitiscan syngodon bysmorlice ongean gecynd · ⁊ wurdon forþi mid swæflenum fyre forswælede · þæt heora fule galnyss wurde mid þam fulan swæfle gewitnod. On Noes flode wæs seo eorðe afeormod · ⁊ eft geedcucod. ⁊ on þære Sodomitiscra gewitnunge forbearn seo eorðe · ⁊ biþ æfre unwæstmbære · ⁊ mid fulum wætere ofergân. On Noes dagum cwæð God be þam synfullum · ne þurhwunaþ min gast on þysum mannum on ecnysse · forþan þe hî synd flæsc. Se gast getacnaþ hêr Godes yrre · swilce God cwæde · nelle ic þis mennisc gehealdan to þam ecum witum · forþan þe hî synd tyddre · ac ic wille hêr on worulde him dôn edlean heora gedwyldes. Nis na þus awriten be þam Sodomitiscum þe ongean gecynd sceamleaslice syngodon · forþan þe hî synd ecelice fordemde.

[CLXXXVIII.] 68. Hwi wearð Lothes wîf awend to sealtstane · ðaða God sende his twegen englas to ahreddenne Loth · ⁊ his wîf · ⁊ his twa dohtra · of þam fyre þe þa fif burga forbærnde? Þa Godes englas · þe hî of þære byrig gelæddon · warnodon hî · ⁊ þus cwædon · ne behealde ge underbæc · ac efstaþ awcg, þa na ðe læs bescah Lothes wîf underbæc · ⁊ wearð sona awend to anum sealtstane. for þære getacnunge þæt nan man ne sceall · seþe wile synnum ætbærstan ⁊ to Godes þeowdome gebugan. beseon underbæc. þæt is · þæt hê ne sceal gewilnian þa woruldlican þingc þe he ær forlêt. swa swa Crist cwæð to his discipulum · *me-* [fol. 236.] *mores estote uxoris Loth* · þæt is · beoð gemyndige Lothes wifes · þæt ge ne bugon eft to woruldþingum · swa swa þæt wif wende underbæc.

[CCI.] 69. Hit is awriten on genesis þæt God afandode Abrahames · ⁊ se apostol Iacob awrit on his pistole þæt God ne costnaþ

19. Abrahames suno MS. 33. gewitnunga MS. 34. eorða MS. 39. twægen MS.

nænne man. hu mæg beon ægþer soð? God afandað þæs mannes· na swilce he nyte ælces mannes heortan· ær he his fandige· ac he wile þæt se man geþeo on þære fandunge· ⁊ his ingehyd beo geopenod. God afandode Abrahames· swa þæt he hêt hine niman his leofan sunu Isââc· ⁊ geoffrian Gode to lace· ⁊ siððan ofslean on þa ealdan wisan. þa wæs Abraham Gode gehyrsum· ⁊ wæs him leofre þæt he Godes hæse gefylde· þonne hê his leofan bearne geârode· ⁊ he wæs þa afandod· ⁊ gerihtwisod· ⁊ gewuldorbeagod· swa þæt God him cwæð to· on þinum ofspringce beoð ealle eorðlice mægða gebletsode. Þus afandað God his gecorenan· na swilce he nyte heora ingehyd· ac he wile þæt hî beon þe geþungenran on þære fandunge. Oþer is seo fandung [þe] Iacob se apostol embe spræc· þæt it seo costnung þe gewemð þone man to syngienne. ac God ne costnað nænne man· forþan þe he nele nænne to synnum gebigan· ac þeos costnung is of þam niðfullan deofle· ⁊ of yfelum lustum. ⁊ sê lûst acenð þa synne· ⁊ seo syn· þonne heo bið geendod· acenð þone ecan deað.

Nelle we na swiðor embe þis sprecan· forþan þe we habbað þa nydbehefestan axunga nu awritene.

[God. Bibl. Publ. Cantabr.]

DE TEMPORIBUS ANNI.

Ic wolde eac· gyf ic dorste· gadrian sum gehwêde andgit of ðære bêc þe Beda se snotera lâreow gesette ⁊ gegaderode· of manegra wisra lareowa bocum· be ðæs geares ymbrenum· fram anginne middaneardes. Witodlice þaþa se ælmihtiga scyppend þisne middaneard gesceop· þa cwæð he· gewurðe leoht· ⁊ leoht wæs þærrihte geworden. Þa geseah God þæt þæt leoht wæs gôd· ⁊ todælde þæt leoht fram þam þeostrum· ⁊ het þæt leoht dæg ⁊ þa ðeostru niht· ⁊ wæs þa geteald æfen and merigen to anum dæge. On þam oþrum dæge gesceop God heofonan· seo ðe is gehaten firmamentum· seo is gesewenlic ⁊ lichamlic· ac swa þeah we ne magon· for ðære fyrlenan heahnysse ⁊ þæra wolcna ðicnysse ⁊ for ure eagena tyddernysse· hî næfre geseôn· seo heofen belicð on hire bosme ealne middaneard· ⁊ heo æfre tyrnð onbuton us· swiftre þonne ænig mylenhweowul· ealswa deop under þyssere eorðan swa heo is bufan· eall heo is sinewealt ⁊ ansund ⁊ mid steorrum amett· soðlice þa oðre heofenan þe bufon hire sind ⁊ beneoðan sind ungesewenlice ⁊ mannum unasmeagendlice· sind swa þeah mâ heofenan· swa swa se witega cwæð· *Caeli caelorum*· þæt is heofena heofenan. eac se apostol Paulus awrât þæt hê wæs gelædd oð ða þriddan heofenan· ⁊ he ðær gehyrde þa digelan word þe nan man sprecan ne môt. On þam þriddan dæge gescop se ælmihtiga God sêe ⁊ eorðan ⁊ ealle eorðlice spryttinga. Ðas þry dagas wæron buton sunnan ⁊ monan ⁊ steorran· ⁊ callum tidum gelicere wægan mid leohte ⁊ þeostrum aþenede. On ðam feorðan dæge gesceop God twa miccle leoht· þæt is sunne ⁊ mona· ⁊ betæhte þæt mare leoht· þæt is seo sunne· to ðam dæge· ⁊ þæt læsse leoht· þæt is se mona· to þære nihte. On ðam ylcan dæge he geworhte ealle steorran ⁊ tida gesette. On ðam fiftan dæge he gesceop eal wyrmcynn ⁊ þa micclan hwalas ⁊ eal fiscynn on mislicum and mænigfealdum hiwum. On ðam sixtan dæge he gesceop eall deorcynn· ⁊ ealle nytenu þe on feower fotum gâð· ⁊ þa twegen men Adâm ⁊ Euan. On þam seofoðan dæge he geendode his weorc· ⁊ seo wucu wæs þa agân. Nû is ælc dæg on þisum middanearde of þære sunnan lihtinge. Soðlice seo sunne gæð be Godes dihte betwux heofenan ⁊ eorðan· on dæg bufon eorðan· ⁊ on niht under ðysse eorðan· eall swa feorr adûne on nihtlicere tide under þære eorþan swa heo on dæg bufon up astihð. Æfre heo bið yrnende ymbe ðas eorðan· ⁊ eal swa leohte scinð under þære eorðan on nihtlicere tide swa swa heo on dæg deð bufon urum heafdum. On ða healfe þe heo scinð þær bið dæg· ⁊ on ða healfe þe heo ne scinð ðær biþ niht. Æfre bið on sumere sidan þære eorðan dæg ⁊ æfre on sumre sidan niht. Ðæt leoht þe we hatað dægered cymð of þære sunnan· ðonne heo upweard bið· ⁊ heo ðonne todræfð

9. syngigenne MS. 12. spræcan MS. — *Lectiones Cod. Cott. Tib. B. V.:* 14. pluccian *pro* gadrian. andgyt. lareow. 15. gaderode. annginne. 16. *Post* middaneardes *inserit Cod. Cott.:* Ðæt nis to spelle ac elles to rædenne þam þe hit licað. — geweorðe. 17. gôod. 18. ðeostro. merien. 19. heofenan. 20. fyrlynan. 21. heofon. belycð. hyre. 22. on butan. mylnn-hweol. eall swa. þyssre. 23. amet. bufan hyre synd. synd ungesegenlice. 24. heofonan. 25. heofona heofonan. awrat. he. 26. heofonan. diglan. mann. nemot. 27. ða. butan. 28. steorrum. 29. scop. 31. ge scop eall. 32. eall. mistlicum. syxtan. gescop. 33. nytena. gað. menn. êfan. 34. agan. þysum. lyhtinge. 35. betweox. bufan. 36. adune. nihtlicre. bufan. 37. byð, *ut semper pro* bið. eall. nihtlicre. 38. bufan. 39. sumre. 40. dægred.

þa nihtlican þeostru mid hyre micclan leohte. Eal swa þicce is seo heofon mid steorrum afylled on dæg swa on niht· ac hi nabbaþ nane lihtinge for þære sunnan andwerdnysse. We hataþ ænne dæg fram sunnan upgange oð æfen· ac swa þeah on bocum is geteald to anum dæge fram þære sunnan upgange oð þæt heo eft becume þær heo ær uppstah· on þam fæce sind getealde feower ⁊ twentig tida. Seo sunne is swiþe micel· eal swa brâd heo is· þæs þe bêc secgaþ· swa eal eorðan ymbhwyrft· ac heo þinceð ûs swiþe unbrâd forþan þe heo is swiþe feor fram urum gesihþum. Ælc þing swa hit þe fyrr biþ· swa hit þe læsse þinceð. We magon hwæðere tocnawan be hire leoman þæt heo unlytel is. Swa raþe swa heo upastihð· heo scinð geond ealle eorðan gelice ⁊ ealre eorðan brâdnysse endemes oferwrihð. Eac swilce þa steorran þe us lytle þinceaþ· sind swiðe brade· ac for ðam micclum fæce· þe us betweonan is· hi sind geþuhte urum gesihðum swiðe gehwæde. Hi ne mihton swa þeah nân leoht to eorðan asendan fram þære healican heofenan· gyf hi swa gehwæde wæron swa swa urum eagum þinceð. Soðlice se mona ⁊ ealle steorran underfoð leoht of ðære micclan sunnan· ⁊ heora nân næfð nænne leoman buton of ðære sunnan leoman· ⁊ þeah þe seo sunne under eorðan on nihtlicere tide scine· þeah astihð hire leoht on sumere sidan þære eorðan þe ða steorran bufon us onliht· ⁊ þonne heo up agâð heo oferswiþ ealra þæra steorrena ⁊ eac þæs monan leoht mid hire ormætan leohte. Seo sunne getacnaþ urne Hælend Crist· se ðe ys rihtwisnysse sunne· swa swa se witega cwæð· *timentibus autem nomen Domini orietur sol iustitiae· et sanitas in pennis eius·* þam mannum· þe him ondrædaþ Godes naman· þam arist rihtwisnysse sunne· ⁊ hælð is on hire fiðerum. Se môna· þe weaxð ⁊ wanaþ· getacnaþ þas andweardan gelaðunge þe we on sind. Seo is weaxende þurh acennedum cildum ⁊ wanigende þurh forðfarendum· þa beorhtan steorran getacniaþ þa geleaffullan on Godes gelaðunge· ðe on godre drohtnunge scinaþ. Crist soðlice onliht hi ealle þurh his gife· swa swa se godspellere Iohannes cwæð· *erat lux vera· quae inluminat omnem hominem venientem in hunc mundum·* þæt soðe leoht com þe onliht ælcne mannan cumendne to ðisum middanearde. Næfð ure nân nân leoht ænigre gôdnysse buton of Cristes gife· se ðe ys soðre rihtwisnysse sunne gehaten.

DE PRIMO DIE SAECULI· SIVE DE EQUINOCTIO VERNALI.

Ðone forman dæg þyssere worulde we magon afindan þurh ðæs lenctenlices emnihtes dæg· for þan þe se emnihtes dæg is se feorða dæg þissere worulde gescapennysse. Þry dagas wæron ær ðam dæge buton sunnan ⁊ monan ⁊ eallum steorrum· ⁊ on ðam feorðan dæge þyssere worulde gescapennysse gesceop se ælmihtiga scyppend sunnan· ⁊ gesette hî on ærne mergen on middan eastdæle· þær ðær emnihtes circul is geteald· þæt heo æfre ymbe geares ymbrynum þær ðone dæg ⁊ þa niht geemnytte on gelicere wægan. Ðæs ylcan dæges hê gesette þone monan fulne on æfnunge· on eastdæle mid scinendum steorrum samod· on þæs hærfestlican emnihtes ryne· ⁊ þa easterlican tid þurh ðæs monan anginn gesette. We willaþ furðor ymbe þas emnihte swiðor sprecan on gedafenlicere stowe· ⁊ we secgaþ nu sceortlice þæt se forma dæg þyssere worulde is geteald to ðam dæge þe we hâtaþ *quinta decima kl Aprilis·* ⁊ þæs emnihtes dæg ys gehæfd· swâ swâ Beda tæcð· þæs on ðam feorðan dæge· þæt is on *duodecima kl Aprilis.* Embe þis we sprecaþ eft swiðor· swa swa we ær behêton.

DE NOCTE.

Niht is gesett mannum to reste on þysum middanearde. Soðlice on þam heofenlicum eðele nis nân niht gehæfd· ac þær is singal leoht buton ælcum þeostrum. Ure eorðlice niht soðlice cymð þurh ðære eorðan sceade· þonne seo sunne gæð on æfnunge under þyssere eorðan· þonne bið ðære eorðan

1. eall. þeo heofon. 2. lyhtinge. 3. æfen. &c. is on bocum. 4. upstah. synd. 5. mycel. eall. bec. eall. 6. þingð. us. swyðe. unbrad. for þam. feorr. þingð þe hit fyrr. 7. þe hit. ðingð. þeah hwæðere. hyre. 9. oferwryhð. swylce. lyttle þingeaþ. synd swyðe. ⁊ for. miclum. 10. ys. synd. nan. 11. wæro. *omittitur* ðinceð. 12. miclan. nan. 13. nihtlicre. 14. hyre. sumre. bufan. 15. agæð. hyre. 18. hælþe. hyre. 19. synd. ys. waniende. 20. forðfarenum. 21. onlyht. gyfe. 22. que inluminet. 23. onlyht. mann. ðysum. nan. godnysse. 24. gyfe. 26. lænctenlices ymnihtes. 27. for þam. þysse. 28. butan. 29. hi, *uti semper.* þær ðæs. 30. geymnytte. 31. he. 32. ymnihtes. angynn. 33. gedafenlicre. 34. hataþ. Kalendas. 35. swa swa. 36. Kalendas. beheton. 39. nan. þystrum. nyht.

bradnys betwux ûs ⁊ þære sunnan þæt we hire leoman lihtinge nabbaþ· oþ ðæt heo eft on oðerne ende up astihð. Witodlice· þeah þe hit wunderlic þince· nis þeos woruldlice niht nân þing buton þære eorðan sceadu betwux þære sunnan ⁊ mancynne. Woruldlice uðwitan sædon· þæt seo sceadu astihð up oþ ðæt heo becymð to þære lyfte ufweardan· ⁊ þonne beyrnð se mona hwiltidum· þonne he full byð· on ðære sceade ufweardre· ⁊ fageteð oððe mid ealle aswearta ð· for þan þe he næfð þære sunnan leoht þa hwile þe hê þære sceade ord ofer yrnð· oþ ðæt þære sunnan leoman hine eft onlihton. Se môna næfð nan leoht buton of ðære sunnan leoman· ⁊ he is ealra tungla nyðemest· ⁊ forþi beyrnð on þære eorðan sceade· þonne hê full byð· na symle swa þeah for ðam bradan circule þe is *zodiacus* gehaten· under þam circule yrnð seo sunne ⁊ se mona ⁊ þa twelf tunglena tacna. Witodlice ðæs môna trendel is symle gehâl ⁊ ansund· þeah ðe he eall endemes eallunge ne scine. Dæghwomlice ðæs monan leoht bið weaxende oððe wanigende feower pricon þurh þære sunnan leoman· and he gæð dæghwomlice oððe to þære sunnan· oððe fram ðære sunnan swa fela pricon· na þæt he becume to þære sunnan· forðan þe seo sunne is miccle ufor þonne se mona sy. He cymð swaþeah foron ongean þære sunnan· þonne hê of hire ontend bið. Symle hê went his hricg to þære sunnan· þæt is se sinewealta ende þe þær onliht bið. We cweðaþ þonne nîwne monan æfter menniscum gewunan· ac hê is æfre se ylca· þeah ðe his leoht gelomlice hweorfe. Ðæt æmtige fæc bufon þære lyfte is æfre scinende of ðam heofenlicum tunglum. Hit getimað hwiltidum· þonne se mona beyrnð on ðam ylcan strican þe seo sunne yrnð· þæt his trendel underscyt þære sunnan to þan swiðe· þæt heo eal aþeostraþ ⁊ steorran æteowiaþ swylce on nihte. Þis gelimpð seldon· ⁊ næfre buton on niwum monan. Be þam is to unterstandenne þæt se mona is ormæte brâd· þonne hê mæg þurh his underscyte ða sunnan aþeostrian. Seo niht hæfð seofon dælas fram þære sunnan setlunge oð hire upgang. an þære dæla is *crepusculum*· þæt is æfengloma· oþer is *vesperum*· þonne se æfensteorra betwux þære repsunge æteowaþ· þridde is *conticinium*· þonne ealle þing suwiað on heora reste· feorða is *intempestum* þæt is midniht· fifta is *gallicinium*· þæt is hâncred· sixta is *matutinum vel aurora*· þæt is dægred· seofoða is *diluculum*· þæt is se ærmergen betwux þam dægrede ⁊ sunnan upgange. Wucan ⁊ monðas sind mannum cuðe æfter heora andgite. ⁊ þeah ðe we hî æfter boclicum andgite awriton· hit wile þincan ungelæredum mannum to deoplic ⁊ ungewunelic. We secgaþ swa þeah be ðære halgan eastertide· þæt swa hwær swa biþ se mona feowertyne nihta eald· fram duodecima *kl. Aprilis*· þæt on ðam dæge biþ seo easterlice gemæru þe we hataþ *terminus*· ⁊ gif se *terminus*· þæt is se quartodecima luñ· becymð on ðone sunnan dæg· þonne biþ se dæg palmsunnandæg. Gif se *terminus* bescyt on sumum dæge þære wucan þonne biþ se sunnan dæg þæræfter easterdæg.

DE ANNO.

Ðære sunnan gear is þæt heo beyrne þone micclan circul *zodiacum* ⁊ gecume under ælc þæra twelf tacna. Ælce monaþ heo yrnð under an þæra tacna. An þæra tacna is gehâten *aries*· þæt is ramm· oðer *taurus*· þæt is fearr· ðridda *gemini*· þæt sind getwisan· feorða *cancer*· þæt is crabba· fifta *leo*· sixta *virgo*· þæt is mæden· seofoða *libra*· þæt is pund oððe wæge· cahtoðe *scorpius*· þæt is þrowend· nigoðe is *sagittarius*· þæt is scytta· teoðe ys *capricornus*· þæt is buccan horn oððe bucca· endlyfte is *aquarius*· þæt is wætergyte oððe þe se wæter gyt· twelfte is *pisces*· þæt sind fixas. Þas twelf tacna sind swa gehîwode on ðam heofonlicum rodere· ⁊ synd swâ brade· þæt hî gefyllaþ twa tida mid hire upgange oððe niþergange. Ælc ðæra twelf tacna hylt his monaþ· ⁊ þonne seo sunne hî hæfð ealle underurnen· þonne biþ an gear agân. On ðam geare synd getealde twelf monðas ⁊ twâ ⁊ fiftig wucan· ðreo hund daga ⁊ fif ⁊ sixtig daga· ⁊ þær to eacan six tîda· þe maciaþ æfre embe þæt feorðe gear þone dæg ⁊ ða

1. us. betweox. hyre. lyhtinge. 2. þinge. nan. 3 betweox. mannkynne. sædan. 4. ufe-weardan. 5. ufeweardre. faggeteð. þam. 6. he, *ut fere semper*. mona. 9. mona. ⁊ twelf. monan. 10. gehal. þeah ðe eall. eallunga. dæghwamlice. 11. waniende. pricas. dæghwamlice. 12. for ðam. 13. micle. swa þeah geanunga foron þa sunnan. hyre. 14. hrigc. onlyht. 15. niwne. 16 hwyrfe. 18. to þam. eall. 19. brad. 20. seofan. from. settlunge. 21. þæra. 22. sweowiaþ. hyra. 23. hancred. syxta. 24. ær-mærien hetweox. 25. hyra andgyte. hi. andgyte. þingcan. 27. swa se mona byð. ·XII·. 28. gyf, *uti semper*. ·XIIII·. ðoñ. 29. gescyt. sunnon-dæge. 32. miclan. 33. ys. 36. nigoða. teoða. endlyfta. 37. se þe. 38. gehiwode. heofenlicum roderum. swa. hyra. 39. nyþer-gange. His. 40 twa. wucena. 41. syxtig. syx tida. þa. ymbe.

niht þe we hataþ *bissextum*. Romanisce leoda onginnaþ heora gear æfter hæðenum gewunan on winterlicere tide. Ebrei healdaþ heora geares anginn on lenctenlicere emnihte. Ða Greciscan onginnaþ heora gear æt ðam sunstede· ⁊ ða Egyptiscan on hærfeste. Ac þa Ebreiscan þeoda· ðe Godes ǽ heoldon· ongunnon heora geares anginn ealra rihtlicost· þæt is on ðære lenctenlican emnihte· XII· *kl Aprl.* on þam dæge þe seo sunne ⁊ mona ⁊ ealle tunglan ⁊ gearlice tida gesette wæron. Soðlice ðæs monan gear hæfð seofon ⁊ twentig daga ⁊ eahta tida. On ðam fyrste he underyrnð ealle ða twelf tacna þe seo sunne undergǽð twelf monaþ. Se mona is soðlice be sumon dæle swiftre þonne seo sunne· ac swa þeah þurh ða swyftnysse ne mihte hê underyrnan ealle ða twelf tunglan binnon seofon and twentigum dagum· ⁊ eahta tidum· gif hê urne swa ûp swa seo sunne. Þære sunnan ryne is swiðe rum· forþan ðe heo is swiðe upp· ⁊ ðæs monan ryne is nearo· for þan þe hê yrnð ealra tungla nyðemyst ⁊ þære eorðan gehendost. Nu miht ðu understandan þæt læssan ymbgang hæfð se man þe gǽð on buton an hûs· þonne seðe ealle ða burh begǽð. swa eac ðe mona hæfð his ryne raðor aurnen on þam læssan ymbhwyrfte· þonne seo sunne hæbbe on ðam maran. Þis is þæs monan gear. ac his monaþ is mare· þæt is þonne hê gecyrð niwe fram þære sunnan· oð þæt hê eft cume hire forne gean eald· ⁊ ateorod· ⁊ eft þurh hi beo ontend. On ðam monðe sind getealde nigon ⁊ twentig daga ⁊ twelf tida. Þis is se mônlica monaþ· ⁊ his gear is þæt hê underyrne calle ða twelf tunglan. On sumon geare bið se mona twelf siðon geniwod fram þære halgan eastertide oð eft eastron· ⁊ on sumum geare hê bið þreottyne siðon geedniwod. Þæt gearðe we hâtaþ *communis*· hæfð twelf niwe monan. ⁊ þæt gear· ðe we hâtaþ *embolismus*· hæfð þreottyne niwe monan. Se mônlica monaþ hæfð æfre on ânum monðe þritig nihta· ⁊ on oþrum nigon ⁊ twentig. On swa hwilcum sunlicum monðe swa sua se mona geendaþ· se bið his monaþ. Ic cweðe nu gewislicor· gif se ealda mona geendaþ twam dagum oððe þrim binnon hlydan monðe· þonne bið he geteald to ðam monðe· ⁊ be his regolum acunnod· ⁊ swa forð be ðam oðrum. Feower tida sind getealde on ânum geare· þæt sind *ver*· *estas*· *autumnus*· *hiems*. *Ver* is lenctentid· seo hæfð emnihte. *estas* is sumorse hæfð sunstede. *autumnus* is hærfest· se hæfð oðre emnihte. *hiems* is winter· se hæfð oþerne sunstede. On þisum feower tidum yrnð seo sunne geond mislice dælas· bufon þisum ymbhwyrfte· ⁊ þas eorðan getempraþ· soðlice þurh Godes foresceawunge· þæt heo symle on anre stowe ne wunige· ⁊ mid hire hætan middaneardlice wæstmas forbærne. Ac heo gǽð geond stowa· ⁊ tempraþ ða eorðlican wæstmasægðer ge on wæstme ge on ripunge. Þonne se dæg lângaþ· þonne gǽð seo sunne norðweard· oð þæt heo becymð to þam tacne þe is gehaten *cancer*· þær is se sumerlica sunstede. for þan ðe heo cymð ðær ongean eft suðweard· ⁊ se dæg þonne sceortaþ· oð þæt seo sunne cymð eft suð to þam winterlicum sunstede· ⁊ þær ætstent. Ðonne heo norðweard bið· þonne macaþ heo lenctenlice emnihte on middeweardum hire ryne. Eft þonne heo suðweard bið· þonne macaþ heo hærfestlice emnihte. Swa heo suðor bið· swa hit swiðor winterlæcð· ⁊ gǽð se winterlica cyle æfter hire· ac þonne heo eft gewent ongean· þonne todræfð heo þone winterlican cyle mid hire hatum leoman. Se langigenda dæg is cealdfor þan ðe seo eorðe bið mid þam winterlicum cyle þurhgan· ⁊ bið langsum ær ðan ðe heo eft gebeþod sy. Se sceortigenda dæg hæfð liðran gewederu þonne se langigenda· for þan ðe seo eorðe is eal gebeðod mid þære sumerlican hâtan· ⁊ ne bið eft swa hraðe acolod. Witodlice se winterlica mona gǽð norðor þonne seo sunne gange on sumera· ⁊ for þi hæfð scyrtran sceade þonne seo sunne. Eft on langiendum dagum hê ofergæð þone suðran sunstede· ⁊ for þi bið nyðor gesewen þonne seo sunne on wintra. Swa þeah ne gǽð heora naðer ænne prican ofer þam ðe him geset is· ne dagas ne synd nu ne lengran ne scyrtran þonne hî æt fruman wæron. On Egypta lande ne cymð næfre nan winter· ne rênscuras· âc on middan urum wintra beoð heora feldas mid weortum blowende· ⁊ heora orcyrdas mid

---

1. leodan ongynnaþ. 2. annginn. lenctenlicre. hyra. 3. sunn-stede. egiptiscan. hærfest. *deest* ac. 4. agunnon. Apl. 6. undergæþ. 7. suman. 8. þ swiftnysse. binnan. 9. up. þeo sunne. *additur* deð *post* sunne. 10. up. swiðe nearo. niðemest. 11. ðû. mann. gæð. abutan. eall. 12. begæð. 14. hyre. 15. monelica. hys. 16. sumum. 17. edniwad. geare. 18. hataþ *bis*. 19. monelica. anum. ·XXX·. ·XX·. 20. swa se. 21. binnan. 23. anum. æstas. æstas. 24. sunnstede *bis*. þe hæfð oðre. 25. þysum. mistlice. þysum. þæs. 26. stowe gewunige. hyre. 27. middan-eardes. gæð. 28. langaþ. gæð. 29. sunnstede. 31. sunnstede. eft stent. 32. hyre hærfæstlice. 33. hyre. 34. hyre. langienda. 35. ðam. ef. 36. langienda dæg. eall. 37. hætan. raðe. gæð. 38. ga. 39. heo ofergæð. sunnstede. 40. gæð. gesett. 41. længran. wæran. egipta 42. hyra *bis*. orcerdas.

æpplum afyllede. Æfter heora gerîpe gæð seo eâ upp Nilus · ⁊ oferflêt eal þæt Egyptisce land · ⁊ stent oferflede hwilon monað hwilon leng · ⁊ siððan to twelf monðum ne cymð þær nan oðer scûr · oð þæt seo eâ eft upabrece · swa swa hire gewuna is · ælce geare æne. ⁊ hi habbað þurh þæt cornes swa fela swa hî mæst reccað.

DE MUNDO.

Middaneard is gehaten eal þæt binnon þam *firmamentum* is. *Firmamentum* is þeos roderlice heofen · mid manegum steorrum amet. Seo heofen ⁊ sæ ⁊ eorðe sind gehâtene middaneard. Seo *firmamentum* tyrnð symle onbutan us · under þyssere eorðan ⁊ bufon · ac þær îs ungerîm fæc betwux hire ⁊ þære eorðan. Feower ⁊ twentig tida beoð agane · þæt is an dæg ⁊ ân niht · ær þan ðe heo beo æne ymbtyrnd ⁊ ealle ða steorran · þe hire onfæste sind · turniað onbutan mid hire. Seo eorðe stent on sælemiddan · þurh Godes mihte swa gefæstnod þæt heo næfre ne bihð ufor ne neoðor · þonne se almihtiga scyppend · þe ealle ðing hylt buton geswince · hî gestaðelode. Ælc sæ · þeah heo deop sy · hæfð grund on ðære eorðan · ⁊ seo eorðe aberð ealle sæ · ⁊ þone micclan gârsecg · ⁊ ealle wylspringas ⁊ êân þurh hire yrnað. Swa swa æddran licgað on þæs mannes lichaman · swa licgað þa wæteræddran geond þas eorðan. Næfð naðor · ne sæ ne eâ · nænne stede · buton on eorðan.

DE EQUINOCTIIS.

Manegra manna cwyddung is þæt seo lenctenlice emniht gebyrige rihtlice on *octava kl. April.* · þæt is on Marian mæssedæg. Ac ealle ða Easternan ⁊ Egyptiscan · þe selost cunnon on gerimcræfte · tealdon þæt seo lenctenlice emniht is gewislice on *XIIma kl. April.* · þæt is on Sče Benedictes mæssedæg. Eft is beboden on þam regole · þe us gewissað be þære halgan eastertide · þæt næfre ne sy se halga Easterdæg gemærsod · ær ðan ðe seo lenctenlice emniht sy agân · ⁊ ðæs dæges lencge ofterstige þa niht. Wite nu for ði · gif hit wære rihtlice emniht on Marian mæssedæg · þæt se dæg ne gelumpe næfre ofer ðam easterdæge · swa swa hê foroft deð. Us is neod þæt we ða halgan eastertide be ðam soðum regole healdon · næfre ær emnihte · ⁊ oferswiðdum þeostrum. Forþi we secgað soðlice þæt seo emniht is swa swa we ær cwædon · on *XIIma kl. April.* · swa swa þa geleaffullan fæderas gesetton · ⁊ eac gewisse dægmæl ûs swa tæcað. Eac ða oðre þreo tida · þæt is se sumerlica sunstede ⁊ se winterlica · ⁊ seo hærfestlice emniht · sind to emnettenne be ðyssere emnihte · þæt hî syn sume dagas gehealdene ær ðam octava kalendas. Witodlice se emnihtes dæg is eallum middanearde ân · ⁊ gelice lâng · ⁊ ealle oðre dagas on twelf monðum habbað mislice langsumnysse. On sumum earde hi beoð lengran · on sumum scyrtran · for ðære eorðan sceadewunge · ⁊ þære sunnan ymbgange. Seo eorðe stent on gelicnysse anre pinnhnyte · ⁊ seo sunne glit onbutan be Godes gesetnysse · ⁊ on þone ende · þe heo scinð · is dæg þurh hire lihtinge · ⁊ se ende · þe heo forlæt · byð mid ðeostrum oferðcaht · oð þæt heo eft þider genealæce. Nu is þære eorðan sinewealtnys · ⁊ þære sunnan ymbgang · hremming þæt se dæg ne bið on ælcum earde gelice lang. On India lande wendað heora sceada on sumera suðweard · ⁊ on wintra norðweard. Eft on Alexandria gæð seo sunne upp rihte on ðam sumerlicum sunstede on middæge · ⁊ ne bið nân sceadu on nane healfe. Þis ylce getimað eac on sumum oðrum stowum. Meroe hatte ân igland þæt is þæra Sîlhearwena eard. on ðam iglande hæfð se lengsta dæg on geare twelf tida ⁊ lytle mare ðonne ane healfe tide. On ðam earde · þe is gehâten Alexandria · hæfð se lengsta dæg feowertyne tida. On Italia · þæt is Romana rîce · hæfð se dæg fiftyne tida. On Engla lande hæfð se lengsta dæg seofontyne tida. On ðam ylcan eardc norðe-

1. geripe. up. ofer-fled. eall. egiptisce. 2. hwilum leng. syððan. 3. ea. up-abrêce. hyre. 4. reccað. 6. eall. binnan. 7. gehatene. 8. bufan. betweox hyre. 9. *deest* æne. 10. ymbtyrnð. hyre. synd. hyre. 11. æle-middan. byhð ne ufor ne nyðor. 12. swince. 13. abyrð. ælce. miclan. wyll-springas. 14. hyre. æddran. licgeað. þas wæter æddran þurh þas eorðan. 15. naðer. êa. 16. æquinoctiis. 17. ymniht. 17. 19. kł. Apł. 18. mæsse dæge. egiptiscan. 19. duodecima. mæsse dæge. 21. lenge. 22. ðy. mæsse-dæge. 23. soðan. 24. ofer-swiðum. 25. ·XII· kł. Apl. dægmælas. 26. sunnstede. ymniht. 27. synt. þissere. ær þan. kł. 28. an. lang. 29. langnisse. længran. sumon. 31. abutan gewislice be. ys. hyre. lyhtinge. 32. þystrum. ðyder. 33. ymgang. 34. scada. gæð. 35. up. sumerlican sunnstede. nan. 36. an. Sîlhearewena. 37. længsta. 38. længsta. *desunt omnia ab* On Italia *usque ad* seofontyne tida.

weardan beoð leohte nihta on sumera· swylce hit ealle niht dagige· swa swa ne sylfe foroft gesawon. Thile hatte ân igland be norðan þisum iglande· six daga fær on sæ· on ðam ne bið nân niht on sumerlicum sunstede six dagum· forðan ðe seo sunne bið þonne swa feorr norð agân· þæt heo hwonlice undergæð þære eorðan geendunge· swilce hit æfnige· ⁊ þærrihte eft up gæð. Eft on winterlicum sunstede ne bið nan dæg on ðam foresædan iglande· forðan ðe seo sunne bið þonne swa feorr sûð agân· þæt hire leoman ne magon to ðam lande geræcan· for þære eorðan sinewealtnysse. Is þeah to witenne þæt symle bið under dæge ⁊ nihte feower ⁊ twentig tida· ⁊ on emnihtes dæge· þæt is ðonne se dæg ⁊ seo niht gelice lange beoð· þonne hæfð hyra ægðer twelf tida· swa swa Crist sylf on his godspelle cwæð· *nonne XII. hore sunt diei?* Lâ hû ne hæfð se dæg twelf tida? Soðlice þære sunnan ormætan hætu wyrcð fif dælas on middanearde· þa we hatað on Leden *quinque zonas*· þæt sind fif gyrdlas. An þæra dæla is on ælemiddan weallende ⁊ unwunigendlic for þære sunnan neawiste· on ðam ne eardað nân eorðlic man· for þam unaberendlicum bryne. Þonne beoð on twa healfa þære hâtan twegen dælas gemetegode· naðor ne to hâte ne to cealde. On ðam norðran dæle wunað eall manncynn under þam bradan circule þe is gehaten *zodiacus*. Beoð þonne gyt twegen dælas on twa healfa· þam gemetegodum dæle on suðeweardan ⁊ norðeweardan þises ymbhwyrftes· cealde ⁊ unwunigendlice· forþan þe seo sunne ne cymð him næfre to· ac ætstent on ægðre healfe æt ðam sunstedum.

DE BISSEXTO.

Sume preostas secgað þæt *bissextus* cume þurh þæt þæt Iosue abæd æt Gode þæt seo sunne stôd stille anes dæges lencge· þa ða hê ða hæðenan of ðan earde adylegode þe him God forgeaf. Soð þæt is þæt seo sunne ða stôd anes dæges lencge bufon ðære byrig Gabaon· þurh þæs þegenes bene· ac se dæg eode forð swa swa oðre dagas· ⁊ nis næfre þurh þæt *bissextus*· þeah þe ða ûngelæredan swa wenon. *Bis* is tuwa· *sextus* se sixta· *bissextus* tuwa syx· for þan ðe we cweðað on þam geare nu to dæg *VI. kl. Martii*· ⁊ eft on merigen *VI. kl. Martii*· forðan þe æfre bið ân dæg ⁊ ân niht mâ on ðam feorðan geare þonne wære on ðam þrim êr. Se dæg ⁊ seo niht weaxað of ðam six tidum þe ælce geare beoð to lafe· to eacan þam ðrim hund dagum· ⁊ fif ⁊ sixtig daga. Seo sunne beyrnð þa twelf tâcna on ðrim hund dagum ⁊ fif ⁊ sixtig dagum· ⁊ on six tidum· swylce heo nu to geare gange on ærne merigen on þæs emnihtes circule· oðre geare on middæge· þriddan geare on æfen· feorðan geare on middre nihte· on þam fiftan geare eft on ærne merigen. Witodlice ælc ðæra feower geara agifð six tida· þæt sind feower ⁊ twentig tida· an dæg ⁊ an niht. Ðone dæg settan Romanisce witan to þam monðe þe we hatað Februarius· forðan ðe se monað is ealra scyrtst ⁊ endenext. Be ðam dæge spræc se wisa Augustinus þæt se ælmihtiga scyppend hine gesceope fram frymðe middaneardes to micelre gerynu· ⁊ gyf he bið forlæten unateald· þærrihte awent eal þæs geares ymbrene ðwyres· ⁊ hê belimpð ægðer ge to ðære sunnan ge to ðam monan· forðan ðe ðær is ân dæg ⁊ ân niht. Gif þu nelt hine tellan eac to þam monan· swa swa to þære sunnan· þonne awægst þu þone easterlican regol· ⁊ ælces niwan monan gerîm ealles þæs geares.

DE SALTU LUNAE.

Swâ swâ þære sunnan sleacnys acenð ænne dæg ⁊ ane niht âfre ymbe feower gear· swa eac þæs monan swiftnys awyrpð ût ænne dæg ⁊ ane niht of ðam getele his rynes æfre embe nigontyne gear· ⁊ se dæg is gehaten *saltus lune*· þæt is ðæs monan hlyp· forðan ðe he oferhlypð ænne dæg· ⁊ swa near þam nigonteoðan geare· swa bið se niwa mona braddra gesewen. Se mona wæs æt fruman on æfen

1. dagie. 2. an. þysum. syx. nan. 3. undergæð. sunnstede. syx. forðam. 4. swylce. 5. sunnstede. 6 agan. hyre. ys. 7. dæg ⁊ niht. ·XX·tig. dæg. 9. duodecim hore. hu. armætan. 11. un-gewune-lic. neaweste. 12. nan. mann. unberendlicum. hætan. dælas. 13. hate. 15. þyses. unwuniendlice. 16. sunnstednm. 18. stod. 19. ðam. adilegode. 20. stod. 21. wenað. 22. twuwa. syxta. twuwa. for þam we. sexta kl Marſ. 23. eft amerigen. sexta. an an. ma. 24. syx. 25. syxtig. tacna. 26. syxtig daga. merien. 27. cyrcule. 28. agyfð syx. 29. weras ⁊ witan. 30. for ðam. ende-nyhst. 32. un-teald. eall. ymb-ryn. 33. an *bis*. 34. awæst. niwes. ge-rim. 36. lunea. 37. swa swa. æfre. 38. swiftnes. ut. getæle hys. ymbe. neogontyne. 40. neogonteoðan.

gesceapen· ⁊ æfre syððan on æfen his ylde awent. Gif he bið ær æfene fram ðære sunnan geedniwod· hê bið þonne sona æfter sunnan setlunge niwe geteald. Gif he þonne æfter sunnan setlunge ontend bið· oððe on middere nihte· oððe on hancrede· ne bið he næfre niwe geteald· þeah ðe he hæbbe þreo ⁊ twentig tida ærðan ðe he becume to ðan æfene þe hê on gesceapen wæs. Be ðisum is oft micel embspræc· þonne ða læwedan wyllað habban ðone monan be ðan þe hî hine geseoð· ⁊ ða gelæredan hine healdað be þisum foresædan gesceade. Hwilon bið se mônа ontend of þære sunnan on dæg· hwilon on niht· hwilon on ærne merigen· hwilon on æfen· ⁊ swa mislice· ac he ne bið þeah niwe ærðan ðe hê þone æfen gesihð. Ne sceal nan Cristen man nan ðing be ðam monan wiglian· gif he hit deð· his geleafa ne bið naht. Swa lengra dæg swa bið se niwa mona ufor gesewen· ⁊ swa scyrtra dæg swa bið se niwa mona nyðor gesewen. Gif seo sunne hine onælð ufan· þonne stupað hê· gif heo hine onælð riht þwyrs· þonne bið hê emlice gehyrned. Gif heo hine ontent neoðan· þonne capað he upp. Forðan ðe hê went æfre ðone hricg to ðære sunnan weard· he bið swa awend· swa swa heo hine atent. Nu cweðað sume men· þe þis gescead ne cunnon· þæt se mona hine wende be ðan ðe hit wedrian sceall on ðam monðe· ac hit ne went næfre· naðor ne weder ne ûnweder· of ðam ðe his gecynde is. Men magon swa ðeah· þa ðe fyrwitte beoð· cepan be his bleo· ⁊ be þære sunnan· oððe þæs roderes· hwilc weder toweard byð. Hit is gecyndelic þæt ealle eorðlice lichaman beoð fulran· on weaxendum monan· þonne on wanigendum. Eac þa treowa· þe beoð aheawene on fullum monan· beoð heardran wið wyrmætan· ⁊ lengfærran þonne ða þe beoð on niwum monan aheawene. Seo sæ ⁊ se mona geðwærlæcað him betweonan· æfre hi beoð geferan· on wæstme ⁊ on wanunge· ⁊ swa swa se mônа dæghwonlice feower prican lator arîst þonne hê on ðam oðrum dæge dyde· swa eac seo sæ symle feower pricon lator flewð.

DE DIVERSIS STELLIS.

Sume menn cweðað þæt steorran feallað of heofenum. Ac hit ne sind nâ steorran þæt ðær feallað· ac is fyr of þam rodore· þe sprincð of ðam tunglum· swa swa spearcan doð of fyre. Witodlice swa fela steorran sind gyt on heofenum· swa swa on frymðe wæron· þa ða hî God gesceop. Ealle mæst hi sind fæste on þam firmamentum· ⁊ ðanon ne afeallað· ða hwile þe ðeos woruld stent. Seo sunne· ⁊ se mônа· ⁊ æfensteorra· ⁊ dægsteorra· ⁊ oðre ðry steorran· ne sind na fæste on þam firmamentum· âc habbað hyra agenne gang on sundron. Þa seofon sind gehâtene *septem planete.* ⁊ ic wât þæt hit wile þincan swiðe ungeleaffullic ungelæredum mannum· gif we secgað gewislice be ðam steorran· ⁊ be heora gange. Arcton hatte ân tungel on norðdæle· se hæfð seofon steorran ⁊ is forði oþrum naman gehâten *septemtrio*· þone hâtað læwede men Carles wæn. Se ne gæð næfre adune under þissere eorðan· swa swa oðre tunglan doð· ac he went abutan· hwilon up hwilon adûne· ofer dæg ⁊ ofer niht. Oðer tungel is on suðdæle þisum gelic· ðone we ne magon næfre geseon. Twegen steorran standað eac stille· an on suðdæle oþer on norðdæle· ða sind on Leden *axis* gehâtene· þone suðran steorran we ne geseoð næfre· þone norðran we geseoð· þone hatað menn scipsteorra. Hi sind gehatene *axis*· þæt is ex· forðan ðe se firmamentum went on ðam twam steorrum· swa swa hweowul tyrnð on exe· ⁊ forði hî standað symle stille. Pliâde sind gehatene þa seofon steorran þe on hærfeste up agað ⁊ ofer ealne winter scinað· gangende eastan westweard. Ofer ealne sumor hî gað on nihtlicere tide under þyssere eorðan· ⁊ on dæg bufon. On winterlicere tide hi beoð on niht uppe· ⁊ on dæg adune.

---

1. æfenne. 2. he byð. setl-gange. 3. habbe. 4. þam æfenne. gescapen. þysum. *deest* oft. mycel ymbspræc. 5. willað. þam. hi. 6. se mona. 7. hwilon on æfen. hwilon on ærne merigen. mistlice. he. 8. mann. þincg. gyf. 10. nyðer. gyf. he. 11. þwyres. he ymlice. ontend. up. 12. he. onwend. swa swa seo sunne. 13. ontend. menn. 14. wuderian sceal. ac hine ne went. of ðam þe him. 15. ys. menn. þa þa fyrwytte. 16. hwylc. 19. wæsme. 20. mona dæghwamlice. arist. he. 21. prican. 23. heofenan. synd na. 24. springð. tunglon. 25. hi. 27. mona. 28. seofan. gehatene. planetæ. wat. 29. swyðe. 30. hyra. Arhcton. an tungol. 31. gehaten. hatað. menn carles-wæn. gæð. þyssere. 32. he went adune ⁊ hwilon up. 33. þysum. 34. gehatene. 35. scip steorra. 36. for þam. steorran. hweogel. eaxe. 37. for ði hi. synd. 38. hi. nihtlicre. 39. þissere. bufan. winterlicre.

Comête sind gehatene þa steorran ðe færlice ⁊ ungewunelice æteowiað · ⁊ sind gelêômode · swa þæt him gæð of se lêôma · swilce oðer sunbeam. Hî ne beoð na lange hwile gesewene · ac swa oft swa hî æteowiað · hi gebicniað sum þing niwes toweard þære leode ðe hî ofer scinað. Þeah ðe we swiðor sprecon be heofenlicum tunglum · ne mæg swa þeah se ungelæreda leornian heora leohtbæran ryne.

DE DUODECIM VENTIS.

Ðeos lyft · þe we on lybbað · is an þæra feower gesceafta þe ælc lichâmlic ðing onwunað. Feower gesceafta sind þe ealle eorðlice lichaman onwuniað · þæt sind *âer · ignis · terra · aqua. Âer* is lyft · *ignis* fyr · *terra* eorðe · *aqua* wæter. Lyft is lichamlic gesceaft swiðe þynne · seo ofergæð ealne middaneard · ⁊ up astihð fornean oð þone monan. on ðam fleoð fugelas swa swa fixas swymmað on wætere. Ne mihte heora nan fleon · nære seo lyft ðe hî berð · ne nan man ne nyten næfð nane orðunge · buton ðurh ða lyfte. Nis na seo orðung · ðe we utblawað ⁊ innateoð · ure sawul. ac is seo lyft þe we on lybbað on ðisum deadlicum life. swa swa fixas cwelað · gif hî of wætere beoð · swa eac cwelð ælc eorðlic lichama · gif he bið þære lyfte bedæled. Nis nân lichamlic ðing þe næbbe ða feower gesceafta him mid · þæt is · lyft ⁊ fyr · eorðe ⁊ wæter. On ælcum lichaman sind þas feower ðing. Nime ænne sticcan ⁊ gnid to sumum ðince · hit hataþ þærrihte of ðam fyre þe him on luteð. Forbærn ðone oðerne ende · þonne gæð se wæta ût æt ðam oþrum ende mid þam smice. Swa eac ure lichaman habbað ægðer ge hâtan ge wâtan · eorðan ⁊ lyft. Seo lyft · ðe we embe sprecað · astihð up fornean oð þone mônan · ⁊ aberð ealle wolcnu ⁊ stôrmas. Seo lyft · ðonne heo astyred bið · is wind. Se wind hæfð mislice naman on bocum. Ðanon þe hê blæwð him bið nama gesett. Feower heafodwindas sind. Se fyrmesta is easterne wind · *subsolanus* gehaten · forðan ðe hê blæwð fram ðære sunnan upspringe · ⁊ is swiðe gemetegod. Se oðer heafodwind is suðerne · *auster* gehaten · se astyraþ wolcnu ⁊ ligettu · ⁊ mislice cwyld blæwð geond þas eorðan. Se þridda heafodwind hatte *zephirus* on Greciscum gereorde · ⁊ on Ledenum *fabonius* · se blæwð westan · ⁊ þurh his blâd acuciað ealle eorðlice blæda ⁊ blowað · ⁊ se wind towyrpð ⁊ ðawað ælcne winter. Se feorða heafodwind hatte *septemtrio* · se blæwð norðan · ceald ⁊ snawlic · and wyrcð drie wolcnu. Þas feower heafodwindas habbað betwux him on ymbhwyrfte oðre eahta windas · æfre betwux þam heafodwindum twegen windas. Ðæra naman ⁊ blawunge we mihton secgan · gif hit ne ðuhte æðryt to awritenne. Is swa þeah hwæðere ân ðæra eahta winda *aquilo* gehâten · se blâwð norðan ⁊ eastan · healic ⁊ ceald · ⁊ swiðe drie · se is gehâten oðrum naman *boreas* · ⁊ ealne ðone cwyld · þe se suðerna wind *auster* acenð · ealne he todræfð ⁊ afligð. Us ðincð to menigfeald þæt we swiðor embe ðis sprecon.

DE PLUVIA.

Renas cumað of ðære lyfte þurh Godes mihte. Seo lyft liceað ⁊ atihð þone wætan of ealre eorðan ⁊ of ðære sæ · ⁊ gegaderað to scurum · ⁊ þonne heo mare aberan ne mæg · þonne fealð hit adune tô rene alysed · ⁊ toworpen hwilon þurh windas blædum · hwilon þurh ðære sunnan hâtan. We rædað on ðære bec · þe is gehâten *liber regum* · þæt se wîtega Helias abæde æt Gode · for ðæs folces ðwyrnyssum · þæt nân rên ne com ofer eorðan feorðan healfan geare. Ða bæd se wîtega eft æt Gode þæt he his folce miltsian sceolde · ⁊ him renas ⁊ eorðlice wæstmas forgifan. Ða astâh he up on anre dune · ⁊ gebigedum cneowum gebæd for ðam folc · ⁊ het his cnapan þa hwile behealdan to þære sæ · gif hê aht gesâwe. Ða æt nixtan cwæð se cnapa þæt hê gesawe ofarisan ðære sæ an lytel wolcn. ⁊ þær-

1. comete. geleomade. 2. gæð. leoma. swylce. sunn-beâm. hine beoð. 3. sprecað. 4. hyra. 6. libbað. ys. lichamlic. feorða. 7. onwuniað. synd. aer. aer. 8. swyðe. ofer-gæð. 9. forneân. swimmað. 10. hi byrð. mann. naſð. 11. þ lyft. in-ateoð. 12. libbað. ðyssum. deadlican. beað. 13. nan. 15. þinge. 16. gæð. wætu. ut. 17. hætan. wætan. ymbe. monan. 18. abyrð. wolcna. stormas. is byð. mistlice. 20. ys. swyðe. 21. astyreð. ligettas. mistlice. 23. blæð. blædu. 25. drige. betweox. 27. seggan. gyf. æþryt. writenne. hwaðere. an. 28. gehaten. 29. suðrena. acænð. mænigfeald. 30. ymbe. 32. liccað. atyhð. 33. *omittitur* heo. 34. hætan. 35. ræda ð. gehaten. witega. blæwð. drige. Elias. abæd. 36. nan ren com. witega. 37. forgyfna. astah. upon. 38. for þ folc. 39. gesawe. nyxtan. of þære sæ arisan.

rihte asweartode seo heofen· ⁊ wolcnu arison· ⁊ se wind bleow· ⁊ wearð micel rên geworden. Hit is swa swa we êr sædon· þæt seo lyft atihð up of ðære eorðan ⁊ of ðære sæ ealne þone wætan þe bið to renum awend. Ðære lyfte gecynd is þæt heo sicð ælcne wætan upp to hîre. Ðis mæg sceawian seðe wile· hû se wâta gæð upp swylce mid smîce oððe miste· ⁊ gif hit sealt byð of ðære sæ· hit bið [þurh] þære sunnan hâtan ⁊ ðurh ðære lyfte brâdnysse to ferscum wætan awend. Soðlice Godes miht gefadað ealle gewederu· seðe buton earfoðnysse ealle þing gediht. Hê nære na ælmihtig· gif him ænig gefadung earfoðe wære. His nama is *omnipotens*· þæt is ælmihtig· forþan ðe hê mæg eal þæt hê wile· ⁊ his miht nâwar ne swincð.

DE GRANDINE.

Hagol cymð of ðam rêndropum· þonne hî beoð gefrorene ûpp on þære lyfte· ⁊ swa syððan fealladð.

DE NIVE.

Snâw cymð of ðam ðynnum wætan þe bið upp atogen mid þære lyfte ⁊ bið gefroren êrþan ðe hê to dropum geurnen sy· ⁊ swa sæmtinges fylð.

DE TONITRU.

Ðunor cymð of hâtan ⁊ of wâtan. Seo lyft tyhð þone wætan to hire neoðan ⁊ ða hætan ufan· ⁊ ðonne hî gegaderode beoð seo hâte ⁊ se wâta binnon þære lyfte· þonne winnað hî him betwynan mid egeslicum swege· ⁊ þæt fyr aberst ût ðurh ligette ⁊ deraþ wæstmum· gif he mare bið þonne se wâta. Gif se wæta bið mare ðonne þæt fyr· þonne fremað hit. Swa hattre sumor swa mare ðunor ⁊ liget on geare. Soðlice ða þuneras· ðe Iohannes ne moste awritan on *apocalipsin*· sind gastlice to understandenne· ⁊ hî naht ne belimpað to þam ðunere þe on ðissere lyfte oft egeslice brastlað. Se bið hlûd for þære lyfte bradnysse· ⁊ frecenful for þæs fyres sceotungum. Sy þeos gesetnys ðus her geendod.*)

EXPLICIT HEC BREUITAS DE TEMPORIBUS.

[Cod. Rushw. Bibl. Bodl. Oxon.]

EUANGELIUM MARCI.

on fruma godspelles hælendes cristes sunu godes swa awriten is in esaia þone witgu henu
Cap. I. 1. Initium euangelii Iesu Christi filii Dei. 2. Sicut scriptum est in Isaia propheta ecce

ic sende engel min beforan onseone þine seþe ƿegearwað weg þinre stemn cliopande in
ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui praeparabit uiam tuam ante te. 3. Uox clamantis in

westenne gearwigað weig drihtnes rehte wyrcaþ ł doað stige ł gongas his wæs ioħs in westenne gefulwade
deserto parate uiam domini rectas facite semitas eius. 4. Fuit Ioannes in deserto baptizans

⁊ bodade fullwiht hreownisse in forgefnisse synna ⁊ færende wæs ł foêrde to him alle
et praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum. 5. Et egrediebatur ad eum omnis

iudeas londe ⁊ ða hierosolimisca alle ⁊ gefullwade frō him in iordanes streame ondetende synna
Iudaeae regio et Ierosolymitae uniuersi et baptizabantur ab illo in Iordanis flumine confitentes peccata

---

2. ær. atyhð. 3. sycð. wætan. up. hyre. 4. hu. up. smice. oððe mid miste. þurh. 5. hætan. bradnysse. wætan. 6. seðe ealle þing gediht buton earfoðnysse. He nære. ænig. 7. wære. ys. eall. 8. nahwar. 10. ren-dropum. up. 13. snaw. up. 14. semtinges. 15. tonitrua. 16. hætan. wætan. hyre. ufon. 17. hæte. wæta. betweonan. 18. abyrst ut. ligett. wæta. 19. hattra. mara sumor ⁊ liget. 21. þyssere. brasþð. byð hlud. 22. frecenfull *) *addit Cod. Cott.:* God helpe minum handum; *omittit:* explicit *et quae sequuntur.*

heora ⁊ wæs iohannes gegerelad ł gewedad miȝ herum cameles ⁊ gyrdels fellenne ymb lendenu his ⁊
sua. 6. Et erat Ioannes uestitus pilis cameli et zona pellicea circa lumbos eius et

waldstapan ł loppestra ⁊ wudu huniges ꝺ wæxeþ on wude bendum ⁊ ꝺ brucende wæs ⁊ bodade cweþende cymeþ dom
locustas et mel siluestre edebat. 7. Et praedicabat dicens uenit

strongre mec æfť me ðæs ł his nam ic wyrðe fore hlutende undon ł loesan þwongas gescoas his
fortior me post me cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calceamentorum eius.

ic fulwade eowic in wætre he wiotudlice gefulwaȝ eowic miȝ gaste halgū ⁊ aworden wæs in
8. Ego baptizaui uos aqua ille uero baptizabit uos spiritu sancto. 9. Et factum est in

dagum ðæm cwom se hælend frō nazareȝ þære byrig to galilea ⁊ gefulwad wæs in iordanen frō iohanne ⁊
diebus illis uenit Iesus a Nazareth Galilaeae et baptizatus est in Iordane a Ioanne. 10. Et

onstyde astag of wætre geseh ontynde heofunas ⁊ gastes halga swilce culfra of dune stigende ⁊
statim ascendens de aqua uidit apertos coelos et spiritum tanquam columbam descendentem et

wuniende in him ł in ðæm ⁊ stæfn geworden wæs of heofune þu eart sunu min leof on ðe ic wel
manentem in ipso. 11. Et uox facta est de coelis tu es filius meus dilectus in te com-

licade ⁊ sona þe gast draf hine on westen ⁊ wæs on westen feowertig daga ⁊
placui. 12. Et statim spiritus expulit eum in desertum. 13. Et erat in deserto quadraginta diebus et

feowertig næhta ⁊ wæs acunnad frō þæm wiðerwearda wæs miȝ wilde deorum ⁊ englas geþegnedon ł herdon
quadraginta noctibus et tentabatur a satana eratque cum bestiis et angeli ministrabant

him æfter þon wutudlice gesald wæs iohannes cwom se hæl in galilea bodade godspelles
illi. 14. Postquam autem traditus est Ioannes uenit Iesus in Galilaeam praedicans euangelium

rice godes ⁊ cweþende forþon gefylled is tide ⁊ to genealacede rice godes hreowsiaþ ⁊
regni Dei. 15. Et dicens quoniam impletum est tempus et appropinquauit regnum Dei poenitemini et

gelefaþ in godspell ⁊ færende bi sæ galilea gesæh simonĕ ꝺ is petrus ⁊ andreas broðer
credite euangelio. 16. Et praeteriens secus mare Galilaeae uidit Simonem et Andream fratrem

his hia sendende nett on sæ werun forþon fisceres ⁊ cwæþ heō to se hæl cumaþ æfter me ⁊
eius mittentes retia in mare erant enim piscatores. 17. Et dixit eis Iesus uenite post me et

gedoa eowic ꝺ ge beoþan ł geseon fisceres monnū ⁊ ricenlice miȝ þy forleten nett fylgende werun him
faciam uos fieri piscatores hominum. 18. Et protinus relictis retibus secuti sunt eum.

⁊ foerde þonan lytel hwon gesæh iacobus zebedes sunu ⁊ iohannes broðer his ⁊ þa ilca ł hia in
19. Et progressus inde pusillum uidit Iacobum Zebedaei et Ioannem fratrem eius et ipsos in

scip gesetton ꝺ nett ⁊ sona ł ðariht geceigde hia ⁊ miȝ þy flet fæder his zebedeus in scipe
naui componentes retia. 20. Et statim uocauit illos et relicto patre suo Zebedaeo in naui

miȝ þæ hyre monnum fylgende wærun him ⁊ infoerdun capharnaum þære byrg ⁊ sona reste dagas in-
cum mercenariis secuti sunt eum. 21. Et ingrediuntur Capharnaum et statim sabbatis in-

foerde ł ineode to somnungum gelærde hia ⁊ swigadun ł stylton ofer lære his wæs forþon lærende
gressus in synagogam docebat eos. 22. Et stupebant super doctrina eius erat enim docens

hia swilce ł swa he mæhte hæfde ⁊ no swa uðwutu ⁊ wæs in somnungum heora monn in gaste
eos quasi potestatem habens et non sicut scribae. 23. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu

unclænum ⁊ oft cleopade cwæþende hwæt us ⁊ ðe þy hælend ðæ nazarenisca come þu to losane ł lorene
immundo et exclamauit 24. dicens quid nobis et tibi Iesu Nazarene uenisti perdere

usic ic wat hwæt þu eart halig god ⁊ bebeod ł beboden is him se hælend cwæðende swiga þu ⁊ gaa of
nos scio qui sis sanctus Dei. 25. Et comminatus est ei Iesus dicens obmutesce et exi de

ðæm menn gast unclæne ⁊ bitende ł bat hine gast ðe unclæne ⁊ of cliopande stæfne micelre ł miccle
homine. 26. Et discerpens eum spiritus immundus et exclamans uoce magna

⁊ ofeode frō him ⁊ wundrende wærun alle þus þte hie frugnon ł ascadun betwihc heom cweþende hwæt
exiit ab eo. 27. Et mirati sunt omnes ita ut conquirerent inter se dicentes quid-

þ is þis hwilc lar þios ł ðas niowa is forþon in mæhte ⁊ gastum unclænum hataþ ⁊
nam est hoc? quaenam doctrina haec noua? quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat et

edmodaþ him ⁊ sprang ł foerde mersung ł merðo his sona ł instyde ł ræþe in eallum þǣ londe galilææ
obediunt ei. 28. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galilaeae.

⁊ recene foerde of somnunga comon in hus þ is petrus ⁊ andreas miþ iacob ⁊
29. Et protinus egredientes de synagoga uenerunt in domum Simonis et Andreae cum Iacobo et

iohannes gelegen wæs wutudlice swægre þ is petrus fefer drifende ⁊ ræþe cwedun to him of þǣ ł of þære
Ioanne. 30. Decumbebat autem socrus Simonis febricitans et statim dicunt ei de illa. 5

⁊ com geneolacede ahof ða ilca ⁊ miþ þy gegripen wæs hond his ⁊ ricenlice forlet hio hal frō ride sohte ł gedrif
31. Et accedens eleuauit eam apprehensa manu eius et continuo dimisit eam febris

⁊ geþægnede heom æfen witudlice þa gewarð miðþy to sete eode sunne gefoerdun brohtun to him alle þa
et ministrabat eis. 32. Uespere autem facto cum occidisset sol afferebant ad eum omnes

yfle hæbbende ⁊ deoful hæbende (*sic*) ⁊ wæs alle cæstre ł burg gesomnad to dore ł geat ⁊ lecnade
male habentes et daemonia habentes. 33. Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuam. 34. Et curauit

monige þa þe weran geswæncte missenlicum adlum ⁊ deofles monige he ðdraf ł afirde ⁊ ne let him
multos qui uexabantur uariis languoribus et daemonia multa eiiciebat et non sinebat ea

e
sprecan forþon he wisten hine ⁊ on æringe swiðe aras ⁊ foerde ł færende eode in westige stowe ł styde
loqui quoniam sciebant eum. 35. Et diluculo ualde surgens egressus abiit in desertum locum 10

⁊ ðer gebæd ⁊ fylgende wæs him simon ⁊ þaðe miþ him wærun ⁊ miðþy onfundun hine
ibique orabat. 36. Et prosecutus est eum Simon et qui cum illo erant. 37. Et cum inuenissent eum

cwædun to him ðþon alle soecaþ ðe ⁊ cwæþ to heom se hæl gâ we ł wutu gangan in þa nehsto lond
dixerunt ei quia omnes quaerunt te. 38. Et ait illis eamus in proximos uicos

⁊ ða cæstre þte ⁊ ec ðær ic bodige ⁊ to ðisse forþon ic com ⁊ wæs bodande in somnungum heora
et ciuitates ut et ibi praedicem ad hoc enim ueni. 39. Et erat praedicans in synagogis eorum

⁊ alle galile ⁊ deoflas fordraf ł ðwarp ⁊ com to him lic þrowere bed ł bidende (*sic*) him ⁊ mid cneu
et in omni Galilaea et daemonia eiiciens. 40. Et uenit ad eum leprosus deprecans eum et genu

begende ł beginge cwæþ gif þu wilt þu mæh me geclensige se hælend witudlice þa wæs miltsende him ge-
flexo dixit ei si uis potes me mundare. 41. Iesus autem misertus eius ex- 15

rahte honda his ⁊ hran him cwæþ to him ic wille geclænsie ⁊ miþ þy cwæþ hræþe foerde
tendit manum suam et tangens eum ait illi uolo mundare. 42. Et cum dixisset statim discessit

from him þe hriofal ⁊ geclensad wæs ⁊ beboden wæs him hræþe ⁊ draf hine ⁊ cwæþ
ab eo lepra et mundatus est. 43. Et comminatus est ei statimque eiecit illum. 44. Et dicit

to him gesih ðu. nænegum menn sæcge ł cweþe ah gaa æteaw þe ðæm aldor sacerd ⁊ agef for clæn-
ei uide nemini dixeris sed uade ostende te principi sacerdotum et offer pro emun-

a
sunge þine þa þe heht moyses in cyþnisse ðæm soð he foerde ongan bodige ⁊
datione tua quae praecepit Moyses in testimonium illis. 45. Atque ille egressus coepit praedicare et

mærsige word þus þ wutudlice ne mæhte eawunga in ða ceastre ingangan ł ineode ah butan in
diffamare sermonem ita ut iam non posset manifeste in ciuitatem introire sed foris in 20

wêstigum stowum wære ⁊ gesomnadun ł efne comon to him æghwonan frō æghwilcū halfe
desertis locis esset et conueniebant ad eum undique.

⁊ æfꝛ sona ł hræðe infoerde ł ineode capharnaū þe byrig æfꝛ dagum ⁊ gehered wæs
Cap. II. 1. Et iterum intrauit Capharnaum post dies. 2. Et auditum est

þ in huse wære ⁊ efne comon monige þus þte ne mæhte foan ł nioman ne to dore ł to geate ⁊ spre-
quod in domo esset et conuenerunt multi ita ut non caperet neque ad ianuam et lo-

cende wæs heom ł him word ⁊ comon to ferende ł bringende to him þone eorð crypel seðe frō feowrum
quebatur eis uerbum. 3. Et uenerunt ferentes ad eum paralyticum qui a quattuor

wæs geboren ⁊ mið þy hi ne mæhtun gebringan hine him for mengo genacadun ł unwreogon þ hus ł þa bêre
portabatur. 4. Et cum non possent offerre eum illi prae turba nudauerunt tectum

þær he wæs ⁊ openedon ł opnende dydon adune sendun ł settun þa bere in ðære þe eorðcrypel læc ł licgende wæs
ubi erat et patefacientes submiserunt grabatum in quo paralyticus iacebat.

miðþy gesæh þonne se hælend geleafa heora cwæþ to þ̃ eorðcrypele sunu forgefen beoþan ðe synna þine
5 5. Cum autem uidisset Iesus fidem illorum ait paralytico fili dimittuntur tibi peccata tua.

weron wutudlice ðær sume of uþwutum sittende ⁊ ðencende ł smeande in heortum heortū (*sic*) hwæt
6. Erant autem illic quidam de scribis sedentes et cogitantes in cordibus suis 7. quid

þes ðus ł swa sprecaþ heofalsaþ (*sic*) hwa mæg f̃geofan ł f̃letan synne nymþe ane god of þon sona
hic sic loquitur? blasphemat! quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? 8. Quo statim

onget se hælend gast his þte swa þohton ł smeadon betwih heom cwæþ to heom hwæt þas geþencaþ in
cognito Iesus spiritu suo quia sic cogitarent intra se dicit illis quid ista cogitatis in

heortum eowrum hwæt is eþre ł eaður to cweþanne þæm eorðcryple forgefen beoþun þe synne þine oþðe
cordibus uestris? 9. Quid est facilius dicere paralytico dimittuntur tibi peccata an

cweþan aris ⁊ nim ł ber bere þine ⁊ gaa þæt wutud witaþ ge þte he mæhte hæfeþ sunu
10 dicere surge tolle grabatum tuum et ambula? 10. Ut autem sciatis quia habet potestatem filius

monnes on eorþa f̃gefnisse synne cwæþ to þ̃ eorðcryple þe ic sæcge aris ⁊ nim bere þine ⁊
hominis in terra dimittendi peccata ait paralytico 11. tibi dico surge tolle grabatum tuum et

gaa to huse þinum ⁊ instyde he aras ⁊ underleat bere eode beforan allum swa þte ofwun-
uade in domum tuam. 12. Et statim surrexit ille et sublato grabato abiit coram omnibus ita ut mira-

dradun alle ⁊ þa worþadun god cweþende þte hia næfre þus ł swilc ne gesegun ⁊ færende wæs
rentur omnes et honorificarent Deum dicentes quia nunquam sic uidimus. 13. Et egressus est

æfter sona oc to sæ eall þa þreat cymende to him ⁊ lærde hia ⁊ miðþy þonan foerde gesæh
rursus ad mare omnisque turba ueniebat ad eum et docebat eos. 14. Et cum praeteriret uidit

sittende to geafol monunge ⁊ cweþ to him folgam (*sic*) ł fylge me ⁊ aras fylgende wæs him
15 Leui Alphaei sedentem ad telonium et ait illi sequere me. et surgens secutus est eum.

a
⁊ geworden wæs miðþy gehlionade in huse ðæs monige openlice synnige ł hehsunne synfulle ætgædre
15. Et factum est cum accumberet in domo illius multi publicani et peccatores simul

gereston ł hleonadun mið ðoñ hæl ⁊ ðegnum his weron forðon moniga ðaðe ⁊ fyligdun ł fylgende werun him
discumbebant cum Iesu et discipulis eius erant enim multi qui et sequebantur eum.

⁊ uðwutu ⁊ ða aldu gisegun forðon ðæt he ett ł etende wæs mið ðæm synfullum ⁊ bær synnigum hiæ
16. Et scribae et pharisaei uidentes quia manducaret cum publicanis et peccatoribus dice-

cwædun ðegnum his forhwon mið bærsunnigum ⁊ synfullum etest ⁊ drinces larow iower miðð y
bant discipulis eius quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister uester? 17. Hoc

geherde ðis ðe hæl cwæð to him ne ned ðærfe habbas hælo to lece ah ðaðe yfel habbas ne forðon com ic
20 audito Iesus ait illis non necesse habent sani medico sed qui male habent non enim ueni

to cegunne soðfæste ah synnfylle ⁊ werun ðegnas iohannes ⁊ ða aldv fæstende ⁊ comvn ⁊
uocare iustos sed peccatores. 18. Et erant discipuli Ioannis et pharisaei ieiunantes et ueniunt et

cwedvn him f̃hwon ðegnas iohannes ⁊ ða aldu fæstende ðine wutudł ðegnas ne fæstas ⁊
dicunt illi quare discipuli Ioannis et pharisaeorum ieiunant tui autem discipuli non ieiunant? 19. Et

cwæð to him ðe hæl ahne ne magvn sunu ða hwile ðe brudgoma miþ him is fæstende swa longe
ait illis Iesus numquid possunt filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est ieiunare? quanto

tide habbas miþ ðone brydguma ne magun fæsta cumaþ ðonne dagas miþðy ginũmen biþ
tempore habent secum sponsum non possunt ieiunare. 20. Uenient autem dies cum auferetur

from him ðe brydguma ⁊ ða hia fæstas in ðæm dagum nænig forðon niowes flyhtes siowes
ab eis sponsus et tunc ieiunabunt in illis diebus. 21. Nemo assumentum rudis panni assuit

giwedo ł gigerelu aldu oðeru ðing from nimeþ fylnisse niowe from aldun ⁊ mara toslitnesse biþ ⁊
uestimento ueteri alioquin aufert supplementum nouum a ueteri et maior scissura fit. 22. Et

nænigmon sendeþ win niowe in byttum aldum mara woen to sliteþ ðæt win ða bytte ⁊ þ win agoten biþ
nemo mittit uinum nouum in utres ueteres alioquin dirumpet uinum utres et uinum effundetur

⁊ ðio bytte losed ah ðæt win niowe in byttum niowe sendes is rehtlic ⁊ giworden wæs efter sona
et utres peribunt sed uinum nouum in utres nouos mitti debet. 23. Et factum est iterum

miþðy sunna dæge eode ðe hæl ðerh ⁊ ðegnas his ongunnun forð gonga ⁊
cum sabbatis ambularet dominus per sata et discipuli eius coeperunt progredi et uellere spicas.

ða aldu wutudł cwedun him heono· hwæt doaþ ge on sunna dæge ðætte nis alefed ⁊ cwæð to him
24. Pharisaei autem dicebant ei ecce quid faciunt sabbatis quod non licet? 25. Et ait illis

næfre ne liornades ł ne liornadun hwæt dyde dauiþ ða hnedbihoefe hæfde ⁊ hy[n]crende he ⁊ ðaðe
nunquam legistis quid fecerit Dauid quando necessitatem habuit et esuriit ipse et qui

miþ hine werun hwa ineode in hus godes under abiathar aldor sacerda ⁊ hlafas
cum eo erant? 26. Quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum et panes

fore gigeorwadæ gibrec ða neron alefed to eotanne nymðe anum sacerdum ⁊ salde ðæm ðe miþ hine
propositionis manducauit quos non licebat manducare nisi sacerdotibus et dedit eis qui cum eo

werun ⁊ cwæð to him dæg for monũ giworden wæs ⁊ næs mon fore ræste dæg
erant? 27. Et dicebat eis sabbatum propter hominem factum est et non homo propter sabbatum.

forðon hlafard is sunu monnes ec to ræste dæge
28. Itaque dominus est filius hominis etiam sabbati.

⁊ ineode efter sona in somnunga ⁊ wæs ðer mon hæfde honda dryge ⁊
Cap. III. 1. Et introiuit iterum in synagogam et erat ibi homo habens manum aridam. 2. Et

biheoldun hine gif he halges dæges gigemde þ hiæ teldun ł niðradun hine ⁊ cwæð to ðæm menn hæb-
obseruabant eum si sabbatis curaret ut accusarent illum. 3. Et ait homini ha-

bende honda dryge aris in middum ⁊ cwæð to him gif is alefed on ræste dagum wel wyrca ł yfle
benti manum aridam surge in medium. 4. Et dicit eis licet sabbatis bene facere an male

ða sawle hale gidoa ł loesiga soð hia swigadun ⁊ ymbsceowadun hine miððy unrotsade ofer
animam saluam facere an perdere? at illi tacebant. 5. Et circumspiciens eos cum ira contristatus super

ungleownisse heorta hiora cwæð to ðæm menn aðene honda ðine ⁊ aðenede ⁊ eft gibæted wæs honda
caecitate cordis eorum dicit homini extende manum tuam. Et extendit et restituta est manus

him ⁊ ða eodun ðona wutudł sona ða phariſ miþ herodes ðegnum ðæhtunge hiæ dedun wiþ him
illi. 6. Exeuntes autem statim pharisaei cum Herodianis consilium faciebant aduersum eum

hu hine loesiga mæhtun ⁊ ðe hæl miþ ðegnũ his foerde to sæ ⁊ monige ðreatas of
quomodo eum perderent. 7. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare et multa turba a

galilea ⁊ of iudeum fylgende wærun him ⁊ from hierusł ⁊ frõ idumeum ⁊ ofer iordanes ⁊
Galilaea et Iudaea secuta est eum. 8. Et ab Ierosolymis et ab Idumaea et trans Iordanem et

ðaðe ymb tyri ⁊ sindone mengu micle herende werun ł giherdun ðaðe he wyrcende wæs comun to
qui circa Tyrum et Sidonem multitudo magna audientes quae faciebat uenerunt ad

him ⁊ cwæð to ðegnum his ꝑte scip him gibrohtun ł herdun for ðæm mengum ðæt hiæ ne for-
eum. 9. Et dixit discipulis suis ut nauicula sibi deseruiret propter turbam ne com-

tredun hine ⁊ monige forðon he gihælde ðus ꝑte hiæ ræsdun on hine ꝑ hiæ him gihrionun swa
primerent eum. 10. Multos enim sanabat ita ut irruerent in eum ut illum tangerent quot-

feolu ðonne hæfde [un]cuð aiðvlo ⁊ gasta unclænra miððy hine gisegun gifeollun ł lutun to him ⁊
quot habebant plagas. 11. Et spiritus immundi cum illum uidebant procidebant ei et

cliopadun cweðende ðu arð sunu godes ⁊ swiðe bibead him ꝑ hiæ ne eowde him
clamabant dicentes 12. tu es filius Dei. et uehementer comminabatur eis ne manifestarent illum.

⁊ astag on mor cegde to him ða ilcu walde he ⁊ comon to him ⁊ dyde ꝑte
13. Et ascendens in montem uocauit ad se quos uoluit ipse et uenerunt ad eum. 14. Et fecit ut

hiæ were twelfe mið him ec ⁊ ꝑte sende hiæ to bodanne ⁊ salde him mæhte gemnisse
essent duodecim cum illo et ut mitteret eos praedicare. 15. Et dedit illis potestatem curandi

to untrumnissum ⁊ toworpnisse diowla ⁊ gisette to Simon noma petres ⁊ iač Zebedes suna
infirmitates et eiiciendi daemonia. 16. Et imposuit Simoni nomen Petrus. 17. Et Iacobum Zebedaei

⁊ iohannes broðer iacobes ⁊ gisette him noma ðæt is suno ðvnres ⁊ andreas ⁊
et Ioannem fratrem Iacobi et imposuit eis nomina Boanerges quod est filii tonitrui. 18. Et Andream et

philiꝑ ⁊ batħ ⁊ matħ ⁊ thoma ⁊ iacoƀ ⁊ th ⁊
Philippum et Bartholomaeum et Matthaeum et Thomam et Iacobum Alphaei et Thaddaeum et Simonem

ðone cananisca ⁊ iuđ ðoñ scariothisca seðe salde hine ⁊ cumað to huse ⁊ efne comun
Cananaeum. 19. Et Iudam Iscariotem qui et tradidit illum. 20. Et ueniunt ad domum et conuenit

eft sona ðio mengu ðus ꝑ hiæ ne mæhtun ne hlaf brucca ⁊ miððy giherde his eodun
iterum turba ita ut non possent neque panem manducare. 21. Et cum audissent sui exierunt

to haldanne hine cwedun forðon ðætte on wræððo giwcerred (*sic*) wæs ⁊ uðwutu ðaðe from hieru-
tenere eum dicebant enim quoniam in furorem uersus est. 22. Et scribae qui ab Ieroso-

salem astigun ł ðona comun hiæ cwedun ꝑte ł forðon belzƀ hæfes ⁊ ſðon on aldor diowla gidrifes
lymis descenderant dicebant quoniam Beelzebub habet et quia in principe daemoniorum eiicit

diowlo ⁊ efne gicegde ða ilcu in bispellum cwæð to ðæm ł him huu mæg he ðe wiðerworda diowul
daemonia. 23. Et conuocatis eis in parabolis dicebat illis quomodo potest satanas

ðoñ diowul fordrifa ł afælla ⁊ gif ðæt rice in him todæled bið ne mæg stonda rice ðæt ⁊ gif
satanam eiicere? 24. Et si regnum in se diuidatur non potest stare regnum illud. 25. Et si

hus ofer hiæ solfe tostrogden bið ne mæg hus ðæt ilce stonda ⁊ gif ðe wiðerworda efne
domus super semetipsam dispertiatur non potest domus illa stare. 26. Et si satanas consur-

arises in hine solfne toworpen wæs ł bið ⁊ ne mæg gistonda ah ende hæfeð nænig mon mæg ł mæhte
rexerit in semetipsum dispertitus est et non poterit stare sed finem habet. 27. Nemo potest

fato stronge inga ł ingonga in hus to niomanne ł ginioma ł gireofiga nymðe ærist gebinde ðone strongu ⁊ ðonne
uasa fortis ingressus in domum diripere nisi prius alliget fortem et tunc

hus his reofige soð ic cweðo iow ðætte alle forgefen bioðan sunum monna ł ſleten synne ⁊
domum eius diripiet. 28. Amen dico uobis quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et

hie eofolsadun of ðæm hie eofulsadun seðe ðonne eofolsas on halge gastes ne hæfes
blasphemiae quibus blasphemauerint. 29. Qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum non habebit

forgefnisse in ecnisse ah synnig ł scyldig bið ðære ecan scyld . forðon hie cwedun ðon gast un-
remissionem in aeternum sed reus erit aeterni delicti. 30. Quoniam dicebant spiritum im-

clæne hæfeð ⁊ comun moder his ⁊ broðro ⁊ ute stondas sendun to him cegende ł cegdun
mundum habet. 31. Et ueniunt mater eius et fratres et foris stantes miserunt ad eum uocantes

to him ⁊ gisæt ł setun ymb hine ðe ðreatt ⁊ cwedun him heono moder ðin ⁊ broðro ute soecas
eum. 32. Et sedebat circa eum turba et dicunt ei ecce mater tua et fratres tui foris quaerunt

ðec ⁊ ondsworade him cwæð hwæt is moder min ⁊ broðro mine ⁊ ymbloca de ⁊ sceowade hiæ ł ða
te. 33. Et respondens eis ait quae est mater mea et fratres mei? 34. Et circumspiciens eos

ðaðe utan ymb heoꝑ (?f) his setun cwæð heono moder min ⁊ broðro mine seðe forðon doeð
qui in circuitu eius sedebant ait ecce mater mea et fratres mei. 35. Qui enim fecerit

willu godes ðes broðer min ⁊ swester min ⁊ moder is
uoluntatem Dei hic frater meus et soror mea et mater est.

⁊ efter sona ongan læra ⁊ to sæ ⁊ gisomnad wæs to him mengu ðreatas swa ꝑte
Cap. IV. 1. Et iterum coepit docere ad mare et congregata est ad eum multa turba ita ut

in scip astag gisette on sæ ⁊ all ðe ðreat ymb sæ ofer eorðo wæs ⁊ lærde hiæ in
nauim ascendens sederet in mari et omnis turba circa mare super terram erat. 2. Et docebat eos in

bispellum monigum ⁊ lærde hiæ in lare his giherde (*sic*) heonu eode ðe sedere ł sawend to sawend
parabolis multa et dicebat illis in doctrina sua 3. audite! ecce exiit seminans ad seminandum.

⁊ miððy giseow oðer ł sum gifeol ymb ða strete ⁊ comun flegende ⁊ fretun ł etun ðæt
4. Et dum seminat aliud cecidit circa uiam et uenerunt uolucres coeli et comederunt illud.

oðer ł sum soðlice gifeol ofer stænere ðær ne hæfde eorðo ⁊ hræðe up iornende wæs
5. Aliud uero cecidit super petrosa ubi non habuit terram multam et statim exortum est

forðon ne hæfde heonisse eorðo ⁊ ða aras ł up arnende wæs sunne ⁊ drygde ł ꝼbernde ⁊
quoniam non habebat altitudinem terrae. 6. Et quando exortus est sol exaestuauit et

forðon ne hæfde wyrtruma adrugade ⁊ oðer gifeol [in ðornū ⁊ astigun ł up eodun ða ðornas ⁊
eo quod non habebat radicem exaruit. 7. Et aliud cecidit in spinas et ascenderunt spinae et

underdulfon ꝑ ⁊ wæstm ne salde] ⁊ oðer gifeol on eorðo gode ⁊ salde wæstem stigende
suffocauerunt illud et fructum non dedit. 8. Et aliud cecidit in terram bonam et dabat fructum ascen-

⁊ wexende ⁊ to brohte an ł enne ðritig ⁊ an sextig ⁊ an hundreð ⁊ he cwæð seðe
dentem et crescentem et afferrebat unum triginta unum sexaginta et unum centum. 9. Et dicebat qui

hæfeð earu to giheranne gihere ⁊ miððy wæs syndrigum gifrugnun hine ðæt ðaðe miꝺ hine
habet aures audiendi audiat. 10. Et cum esset singularis interrogauerunt eum hi qui cum eo

werun miꝺ twelf bispellum ⁊ cwæð to him iow gisald is ðæt gi wite rice godes ðæm
erant duodecim parabolam. 11. Et dicebat eis uobis datum est nosse mysterium regni Dei illis

ðonne ðaðe ute wærun in bispellum alle bioðon ꝑ gisegun giscead ⁊ no giseas ⁊ ða giherend
autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt. 12. Ut uidentes uideant et non uideant et audientes

giheras ⁊ ne oncwnawað ðy læs gi hwerfed ł gicerred bioðon ⁊ biꝺ forgefen him synne ⁊ cwæð
audiant et non intelligant ne quando conuertantur et dimittantur eis peccata. 13. Et ait

to him ne cunno ge bispell ðas ⁊ hvv alle bispell ł gicunniga [ł] magun gicunniga seðe saweð
illis nescitis parabolam hanc et quomodo omnes parabolas cognoscetis? 14. Qui seminat

word saweð ðas wutudł arun seðe ymb woeg ðer gisawen biꝺ word ⁊ miððy giherdun sona
uerbum seminat. 15. Hi autem sunt qui circa uiam ubi seminatur uerbum et cum audierint confe-

com ł cymeð ðe wiðerworda ⁊ giuiomað word ðætte gisawen wæs in heorta iowrum ⁊ ða
stim uenit satanas et aufert uerbum quod seminatum est in cordibus eorum. 16. Et hi

sint gilice ðaðe ofer stænere sawen ł sawende biꝺ ðaðe miððy giherdon word sona miꝺ glædnisse
sunt similiter qui super petrosa seminantnr qui cum audierint uerbum statim cum gaudio

onfoas ðæt ⁊ ne habbað wyrtruma in him ah tide wexende werun sona miððy aras costung
accipiunt illud. 17. Et non habent radicem in se sed temporales sunt. deinde orta tribulatione

ȝ oehtnisse fore worde sona ł hræðe giond spurnad biȝ ȝ oðre sindun ðaða in ðornum sa-
et persecutione propter uerbum confestim scandalizantur. 18. Et alii sunt qui in spinis semi-

was ða sint ðaðe word giheraȝ ȝ telnisse weorlde ȝ losewest willana ȝ ymb æfter ł oðero
nantur. hi sunt qui uerbum audiunt 19. et aerumnae saeculi et deceptio diuitiarum et circa reliqua

lustgiornisse ineodun underdelfas word ȝ buta wæstme gimoetid biȝ ȝ ða sint ðaðe ofer eorðo
concupiscentiae introeuntes suffocant uerbum et sine fructu efficitur. 20. Et hi sunt qui super terram

gode gisawene sindun ða sindun ðaðe giheras word ȝ onfoaȝ ȝ wæstmas an ðritig ȝ an
bonam seminati sunt qui audiunt uerbum et suscipiunt et fructificant unum triginta unum

sixtig ȝ [an] hundreȝ ȝ he cwæȝ to him ahne ł hwer cymeȝ lehtfæt ł ðæcela þ under mitta ł fæte
5 sexaginta et unum centum. 21. Et dicebat illis numquid uenit lucerna ut sub modio

biȝ giseted ðætte under bedde ahne þte ofer lehtiserne giseted biȝ ne forðon is ænig gideg-
ponatur aut sub lecto? nonne ut super candelabrum ponatur? 22. Non enim est aliquid absconled

ðætte ne æteowed ne biȝ ne giwordon wæs degle ah þte in eowunga cymeȝ gif hwelc hæfeȝ
ditum quod non manifestetur nec factum est occultum sed ut in palam ueniat. 23. Si quis habet

eara hernisse giheras ȝ cwæȝ to him giseaȝ hwæt ge giheras in swa hwelce giwege giwegen gi bioðon
aures audiendi audiat. 24. Et dicebat illis uidete quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis

eft giwegen biȝ iow ȝ gisald ł gieced biȝ iow seðe forðon hæfeȝ gisald biȝ him ȝ seðe ne hæfeȝ
remetietur uobis et adiicietur uobis. 25. Qui enim habet dabitur illi et qui non habet

wutudł ðætte hæfeȝ ginumen biȝ frō him ȝ he cwæȝ ðus is rice godes huu swa gif mon
10 etiam quod habet auferetur ab eo. 26. Et dicebat sic est regnum Dei quemadmodum si homo

worpes ðone sawende on eorðo ȝ slepiaȝ ȝ arisas on næht ȝ on dæge ȝ sed weceȝ ł wyrtrymaȝ
iaciat sementem in terram. 27. Et dormiat et exsurgat nocte et die et semen germinet

ȝ wexeȝ ða hwile ne watt ðe lustum forðon eorðo wæstmas ærest gers æfter ðon ðoñ ðorn
et increscat dum nescit ille. 28. Ultro enim terra fructificat primum herbam deinde spicam

soðða full hwæte in æhher ȝ miððy hine forð brohte wæstem sona sende ripisern forðon
deinde plenum frumentum in spica. 29. Et cum produxerit fructus statim mittit falcem quoniam

com ripes tide ȝ cwæȝ to hwæm we gilicletan welle rice godes ł to hwæm ða bispel miððy we
adest messis. 30. Et dicebat cui assimilabimus regnum Dei aut cui parabolae compara-

gigeorwigas ðæt swa is þte corn senepes ðæt miððy gisawen wæs on eorðu lytel is allum
15 bimus illud? 31. Sicut granum sinapis quod quum seminatum fuerit in terra minus est omnibus

sawendum ðaðe sind on eorðu ȝ miððy gisawen astigeȝ ȝ biȝ mara allum grasum
seminibus quae sunt in terra. 32. Et cum seminatum fuerit ascendit et fit maius omnibus oleribus

ȝ wyrceȝ ȝ doeȝ telgo ł twigo micle ðus þ hiæ magun under scua his fuglas heofnes bya ł wuȝe ȝ
et facit ramos magnos ita ut possint sub umbra eius aues coeli habitare. 33. Et

miȝ ðuslicū monigum bispellum hiæ spreocaȝ to him word swa swiðe hiæ mæhtum gihera buta bisine
talibus multis parabolis loquebatur eis uerbum prout poterant audire. 34. Sine parabola

wutudlice ne wæs sprecende to him syndrige wutudlice ðegnum his he sægde alle ȝ cwæȝ to him
autem non loquebatur eis. seorsum autem discipulis suis disserebat omnia. 35. Et ait illis

on ðæm dæge miððy efern wæs giworden fære we oſ togægnes ȝ forleortun ðone here to ginomun
20 in illa die cum sero esset factum transeamus contra. 36. Et dimittentes turbam assumunt eum

swa þte hiæ werun in scipe ȝ oðro sciopu werun miȝ him ȝ giworden wæs wind ł yft (? yst) micelo
ita ut erat in naui et aliae naues erant cum illo. 37. Et facta est procella magna

windes ȝ yȝ færende ł sendende in ðæt scip sende þ gifylled wæs ðæt scip ȝ wæs he ł ðe in scipe
uenti et fluctus mittebat in nauim ita ut impleretur nauis. 38. Et erat ipse in puppi

on ł ofer bolstre slepende ȝ awehtun hine ȝ cwedun to him larow ne to ðe gibyreð forðon ðæt we
super ceruical dormiens et excitant eum et dicunt illi magister non ad te pertinet quia

deade ł ne reces ðu ðah we deade sie ȝ arisende ðe stiorend wæs windes ȝ cwæð to ðæm sæ swiga wes
perimus? 39. Et exsurgens comminatus est uento et dixit mari tace ob-

dumba ȝ blan ł reste ðe wind ȝ giworden wæs smiltnisse micelo ȝ cwæð to him hwæt forhte
mutesce! et cessauit uentus et facta est tranquillitas magna. 40. Et ait illis quid timidi

aron ge ne gett habbas ge gileofa ȝ ondreordun mið micelre fyrhto ȝ cwedun bitwion him hwa woenestu
estis? necdum habetis fidem? et timuerunt magno timore et dicebant ad alterutrum quis putas

is ðes forðon ȝ wind ȝ sæ herað ł edmodað him
est iste quia et uentus et mare obediunt ei? 5

ȝ comun oſ swira ł ofer luh wæs in lond gerassenorum ȝ miðð̄y eode to him
Cap. V. 1. Et uenerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. 2. Et exeunti ei

of scipe · togægnes arn him of byrgennum ł of bendum monn in gaste unclænum seðe hus ł byinge lytte
de naui statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo 3. qui domicilium

hæfde in byrgennum ȝ ne racentegū hwile ænig mon hine mæhte gibinda forðon oftust mid feo-
habebat in monumentis et neque catenis iam quisquam eum poterat ligare 4. quoniam saepe compe-

turum ȝ mið racontegum gibunden wæs toslat ða racontege ȝ ða feoturo forbræc ł toscænde ȝ nænig mæhte
dibus et catenis uinctus dirupisset catenas et compedes comminuisset et nemo poterat

hine temma ł gihalda ȝ symle on næht ȝ on dæge in bygennum ȝ on morum wæs cliopende ȝ
eum domare. 5. Et semper die ac nocte in monumentis et in montibus erat clamans et

falletende hine on stanum gisæh wutudł ðone hæł to giarn ȝ to worðanne hine ȝ cliopade
concidens se lapidibus. 6. Uidens autem Iesum a longe cucurrit et adorauit eum. 7. Et clamans

stefne micelre cwæð hwæ[t] me ȝ ðe ðu hæł sunu godes ðes hesta ic halsigo ðec ðerh god ne mec ne
uoce magna dixit quid mihi et tibi Iesu fili Dei altissimi? adiuro te per Deum ne me tor-

wrecce cwæð forðon to him gaa gast unclæne from ðæm menn ȝ gifrægn hine hwæt ðe
queas. 8. Dicebat enim illi exi spiritus immunde ab homine. 9. Et interrogabat eum quod tibi

noma is ȝ cwæð to hī here noma me is forðon monige we sindun*) ȝ biddende wæs hine
nomen est? et dicit ei legio nomen mihi est quia multi sumus. 10. Et deprecabatur eum

longe ðæte (*sic*) he hine fordrife butta ðæt lond wæs wutudlice ðer ymb ðone mor worn berga ł swina
multum ne se expelleret extra regionem. 11. Erat autem ibi circa montem grex porcorum

micelra foedende ȝ bedun hine gastas cweðende send usih in ða bergas ƿ we in hia in-
magnus pascens. 12. Et deprecabantur eum spiritus dicentes mitte nos in porcos ut in eos in-

gonge ł ingæ ȝ gilefde him sona ðe hæł ȝ miðð̄y færende werun gastas unclæne ineodun in
troeamus. 13. Et concessit eis statim Iesus. et exeuntes spiritus immundi introierunt in

ða bergas ȝ micle ræse ł ongonge worn todrifen wæs on sæ to twæm ðusendum ȝ adrencte wærun on
porcos et magno impetu grex praecipitatus est in mare ad duo milia et suffocati sunt in

sæ seðe wutudł foeddc hiæ giflugun ȝ sægdun in ðær cæstre ȝ on londum ȝ færende werun
mari. 14. Qui autem pascebant eos fugerunt et nunciauerunt in ciuitatem et in agros. et egressi sunt

to seanne hwæt were ðæs werches ȝ comun to ðæm hæł ȝ gisegun hine ł ðene seðe from diowlum
uidere quid esset factum. 15. Et ueniunt ad Iesum et uident illum qui a daemonio

gibered wæs sittende giclænsad ȝ hales giðohtes ȝ ondreordun ȝ sægdun ðæm ðaðe gisegun
uexabatur sedentem uestitum et sanae mentis et timuerunt. 16. Et narrauerunt illis qui uiderant

hwelc giworden were ȝ seðe diowol hæfde ȝ of bergum ȝ bidda hine ongunnan ƿte
qualiter factum esset ei qui daemonium habuerat et de porcis. 17. Et rogare eum coeperunt ut

*) *in marg.* ƿ is ðusend ł ·XII· ðusend ƿ is legio· ðis wæs diowla legio.

he afirde from gimærū hiora ⁊ miððy astigun in þ scip ongan hine gebidda seðe from diowle
discederet de finibus eorum. 18. Cumque ascenderet nauim coepit illum deprecari qui a daemonio

awæled wæs þte were mið him ⁊ ne forleorte hine ah cwæð to him gaa in hus ðin to
uexatus fuerat ut esset cum illo. 19. Et non admisit eum sed ait illi uade in domum tuam ad

ðinū ⁊ to sæcganne him hu micel ðe driħ dyde ⁊ milsende sie ðin ⁊ eade ⁊ ongan bodiga
tuos et annuncia illis quanta tibi dominus fecerit et misertus sit tui. 20. Et abiit et coepit praedicare

in ðær byrig hu micel him dyde ðe hæl ⁊ alle giwundradun ⁊ miððy oferstag ðe hæl in scip
in decapoli quanta sibi fecisset Iesus et omnes mirabantur. 21. Et cum transcendisset Iesus in naui

eft ofer þa luh efne comun ðreatas monige to him ⁊ wæs ymb ðone sæ ⁊ com sum mon of
rursum trans fretum conuenit turba multa ad eum et erat circa mare. 22. Et uenit quidam de

hehsomnunge ginemned wæs iarus · ⁊ gisæh hine gifeal ł leott to fotum his ⁊ bæd hine
archisynagogis nomine Iairus et uidens eum procidit ad pedes eius 23. et deprecabatur eum

longe cweðende forðon ł ðætte dohter min in ytmestum is sete on honda ofer hiæ þte hal sie
multum dicens quoniam filia mea in extremis est ueni impone manum super eam ut salua sit

⁊ hio lifge ⁊ eode mið him ⁊ fylgende him ðreotas monige ⁊ onðringun hine ⁊ wif
et uiuat. 24. Et abiit cum illo et sequebatur eum turba multa et comprimebant eum. 25. Et mulier

seðe wæs in uttiornende blodes wintru twelfe ⁊ wæs monigu ðrowunga from swiðe monigū lecum
quae erat in profluuio sanguinis annis duodecim 26. et fuerat multa perpessa a compluribus medicis

⁊ miððy gesald wæs alle hire ðinc ne æniht gihalp ah swiðor wyrse hæfde miððy geherde frð
et erogauerat omnia sua nec quidquam profecerat sed magis deterius habebat. 27. Cum audisset de

ðæ hæl com in ðreott mið hond ⁊ gihran wedum his gecwæð forðon forðon gif ł giwedum
Iesu uenit in turba retro et tetigit uestimentum eius. 28. Dicebat enim quia si uel uestimentum

his ic gihrino ic biom hal ⁊ recone ł sona gidrugad wæs esprynge blodes hire ⁊ gifoelde mið lichoma
eius tetigero salua ero. 29. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius et sensit corpore

ðætte gihæled were from adle ⁊ stod ðe hæl ongætt on hine solfne ða mæhte seðe eode from
quia sanata esset a plaga. 30. Et statim Iesus cognoscens in semetipso uirtutem quae exierat de

him efne gicerde to ðæm folche he gicwæð hwelc hran giwedum minum cwedun him ðegnas
illo conuersus ad turbam aiebat quis tetigit uestimenta mea? 31. Et dicebant ei discipuli

his ł ðæs ðu gisis ðone ðreot ðringende on ðec ⁊ ðu cweðes hwa mec gihran ⁊ ymb sceowade
sui uides turbam comprimentem te et dicis quis me tetigit? 32. Et circumspiciebat

to giseane hia ł ða ilce ðe ðis dyde þ wif wutudł ondreord ⁊ forhtade wiste þte giworden were
uidere eam quae hoc fecerat. 33. Mulier uero timens et tremens sciens quod factum esset

in hir com ⁊ gifeol bifora him ⁊ cwæð him allum ðætte soðoste he wutudł cwæð him dohter
in se uenit et procidit ante eum et dixit ei omnem ueritatem. 34. Ille autem dixit ei filia

gileofa ðin ðec hale gidyde gong in sibbe ⁊ wes hal from adle ðinū ða geona he sprecende comon
fides tua te saluam fecit uade in pace et esto sana a plaga tua. 35. Adhuc eo loquente ueniunt

from ðæs folches somnungum cweðende forðon dohter ðin deod is hwæt leng ł forður styrestu ðone larow
ab archisynagogo dicentes quia filia tua mortua est quid ultra uexas magistrum?

ðe hæl wutudł word ðætte gicweden wæs giherde cwæð to ðæm hehaldurmenn nelle ðu ðe ondreda ah ðæt
36. Iesus autem uerbo quod dicebatur audito ait archisynagogo noli timere tantum-

ana nu gilefes ⁊ ne geleort ænigne monno to fylganne ł fylge him buta petre ⁊ iacobe ⁊ ioh
modo crede. 37. Et non admisit quemquam se sequi nisi Petrum et Iacobum et Ioannem

broðer iacobes ⁊ comun to husum ðæs aldormonnes ⁊ gisæh ða wanunga ⁊ woepende ⁊ mænende
fratrem Iacobi. 38. Et ueniunt in domum archisynagogi et uidit tumultum et flentes et eiulantes

swiðe ⁊ ineode cwæð to him hwæt arun ge onstyred ⁊ hremas ðæt mægden ne is deod ah
multum. 39. Et ingressus ait illis quid turbamini et ploratis? puella non est mortua sed
slepeð ⁊ inhlogun hine he hreðre miþ fordrifnũ allum ginom ðone fæder ⁊ moder ðæs mægdnes
dormit. 40. Et irridebant eum. ipse uero eiectis omnibus assumit patrem et matrem puellae
⁊ ða ðe miþ him werun ⁊ infoerde ðær wæs ðæt mægden licgende ⁊ giheold honda ðæs mægdnes
et qui secum erant et ingreditur ubi erat puella iacens. 41. Et tenens manum puellae
cwæð to hir ðis is ebrisc word ðæt is gitrahtad on laeden la dohter ðe ic sæge aris ⁊ sona aras
ait illi Talitha cumi quod est interpretatum puella tibi dico surge. 42. Et confestim surrexit
ðæt mægden ⁊ eode gongende wæs wæs wutudł wintra twelfe ⁊ forstyltun swigunge micelre ⁊
puella et ambulabat. erat autem annorum duodecim. et obstupuerunt stupore magno. 43. Et
bibeod ðæm swiðe þ nænig mon wiste ⁊ cwæð sellas hir eata
praecepit illis uehementer ut nemo id sciret et dixit dari illi manducare.

⁊ foerde ðona eade in oeðel his ⁊ fyligdun him ðegnas his ⁊ giwarð
Cap. VI. 1. Et egressus inde abiit in patriam suam et sequebantur eum discipuli sui. 2. Et facto
haligdæg ongan in somnunga ł in sprece læra ⁊ monige giherdun giwundrade werun in larum his cweðende hwona
sabbato coepit in synagoga docere et multi audientes admirabantur in doctrina eius dicentes unde
ðas ł ðissũ alle ðas is snytru ł hwelc [is snytru ðio] gisald wæs him ⁊ mæhte ða ilcu ða ðe ðerh honda his
huic haec omnia? et quae est sapientia quae data est illi et uirtutes tales quae per manus eius
gidoen bioðon ah ne ðis is smiðes sunu ⁊ mariæ broðer iacobes ⁊ iosep̃ ⁊ iudas ⁊ simonis ah ne
efficiuntur? 3. Nonne hic est faber filius Mariae frater Iacobi et Ioseph et Iudae et Simonis? nonne
swester her usih miþ sindun ⁊ onspyrnade werun in him ⁊ cwæð to him ðe hæl forðon ne
et sorores eius hic nobiscum sunt? et scandalizabantur in illo. 4. Et dicebat illis Iesus quia non
is witga buta worðunga buta on oeðle his ⁊ on cyððo his ⁊ in huse his ⁊ ne mæhte
est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua et in cognatione sua. 5. Et non poterat
ðer ænig giwyrcan buta hwon untrymige miþ onsetnum honda gongende ł gihælde ⁊ giwundrad wæs
ibi ullam uirtutem facere nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. 6. Et mirabatur
fore ungileoffulnisse heora ⁊ ymbeode ða portas utan ymb gilærde ⁊ efne gicegde twelfe ⁊
propter incredulitatem eorum et circuibat castella in circuitu docens. 7. Et uocauit duodecim et
ongan hiæ senda twoege ⁊ gisalde him mæhte gasta unclænra ⁊ bibeod him ðæt nænihț
coepit eos mittere binos et dabat illis potestatem spirituum immundorum. 8. Et praecepit eis ne quid
hiæ gilædde on woeg butan gerde ane ne pohha ł posa ne hlaf ne on gyrdelse mæslen ah
tollerent in uia nisi uirgam tantum non peram non panem neque in zona aes. 9. Sed
giscoed miþ ðwongum ⁊ ne gigeorwad were miþ twæm tunicum ⁊ gicwæð to him swa hwider swa ge
calceatos sandaliis et ne induerentur duabus tunicis. 10. Et dicebat eis quocumque intro-
gaas in hus ðer wunaþ wiþ ł ðæt ge gæ ðona ⁊ swa hwelc swa ne onfoeð iow ne giheres
ieritis in domum illic manete donec exeatis inde. 11. Et quicumque non receperint uos nec audierint
iow miþ ðy gegas ðona scæcas ł drygas ða asca ł ðæt dust of fotum iowrum in cyðnisse him ⁊
uos exeuntes inde excutite puluerem de pedibus uestris in testimonium illis. 12. Et
miþ ðy gieodun to him forbodadun þte hreonisse dedun ⁊ diowlas monige fordrifen ⁊ smiredun
exeuntes praedicabant ut poenitentiam agerent. 13. Et daemonia multa eiiciebant et ungebant
miþ oele menigo untrymige ⁊ gihælde ⁊ giherde herodes cyning eowunga forðon giwordeu wæs noma
oleo multos aegros et sanabant. 14. Et audiuit Herodes rex manifestum enim factum est nomen
his ⁊ cwæð forðon ioh ðe fulwihtere eft aras from deaðe ⁊ forðon hia unwoene sint mæhte in him
eius et dicebat quia Ioannes baptista resurrexit a mortuis et propterea operantur uirtutes in illo.

oðro wutudł [cwedun forðon helias is] oðro soðlice cwedun [forðon] witga is swelce an from witgum
15. Alii autem dicebant quia Elias est alii uero dicebant quia propheta est quasi unus ex prophetis.

miððy giherde herodes cwæð ðone ic ofceorf ioh ðes from eft aras seðe forðon
16. Quo audito Herodes ait quem ego decollaui Ioannem hic a mortuis resurrexit. 17. Ipse enim

herodes sende ȝ giheold ioh ȝ giband hine in cercerne fore herodiades lafe phił broðer
Herodes misit ac tenuit Ioannem et uinxit eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris

his forðon lædde hine cwæð forðon ioh herodiade ne is gilefed to to habbanne lafe broðer ðines
sui quia duxerat eam. 18. Dicebat enim Ioannes Herodi non licet tibi habere uxorem fratris tui.

herodiade wutudł gisættnade him ȝ walde ofsla hine ne mæhte herodes wutudł ondreord
19. Herodias autem insidiabatur illi et uolebat occidere eum nec poterat. 20. Herodes enim metuebat

iohannes wiste hine wer soðfæst ȝ ðæt halig ȝ giheold hine ȝ giherde hine menigo he gidyde ȝ
Ioannem sciens eum uirum iustum et sanctum et custodiebat eum et audito eo multa faciebat et

lustlice hine giherdun (*sic*) ȝ miððy dæge macalice gicom ł gineolicade herodes cennisse his fearme
libenter eum audiebat. 21. Et cum dies opportunus accidisset Herodes natalis sui coenam

dyde ðæm aldur monnum ȝ holdum ȝ forwestum galiles mið ðy ineode dohter ðære herodiades ȝ
fecit principibus et tribunis et primis Galilaeae. 22. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis et

plægede ȝ gilicade herode æc mið ðæm hlionendum cyning cwæð ðæm mægdne giowa from me ðætte
saltasset et placuisset Herodi simulque recumbentibus rex ait puellae pete a me quod

ðu wylt ȝ ic selo ðe ȝ swor hir forðon forðon ðæte swa hwæt swa ðu giowas ic selo ðe ah ðe all
uis et dabo tibi. 23. Et iurauit illi multa quia quidquid petieris dabo tibi licet dimi-

half rice min ðio miððy frō eade cwæð to moeder hire hwæt giowigo ih welle ȝ hio cwæð heofud
dium regni mei. 24. Quae cum exisset dixit matri suae quid petam? at illa dixit caput

ioh ðæs fulwihteres mið ðy in eode sona mið oefeste to ðæm cynige wilnade cwæð ic willo
Ioannis baptistae. 25. Cumque introisset statim cum festinatione ad regem petiuit dicens uolo

ðætte recunlice ðu selle me on disce heofud ioh ðæs fulwihteres ȝ unrotsade wæs ðe cynig fore
ut protinus des mihi in disco caput Ioannis baptistae. 26. Et contristatus est rex propter

aðum giswornum ȝ for eo (*sic*) mið restendum nalde hia unrotsiga ah sende sceawere ł sceawende wæs
iusiurandum et propter simul discumbentes noluit eam contristare. 27. Sed misso confestim spiculatore

heht to gibrenga ł to brohte heofud his on disce ȝ giceorf hine in carcerne ȝ to brohte heofud
praecepit afferre caput eius in disco. et decollauit eum in carcere. 28. Et attulit caput

his on disce salde ðæt ðæm mægdne ȝ ðæt mægden salde moeder hire mið ðy giherdun ðegnas
eius in disco et dedit illud puellae et puella dedit matri suae. 29. Quo audito discipuli

his comon ȝ læddun lichoma his ȝ settun ðæt in byrgenne ȝ efne comun ða apostolas
eius uenerunt et tulerunt corpus eius et posuerunt illud in monumento. 30. Et conueniuntes apostoli

to ðæm hæł eft sægdun him alle ða ðe dydon ȝ lærdun ȝ cwæð to him cumað ge syndrige
ad Iesum renunciauerunt ei omnia quae egerant et docuerant. 31. Et ait illis uenite seorsum

in woestige stowe ȝ ræste him werun forðon ða ðe comun ȝ eft comun monige ȝ ne etes
in desertum locum et requiescite pusillum. erant enim qui ueniebant et redibant multi et nec man-

firste hæfde ȝ astægdun on scip foerdon in woestig styd ł stowe sundrige ȝ
ducandi spatium habebant. 32. Et ascendentes in nauim abierunt in desertum locum seorsum. 33. Et

gisegun hiæ gongende ȝ ongetun ł comun monige ȝ foeðe men of allum cæstrum efne giurnuṁ ðider ȝ
uiderunt eos abeuntes et cognouerunt multi et pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc et

bifora comon hiæ ȝ eode gisæh micle ðreatas ðe hæł ȝ milsende wæs ofer hiæ ða ðe werun swelce
praeuenerunt eos. 34. Et exiens uidit multam turbam Iesus et misertus est super eos quia erant sicut

scip ne hæfdun hiorde ȝ ongan læra hiæ feolu ł monige ȝ miððy soðlice stondas monige werun
oues non habentes pastorem et coepit docere illos multa. 35. Et cum iam hora multa fieret

to gineolicadun ðegnas his cweðend him unbyed ł westig is stow ðis ec soð tide is fore giead forlet
accesserunt discipuli eius dicentes desertus est locus hic et iam hora praeteriit. 36. Dimitte

hia ł ða þ hie gonge in ða nestu gimæru ȝ lond byccas ł ceopias him mett ða ðe eotas ȝ
illos ut euntes in proximas uillas et uicos emant sibi cibos quos manducent. 37. Et

ondsworade cwæð to him ðe hæl sellas ðæm iow mið to eotannne ȝ cwedun him miðy eadun gonge we ł ga we
respondens ait illis Iesus date illis uos manducare. et dixerunt ei euntes emamus

mid peningum twæm hundreðū hlafa ȝ selle we him to eotanne ȝ cwæð to him hwæt hlafa habbas ge
denariis ducentis panes et dabimus illis manducare? 38. Et dicit eis quot panes habetis? 5

gað ȝ giseað ȝ miððy oncneowun cwedun to him fife ȝ twoege fiscas ȝ bibead him þ
ite et uidite. et cum cognouissent dicunt illi quinque et duos pisces. 39. Et praecepit illis ut

hiæ gisnide alle æfter ofer groenum hegge ł grese ȝ gidældun hiæ in
accumbere facerent omnes secundum contubernia super uiride foenum. 40. Et discubuerunt in partes

hundreð ȝ ðerh fiftigum ȝ miðy werun on efenne fif hlafum ȝ locade
per centenos et quinquagenos. 41. Et acceptis quinque panibus et duobus piscibus intuens

on heofnas gibletsade ȝ bræc ða hlafas ȝ salde ðegnum his þte hiæ gisette bifora hiæ ȝ twoege fiscas
in coelum benedixit et fregit panes et dedit discipulis suis ut ponerent ante eos et duos pisces

dælde allum ȝ etun ȝ alle ȝ gifylde werun ȝ ginomun ða lafe ðara scradunga
diuisit omnibus. 42. Et manducauerunt omnes et saturati sunt. 43. Et sustulerunt reliquias fragmentorum 10

twelf ceowlas fulle ȝ of fisce werun wutudlice ða ðe etun fif ðusend weorona
duodecim cophinos plenos et de piscibus. 44. Erant autem qui manducauerunt quinque millia uirorum.

ȝ sona giðreatade ðegnas his to stiganne in scip þ hie fore eode hine ofer luh to ðær byrig
45. Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim ut praecederent eum trans fretum ad Bethsaidam

ða while he forleorte ðæt folc ȝ miðy forleort hiæ eade on mor gibidda ȝ miðy efern
dum ipse dimitteret populum. 46. Et cum dimisisset eos abiit in montem orare. 47. Et cum sero

ȝ smolt wæs scip on middum sæ ȝ he ana on eorðo ȝ gisæh hiæ winnende in rowinge wæs
esset erat nauis in medio mari et ipse solus in terra. 48. Et uidens eos laborantes in remigando erat

forðon wind wiðerword him ȝ ymb ða fearða wacune næhtes com to him se hæl gongende ofer sæ ȝ
enim uentus contrarius eis et circa quartam uigiliam noctis uenit ad eos Iesus ambulans supra mare et 15

walde bicerra hiæ soð hiæ þ gisegun hine gongende ofer sæ hiæ woendun yfel wiht were
uolebat praeterire eos. 49. At illi ut uiderunt eum ambulantem supra mare putauerunt phantasma esse

ȝ cliopadun ł cegdun alle ðaðe hine gisegun ȝ gidroefde ł unrotsade werun ȝ sona he sprecende wæs
et exclamauerunt. 50. Omnes enim eum uiderunt et conturbati sunt. et statim locutus est

mið him ȝ cwæð to him gilefas ic hitt am nallon ge ondreda ȝ astag to him in scip ȝ giblan
cum eis et dixit eis confidite ego sum nolite timere. 51. Et ascendit ad illos in nauim et ces-

ł sette ðe wind ȝ forðor swiðe bitwih him styltun ł swigadun ȝ ðreadun ne forðon oncneowon of
sauit uentus. et plus magis intra se stupebant. 52. Non enim intellexerunt de

hlafum wæs forðon heorta hiora forblindad ȝ miðy foerdun ðerh comun on eorðu ðæs folches
panibus erat enim cor eorum obcaecatum. 53. Et cum transfretassent uenerunt in terram Gene- 20

genesares ȝ a to plicā ȝ miðy færende werun of scipe sona ongetun hine ȝ ðerh
sareth et applicuerunt. 54. Cumque egressi essent de naui continuo cognouerunt eum. 55. Et percur-

arnun all lond ł ðeade ða ilcu ongunnun on berum hiæ ða ðe yfel hæfdun ymb beara ðer
rentes uniuersam regionem illam coeperunt in grabatis eos qui se male habebant circumferre ubi

hiæ giherdun hine þ he were ⁊ swa hwider in foerde in lond ł in gimæru ł in cæstre in plæsum
audiebant eum esse. 56. Et quocumque introibat in uicos uel in uillas aut ciuitates in plateis
settun ða untrymigu ⁊ gibedun hine þte ł fæse giwedum his gihrionon ⁊ swa oftor gihri-
ponebant infirmos et deprecabantur eum ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent et quotquot tan-
onun him hale giwurdun
gebant eum salui fiebant.

⁊ miþ þy comon to him ða aldu ⁊ sume oþre of uþwutum cymende from hierusalem
Cap. VII. 1. Et conueniunt ad eum pharisaei et quidam de scribis uenientes ab Ierosolymis.

⁊ miþ þy gisegun sume oþre of þegnum his gimetelicum miþ hondum þæt is unþwægnum eotas
2. Et cum uidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus id est non lotis manducare
hlafas for cwedun hiæ aldu ⁊ alle iudeas buta oftor giþwogun honda ne eton
panes uituperauerunt. 3. Pharisaei enim et omnes Iudaei nisi crebro lauerint manus non manducant
giheoldon settnesse ł selnesse ældra ⁊ from þing stowe se gifulwad ne etun ⁊ oþre monigu
tenentes traditionem seniorum. 4. Et a foro nisi baptizentur non comedunt et alia multa
sindun ða þe gisald arun him to haldanne fulwiht calice ⁊ onbora hiora ⁊
sunt quae tradita sunt illis seruare baptismata calicum et urceorum et aeramentorum et lectorum.

⁊ gifrægn hine aldormen ⁊ uþwutu cweþende ƒhwon þegnas þiue ne gongas æfter gisetnisse
5. Et interrogabant eum pharisaei et scribae dicentes quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem
ældra ah unclænum hondum eotaþ hlafas soþ he ⁊ worde cwæþ him forþon wel
seniorum sed communibus manibus manducant panem? 6. At ille respondens dixit eis quia bene
gewitgade esaias of iow legerum swa awriten is folche þis miþ muþe mec weorþas
prophetauit Isaias de uobis hypocritis sicut scriptum est populus hic labiis me honorat cor autem
gilærde larwas ⁊ bibodu monna
eorum longe est a me. 7. In uanum autem me colunt docentes doctrinas et praecepta hominum.
eft forleortun hine bibodu godes gihaldas setnisse monna fulwiht onbora hiora ⁊ calicæ ⁊
8. Relinquentes enim mandatum Dei tenetis traditionem hominum baptismata urceorum et calicum et
oþre gilice þissum wundrum monig ⁊ cwæþ to him wel bismerlice gidoas bibod godes þte sele-
alia similia his facitis multa. 9. Et dicebat illis bene irritum facitis praeceptum Dei ut tra-
nisse iower gihaldas moyses forþon cwæþ worþa fæder þinne ⁊ moder þine ⁊ seþe mis-
ditionem uestram seruetis. 10. Moyses enim dixit honora patrem tuum et matrem tuam et qui male-
cweþes feder ł moeder miþ deaþe gideþed biþ ge wutudlice cweoþas gif hiæ cweoþas mon feder his
dixerit patri uel matri morte moriatur. 11. Uos autem dicitis si dixerit homo patri
ł moeder his gefe þte swa hwæt is of me þe giwexe ⁊ lustum ne forgeofas
uel matri corban quod est donum quodcumque ex me tibi profuerit. 12. Et ultra non dimittitis
him ænig giwyrce ł gidoe feder his ł moeder eft ge to slitas word godes þerh setnisse iower
eum quidquam facere patri suo aut matri 13. rescindentes uerbum Dei per traditionem uestram
þone gisaldun ⁊ bisine þuslicu swiþe monigu gidoas ⁊ to gicegde eft þæt folc cwæþ to him
quam tradidistis et similia huiusmodi multa facitis. 14. Et aduocans iterum turbam dicebat illis
giheras ge mec alle ⁊ ongeotas noht is buta monnum ingas in hine þæt mæge hine giwid-
audite me omnes et intelligite. 15. Nihil est extra hominem introiens in eum quod possit eum coin-
liga ah ða þe of menn forcumas ða sindun ða þe giwidlicas menn ł þone monn gif hwelc ł hwa
quinare sed quae de homine procedunt illa sunt quae communicant hominem. 16. Si quis
hæfeþ earu to giheranne gihere ⁊ miþ þy ineode in hus from þreote gifrugnuṁ þegnas
habet aures audiendi audiat. 17. Et cum introisset in domum a turba interrogabant eum discipuli

his bispellum ⁊ cwæð to him swa ec ⁊ ge unhogu aron ge ne miþ þy oncnawas ge forþon alle
eius parabolam. 18. Et ait illis sic et uos imprudentes estis? non intelligitis quia omne

ute in eode in þone monno ne mæge hine giwidliga forþon ne ingaþ in heorte his ah
extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare 19. quia non intrat in cor eius sed

in womba ⁊ innun utgongum ut gaas clænsias alle metas cwæð wutudł forþon þa þe of
in uentrem uadit et in secessum exit purgans omnes escas? 20. Dicebat autem quoniam quae de

men utgas þa giwidligas þo monno from ionnawordū forþon of heorte monna sweaunga
homine exeunt illa communicant hominem. 21. Ab intus enim de corde hominum cogitationes

yfel oft cumaþ derne giligero unreht hæmed morþur slagu þiofento gitsunge unrehtwisinisse eswicnisse un-
malae procedunt adulteria fornicationes homicidia 22. furta auaritiae nequitiae dolus im- 5

scomfulniſ ego yfle eofulsongas oferhygd unwisdom alle þas yfel from ionawordū fore cumaþ
pudicitia oculus malus blasphemia superbia stultitia. 23. Omnia haec mala a intus procedunt

⁊ widlas þone monno ⁊ þa aras foerde in gimærū tyris ⁊ sidonis ⁊ ineode hus
et communicant hominem. 24. Et inde surgens abiit in fines Tyri et Sidonis et ingressus domum

nænigmon walde wuta ⁊ ne mæhte gihæla þ wif forþon sona þte giherde of him hire ł þære hæfde
neminem uoluit scire et non potuit latere. 25. Mulier enim statim ut audiuit de eo cuius habebat

dohter gast unclænne infoerde ⁊ forfeol to fotum his ⁊ wæs wutudł wif þæt hæþen þæs sirophi-
filia spiritum immundum intrauit et procidit ad pedes eius. 26. Erat enim mulier gentilis Syrophoe-

nisca cynnes ⁊ gibedun hine þte þone diowul forwurpe of doehter his he cwæð to þæm lett ł blin
nissa genere. et rogabat eum ut daemonium eiiceret de filia eius. 27. Qui dixit illi sine 10

ærist þæt þu gifoede þa suno ne is forþon good to onfoanne hlaf þara sununa ⁊ sende hundum soþ
prius saturari filios non est enim bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. 28. At

hio ondsworade ⁊ cwæð him wutudł la driħ forþon ec ⁊ hwelpas under beadum of screadungū hiæ etas
illa respondit et dixit illi utique domine nam et catelli sub mensa de micis comedunt

þara cnæhta cwæð to hir fore þissum worde gaa ⁊ eode þe diowul of doehter hire ⁊
puerorum. 29. Et ait illi propter hunc sermonem uade exiit daemonium a filia tua. 30. Et

mſþ þy gifoerde ł eade to huse gimæt ł fand þ mægden licgende ofer bedde ł ræste ⁊ þæt diowul of eade
cum abiisset domum suam inuenit puellam iacentem supra lectum et daemonium exiisse.

⁊ efter sona foerde of gimærū tyres com þerh sidon to sæ galilæs bitwih middum gimærum
31. Et iterum exiens de finibus Tyri uenit per Sidonem ad mare Galilaeae inter medios fines 15

of decæpolem ⁊ to lædduṁ him deofe ⁊ dumbe ⁊ gibedun hine þte he onsette hine honda
Decapoleos. 32. Et adducunt ei surdum et mutum et deprecabantur eum ut imponat illi manum.

⁊ to gigrap hine of þæm þreate synderlice sende fingras his in earliprica his ⁊ gibleow gihran
33. Et apprehendens eum de turba seorsum misit digitos suos in auriculas eius et expuens tetigit

tunga ⁊ onfeng on heofnum ⁊ ⁊ cwæð to him þæt is to untyn ⁊
linguam eius. 34. Et suspiciens in coelum ingemuit et ait illi Ephphetha quod est adaperire. 35. Et

sona ontynde werun earu his ⁊ unbunden wæs gibend tunga his ⁊ sprecende wæs rehtlice ⁊
statim apertae sunt aures eius et solutum est uinculum linguae eius et loquebatur recte. 36. Et

bibead þæm ilca þæt he ænigum men gisægde swa swiþ wutudł him forbead swa swiþor mara forþor
praecepit illis ne cui dicerent. quanto autem eis praecipiebat tanto magis plus prae- 20

hiæ bodadun ⁊ hine of þon forþor to giwundradun þus cweþende wel alle dyde ⁊ deofe dyde þætte
dicabant. 37. Et eo amplius admirabantur dicentes bene omnia fecit et surdos fecit

hia giheras ⁊ dumbæ sprecun
audire et mutos loqui.

in ðæm dagum efter sona miþ ðy ðreote monigra werun ne hæfdun ðæt þ hiæ etun ł
Cap. VIII. 1. In diebus illis iterum cum turba multa esset nec haberent quod mandu-
eotan mæhtun efne gicedun ða ðegnas cwæþ ic milsa ofer ðreott forðon heonu ge ðrio dogor gebiddas
carent conuocatis discipulis ait illis 2. misereor super turbam quia ecce iam triduo sustinent
mec ne habbas hiæ ðætte hiæ ete ⁊ gif ic forleto hiæ fæstende in hus hiora hie giloesigas on woege
me nec habent quod manducent. 3. Et si dimisero eos ieiunos in domum suam deficient in uia
sume men forðon of ðæm feorra comun ⁊ giondwordun him ðegnas his hwona ðas mæg
quidam enim ex eis de longe uenerunt. 4. Et responderunt ei discipuli sui unde illos poterit
hwelc ł hwa her gifylle miþ hlafum on woesterne ⁊ gifrægn ł ascade hiæ hwæt hlafa habbas ge hiæ
5 quis hic saturare panibus in solitudine? 5. Et interrogauit eos quot panes habetis? qui
cwedun siofune ⁊ bibeod ðæm ðreote to dælanne ofer eorðo ⁊ onfeng ða siofunæ hlafas ðoncunge
dixerunt septem. 6. Et praecepit turbae discumbere super terram. et accipiens septem panes gratias
dyde gibræc ⁊ salde ðegnum his þte to gisette ⁊ to gisettun hiæ ⁊ hiæ hæfdun lyteira fisca
agens fregit et dabat discipulis suis ut apponerent et apposuerunt turbae. 7. Et habebant pisciculos
hwon ⁊ ða ilco gibletsade ⁊ giheht to gisitta ⁊ etun ⁊ gifylde werun ⁊ ginomun ðæt
paucos et ipsos benedixit et iussit apponi. 8. Et manducauerunt et saturati sunt et sustulerunt quod
gilæfed wæs ł þto lafe wæs of ðæm screadungum siofu ceowlas fulle wærun sodlice ðaðe etun
superauerat de fragmentis septem sportas. 9. Erant autem qui manducauerant
swelce siofu(?) ðusend ⁊ forleort hiæ ⁊ recone astag þ scip miþ ðegnum his comun
10 quasi quattuor millia et dimisit eos. 10. Et statim ascendens nauim cum discipulis suis uenit
in dæl ł on lond ðære megðe ⁊ foerdun ða larwas ⁊ ongunnun efnegisoecan miþ him ðætte hie sohtun
in partes Dalmanutha. 11. Et exierunt pharisaei et coeperunt conquirere cum eo quaerentes
from him becun of heofne costende hine ⁊ seafade ł mænde miþ gaste cwæþ hwæt cneorisse ðios soecaþ
ab illo signum de coelo tentantes eum. 12. Et ingemiscens spiritu ait quid generatio ista quaerit
becun soðlice ic sægo iow ne biþ sald cneorisse ðisser becun ⁊ forleort hiæ astag efter sona
signum? amen dico uobis si dabitur generationi isti signum. 13. Et dimittens eos ascendit iterum
gifoerde ofer luh ⁊ forgetne werun ðegnas his onfenge hlafe ⁊ buta anum hlafe ne
nauim et abiit trans fretum. 14. Et obliti sunt discipuli eius sumere panes et nisi unum panem non
hæfdun miþ him in scipe ⁊ bibeod ðæm ł him cweðende giseaþ ⁊ bihaldas frō dærstum ðara æ
15 habebant secum in naui. 15. Et praecipiebat eis dicens uidete et cauete a fermento phari-
larwa ⁊ from dærstum herodes ⁊ hia giðohtun him bitwion ðus cweðende forðon hlafas ne
saeorum et fermento Herodis. 16. Et cogitabant ad alterutrum dicentes quia panes non
habbas we of ðon ongæt ðe hæł cwæþ to ðæm hwæt smeogas ge forðon hlafas ne habbas ge ne gett
habemus. 17. Quo cognito Iesus ait illis quid cogitatis quia panes non habetis? nondum
oncnawas ge ne cunnan ða geona ł ðiostur ł blinde habbas ge heorta iowre ego habbas ge ne
cognoscitis nec intelligitis? adhuc caecatum habetis cor uestrum? 18. Oculos habentes non
giseas ge earu habbas ge ne giheras ne eft ðohtun ge hwenne ł hu fif hlafas ic bræc in fif
uidetis? et aures habentes non auditis? nec recordamini. 19. Quando quinque panes fregi in quinque
ðusend ⁊ hu monig monde ðara screadunga fulle ge ginomun cwedun him twelfe hwenne ⁊ siofune
20 millia quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? dicunt ei duodecim. 20. Quando et septem
hlafas in feower ðusendo hu monig ceowul ðara screadunga genomun ⁊ cwedun him siofune ⁊ he cwæþ
panes in quattuor millia quot sportas fragmentorum tulistis? et dicunt ei septem. 21. Et dicebat
to him hu monige ða geona ge oncnawas ⁊ comun to beza ⁊ to gilæddun him blinde menn ⁊ bedun
eis quomodo nondum intelligitis? 22. Et ueniunt Bethsaidam et adducunt ei caecum et rogabant

hine þte him gehrine ⁊ to lahte honda ðæs blinda lædde hine buta ðæt lond ⁊ speoft in
eum ut illum tangeret. 23. Et apprehensa manu caeci eduxit eum extra uicum et expuens in

egu his onsetnum hondum his gifrægn hine gif hwelc hwoegnu gisege ⁊ up loccade cwæð ic gisiom
oculos eius impositis manibus suis interrogauit eum si quid uideret. 24. Et aspiciens ait uideo

menn ł þtreo gongende æfter ðon sette honda ofer egu his ⁊ ongan gisea
homines uelut arbores ambulantes. 25. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius et coepit uidere

⁊ eft niowad wæs swa þte gisege gleowlice alle ⁊ sende hine in hus his ðus cweðende gaa
et restitutus est ita ut uideret clare omnia. 26. Et misit illum in domum suam dicens uade

in hus ðin ⁊ gif in lond ðu gegonges nanum men ðu cyðe ðis ⁊ færende wæs ðe hæl ⁊ ðegnas
in domum tuam et si in uicum introieris nemini dixeris. 27. Et egressus est Iesus et discipuli

his in cæstre cessares philipes ⁊ on woege giftægn ðegna his cwæð to him hwelc mec cweoðas
eius in castella Caesareae Philippi et in uia interrogabat discipulos suos dicens eis quem me dicunt

were ic mon ðes ða ðe ⁊ sworadun him cweðende ioh ðe fulwihtere oðer helias oðer æc swelce
esse homines? 28. Qui responderunt illi dicentes Ioannem baptistam alii Eliam alii uero quasi

enne of witgum ða cwæð to him ge æc soðlice hwelc me cweðes þ ic sie gi ⁊sworade petr'
unum de prophetis. 29. Tunc dicit illis uos uero quem me esse dicitis? respondens Petrus

cwæð him ðu arð crist ⁊ forbeod ł stiorde him ne ængum gicwede of him ⁊ ongan læra hiæ
ait ei tu es Christus. 30. Et comminatus est eis ne cui dicerent de illo. 31. Et coepit docere eos

forðon is rehtlic sunu monnes feolu giðoelge ⁊ forcuma from ældum ⁊ frð heh sacerdum ⁊
quoniam oportet filium hominis multa pati et reprobari a senioribus et a summis sacerdotibus et

uðwutum ⁊ ofsla ⁊ æfter ðrim dagum eft arisan ⁊ eowunga word sprecende wæs ⁊ to gilahte hine
scribis et occidi et post tres dies resurgere. 32. Et palam uerbum loquebatur. et apprehendens eum

petrus ongan giðreatiga hine se ðe gicerde ymb ⁊ gisæh ðegnas his stiorende ł forbeodende wæs petre
Petrus coepit increpare eum. 33. Qui conuersus et uidens discipulos suos comminatus est Petro

cweðende gong on bæclinc ł bihionda mec ðu wiðerworda forðon ne oncnawes tu ða ðe godes sindun ah ða ðe sindun
dicens uade retro me satana quoniam non sapis quae Dei sunt sed quae sunt

monna ⁊ cegende wæs ðæt folc mið ðegnum his cwæð to him gif hwelc welle æfter me fylga onsæce
hominum. 34. Et conuocata turba cum discipulis suis dixit eis si quis uult me sequi deneget

hine solfne ⁊ fylge mec se ðe forðon welle sawle his hale gidoa
semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. 35. Qui enim uoluerit animam suam saluam facere

loesigað hiæ se ðe wutudlice losas sawla his fore mec ⁊ godspell hale hia gidoeð hwæt
perdet eam qui autem perdiderit animam suam propter me et euangelium saluam eam faciet. 36. Quid

forstondes menn ðeh gistrione alline middenğ ⁊ losewest gidoe sawle his ł hwæt ł huu
enim proderit homini si lucretur totum mundum et detrimentum faciat animae suae? 37. Aut quid

seþleð mon hwerfes fore sawle his se ðe forðon mec ondettende bið ⁊ mine word in cneoresiwum
dabit homo commutationis pro anima sua? 38. Qui enim me confusus fuerit et mea uerba in generatione

ðassũ dernegiligru ⁊ arognisse ⁊ sunu monnes ondetеð hine mið ðy cymeð in wuldor fæder his mið
ista adultera et peccatrice et filius hominis confundetur eum cum uenerit in gloria patris sui cum

englum halgum
angelis sanctis.

⁊ he cwæð to ðæm soð ic cweðo iow forðon sindun sume of her ðæm stondendum ðaðe ne
Cap. IX. 1. Et dicebat illis amen dico uobis quia sunt quidam de hic stantibus qui non

gibergeð ðone deoð oððæt hiæ giseað rice godes cymende in mæhte ⁊ æfter dagum sexum
gustabunt mortem donec uideant regnum Dei ueniens in uirtute. 2. Et post dies sex

to ginom ðe hæt petr̃ ⁊ iacob̃ ⁊ ioh̃ ⁊ lædde hia on mor hehne syndrigne himana ⁊
assumit Iesus Petrum et Iacobum et Ioannem et ducit illos in montem exselsum seorsum solos et

ofer hiowad wæs bifora ðæm ł him ⁊ giwedo his giwordne werun scinende lixende swiðe swelce
transfiguratus est coram ipsis. 3. Et uestimenta eius facta sunt splendentia et candida nimis uelut

snaw swa [n]a[n]fuł ofer eorðu ne mæg is hwitu gidoa ⁊ æteowde ðæm helias mið moysen ⁊
nix qualia fullo super terram non potest candida facere. 4. Et apparuit illis Elias cum Moyse et

werun sprecende mið ðoñ hæt ⁊ ondsworade petr' cwæð to ðæm hæt la larwa god is her us to wosanne
erant loquentes cum Ieṣu. 5. Et respondens Petrus ait Iesu Rabbi bonum est hic nos esse

⁊ wyrce we ðria hus ðe an ⁊moyse an ⁊ heliæ an ne forðon wiste hwæt he cwæð
et faciamus tria tabernacula tibi unum Moysi unum et Eliae unum. 6. Non enim sciebat quid diceret.

weron forðon mið fyrhto gifyrhted ⁊ aworden wæs wolcen ofer brædde hiæ ⁊ com stefn of wolcne cweðende ðis
erant enim timore exterriti. 7. Et facta est nubes obumbrans eos et uenit uox de nube dicens hic

is sunu min leof ł leofustu giherað hine ⁊ sona ymb loccadun nænig mon leng ł forðor gisegun butan
est filius meus carissimus audite illum. 7. Et statim circumspicientes neminem amplius uiderunt nisi

ðæm hæt ana mið ⁊ ofstigendum ðæm of ðæm more bibeod ðæm ł him ðætte nænig ða ðe
Iesum tantum secum. 9. Et descendentibus illis de monte praecepit illis ne cuiquam quae

gisegun ða gisihðe gisægdun buta mið ðy sunu monnes from deaðe eft ariseð ⁊ ðæt word giheoldun
uidissent narrarent nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. 10. Et uerbum continuerunt

mið him efne giffrugnun hwæt hit were mið ðy from deoðe aras ⁊ gifrugnun hine cweðende
apud se conquirentes quid esset cum a mortuis resurrexerit. 11. Et interrogabant eum dicentes

hwæt forðon cweoðas æ larwas ⁊ uðwutu forðon helias risenlic to cumanne erist se ðe ondsworade cwæð
quid ergo dicunt pharisei et scribae quia Eliam oportet uenire primum? 12. Qui respondens ait

to him elias mið ðy cymeð ærest eft giboeteð alle ⁊ huu ł swa awriten is in sunu monnes þte feolu
illis Elias cum uenerit primo restituet omnia et quomodo scriptum est in filium hominis ut multa

giðolas ⁊ gihened ł giniðrad bið ah ic sægo iow forðon helias cymeð ⁊ dydon him swa hwæt swa
patiatur et contemnatur. 13. Sed dico uobis quia et Elias uenit et fecerunt illi quaecumque

hiæ waldun swa awriten is of him ⁊ com to ðegnum his gisæh ðreotas micle ymb hiæ ⁊
uoluerunt sicut scriptum est de eo. 14. Et ueniens ad discipulos suos uidit turbam magnam circa eos et

uðwutu gifrugnun mið him ⁊ sona eghwelc ł alle þ folc gisæh hine gistylted wæs ⁊
scribas conquirentes cum illis. 15. Et confestim omnis populus uidens Iesum stupefactus est et

ondreordun ⁊ ornun groetun hine ⁊ gifrægn hiæ hwæt bitwih iow gifregnas ⁊
expauerunt et accurrentes salutabant eum. 16. Et interrogauit eos quid inter uos conquiritis? 17. Et

ondworde an of ðæm ðreote cwæð la larwa to gibrohte sunu min to ðe hæbbende gast unclænne
respondens unus de turba dixit magister attuli filium meum ad te habentem spiritum mutum.

se ðe swa hwer hine gegripes he bites ⁊ slites hine ⁊ fæmeð ⁊ gristbites mið toðum ⁊ screpes ⁊
18. Qui ubicunque eum apprehenderit allidit illum et spumat et stridet dentibus et arescit et

cwæð ðegnum ðinum þ hiæ fordrife hine ⁊ ne mæhtun seðe ondworde him cwæð la cneorisse un-
dixi discipulis tuis ut eiicerent illum et non potuerunt. 19. Qui respondens eis dixit generatio in-

gileofful ða hwyle mið iow ic biom ða hwile iow ic ðolo brengas hine to me ⁊ gibrohtun hine ⁊
credula quamdiu apud uos ero? quamdiu uos patiar? afferte illum ad me. 20. Et attulerunt eum et

mið ðy gisegun hine sona ðe gast gidroefde hine ⁊ mið ðy wæs gibered on eorðu he gifeald hine fæmende
cum uidisset eum statim spiritus conturbauit illum et elisus in terram uolutabatur spumans.

⁊ gifrægn fæder his hu longe tid is of ðon ðis him gilamp soð he cwæð from
21. Et interrogauit patrem eius quantum temporis est ex quo hoc ei accidit? at ille ait ab

cildhada ȝ symle hine ȝ in fyre ȝ on wættre sende ƿ hine losade ah gif hwæt ðu mæge gihelp
infantia. 22. Et frequenter eum et in ignem et in aquas misit ut eum perderet. sed si quid potes adiuua

user wes milsende user ðe hæl wutudl cwæð to him gif ðu mæge gilefa alle almæhtga ðæm gilefas
nos misertus nostri. 23. Iesus autem ait illi si potes credere omnia possibilia sunt credenti.

ȝ sona gicliopade ł cegende wæs fæder ðæs cnæhtes miþ teorum he gicwæð ic gilefo tohelpe
24. Et continuo exclamans pater pueri cum lacrymis aiebat credo domine adiuua

ongileoffulnisse mine ȝ miþðy gisæh ðe hæl ðone iornende ðreott gistiorende wæs ðæm gaste un-
incredulitatem meam. 25. Et cum uideret Iesus concurrentem turbam comminatus est spiritui im-

clænum cweðende ðu la deofa ȝ dumba gast ic ðe bibeodu gaa frð him ȝ forðor ðæt ðu ne ingæ
mundo dicens illi surde et mute spiritus ego tibi praecipio exi ab eo et amplius ne introeas 5

in hine ȝ cliopade swiðe ȝ monige teorende hine gieode from him ȝ giworden wæs swelce deod were
in eum. 26. Et exclamans et multum discerpens eum exiit ab eo et factus est sicut mortuus

swa ðætte monige cwedun ðætte deod is ł were ðe hæl soðlice giheold honda his ȝ ahof hine ȝ
ita ut multi dicerent quia mortuus est. 27. Iesus autem tenens manum eius eleuauit eum et

aras ȝ miþ ðy ineode ȝ in hus ðegnas his degollice gifrægn hine forhwon we ne
surrexit. 28. Et cum introisset in domum discipuli eius secreto interrogabant eum quare nos non

mæhtun fordrifan hine ȝ cwæð to him ðis cynn nænige mæhte ofgonga buta on gibeodum ȝ
potuimus eiicere eum? 29. Et dixit illis hoc genus in nullo potest exire nisi in oratione et

on fæsterne ȝ ðona feordun bieodun galileæ nænig walde swa swa giwuta he gilærde
ieiunio. 30. Et inde profecti praetergrediebantur Galilaeam nec uolebat quemquam scire. 31. Docebat 10

wutudl ðegnas his ȝ cwæð to him ƿte sunu monnes gesald biþ in hond monna ȝ ofslas hine
autem discipulos suos et dicebat illis quoniam filius hominis tradetur in manus hominum et occident eum

ȝ miþðy ofslægen biþ ðe ðirda dæge eft arises soð hiæ ne cuðun [ðæt word ȝ ondreardon] hine ƿ hie
et occisus tertia die resurget. 32. At illi ignorabant uerbum et timebant inter-

gifrugnun hine ȝ comun to ðær byrig ðæ ðe miþ ðy æt huse werun gifrægn hiæ hwæt hiæ on
rogare eum. 33. Et uenerunt Capharnaum. qui cum domi essent interrogabat eos quid in

woege gitrachtade soð hiæ swigedun gif hwa bitwion him on woege giteldun gif hwelc were ðara
uia tractabatis? 34. At illi tacebant si quidem inter se in uia disputauerant quis esset eorum

mara ł mast ȝ eft sæt giceg twelfe ȝ cwæð to him gif hwa welle foermest biþ alra læ-
maior. 35. Et residens uocauit duodecim et ait illis si quis uult primus esse erit omnium no- 15

temest ȝ allra embihtmon ȝ onfeng ðone cnæht gesette hine in middum hiora ðonne ƿte clio-
uissimus et omnium minister. 36. Et accipiens puerum statuit eum in medio eorum quem cum com-

pende were cwæð to him swa hwelc an of ðuslicū cnæhtes onfoeð on noma minum mec onfoeð
plexus esset ait illis 37. quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo me recipit

ȝ swa hwa swa mec onfoeð ne mec onfoeð ah ðene seðe mec sende giȝsworade him ioh cweðende
et quicunque me susceperit non me suscipit sed eum qui misit me. 38. Respondit illi Ioannes dicens

la larwa we gisegun sume oðre on noma ðinum forworpen miþ diowlum seðe ne fylges us ȝ forbudun
magister uidimus quendam in nomine tuo eiicientem daemonia qui non sequitur nos et prohibuimus

him ðe hæl wutudlice cwæð nallas ge forbeada him nængum is forðon seðe doeð mæhte on noma
eum. 39. Iesus autem ait nolite prohibere eum. nemo est enim qui faciat uirtutem in nomine 20

minun ȝ mæge recone yfle spreoca of me seðe forðon ne is wiþ eow fore iow is swa
meo et possit cito male loqui de me. 40. Qui enim non est aduersum uos pro uobis est. 41. Quis-

hwa forðon drinca giseleð iow of cælce ł coppe wætres on noma minum forðon cristes arun soðlice ic sægo
quis enim potum dederit uobis calicem aquae in nomine meo quia Christi estis amen dico

iow forðon ne losaþ mearde his ⁊ swa hwa giondspyrnas anum of ðissũ læsestum gilefendum
uobis non perdet mercedem suam. 42. Et quisquis scandalizauerit unum ex his pusillis credentibus

in mec god is him swiðor gif ðe sie ụnbunden ł ụnsæled biþ cwearne byrðenne to swira his ⁊ on sæ
in me bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius et in mare

gisended were ⁊ gif onspyrnas ðec honda ðin aceorf ða ilcu god is ðe unhal inga in
mitteretur. 43. Et si scandalizauerit te manus tua abscinde illam. bonum est tibi debilem introire in

lif ðonne twa honda hæbbe gonge in tintergu fyres in unadrysendlic ðer wyrmas hiora
uitam quam duas manus habentem ire in gehennam in ignem inextinguibilem 44. ubi uermis eorum

ne biaþ deode ⁊ ƿ fyr ne biþ gidrysnad ⁊ gif foett ðine ðec onspurnaþ ceorf hine ł ða god is
non moritur et ignis non extinguitur. 45. Et si pes tuus te scandalizat amputa illum. bonum est

ðe halt to gonganne in lif ece ðonne twoge foet hæbbe sende in tintergu fyres undry-
tibi claudum introire in uitam aeternam quam duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextin-

sendlic ðer wyrmas hiora ne biaþ deode ⁊ ðæt fyr ne biþ drysned ƿte gif egu ðin giond-
guibilis 46. ubi uermis eorum non moritur et ignis non extinguitur. 47. Quod si oculus tuus scan-

spyrneþ ðec giworp hiæ god is ðe blind to gonganne in rice godes ðonne tuu egu hæbbe
dalizat te eiicc eum. bonum est tibi luscum introire in regnum Dei quam duos oculos habentem

gisende in tintergu fyres ðer wyrmas hiora ne biþ deade ⁊ fyr hiora ne biþ adrysnad eghwelc
mitti in gehennam ignis 48. ubi uermis eorum non moritur et ignis eorum non extinguitur. 49. Omnis

forðon miþ fyre sie gisċostad ⁊ eghwelc cwicu almes gicostad biþ god is ðæt salt ðæt siæ salt gi-
enim igne salietur et omnis uictima sale salietur. 50. Bonum est sal. quod si sal in-

funful biþ on ðon ðæt ge gihaldas habbaþ bitwih iow salt ⁊ sibbe habbas bitwih iow
sulsum fuerit in quo illud condietis? habete in uobis sal et pacem habete inter uos.

⁊ ðona aras com in gimærn iudea bigeonda iordanen ⁊ gisomnadun efter sona
Cap. X. 1. Et inde exsurgens uenit in fines Iudaeae ultra Iordanem et conueniunt iterum

to him ⁊ swa ðætte giwuna wæs efter sona lærde hiæ ⁊ to gineolicadun ða larwas gifrugnun
turbae ad eum et sicut consueuerat iterum docebat illos. 2. Et accedentes pharisaei interrogabant

hine gif is alefed were ƿ wif forleta cunnadun ł costadun hine soþ he ⁊wyrde cwæþ him hwæt iow
eum si licet uiro uxorem dimittere tentantes eum. 3. At ille respondens dixit eis quid uobis

biboden wæs frõ moyse ða ðe cwedon forgæf moyses boc ƿ te were awriten ⁊ forleten
praecepit Moyses? 4. Qui dixerunt permisit Moyses libellum repudii scribere et dimittere.

ðæm onwyrde ðe hæt cwæþ to heardnisse heorta iowre awrat iow bibeod ðis from
5. Quibus respondens Iesus ait ad duritiam cordis uestri scripsit uobis praeceptum istud. 6. Ab

fruma wutudł giscæfte wepnedmenn ⁊ wifmenn worhte hiæ god fore ðisse forletaþ mon
initio autem creaturae masculum et feminam fecit eos Deus. 7. Propter hoc relinquet homo

fæder his ⁊ moder ⁊ gineolicas to wife his ⁊ bioðon twoege in lichoma ana forðon
patrem suum et matrem et adhaerebit ad uxorem suam. 8. Et erunt duo in carne una. itaque

wutud ne sindun twoege ah ana lichoma ðætte forðon god efnegigedraþ ðoñ monno ne tosceadeþ he ⁊
iam non sunt duo sed una caro. 9. Quod ergo Deus coniunxit homo non separet. 10. Et

in hus efter sona ðegnas his gifrugnun hine of ðæm ilca ⁊ cwæþ to him swa hwelc forletes
in domo iterum discipuli eius interrogauerunt eum de eodem. 11. Et ait illis quicunque dimiserit

wif his ⁊ oðer læde to derne giligrum eft sende ofer hiæ ⁊ gif ƿ wif forleteþ wer
uxorem suam et aliam duxerit adulterium committit super eam. 12. Et si uxor dimiserit uirum

hire ⁊ to oðrum foes hio syngaþ ⁊ brohtun to him lytle ƿte gehrine ðæm ða ðegnas
suum et alii nupserit moechatur. 13. Et offerebant illi paruulos ut tangeret illos. discipuli

wutudł stiordun ðæm brengendum ða miððy gisæh ðe hæł unwyrðne brohte ȝ cwæð to him letas
autem comminabantur offerentibus. 14. Quos cum uideret Iesus indigne tulit et ait illis sinite

ða lytlu cuma to me ȝ ne forletas hiæ ðuslicra is forðon rice godes soð ic cweðo iow
paruulos uenire ad me et ne prohibueritis eos. talium est enim regnum Dei. 15. Amen dico uobis

swa hwelc ne foeð rice godes swelce lytelne ne gæð in ðæt ȝ gifragade hiæ ȝ
quisquis non receperit regnum Dei uelut paruulus non intrabit in illud. 16. Et complexans eos et

on gisette honda ofer hia gibletsade hiæ ȝ mid ðy færende wæs on woeg fore arn
imponens manus super illos benedicebat eos. 17. Et cum egressus esset in uiam procurrens

sum oðer cneo gibe[ge]d bifora hine gibæd hine la larow god hwæt sceal ic doa ꝥte lif ece
quidam genu flexo ante eum rogabat eum magister bone quid faciam ut uitam aeternam

ic onfoe ðe hæł soðlice cwæð to him hwæt mec ðu cweðes goodne ne ænga̅ good buta ana
percipiam? 18. Iesus autem dixit ei quid me dicis bonum? nemo bonus nisi unus

god ða bibodu wastu ðæte dernelice ðu ne ofslæ ðætæ (*sic*) ðu ne stele ðætæ ðu leose
Deus. 19. Praecepta nosti ne adulteres ne occidas ne fureris ne falsum

witnesse ł cyðnisse cweðe ðæt ðu facun ne doe arwyrða fæder ðinne ȝ moder ðine ȝ he andwyrde
testimonium dixeris ne fraudem feceris honora patrem tuum et matrem. 20. At ille respondens

cwæð him la larwa alle ðas ic giheald from gigoðhade minum ðe hæł wutudł miððy biheold hine lufade
ait illi magister haec omnia obseruaui a iuuentute mea. 21. Iesus autem intuitus eum dilexit

hine ȝ cwæð to him an ðe ꝧgeten is gong swa hwæt swa ðu hæbbe bibyge ȝ sel ðarfum ȝ hæfes
eum et dixit ei unum tibi deest uade quaecunque habes uende et da pauperibus et habebis

gistrion goldes in heofnu̅ ȝ cym soec ł fylig me seðe miððy giwundrad wæs in worde eode seofende wæs
thesaurum in coelo et ueni sequere me. 22. Qui contristatus in uerbo abiit moerens. erat

forðon hæfðe (*sic*) micle æhte ȝ ymbloccade ðe hæł cwæð to ðegnum his swiðe uneaðe ł hefige
enim habens multas possessiones. 23. Et circumspiciens Iesus ait discipulis suis quam difficile

ða ðe gistrione habbas in rice godes ingað ða ðegnas wutudł forstyltun on wordu̅ his
qui pecunias habent in regnum Dei introibunt! 24. Discipuli autem obstupescebant in uerbis eius.

cwæð ðe hæł efter sona ȝsworade cwæð sunu leofa la swiðe hefig is ða ðe gilefað on gistrion in
at Iesus rursus respondens ait illis filioli quam difficile est confidentes in pecuniis in

rice godes ꝧ hiæ ingæ eðor is camele ðerh ðyrel ł ego nedles ðerhfara ðonne ðe welge ł ðe wlonca
regnum Dei introire! 25. Facilius est camelum per foramen acus transire quam diuitem

ingonge in rice godes ðaðe swiðor giwundradun cweðende to him solfum ȝ hwa mæge hal wosa
intrare in regnum Dei. 26. Qui magis admirabantur dicentes ad semetipsos et quis potest saluus fieri?

ȝ sceowende in hiæ ðe hæł cwæð mið monnum unmæhtig is ah ne is mið god alle forðon
27. Et intuens illos Iesus ait apud homines impossibile est sed non apud Deum. omnia enim

mæhte sindun mið god ongan petrus him cweoða heono we forleortun alle ȝ fyligdun ł sohtun
possibilia sunt apud Deum. 28. Et coepit Petrus ei dicere ecce nos dimisimus omnia et secuti sumus

ðec ondworde ðe hæł cwæð soð ic cweðo iow nænig is seðe forletes hus ł broðer ł
te. 29. Respondens Iesus ait amen dico uobis nemo est qui reliquerit domum aut fratres aut

swester ł moder ł fæder ł sunu ł lond fore mec ȝ fore godspelle seðe ne
sorores aut matrem aut patrem aut filios aut agros propter me et propter euangelium 30. qui non

onfoeð hunteantigu̅ siða ða hwile nu in tide ł in life ðissum huse ȝ broðer ȝ swester ȝ moder ȝ sunu
accipiat centies tantum nunc in tempore hoc domos et fratres et sorores et matres et filios

ȝ lond mið oehtendum ī weorlde ðær toworde lif ecce monige wutudł bioðun æríst
et agros cum persecutionibus et in saeculo futuro uitam aeternam. 31. Multi autem erunt primi

ða foerðmestu ⁊ da lætemestu foerðmest werun forðon on woege astigun in hierusalem ⁊ fore eode
nouissimi et nouissimi primi. 32. Erant autem in uia ascendentes Ierosolymam et praece-
ł gongende wæs him ðe hæł ⁊ styltun ł swigdun ⁊ fyligdun ondreordun ⁊ to ginom efter sona twelfa ongan
debat illos Iesus et stupebant et sequentes timebant. et assumens iterum duodecim coepit
ðæm cweoða ða ðing weron him toworde forðon heono we stigas hierusalem ⁊ sunu monnes
illis dicere quae essent ei euentura. 33. Quia ecce ascendimus Ierosolymam et filius hominis
gisald bið aldurmonnum sacerda uðwutum ⁊ giniðrias hine to deoða ⁊ sellas hine hæðnū ⁊
tradetur principibus sacerdotum et scribis et damnabunt eum morte et tradent eum gentibus 34. et
bismerigas hine ⁊ spittas ⁊ hiæ swingas hine ⁊ hiæ cwellað hine ⁊ ðy ðirdan dæge arises ⁊
illudent ei et interficient eum et flagellabunt eum et interficient eum et tertia die resurget. 35. Et
gineolicadun to him iacob' ⁊ ioh sunu zebedes cweðende la larwa wallon we þte swa swa we wilnias
accedunt ad eum Iacobus et Ioannes filii Zebedaei dicentes magister uolumus ut quodcunque petierimus
ðu doe us soð he cwæð him hwæt wilnigas ge þte ic doe iow ⁊ cwedun sel us þte an to
facias nobis. 36. At ille dixit eis quid uultis ut faciam uobis? 37. Et dixerunt da nobis ut unus ad
swiðre ðinre ⁊ oðer to ðær swiðra (*sic*) ðinre gesitte in wuldre ðinum ðe hæł soðlice cwæð him ne wutun ge
dexteram tuam et alius ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. 38. Icsus autem ait eis nescitis
hwæt ge giowigas hu magon ge ðone calic drinca ðone ic drinco ł ðæt fulwiht of ðon ic fulwade þ ge sie in gifulwade
quid petatis. potestis calicem bibere quem ego bibo aut baptismo quo ego baptizor baptizari?
soð hia cwedun him we magun ðoñ hæł wutndlice cwæð him ðone calic ec ðon ðone ic drinco ge drinco
39. At illi dixerunt ei possumus. Icsus autem ait eis calicem quidem quem ego bibo bibetis
⁊ ðæt [fulwiht] of ðæm ic biom gifulwad ðe gifulwiað sittas witudlice on ða swið (*sic*) min ł on ða wynstra
et baptismo quo ego baptizor baptizabimini. 40. Sedere autem ad dexteram meam uel ad sinistram
ne is min to sellanne iow ah ðæm ðe gigeorwad is ⁊ giherdun ða tenu ongunnun wraðiga of
non est meum dare uobis sed quibus paratum est. 41. Et audientes decem coeperunt idignari de
iaċ ⁊ ioh ðe hæł wutudlice ceigde hiæ cwæð to him wutas ge forðon ðas ða ðe gisegene bia þ hiæ aldordom
Iacobo et Ioanne. 42. Iesus autem uocans eos ait illis scitis quia hi qui uidentur principari
hæðnum giwældas ðæm ł him ⁊ aldormen hiora mæhte habbað hio ł ðara ne swa ł ðus is wutudlice
gentibus dominantur eis et principes eorum potestatem habent ipsorum. 43. Non ita est autem
in iow ah swa hwa swa welle wosa mara ł hera bið iower hera (*sic*) ł embihtmon ⁊ swa hwa swa welle
in uobis sed quicunque uoluerit fieri maior erit uester minister. 44. Et quicunque uoluerit
in iow æriest ł foerðmest wosa bið ðe alra ðræl ł esne forðon ⁊ sunu monnes ne com þte giembihte
in uobis primus esse erit omnium seruus. 45. Nam et filius hominis non uenit ut ministraretur
him ah þte giembihtade oðrum ⁊ salde sawle his lesnisse fore monigum ⁊ comun to hiericho ⁊
ei sed ut ministraret et daret animam suam redemptionem pro multis. 46. Et ueniunt Iericho et
miððy foerde hiæ in ða burug ⁊ ðegnas his ⁊ miċ monigfalde mengu sunu timees barti blind
proficiscente eo de Iericho et discipulis eius et plurima multitudine filius Timaei Bartimaeus caecus
gisætt neh ł æt woege giornde seðe miððy giherde ðætte ðe hæł nazarenisca wæs ongan cliopiga ⁊
sedebat iuxta uiam mendicans. 47. Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus est coepit clamare et
cweoða sunu dauiðes hælend gemilsa me ⁊ miððy stiordun him ðio mengu þte swigede soð he micle
dicere fili David Iesu miserere mei. 48. Et comminabantur ei multi ut taceret. at ille multo
swiðor cliopade sunu dauiðes milsa me ⁊ gistod ðe hæł giheht hine cega ⁊ ceigdun
magis clamabat fili Dauid miserere mei. 49. Et stans Iesus praecepit illum uocari. et uocant
ðone ł ða blindu cweðende him glædmod wes ðu aris ceiga ðec seðe forworpe giwedo his giswigende
caecum dicentes ei animaequior esto surge uocat te. 50. Qui proiecto uestimento suo exiliens

com to him. ⁊ ondsworade him ðe hæl cwæð hwæt wyltu þ ic ðe gidoe ðe blinda wutudlice cwæð him
uenit ad eum. 51. Et respondens Iesus dixit illi quid uis tibi faciam? caecus autem dixit ei
larow good þte ic gisie ðe hæl wutudlice cwæð to him gaa gileafa ðin ðec halne gidoes ⁊ sona gisæh
Rabboni ut uideam. 52. Iesus autem ait illi uade fides tua te saluum fecit. et confestim uidit
⁊ fyligde him on wœg.
et sequebatur eum in uia.

⁊ miððy to gineolicadun hierusalem ⁊ bethania to more oelebeomes sende twoege
Cap. XI. 1. Et cum appropinquarent Ierosolymae et Bethaniae ad montem Oliuarum mittit duos

of ðegnum his ⁊ cwæð ðæm gaa in cæstre þte ongægn iow iw (*sic*) ⁊ sona ingongas
ex discipulis suis 2. et ait illis ite in castellum quod contra uos est et statim introeuntes illuc
ðæt ge onfindes ðone fola gibundenne ofer ðone gett nænig mon gisætt unbindas ðone ⁊ to gilædas
inuenietis pullum ligatum super quem adhuc nemo hominum sedit soluite illum et adducite.
⁊ gif hwelc iow bicweðes hwæt doað ge cweoðas ðætte drihtne bihoefe ł nedðarf is ⁊ sona hine
3. Et si quis uobis dixerit quid facitis? dicite quia domino necessarius est et continuo illum
forletas hider ⁊ foerdun onfundun fola gibundenne bifora ðæn dore ute æt woega giletū ⁊ unbundun
dimittet huc. 4. Et abeuntes inuenerunt pullum ligatum ante ianuam foris in biuio et soluunt
hine ⁊ sume of ðær stondendum cwedun him hwæt doas ge unbindas ðone fola ða ðe cwedun
eum. 5. Et quidam de illic stantibus dicebant illis quid facitis soluentes pullum? 6. Qui dixerunt
him swa gihaten hæfde hia ðe hæl ⁊ forleortun hine ⁊ læddun ðone fola to ðæm hæl ⁊ onsettun hine
eis sicut praeceperat illis Iesus et dimiserunt eis. 7. Et duxerunt pullum ad Iesum et imponunt illi
gigerlu his ⁊ sæt ofer him ðio mengu wutudlice giwedo hiora brædun ł legdon on woeg oðre
uestimenta sua et sedit super eum. 8. Multi autem uestimenta sua strauerunt in uia alii
ðonne ða twigu gibegdun ł rendun ða telge of ðæm treum ⁊ stredun on ðone woeg ⁊ ða ðe fore eodun
autem frondes caedebant de arboribus et sternebant in uia. 9. Et qui praeibant
⁊ ða ðe fyligdun cliopadun cweðende la hæl vsih se gibletsad seðe com in noma drihtnes sie
et qui sequebantur clamabant dicentes Hosanna. 10. Benedictus qui uenit in nomine domini bene-
gibletsad þ com in rice fador uses dauiðes la hæl usih in heonissum ⁊ ineode hierusalem in
dictum quod uenit regnum patris nostri Dauid. Hosanna in excelsis. 11. Et introiuit Ierosolymam in
temple ⁊ miððy ymbsceowade all miððy ge efern wæs gifoerde in bethania mið twelfum
templum et circumspectis omnibus cum iam uespera esset hora exiit in Bethaniam cum duodecim.
⁊ oðre dæge miððy foerdun from betha gihyncrede ⁊ miððy gisæh feorra ðon̄ ficbeom hæb-
12. Et alia die cum exirent a Bethania esuriit. 13. Cumque uidisset a longe ficum haben-
bende leof com gif ge hwæt ea ða gimitte in ðæm ⁊ miððy comun to ðæm nowiht infand butun
tem folia uenit si quid forte inueniret in ea et cum uenisset ad eam nihil inuenit praeter
leofum ne forðon wæs tid ðara ficbeoma ⁊ ondsworade cwæð him wutudł no leng in ecnisse
folia. non enim erat tempus ficorum. 14. Et respondens dixit ei iam non amplius in aeternum
ænig mon from ðe wæstem eteð ⁊ giherdun ðegnas his ⁊ comon to hiēr ⁊ miððy
quisquam ex te fructum manducet. et audiebant discipuli eius. 15. Et ueniunt Ierosolymam. et cum
infoerdun ðone tempel ongan fordrifa ða bibyccende ⁊ ða bibycende (*sic*) in temple ⁊ beodo ðara mynetera
introisset in templum coepit eiicere uendentes et ementes in templo et mensas numulariorum
⁊ seotlas bibyccendra ða culufra ofcerde ł f̄draf ⁊ ne gilefde þte ænig oferfærende ł færende were fæt
et cathedras uendentium columbas euertit. 16. Et non sinebat ut quisque transferret uas
ðerh ðæt tempel ⁊ lærde cweðende him ah ne awriten is þte hus min hus gibedes giceged bið
per templum. 17. Et docebat dicens eis nonne scriptum est quia domus mea domus orationis uocabitur

allum cynnum ge wutudlice giworhtun ða ł hiæ cofa ł hydels ðeafana miððy wæs gibered ðæm aldor-
omnibus gentibus? uos autem fecistis eam speluncam latronum. 18. Quo audito prin-

monnum sacerda ȝ uðwutum sohtun hu hiæ hine gicwellan mæhtun ondreordun forðon hine forðon
cipes sacerdotum et scribae quaerebant quomodo eum perderent. timebant enim eum quoniam

all ðreat wæs giwundrad ofer lare his ȝ miððy efern giworden wæs from foerde of
uniuersa turba admirabatur super doctrina eius. 19. Et cum uespera facta esset egrediebatur de

cæstre ȝ miððy arlice oferfoerdun gisegun ðone ficbeom dryge åworden of wyrtrumum ȝ eft
ciuitate. 20. Et cum mane transirent uiderunt ficum aridam factam a radicibus. 21. Et re-

gimyndig wæs petrus cwæð him la larow heono ðes ficbeom ðæm ðu cwede gidrugade ȝ giondwurde
5 cordatus Petrus dixit ei Rabbi ecce ficus cui maledixisti aruit. 22. Et respondens

ðe hæł cwæð ðæm habbas gileofa godes soð ic cweðo iow ƿte swa hwa cweðes ðissum more ginioma
Iesus ait illis habete fidem Dei. 23. Amen dico uobis quia quicunque dixerit huic monti tollere

ȝ sende in sæ ȝ ne twias ł ne twioge in heorte his ah gif gilefeð forðon swa hwæt swa he cweoðas
et mittere in mare et non haesitauerit in corde suo sed crediderit quia quodcunque dixerit fiat

sie sald him ƿðon ic cweoðo iow all swa hwæt swa gebiddas ł giowigas gilefas ge ðætte ge onfoe
fiet ei. 24. Propterea dico uobis omnia quaecunque orantes petitis credite quia accipietis

ȝ bicymeð iowih ȝ miððy ge bioðun stondende to gibiddanne forletas ł forgeofas gif hwa hæbbe wið
et euenient uobis. 25. Et cum stabitis ad orandum dimittite si quid habetis aduersus

hwelc hwoegn oðer ðing ƿte ȝ fæder iower se on heofnum is forgefeð iow synne iowre ðahðe gif
10 aliquem ut et pater uester qui in coelis est dimittat uobis peccata uestra. 26. Quod si

iowih ne wallas forgeofa ne fæder iower se ðe on heofnū is forgefes iow synne iowre ȝ comun
uos non dimiseritis nec pater uester qui in coelis est dimittet uobis peccata uestra. 27. Et ueniunt

efter sona in hierusł ȝ miððy gieode in tempel gineolicadun to him heh sacerdas ȝ uðwutu ȝ
rursus Ierosolymam. et cum ambularet in templo accedunt ad eum summi sacerdotes et scribae et

ða ældru ȝ cwedun him in hwelce mæhte ðas ðu does ȝ hwelc ðe salde ðas mæhte ƿte ðas
seniores 28. et dicunt ei in qua potestate haec facis? et quis tibi dedit hanc potestatem ut ista

ðu does ðe hæł soðlice ondsworade cwæð to him ic gifregno iowih ȝ ic ane worde ȝ ondwordas
facias? 29. Iesus autem respondens ait illis interrogabo uos et ego unum uerbum et respondete

me ȝ ic cweðo iow in swa hwelce mæhte ðas doe ic fulwiht iohannes of heofne wæs from
15 mihi et dicam uobis in qua potestate haec faciam. 30. Baptismus Ioannis de coelo erat an

monnum ondwordas me cwæð hī soð hiæ gismeadun miðˇ him cweðende gif ge cweoðas of heofne
ex hominibus? respondete mihi. 31. At illi cogitabant secum dicentes si dixerimus de coelo

he wil cweaða forhwon ðonne ne gilefað ge him gif ge cweoðas from monnū we ondreordun ðæt folc
dicet quare ergo non credidistis ei? 32. Si dixerimus ex hominibus timemus populum.

all forðon hæfdun iohs forðon soðlice witga wæs ȝ ondworde ȝ cwæð ðe hæł ne wutun ge
omnes enim habebant Ioannem quia uere propheta esset. 33. Et respondentes dicunt Iesu nescimus.

ondworde ðe hæł cwæð to him ne ic ic cweðo iow in hwa hwelcer mæhte ðas ic doṁ
et respondens Iesus ait illis neque ego dico uobis in qua potestate haec faciam.

ȝ ongan ðæm ł him in bispellum spreaca wingeord gisette mon ȝ ymbsalde
20 Cap. XII. 1. Et coepit illis in parabolis loqui. uineam pastinauit homo et circumdedit

seoðe ȝ dalf seað ȝ gitimbrade torr ȝ ða agæf ł afæste ða ðæm londbigengum ȝ feor gifoerde ł fæ-
sepem et fodit lacum et aedificauit turrim et locauit eam agricolis et peregre profectus

rende wæs · ȝ sende to ðæm londbigengum on tide esnes ƿte from ðæm londbuendum onfenge of
est. 2. Et misit ad agricolas in tempore seruum ut ab agricolis acciperet de

wæstme wingeordes ðaðe to gineolicadun him giðurscun ⁊ forleortun idelne ⁊ efter sona sende to
fructu uineae. 3. Qui apprehensum eum ceciderunt et dimiserunt uacuum. 4. Et iterum misit ad

him oðerne esne ⁊ ðone on heofud giwundadun ⁊ miþ scomū miclun to giworhtun ⁊ efter sona oðerne
illos alium seruum et illum in capite uulnerauerunt et contumeliis affecerunt. 5. Et rursum alium

sende ⁊ ec ðene ofslogun ⁊ monige oðre sume giðurscun oðre ec ofslogun ða gett forðon an
misit et illum occiderunt et plures alios quosdam caedentes alios uero occidentes. 6. Adhuc ergo unum

hæfde sunu leofne ⁊ hine sende to him æt ende ł lætemest cweðende forðon hiæ ł ge fræpegadun sunu
habens filium carissimum et illum misit ad eos nouissimum dicens quia reuerebuntur filium

minne ða byende wutudlice cwedun him bitwion ðis is erfeword cymas wutum we ofsla hine ⁊ ussa
meum. 7. Coloni autem dixerunt ad inuicem hic est heres. uenite occidamus eum et nostra

biþ ðio erfewordnis ⁊ gilahtun hine ⁊ ofslogun ⁊ giwurpun butu ðone wingeord hwæt of ðon
erit hereditas. 8. Et apprehendentes eum occiderunt et eiecerunt extra uineam. 9. Quid ergo

dyde ł doeð driħ wingeordes cymeð ⁊ fordoes ða londbuende ⁊ seleð ðone wingeard oðrum ne giwriotu
faciet dominus uineae? ueniet et perdet colonos et dabit uineam aliis. 10. Nec scriptu-

ðas liornadun ge þte stan ðonne ofercomen gitimbradun ðis giworden wæs on heofud hwon frð
ram hanc legistis lapidem quem reprobauerunt aedificantes hic factus est in caput anguli? 11. a

driħ aworden wæs ðis ⁊ is wunderlic on egum usum ⁊ sohtun hine to haldanne ⁊ ondreordun
domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. 12. Et quaerebant eum tenere et timuerunt

ðone ðreot ongetun hine forðon to him bispel ðas he giwæð ⁊ miðþy forleortun hine gieodun
turbam. cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. et relicto eo abierunt.

⁊ sendun to him sume from ælarwum ⁊ herodes ðegnū þte hine ginomun ł giteldun on wordum
13. Et mittunt ad eum quosdam ex pharisaeis et Herodianis ut eum caperent in uerbo.

ðaðe comun cwedun him larow we wutun ðætte soðfæst is (*sic*) ⁊ ne gemesttu ænig of ðon ł ðæm ne
14. Qui uenientes dicunt ei magister scimus quia uerax es et non curas quemquam nec

forðon ðu gisist on onsione monnes ah in soðfæstnisse woegas godes læres is gilefed to seallanne gæfel
enim uides in faciem hominum sed in ueritate uiam Dei doces. licet dari tributum

ðæm casere ł no we sellas seðe wiste geswiopornisse hiora cwæð to him hwæt mec gicostigas brengas
Caesari an non dabimus? 15. Qui sciens uersutiam illorum ait illis quid me tentatis? afferte

me pening þte cwæð to him ic gesie soð hiæ gibrohtun him ⁊ cwæð to him hwæt is ðis gilicnes ðas
mihi denarium ut uideam. 16. At illi attulerunt ei. et ait illis cuius est imago haec

⁊ in-ł onmerca cwedun him ðæs caseres giondworde wutudł ðe hæl cwæð him geldas forðon ða ðe sindun
et inscriptio? dicunt ei Caesaris. 17. Respondens autem Iesus dixit illis reddite igitur quae sunt

caseras ðæm casere ⁊ ða ðe arun godes godo ⁊ wundradun ofer hine ⁊ comon to him
Caesaris Caesari et quae sunt Dei Deo. et mirabantur super eo. 18. Et uenerunt ad eum Sad-

ðaðe cweaðas ærist ne were ⁊ frugnun hine ðus cweðende la larow moyses us
ducaei qui dicunt resurrectionem non esse et interrogabant eum dicentes 19. magister Moyses nobis

awrat gif hwelc broðer deod sie forletes ðæt wif ⁊ suno ne letes þte onfoe broðer his
scripsit ut si cuius frater mortuus fuerit et dimiserit uxorem et filios non reliquerit accipiat frater eius

lafe ðæs ilca ⁊ eft aweccað sed broðer his siofune forðon broðer werun ⁊ ðe foerðmesta onfeng
uxorem ipsius et resuscitet semen fratri suo. 20. Septem ergo fratres erant et primus accepit

ðæt wif ⁊ dead wæs unforletne sed ⁊ ðe æfterra onfeng ða ilca ⁊ deod wæs ne
uxorem et mortuus est non relicto semine. 21. Et secundus accepit eam et mortuus est et nec iste

forleort ðæt sed ⁊ ðe ðirda gilice ⁊ onfeng ða ilca gilice ða siofune ⁊ ne forleortun ł ne læfdun
reliquit semen et tertius similiter. 22. Et acceperunt eam similiter septem et non reliquerunt

sed hio lætemest alra deod wæs ðæt wif in eriste forðon miððy arisað hwæs
semen. nouissima omnium defuncta est et mulier. 23. In resurrectione ergo cum resurrexerint cuius

of ðæm bið ðæt wif siofune forðon hæfdun ðæt ilce wif ⁊ giondworde ðe hæl cwæð to him
de his erit uxor? septem enim habuerunt eam uxorem. 24. Et respondens Iesus ait illis

ne forðon ge dwoligas ne witun ge giwriotu ne mæhte ł mægen godes miððy forðon from deaðe
nonne ideo erratis non scientes scripturas neque uirtutem Dei? 25. Cum enim a mortuis

arisað ne hiæ mænsumigað ne hie bioðun gimænsumad ah bioðon swa englas on heofnũ of
resurrexerint neque nubent neque nubentur sed sunt sicut angeli in coelis. 26. De

deoðe wutudł þte arisað ne liornadun ge on bocum moyses oſ ł on ðæm tree huu cwæð him
mortuis autem quod resurgant non legistis in libro Moysi super rubum quomodo dixerit illi

god cwæð ł sægde ic am god abrahames ⁊ god isaces ⁊ god iacoƀ ne is god ðara deodra
Deus inquiens ego sum Deus Abraham et Deus Isaac et Deus Iacob? 27. Non est Deus mortuorum

ah lifgendra gif ge forðon swiðe gidwoligas ⁊ gineolicade an from uðwutum seðe giherde ða ilco
sed uiuorum. uos ergo multum erratis. 28. Et accessit unus de scribis qui audierat illos

efne gifrugnun ⁊ gisæh forðon þte wel ðæm giondworde gifrægn hine hwæt were ðe foerðmesta alra
conquirentes et uidens quoniam bene illis responderit interrogauit eum quod esset primum omnium

bibodona ðe hæl wutudł giondworde him forðon ðe foerðmesta alra bibodona is giher israhelum
mandatum. 29. Iesus autem respondit ei quia primum omnium mandatum est audi Israel

drih god user god ana is ⁊ lufa ðu drih god ðinne of alra heorte ðinre ⁊ of alre
dominus Deus tuus Deus unus est. 30. Et diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota

sawle ðinre ⁊ of alle giðohte ðinum ⁊ of alle mægne ðinũ ðis is ðæt foerðmeste bibod ðæ
anima tua et ex tota mente tua et ex tota uirtute tua. hoc est primum mandatum. 31. Se-

æfterra wutudlice gilice him lufa ðone nestu ðinne swa swa ðec solfne mara ðisra oðer bibod
cundum autem simile est illi diliges proximum tuum tamquam te ipsum. maius horum aliud mandatum

ne is ⁊ cwæð him se uðwuta wel la larow in soðfæstnisse ðu cwede forðon an is god ⁊ ne
non est. 32. Et ait illi scriba bene magister in ueritate dixisti quia unus est Deus et non

is oðer butan him ⁊ þte sie gilufad of alre heorte ⁊ of alre ongetnisse ⁊ of alre sawle ⁊ of
est alius praeter eum. 33. Et ut diligatur ex toto corde et ex toto intellectu et ex tota anima et ex

alre strengu ðine ⁊ lufa ðone nestu swa swa ðec solfne mara is allum cwicum lacum ⁊ sægdnissum
tota fortitudine et diligere proximum tamquam seipsum maius est omnibus holocautomatibus et sacrificiis.

ðe hæl wutudł gisæh ðæt he snoturlice giondworde cwæð to him ne arð ðu fear frõ rice godes ⁊ nænig
34. Iesus autem uidens quod sapienter respondisset dixit illi non es longe a regno Dei. et nemo

mon soðða gidarfte hine gifregna ⁊ giondworde ðe hæl cwæð ł cweðende lærende on temple huu
iam audebat eum interrogare. 35. Et respondens Iesus dicebat docens in templo quomodo

cweden crist sie sunu ł were dauiðes ðe ilca forðon dauið cwæð in gaste halgum cwæð
dicunt scribae Christum filium esse Dauid? 36. Ipse enim Dauid dicit in spiritu sancto dixit

drih drihtne minũ site on ðær swiðran min oððæt ih setto fiondas ðine footscomul fota ðinra
dominus domino meo sede a dextris meis donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

ðe ilca forðon dauið cwæð him drih ⁊ hwona is sunu his ⁊ monige ðreotas hine lustlice
37. Ipse ergo Dauid dicit eum dominum et unde est filius eius? et multa turba eum libenter

giherdun ⁊ tahte ł lærde ðæm ł him in larum his bihaldas iowih from uðwutum ða ðe wallas on stolum
audiuit. 38. Et dicebat eis in doctrina sua cauete a scribis qui uolunt in stolis

gonga ⁊ wilcumiga ł groeta on sprece ⁊ on ðæm foerðmestum seotlum sitta in somnungũ ⁊
ambulare et salutari in foro. 39. Et in primis cathedris sedere in synagogis et

ða foerðmestu gisedla æt feormū ða ðe freotas hus widwana under sceawunge longunga ł longes
primos discubitus in coenis 40. qui deuorant domos uiduarum sub obtentu prolixae

gibedes ðas onfoað uneðelic ł lengra dom ⁊ sæt ðe hælend ongegn ðæm dore ðe is swa nemned
orationis hi accipient prolixius iudicium. 41. Et sedens Iesus contra gazophylacium

biheold hu ðe here giwarp ðæt mæslen on gazophilā ⁊ monige weolge ł wlonca giwurpun feolu
aspiciebat quomodo turba iactaret aes in gazophylacium et multi diuites iactabant multa.

miþ ðy com wutudlice an widwe ðorftende sende mæslen twe stycgce ƿ is feorðung peninges ⁊
42. Cum uenisset autem uidua una pauper misit duo minuta quod est quadrans. 43. Et

cegde ðegnas his cwæð to him soðlice io cweðo iow forðon widwe ðios ðorftende mara allum
conuocans discipulos suos ait illis amen dico uobis quoniam uidua haec pauper plus omnibus

sende ðaðe sendun in gazophilā alle forðon of him ƿte gimonigfaldade him sendun ðas
misit qui miserunt in gazophylacium. 44. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt haec

wutudł of henðū ł unspoedū hire alle ðaðe hio hæfde sende alle gibrengnisse hire
uero de penuria sua omnia quae habuit misit totum uictum suum.

⁊ miþ ðy færende wæs of temple cwæð him an of ðegnum his la larow sceawa ł gisih
Cap. XIII. 1. Et cum egrederetur de templo ait illi unus ex discipulis suis magister aspice

hulice stanas ⁊ hulic timber ⁊ ondworde ðe hæł cwæð him gisih ðas alle micle girino ł
quales lapides et quales structurae. 2. Et respondens Iesus ait illi uides has omnes magnas aedifi-

glencas ne bið forleten stan ofer stane seðe ne sie tostrogden ⁊ miþ ðy gisætt on more oele-
cationes? non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. 3. Et cum sederet in monte oli-

beoma ongægn temple ⁊ gifrugnun hine synderlice sege
uarum contra templum interrogabant eum separatim Petrus et Iacobus et Ioannes et Andreas 4. dic

us hwenne ðas bioðun ⁊ ðæt becun biþ hwenne ðas alle onginnaþ to endanne ł sie endade ⁊
nobis quando ista fient? et quod signum erit quando haec omnia incipient consummari? 5. Et

onworde ðe hæł ongan cweoða him giseas ge ðætte nænig iow giswice monige forðon cumaþ on noma
respondens Iesus coepit dicere illis uidete ne quis uos seducat. 6. Multi enim uenient in nomine

minum cweðende ƿte ic am ⁊ monige hiæ giswicas miþ ðy wutudł gheras gifeht ⁊ wona ł mersunga
meo dicentes quia ego sum et multos seducent. 7. Cum autem audieritis bella et opiniones

ðara gifehta ne ondredas ge is reht ł hit sceal forðon wosa ah ne ða get is ende arisaþ forðon cynn
bellorum ne timueritis oportet enim haec fieri sed nondum finis. 8. Exsurget enim gens

ofer cynne ⁊ rice ofer rice ⁊ bioðon eorðu hroernisse ðerh stowe ⁊ hungur ł fruma were sare
contra gentem et regnum super regnum et erunt terrae motus per loca et fames. initium dolorum

ðas giseas ðonne ł bihaldas iowih solfa hiæ sellaþ forðon iowih to gimoetinge ⁊ in somnunge ge bioðun
haec. 9. Uidete autem uosmetipsos. tradent enim uos in conciliis et in synagogis uapu-

giswenced ⁊ bifora undercyniga (*sic*) ⁊ cynigū ge bioþun stondende fore mec on cyðnisse him ⁊ on
labitis et ante praesides et reges stabitis propter me in testimonium illis. 10. Et in

allū cynnum ærist girises to bodanne godspell ⁊ miþ ðy gilædes iowih to sellanne nallas ge
omnes gentes primum oportet praedicari euangelium. 11. Et cum duxerint uos tradentes nolite

bodiga ł ðenca hwæt ge sprece ah ðætte sald biþ iow on ðær tide ðætte gisprece ne forðon iow
praecogitare quid loquamini sed quod datum fuerit uobis in illa hora id loquimini. non enim uos

bioðon sprecende ah gas (*sic*) halga seleþ wutudł broðer ðone broðer in deoð ⁊ fæder ðone suno
estis loquentes sed spiritus sanctus. 12. Tradet autem frater fratrem in mortem et pater filium

⁊ efne arisas ða suno on ðæm ældrum ⁊ to deaðe fordoas hiæ ⁊ ge bioðon laðe allum forą
et consurgent filii in parentes et morte afficient eos. 13. Et eritis odio omnibus propter

noma minum ðe ðe wutudł giðoelgas ou ende ðes hal bið mið ðy ðonne ge giseað ðone wroht
nomen meum. qui autem sustinuerit in finem hic saluus erit. 14. Cum autem uideritis abnomina-

from monnum from slitnisse standende ðer ne riseð se ðe redes oncnawes ða ðe ðonne in iudeam sindun fleas
tionem desolationis stantem ubi non debet qui legit intelligat qui tunc in Iudaea sunt fugiant

on muntas ȝ ða ðe ofer hrof ne astigað in hus ne ingæs þte nime hwelc hwoegnu of huse
in montes 15. et qui super tectum ne descendat in domum nec introeat ut tollat quid de domo

his ȝ seðe on londe bið ne eft gicerres to niomanne giwedo his wæ wutudł ðæm
sua. 16. Et qui in agro erit non reuertatur retro tollere uestimentum suum. 17. Uae autem prae-

berendum ȝ foedendum in ðæm dagum gibiddas forðon ðætte wintro ne sie ðas iowre ł bioðon
gnantibus et nutrientibus in illis diebus. 18. Orate uero ut hieme non fiat fuga uestra. 19. Erunt

forðon dagas ða costunges ðuslico swelce ne werun frō fruma ðasse giscæfte ðone giscop god wið
enim dies illi tribulationes tales quales non fuerunt ab initio creaturae quam condidit Deus usque

nu ne ec bioðon ȝ buta giscyrte driħ dagas ðas ne were hal eghwelc lichoma ah for
nunc neque fient. 20. Et nisi breuiasset dominus dies non fuisset salua omnis caro. sed propter

ðæm gicornum ðe giceos giscyrte ða dagas ȝ ðoñ gif hwa iow cweðes heono ðis is crist heono
electos quos elegit breuiauit dies. 21. Et tunc si quis uobis dixerit ecce hic est Christus ecce

ðer ne gelefas ge ðæt arisað forðon wiðerworde criste ȝ wiðerworde witgu ȝ sellað becun ȝ for-
illic ne credideritis. 22. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophetae et dabunt signa et por-

tina to giswicaunne gif bið mæhtig soðlice ða gicornu iowih forðon giseað heono fore ic cweðo iow
tenta ad seducendos si fieri potest etiam electos. 23. Uos ergo uidete ecce praedixi uobis

alle ah in ðæm dagum æfter costunge dagona ðara ilcra sunne bið giðiostrad ȝ mona ne seleð
omnia. 24. Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur et luna non dabit

leht his ȝ steorru heofnes bioðun offallende ȝ mægen ł mæhte ða ðe sindun on heofnum
splendorem suum 25. et stellae coeli erunt decidentes et uirtutes quae sunt in coelis

gistyred bioðun ȝ ðonne giseað suno monnes cymende of wolcnum mið mægne micle ȝ wuldre
mouebuntur. 26. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus cum uirtute multa et gloria.

ȝ ðonne sendes englas his ȝ gisomnas ða gicornu his from feower windum from hrofe eorðo
27. Et tunc mittet angelos suos et congregabit electos suos a quattuor uentis a summo terrae

wið to briorde ł to heonisse heofnes frō ficbeom ðonne liornige bispell mið ðy wutudł telgu his
usque ad summum coeli. 28. A ficu autem discite parabolam. cum iam ramus eius

hnisca bioðon ȝ acende bioðon leof wutas ge þte neh ł on neoweste se sumor swa ȝ iowih mið ðy
tener fuerit et nata fuerint folia cognoscitis quia in proximo sit aestas. 29. Sic et uos cum

ge giseas ðas wosa wutað ge þte unfeor ł neh se in durum soð ic cweðo iow forðon ne
uideritis haec fieri scitote quod in proximo sit in ostiis. 30. Amen dico uobis quoniam non

giliorð cneoreswo ðios oððæt alle ðas giworðe heofun ȝ eorðo ofliores word wutudł min ne
transibit generatio haec donec omnia ista fiant. 31. Coelum et terra transibunt uerba autem mea non

giliorð from dæge ðonne wutudł ȝ . tid ȝ hwyl ne ænig watt ne englas on heofne ne ðe sunu
transibunt. 32. De die autem illo uel hora nemo scit neque angeli in coelo neque filius

buta ðe fæder giseas gęwæccas ȝ gibiddas ne wutun ge forðon hwoenne ðio tid sie ·swa monn seðe
nisi pater. 33. Uidete uigilate et orate. nescitis enim quando tempus sit. 34. Sicut homo qui

feor gifoerde forleorte hus his ȝ salde ðrælum his mæhte eghwelces werches ȝ ðæm dorworde
peregre profectus reliquit domum suam et dedit seruis suis potestatem cuiusque operis et ianitori

bibeodes ȝ he wæcce wæccas forðon ne wutun ge forðon hwenne driħnes (*sic*) huses cumeð on efern tid ł
praecepit ut uigilet. 35. Uigilate ergo nescitis enim quando dominus domus ueniat sero an

on midder næht ł on uhtu tid ł honcred ł on merne ȝ miƀ ƀy cymeƀ gimittes iowih sle-
media nocte an gallicantu an mane. 36. Ne cum uenerit repente inueniat uos dor-

pende þte soƀlice iow ic cweƀo allum ic cweoƀo wæccas
mientes. 37. Quod autem uobis dico omnibus dico uigilate.

wæs wutudł eostru æfter twæm dagũ ȝ sohtun ƀa heh sacerdas ȝ
Cap. XIV. 1. Erat autem pascha et azyma post biduum et quaerebant summi sacerdotes et

uƀwutu hu hiæ hine gihealdun ȝ ofslogun ł ofsla mæhtun cwedun forƀon ne on dæge halgum
scribae quomodo eum dolo tenerent et occiderent. 2. Dicebant autem non in die festo

ne þ ge woene þ mæge styrnisse giworƀa in ƀæm folce ȝ miƀ ƀy wæs in bethania in huse groefa
ne forte tumultus fieret in populo. 3. Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi

ȝ gihlionade com wif hæbbende stan fæt ful ƀære smirnisse ƀæs stenches diorwyrƀes ȝ miƀƀy gibrocen wæs
et recumberet uenit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi et fracto

ƀæt stænna fæt todælde ł ageott ofer heofud his werun wutudł sume hiæ bulgun ł unwyrƀne sægdun bitwih
alabastro effudit super caput eius. 4. Erant autem quidam indigne ferentes intra

him solfum ȝ cwedun to whon losewiste ƀios smirnisse aworden wæs mæhte forƀon smirnisse ƀios
semetipsos et dicentes ut quid perditio ista unguenti facta est? 5. Poterat enim unguentum istud

wosa mara ƀonne ƀrim hundreƀũ peninga ȝ sella ƀorfendum ȝ bigedon on hiæ ƀe hæł soƀlice
uenundari plus quam trecentis denariis et dari pauperibus et fremebant in eam. 6. Iesus autem

cwæƀ forletas hiæ hwæt hir hefge ge sint god werc wyrcende wæs on mec symle forƀon ƀorfo
dixit sinite eam quid illi molesti estis? bonum opus operata est in me. 7. Semper enim pauperes

ge habbas iowih miƀ ȝ miƀƀy ge welle ge magun ƀæm wel doa mec wutudł ne symle habbas ƀætte
habetis uobiscum et cum uolueritis potestis illis benefacere me autem non semper habetis. 8. Quod

habbe ƀios dyde fore com to smiranne lichoma minne to bibyrgnisse soƀlice ic sægo iow swa hwer
habuit haec fecit praeuenit ungere corpus meum in sepulturam. 9. Amen dico uobis ubicunque

giboden sie ł beoƀ godspell ƀis in allum middengeorde ȝ þte ƀios dyde asægd biƀ on gimynd
praedicatum fuerit euangelium istud in uniuerso mundo et quod haec fecit narrabitur in memoriam

hire ȝ iudas scarioth an of twelfũ feorde to ƀæm heh sacerdom þte bilede hine ƀæm
eius. 10. Et Iudas Iscariotes unus de duodecim abiit ad summos sacerdotes ut proderet eum illis.

ƀa ƀe herdũ gifeonde werun ȝ fore gihetun him feh ƀætte hiæ waldun sella ȝ sohtun hu hiæ
11. Qui audientes gauisi sunt et promiserunt ei pecuniam se daturos et quaerebat quomodo

hine hu he hine (*sic*) gesella mæhte ȝ ƀe forma dæge ƀæra eostruna ƀonne ł hwoenne eostru asægtis cwedun
illum opportune traderet. 12. Et primo die azymorum quando pascha immolabant dicunt

him ƀa ƀegnas hwæt wyltu ƀæt we gæ ȝ georwige ƀe þ ƀu gibrucce eostru ȝ sende twoego of
ei discipuli quo uis eamus et paremus tibi ut manduces pascha? 13. Et mittit duos ex

ƀegnum his ȝ cwæƀ him gaas in cæstre ȝ ongægn iorneƀ iow mon omborfulne wætres beres fylgaƀ
discipulis suis et dicit eis ite in ciuitatem et occurret uobis homo lagenam aquae baiulans sequimini

him ȝ swa hwider ingonge cweoƀas drihtne hus forƀon ƀe larow cwæƀ hwer is riorde min hwer
eum 14. et quocunque introierit dicite domino domus quia magister dicit ubi est refectio mea ubi

eostru miƀ ƀegnũ his (*sic*) ic wyllo brucca ȝ ƀe ilca iow æteoweƀ riordhus swiƀe micel
pascha cum discipulis meis manducem? 15. Et ipse uobis demonstrabit coenaculum grande stratum

ȝ ƀær georwigas us ȝ eodun ƀegnas his ȝ comun in cæstre ȝ gimoettun swa cwæƀ
et illic parate nobis. 16. Et abierunt discipuli eius et uenerunt in ciuitatem et inuenerunt sicut dixerat

him ȝ georwadun eostru efern wutudł warƀ com miƀ twelfũ ȝ miƀ ƀiccendũ him ȝ
illis et parauerunt pascha. 17. Uespere autem facto uenit cum duodecim. 18. Et discumbentibus eis et

etendum cwæð ðe hæl soð ic cweðo iow forðon an of iow mec seleð seðe eteð mec mið
manducantibus ait Iesus amen dico uobis quia unus ex uobis me tradet qui manducat mecum.

soð ða ł hia ongunnun unrotsiga ȝ cweoða to him syndrige ah hit sie ic seðe cwæð him an
19. At illi coeperunt contristari et dicere ei singulatim numquid ego? 20. Qui ait illis unus

of ðæm twelfū seðe onhran mec mið on disce ȝ sunu ec soðł monnes gæs swa awriten
ex duodecim qui intingit mecum manum in catino. 21. Et filius quidem hominis uadit sicut scriptum

is of hĪ wæ ðonne menn ðæm ðerh ðone sunu monnes gisald bið god ł betre is hĪ gif ne were acenned
est de eo. uae autem homini illi per quem filius hominis tradetur. bonum erat ei si non esset natus

mon ðe ȝ etendum him onfeng ðe hæl hlaf ȝ bletsade cwæð bræc ȝ salde him ȝ cwæð
5 homo ille. 22. Et manducantibus illis accepit Iesus panem et benedicens fregit et dedit eis et ait

onfoas ðis is lichoma min ȝ onfeng ðæm calice ðoncunde dyde salde him ȝ gidruncun of ðæm
sumite hoc est corpus meum. 23. Et accepto calice gratias agens dedit eis et biberunt ex illo

alle ȝ cwæð him ðis is blod min niowe cyðnisse seðe fore monigū agoten bið soð
omnes. 24. Et ait illis hic est sanguis meus noui testamenti qui pro multis effundetur. 25. Amen

ic cweðo iow þte soðlice ne drinco ic of cynne wingeordes oð to dæge ðæm mið ðy ðæt ic drinco
dico uobis quia iam non bibam de hoc genimine uitis usque in diem illum cum illud bibam

niowe in rice godes ȝ mið swa cwednū ðona foeordun on mor oelebeomes ȝ cwæð him ðe hæl
nouum in regno Dei. 26. Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum. 27. Et ait eis Iesus

alle ge bioðun onspyrned on næht ðisser forðon awriten is ic ðerh slæ ł hrino ðone hiorde ȝ to sten-
10 omnes scandalizabimini in me in nocte ista quia scriptum est percutiam pastorem et disper-

cud bið ðæt ede ah æfter ðon ðe ic arisu bifora ic cymo iowih in galileam wutudł cwæð
gentur oues. 28. Sed postquam resurrexero praecedam uos in Galilaeam. 29. Petrus autem ait

ȝ gif ł ðeh alle onspyrnisse sie ah ne ic æfre ȝ cwæð him ðe hæl soð ic cweðo ðe
illi et si omnes scandalizati fuerint in te sed non ego. 30. Et ait illi Iesus amen dico tibi

ðætte ðu to dæge in næht ðisser ærðon ðonne hona stefne giselle ðrige me ðu bist onsæcen ȝ soð
quia tu hodie in nocte hac priusquam gallus uocem dederit ter me es negaturus. 31. At

he forðon mara gispreċun (*sic*) ȝ gif ł ðeh ic scile bicuma mec ætgedre þte ic swelte mið ðe ne ðe onsæco ic
ille amplius loquebatur et si oportuerit me simul commori tibi non te negabo.

gilice soðlice ȝ alle cwedun ȝ comon in ðæt lonðe is nemned ðæm noma is on ebrisc ȝ
15 similiter autem et omnes dicebant. 32. Et ueniunt in praedium cui nomen Gethsemani et

cwæð to ðegnum his sittas her oðða ł ða hwile ic gibidde me to ginom petrus ȝ ȝ
ait discipulis suis sedete hic donec orem. 33. Et assumit Petrum et Iacobum et Ioannem

mið ȝ ongan forhtiga ȝ longiga ȝ cwæð him unrot is sawel min oð to ł wið deað giðoeligas
secum et coepit pauere et taedere. 34. Et ait illis tristis est anima mea usque ad mortem sustinete

her ȝ wæccas ȝ mið ðy færende was hwon forefeoll ofer eorðo ȝ gibæd ł biddende wæs þte gif
hic et uigilate. 35. Et cum processisset paululum procidit super terram et orabat ut si

wosa mæhte giliore from him ðio tid ȝ cwæð la hehfæder alle mæhtiglice ðe sindun oferfærh ł giliore
fieri posset transiret ab eo hora. 36. Et dixit abba pater omnia possibilia tibi sunt transfer

calic ðiosne from me ah ne þte ic welle ah þæte ðu welle ȝ com ȝ infand hiæ slepende
20 calicem hunc a me sed non quod ego uolo sed quod tu. 37. Et uenit et inuenit eos dormientes.

ȝ cwæð to petre la simon ðu slepes ne mæhtes ðu ana tid giwæcca wæccas ȝ gibid þte ne
Et ait Petro Simon dormis? non potuisti una hora uigilare? 38. Vigilate et orate ut non

ingæ in costunge ðe gast wutud (*sic*) georo is ðe lichoma ðone (*sic*) untrymig ȝ efter sona frð eode
intretis in tentationem. spiritus quidem promptus est caro uero infirma. 39. Et iterum abiens

ȝ gibæd ðæt ilce word cweðende ȝ eft giȩrde niowunga inȝand hiæ slepende werun forðon egu
orauit eundem sermonem dicens. 40. Et reuersus denuo inuenit eos dormientes. erant enim oculi

hiora pislico ł hefigo ȝ ne wistun hwæt scealdun andworda him ȝ com ðirdan siðe ȝ cwæð him slepas ge
eorum grauati et ignorabant quid responderent ei. 41. Et uenit tertio et ait illi dormite

ȝ restas wel magun cymeð ðio tid heonu gisald bið sunu monnes in honda synnfullum arisas
iam et requiescite. sufficit. uenit hora ecce tradetur filius hominis in manus peccatorum. 42. Surgite

gaa we heono seðe mec seleð neh is ȝ ða geona him sprecende com iudas ðe scariothisca an of
eamus ecce qui me tradet prope est. 43. Et adhuc eo loquente uenit Iudas Iscariotes unus de

ðæm twelfũ ȝ miȝ him ðreotas monige miȝ swordũ ȝ stencgum sendend (*sic*) from heh sacerdum ȝ frõ
duodecim et cum eo turba multa cum gladiis et lignis a summis sacerdotibus et

uðwutum ȝ from ældrum gisalde ðonne ðe sellend his tacun him cweðende swa hwelcne swa ic cyssende
scribis et senioribus. 44. Dederat autem traditor eius signum eis dicens quemcunque osculatus

ic biom he it is haldas hine ȝ gihlædaȝ [wærlice] ȝ miȝ ðy comun sona gineolicadun to him cwæð
fuero ipse est tenete eum et ducite caute. 45. Et cum uenisset statim accedens ad eum ait

hal larwa ȝ cyssende wæs hine soð ða ilca honda giwurpun on hine ȝ giheoldun hine an
aue Rabbi et osculatus est eum. 46. At illi manus iniecerunt in eum et tenuerunt eum. 47. Unus

ðoñ sum mon of ðæm ymbstondendum giteh ðæt sword ðerh slog esne ł ðræl heh sacerdas ȝ to snað
autem quidam de circumstantibus educens gladium percussit seruum summi sacerdotis et amputauit

him ðone ærliprica ȝ ondsworade ðe hæl cwæð ðæm all swa hwæt [to] ðeofe gifeordun miȝ swordum
illi auriculam. 48. Et respondens Iesus ait illis tamquam ad latronem existis cum gladiis

ȝ stengum to foenne ł gilæccan mec eghwelce dæge ðis (*sic*) wæs miȝ iowih in temple lærende ȝ ne mec
et lignis comprehendere me? 49. Quotidie eram apud uos in templo docens et non me

gihealdun ah þte were gifylled giwriotu ðæ ða ðegnas his alle forleortun ł forletende hine flugun
tenuistis. sed ut impleantur scripturae. 50. Tunc discipuli eius omnes relinquentes eum fugerunt.

ging esne wutudlice sum gifylgende him gigeorwad ł ymbgyrded ofer nacudne giheoldun
51. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo et tenuerunt

hine cwæð him miððy forwarp nacud from fleh him ȝ to gilæddun ðone hæl to heh
eum. 52. At ille reiecta sindone nudus profugit ab eis. 53. Et adduxerunt Iesum ad summum

sacerdum ȝ efne gicomun alle ða sacerdas ȝ uðwutu ȝ ða ældru petrus ðonne feorra fylgende
sacerdotem et conuenerunt omnes sacerdotes et scribae et seniores. 54. Petrus autem a longe secutus

wæs him oð to on worðe ðæs heh sacerdes ȝ sæt miȝ ðegnum ȝ wermde hine to ðæm fyre
est eum usque in atrium summi sacerdotis et sedebat cum ministris et calefaciebat se ad ignem.

ða heh ðonne sacerdas ȝ all ðio somnung sohtun wiȝ ðone hælend cyðnisse þte hine to deaðe
55. Summi uero sacerdotes et omne concilium quaerebant aduersus Iesum testimonium ut eum morti

gisaldun ne onfundun monige forðon cyðnisse leose hiæ gicwedun to sacanne wiȝ him ȝ weon-
traderent nec inueniebant. 56. Multi enim testimonium falsum dicebant aduersus eum et conue-

lice gicyðnisse ne werun ȝ sum mon arisende leose gicyðnisse sægdun wiȝ him cweðende
nientia testimonia non erant. 57. Et quidam surgentes falsum testimonium ferebant aduersus eum dicentes

forðon we giherdun hine cweaða ic toslito ł undoe ðone tempel ðis miȝ [honda] giworht ȝ æfter
58. quoniam nos audiuimus eum dicentem ego dissoluam templum hoc manu factum et per

ðrim dagũ oðer ne miȝ honda giwyrcan ic gitymbraw (*sic*) ȝ ne wæs woenlic gicyðnisse hiora
triduum aliud non manu factum aedificabo. 59. Et non erat conueniens testimonium illorum.

ȝ aras ðe heh sacerd in middum giascade ðone hæl cweðende ne ondwordes tu noht ł æniht
60. Et exsurgens summus sacerdos in medium interrogauit Iesum dicens non respondes quidquam

to ðæm ða ðe gitelid arun from him he wutudł swigade ȝ noht giȝworde sona ðe heh
ad ea quae tibi obiiciuntur ab his? 61. Ille autem tacebat et nihil respondit. rursum summus

sacerd gifrægn hine ȝ cwæð him ðu arð crist sunu godes ðæs gibletsade ðe hæł wutudł cwæð
sacerdos interrogabat eum et dixit ei tu es Christus filius Dei benedicti? 62. Iesus autem dixit

him ic am ȝ ge giseað sunu monnes to ðær swiðra sittende ðæs mæhtga ȝ cymende mið wolcnum
illi ego sum et uidebitis filium hominis a dextris sedentem uirtutis Dei et uenientem cum nubibus

heofnes ðe heh ðonne sacerd to rende giwedu his cwæð ymb hwæt gett wilnigas giwitnesse
coeli. 63. Summus autem sacerdos scindens uestimenta sua ait quid adhuc desideramus testes?

giherdun ge ða eofulsunge hwæt iow is gisene ða ðe alle giniðradun ł gihendun hine ƿ he were synnig
64. Audistis blasphemiam. quid uobis uidetur? qui omnes condemnauerunt eum esse reum

deaðes ȝ ongunnun sume efnegispita ł hyra on hine ȝ hydde onsione his ȝ mið fystum hine sla ł
mortis. 65. Et coeperunt quidam conspuere eum et uelare faciem eius et colaphis eum cae-

ðarsca ȝ cweoða ȝ sæge hwæt ðæt sloge ȝ ða embehtmen mið fystum hine slogun ȝ mið ðy wæs
dere et dicere ei prophetiza et ministri alapis eum caedebant. 66. Et cum esset

on worðe from syndrige com an from ðæm ðiowum ðæs heh sacerdes ȝ mið gisege ðone petre
Petrus in atrio deorsum uenit una ex ancillis summi sacerdotis. 67. Et cum uidisset Petrum

wermende hine biheald hine cwæð ȝ ðu mið hæł ðoñ nazarenisco were soð he onsoc cweðende
caleficientem se aspiciens illum ait et tu cum Iesu Nazareno eras. 68. At ille negauit dicens

ne wat ic ne con hwæt ðu sæges ȝ eode buta ðoñ ȝ bifora ðone worð ȝ hona gisang efter sona
neque scio neque noui quid dicas. et exiit foras ante atrium et gallus cantauit. 69. Rursus

ðoñ mið ðy gisæh hine ði ðiowe ongan cweoða to ðæm ymbstondendum ƿte ðæs of ðæm ilcū is ȝ
autem cum uidisset illum ancilla coepit dicere circumstantibus quia hic ex illis est. 70. At

he efter sona onsoc ȝ æfter lytle hwyle eftersona ða ðe stodun hia cwedun to petre soðlice ðu of ðæm arð
ille iterum negauit. et post pusillum rursus qui astabant dicebant Petro uere ex illis es

forðon ec ȝ galilesc ðu arð he ðonne ongan fremðiga ȝ sweriga ƿ ic nat ne con monno
nam et Galilaeus es. 71. Ille autem coepit anathematizare et iurare quia nescio hominem

ðone ðone gicweoðas ȝ sona efter sona ðe hona gisang ȝ myndig wæs petr̄ wordes ðætte
istum quem dicitis. 72. Et statim iterum gallus cantauit. et recordatus est Petrus uerbi quod

cweden wæs him ðe hæł ærðon ðe hona gisunge twiga ðrige ðu me onsæces ȝ ongan woepa
dixerat ei Iesus priusquam gallus cantet bis ter me negabis. et coepit flere.

ȝ sona on merne giðæhtunge worhtun ða heh sæcerdas mið ðæm ældrum ȝ uðwutum
Cap. XV. 1. Et confestim mane consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus et scribis

ȝ mið alle gisomnunge gibundun ðone hæł gilæddun ȝ saldun ðæm aldormenn ȝ gifrægn hyne
et uniuerso concilio uincientes Iesum duxerunt et tradiderunt Pilato. 2. Et interrogauit eum.

pylaƫ ðu arð cynig iudea soð he ondworde him cwæð ðu cweðes ȝ gihendun hine ða heh
Pilatus tu es rex Iudaeorum? at ille respondens illi ait tu dicis. 3. Et accusabant eum summi

sacerdas in monigum ðingum ðe groefa ðonne efter sona gifrægn hine cweðende ne ondwordes tu
sacerdotes in multis. 4. Pilatus autem rursum interrogauit eum dicens non respondes

æniht gisæh in swa miclum ðec ahenas ðe hæł ðonne forðor ł leng no wiht giondsworade swa ƿte ne (*sic*)
quidquam? uide in quantis te accusant. 5. Iesus autem amplius nihil respondit ita ut

were awundrad ðe groefa ðerh ðone dæg ðonne symbles forgeorwiga giwuna wæs him enne ł an of ðæm gibundennū
miraretur Pilatus. 6. Per diem autem festum dimittere solebat illis unum ex uinctis

swa hwelcne swa hia gegiowadun wæs ðonne seðe gicweden wæs seðe mið sceaćrum wæs gibunden
quemcunque petissent. 7. Erat autem qui dicebatur Barrabas qui cum seditiosis erat uinctus

seðe on setnuncge giworhte moncwælmnisse ⁊ miþ þy gistag þæt folc ongan bidda swa symle gidyde
qui in seditione fecerat homicidium. 8. Et cum ascendisset turba coepit rogare sicut semper faciebat

him þe groefa þoñ ondsworade him ⁊ cwæþ wallas ge ic forgefo ł forleto iow cynig iudea
illis. 9. Pilatus autem respondit eis et dixit uultis dimittam uobis regem Iudaeorum?

wiste forþon þæt þærh æfeste gisaldun hine þæm (*sic*) heh sacerdun þa biscopas þonne giwehtun
10. Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum summi sacerdotes. 11. Pontifices autem concita-

ł gicedun þone þreot þte swiþor baraþ forleorte him wutudł æftersona giondworde cwæþ him
uerunt turbam ut magis Barabbam dimitteret eis. 12. Pilatus autem iterum respondens ait illis

hwæt forþon wallas ge þ ic doe cynige iudea soþ hiæ æftersona cliopadun ahoh hine pył
quid ergo uultis faciam regi Iudaeorum? 13. At illi iterum clamauerunt crucifige eum. 14. Pila-

þonne cwæþ him hwæt forþon to yfle dyde he soþ hiæ swiþor giceigdun ahoh hine
tus uero dicebat illis quid enim mali fecit? at illi magis clamabant crucifige eum. 15. Pilatus

þonne walde þæm folche well doa forgæf him þone morscaþa ⁊ salde him þone hæł miþ swiopum giþorscenne
autem uolens populo satisfacere dimisit illis Barrabam et tradidit Iesum flagellis caesum

þte were ahongen þa cempu læddun hine on worþ þæs dom ernes ⁊ efnegicegdun alle
ut crucifigeretur. 16. Milites autem duxerunt eum in atrium praetorii et conuocant totam co-

⁊ gigeorwadun hine miþ felle reode ⁊ onsettun him slænde ł cursende þyrnenne beg ⁊
hortem. 17. Et induunt eum purpura et imponunt ei plectentes spineam coronam. 18. Et

ongunnun gigroeta hine hal cynig iudea ⁊ slogun on heofud his miþ hreade ł gerdum ⁊ speof-
coeperunt salutare eum aue rex Iudaeorum. 19. Et percutiebant caput eius arundine et con-

tun on hine ⁊ settun on cneom ⁊ giworþadun hine ⁊ æfter þon bismeradun him giweordun hine
spuebant eum et ponentes genua adorabant eum. 20. Et postquam illuserunt ei exuerunt illum

þæs felle reades ⁊ giworþadun hine miþ giwedum his ⁊ þa gilæddun hine þte hia ahengun hine ⁊
purpura et induerunt eum uestimentis suis et educunt illum ut crucifigerent eum. 21. Et

gineddon bigongende ł bifærende sumne simon cyrinescne cymende of londe fador ⁊
angariauerunt praetereuntem quempiam Simonem Cyrenaeum uenientem de uilla patrem Alexandri et

þte ginome rode his ⁊ þerhlæddun hine stowe þ is gitrahtad heofud
Rufi ut tolleret crucem eius. 22. Et perducunt illum in Golgotha locum quod est interpretatum Cal-

ponna stow ⁊ saldun him drinca eced ⁊ winn ⁊ ne onfeng ⁊ ahengon hine
uariae locus. 23. Et dabant ei bibere myrrhatum uinum et non accepit. 24. Et crucifigentes eum

todældun giwedo his sendun hlett ofer him hwæs oht genome wæs wutudł tid þirda ⁊
diuiserunt uestimenta eius mittentes sortem super eis quis quid tolleret. 25. Erat autem hora tertia. et

ahengun hine wæs wutudlice tacun intinga his onawriten cynig iudea ⁊ miþ hine
crucifixerunt eum. 26. Et erat titulus causae eius inscriptus REX IUDAEORUM. 27. Et cum eo

ahengun twoege sceoþo enne to þær swiþra ⁊ oþerne to þær wynstra ⁊ gifylled wæs þæt giwritt
crucifigunt duos latrones unum a dextris et alium a sinistris eius. 28. Et impleta est scriptura

seðe cweþes ⁊ miþ onrehtwisum giteled wæs ⁊ bifærendum gieofulsadun hine cerrende heofud
quae dicit et cum iniquis reputatus est. 29. Et praetereuntes blasphemabant eum mouentes capita

hiora ⁊ cweþende wæ seðe toslites þæt tempel ⁊ on þrim dagum getimbres halne doa þec
sua et dicentes uah! qui destruis templum Dei et in tribus diebus reaedificas. 30. Saluum fac temet-

solfne adune stigende of rode gilice ⁊ hehsacerdas tælende ⁊ bismerende him bitwih miþ
ipsum descendens de cruce. 31. Similiter et summi sacerdotes illudentes ad alterutrum cum

uþwutũ cwedun oþre halne dyde hine solfne ne mæge halne doa crist cynig israhela adune stigeþ
scribis dicebant alios saluos fecit seipsum non potest saluum facere. 32. Christus rex Israel descendat

nu of rode þte we gisie ⁊ gilefe ⁊ ða ðe miþ hine ahoen werun harmcwedun him ⁊
nunc de cruce ut uideamus et credamus. et qui cum eo crucifixi erant conuitiabantur ei. 33. Et

giwarð tid ðio sesta ðiostru awordne werun ðerh alle eorðu oð on tide nones ⁊ on tide
facta hora sexta tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam. 34. Et hora

nones gicliopade ðe hæl stefne miceire cweðende ðæt is gitrahtad god
nona exclamauit Iesus uoce magna dicens Eloi Eloi lamma sabacthani quod est interpretatum Deus

min god min þte ł to hwon mec ðu forlte (*sic*) ⁊ sume of ðæm ymbstondendum giherdun cwedun
meus Deus meus ut quid me dereliquisti? 35. Et quidam de circumstantibus audientes dicebant

heono helias ceges giarn wutudł an ⁊ gifylde copp miþ æcede ymbsette ⁊ to rode
ecce Eliam uocat. 36. Currens autem unus et implens spongiam aceto circumponensque calamo

ða drinca salde him cweðende biddas þte we gisie gif cymes helias to unsetanne ł to undoane hine ðe hæl
potum dabat ei dicens sinite uideamus si ueniat Elias ad deponendum eum. 37. Iesus

wutudlice sende stefne micle of gaste agæf ⁊ waghræl temples to rended wæs in tuu from ufawordum
autem emissa uoce magna expirauit. 38. Et uelum templi scissum est in duo a summo

wiþ to nioðawordum gisæh ðonne ða aldormen seðe foron ongægn stodun ðætte swa cliopade giswelte
usque deorsum. 39. Uidens autem centurio qui ex aduerso stabat quia sic clamans expirasset

cwæð soðlic mon ðæs sunu godes wæs werun wutudł æc ⁊ ða wif fearra biheoldun bitwih ðæm wæs
ait uere homo hic filius Dei erat. 40. Erant autem et mulieres de longe aspicientes inter quas erat

⁊ ðæs læssa ⁊ moder ⁊ ⁊ miððy wæs in galilæ
Maria Magdalene et Maria Iacobi minoris et Ioseph mater et Salome. 41. Et cum esset in Galilaea

fyligdun him ⁊ ðegnadun him ⁊ oðro monige ða ðe someð miþ hine astigon hierusalem
sequebantur eum et ministrabant ei et aliae multae quae simul cum eo ascenderant Ierosolymam.

⁊ miððy gi efern wæs giworden forðon wæs þte is fore sunnan dæg com from
42. Et cum iam sero esset factum quia erat parasceue quod est ante sabbatum 43. uenit Ioseph ab

welboren forðon ⁊ he wæs bidiende rice godes ⁊ ballice ineode to pylato
Arimathaea nobilis decurio qui et ipse erat expectans regnum Dei et audacter introiuit ad Pilatum

⁊ bæd lichoma ðæs hæl ðonne giwundrade gif he giliorde ⁊ miþ gifotad wæs ðe centurion
et petiit corpus Iesu. 44. Pilatus autem mirabatur si iam obiisset. et accersito centurione

gifrægn hine gif soð deod were ł se ⁊ miððy ongæt from ðæm aldre sælde ðone lichoma
interrogauit eum si iam mortuus esset. 45. Et cum cognouisset a centurione donauit corpus

wutudł brohte lin ⁊ ofdyde hine biwand in line ⁊ sette hine in byr-
Ioseph. 46. Ioseph autem mercatus sindonem et deponens eum inuoluit sindone et posuit eum in monu-

genne ðæt wæs giheowen of stane ⁊ awælte ðone stan to ðær dura ðær byrgenne ðione
mento quod erat excisum de petra et aduoluit lapidem ad ostium monumenti. 47. Maria autem

ðio mægðalenesca ⁊ iosephes biheoldun hwer were giseted
Magdalene et Maria Ioseph aspiciebant ubi poneretur.

⁊ miððy gieode sunna dæg ðio magðalenesca ⁊ ⁊ boh-
Cap. XVI. 1. Et cum transisset sabbatum Maria Magdalene et Maria Iacobi et Salome eme-

tun æðele wyrte þte come ł cymende gismiredun hine ⁊ swiðe arlice an ðara dagona comun to ðær
runt aromata ut uenientes ungerent eum. 2. Et ualde mane una sabbatorum ueniunt ad monu-

byrgenne wæs arisend sunne ⁊ cwedun him bitwih hwa awælte us ðone stan from dura byr-
mentum orto iam sole. 3. Et dicebant ad inuicem quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monu-

genne ⁊ eft locoadun gisegun eft awælted ðone stan wæs forðon micel swiðe ⁊ ineodun in
menti? 4. Et respicientes uiderunt reuolutum lapidem. erat quippe magnus ualde. 5. Et introeuntes in

byrgenne gisegun gingne esne sittende in swiðrū ufu [ymbgegerwad] stole hwitum ⁊ forstylton
monumentum uiderunt iuuenem sedentem in dextris coopertum stola candida et obstupuerunt.
seðe cwæð ðæm ne wallas ge forhtiga ðone hæl gisoecas nazareniscæ ðe ahoen wæs he aras ne is
6. Qui dicit illis nolite expauescere Iesum quaeritis Nazarenum crucifixum surrexit non est
hic (*? hēr*) heonu stowe ðer gisettun hine sittas ⁊ cweðes ðegnum his ⁊ ðætte togægnes færes
hic ecce locus ubi posuerunt eum. 7. Sed ite dicite discipulis eius et Petro quia praecedit
iow in ðer ge hine giseað swa cwæð iow soð ða ilcu ðona flugun ł foerdun from byr-
uos in Galilaeam ibi eum uidebitis sicut dixit uobis. 8. At illae exeuntes fugerunt de mo-
genne forcomun forðon ondo ⁊ fyrhto ⁊ egsa ⁊ ne ænġum menn gicwedun ondreordun forðon aras
numento. inuaserat enim eas tremor et pauor et nemini dixerunt. timebant enim. 9. Surgens
wutudlice ðe hæl arlice ðy forma dæge þ is sunna dæg æteowde ærist ðær magðalenisca of ðær giwarp
autem Iesus mane prima sabbati apparuit primo Mariae Magdalenae de qua eiecerat
siofu diowlo hio eode gisægde ðæm ðe mið hine werun mænende ⁊ woepende ⁊ ða
septem daemonia. 10. Illa uadens nunciauit his qui cum eo fuerant lugentibus et flentibus. 11. Et illi
mið ðy giherdun þæt he lifde ⁊ gisene were frō hia ne gelefdun æfter ðissum ðonne twæm from
audientes quia uiueret et uisus esset ab ea non crediderunt. 12. Post haec autem duobus ex
him gongendum æteowed wæs in oðre gelicnisse færende on londe ⁊ ða foerdun sægdun ðæm
his ambulantibus ostensus est in alia effigie euntibus in uillam. 13. Et illi euntes nuntiauerunt cae-
oðrum ne ðæm gilefdun æt nesta ł lætemest hlionigendum ðæm twelfū æteowde ⁊ forcom ł fordraf
teris nec illis crediderunt. 14. Nouissime recumbentibus illis undecim apparuit et exprobrauit
ungileoffulnisse hiora ⁊ stiðnisse heorta forðon ðæm ða ðe gisegun hine arisa ł aras ne gilefdun
incredulitatem eorum et duritiam cordis quia iis qui uiderant eum resurrexisse non crediderunt.
⁊ cwæð him gas on middengeord alne bodigað godspel elce gescæfte seðe gilefað
15. Et dixit eis euntes in mundum uniuersum praedicate euangelium omni creaturae. 16. Qui credi-
⁊ gifulwad bið hal bið seðe wutudł ne gilefeð gihened bið gimerco ðonne ða seðe
derit et baptizatus fuerit saluus erit. qui uero non crediderit condemnabitur. 17. Signa autem eos qui
gilefað ðas gifylgeð hiæ on noma minum diowlas worpas mið sprecū hiæ spreocað niowe nedre
crediderint haec sequentur: in nomine meo daemonia eiicient linguis loquentur nouis 18. serpentes
hiæ niomas ⁊ gif deodlic hwæt hwæt gidrincas ne hiæ sceððas ofer untrymigū honda onsettað ⁊ wel
tollent et si mortiferum quid biberint non eis nocebit super aegros manus imponent et bene
hía habbent (*sic*) ⁊ drihten soðlice æfte[r] ðon sprecende wæs him ginumen wæs on heofnum
habebunt. 19. Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis assumptus est in coelum et
siteð to ðær swiðra godes ða ilco boñ færende bodadun eghwer drih miðwyrcende ⁊ word
sedet a dextris Dei. 20. Illi autem profecti praedicauerunt ubique domino cooperante et sermo-
trymende mið fylgendum becnum
nem confirmante sequentibus signis.

[MS. Cott. Nero D, IV.]

onginnes foresægdnise eusebies
INCIPIT PRAEFATIO EUSEBII.

eusebius ðe carpianisca ðæm broðer in drihten hælo
EUSEBIUS CARPIANO FRATRI IN DOMINO SALUTEM.

gelæred sum oðer alexandrinesca mið micile bigeong ⁊ ec hogahscipe enne ł ân ûs fore feower
Ammonius quidam Alexandrinus magno studio atque industria unum nobis pro quattuor
a
godspellum of forleort ⁊ forðon ðrea godspelleras ł ðara godspellera bisen ł ðoht buta ðæm ongelicum ⁊ ða bihaldne
euangeliis dereliquit. namque trium euangeliorum sensus exceptos similes contentusque
c
matheis godspell swelce to anum efne gewordena ł geworhta to cruite (*? tôcnuttle*) swæ þ hiora ł ðara ilca swæ feolo
Matthei euangelio quasi ad unum congestos adnexuit ita ut eorundem quantum

to gebyres redes æftfylges utuetlice (*sic*) betuih toslitten sie geseen soð ł ahbuan þ hal
ad tenorem pertinet lectionis sequens iam stilus interruptus esse uideatur. uerum ut saluo

lichoma oððe geadrung oðerra ðis ł þ is godspell syndriga ⁊ ða hamcuða stowa of ðæm
corpore siue textu ceterorum hoc est euangelium (*sic*) propria et familiaria loca in quibus

gelic ł ilca ⁊ swae gelic gecuedon gewutta ðu mæht ⁊ miþ soðe gesæcca onfenge buta tua of ðæm fegden (*l. fo-*
eadem similiterque dixerint scire possis ac uere disserere accepta occasione ex praedicti

resegden) uer gesetnesa oðera rehtnissa teno of tal ðe mercas ł tacnas ic gemercade ðara ærest feuer
uiri studio alia ratione decem numero tibi titulos designaui. quorum primus quattuor

in him gehaldæs talą in ðæm gelicra of allum gecueden aron
in se continet numeros in quibus similia ab uniuersis dicta sunt Mattheo Marco Luca Iohanne.

æftera in ðæm ðrea ðirda in ðæm ðrea fearða
secundus in quibus tres Mattheus Marcus Lucas. tertius in quibus tres Mattheus Lucas Iohannes. quartus

in ðæm ðrea fifta in ðæm tuoge seista in ðæm tuoege
in quibus tres Mattheus Marcus Iohannes. quintus in quibus duo Mattheus Lucas. sextus in quibus duo

(*l. Marcus*) seofonda in ðæm tuege eahteða in ðæm tuege
Mattheus Iohannes. septimus in quibus duo Mattheus Iohannes. octauus in quibus duo Marcus Lucas.

nioða in ðæm tuoege teiða in ðæm suindrige of oðrum sundurlice awuritun
nonus in quibus duo Lucas Iohannes. decimus in quibus singuli de quibusdam proprie scribserunt.

of ðon ec ðara underra mercunga þ is rehtsmeawung berhtą soðlice hiora sago ðys is ⁊ forðon ðerh
equidem subiectorum titulorum id est argumentum clara uero eorum narratio haec est. etenim per

syndriga stowa godspella oððer tal gesegen biþ togesetet heartlice ł lythuon onginnes from fma
singula loca euangeliorum quidam numerus uidetur adpositus paulatim incipiens a primo

æftðon ðy æfterra siðða ðrea ⁊ ðerh endebrednisse ðara bocana ende wiþ fe gaes ł gefæres ðonne ðerh sun-
dein secundo postremo tres et per ordinem librorum finem usque progrediens. itaque per sin-

driga talo tal ðerh bischead inbigeates ł infindas insetena gebecnas ł getacnas to ċhwæm of
gulos numeros supputatio per minii distinctionem inuenitur inserta significans cui de

teną mercum togesetet tal oncnawes swælce soðlice ærest wutetlice is in ðæm forma gif ec in
decem titulis adpositus numerus dinoscitur. ueluti siquidem primum certum est in primo. si uero in

ðæm æftra ⁊ ða ilca wisa wiþ to tenum gif soðlice from ymbcerred an suæ huelc of of feour god-
secundo et eodem modo usque ad decem. si igitur euoluto uno qualicumque de quattuor euan-

spellum suæ huelcum fuearde ł heafodueard ðu wælla instonde ⁊ eftg[e]uuta ða ðe gelic sægdon ⁊ stowa ł styde
geliis cuilibet capitulo uelis insistere et rescire qui similia dixerint et loca

sundria oncnawa anra gehwelc in ðæm gelic aron fesprecon æft anum ðoht swæ hwæs haldes ðu eft redende
propria agnoscere singulorum in quibus eadem sunt prolocuti eiusdem sensus quemquem tenes religens

foregeseted tal ⁊ is to soecanne hine in femercunc ðene æteawes mercunges undermercad sona gewuta
propositum numerum quaesitumque eum in titulo quem demonstrat tituli subnotatio continuo scire

ðu mæht of oferwritenum ðas in foruuard fore genotad ðu infindes fðon þ swa monig of ðæm ða
poteris ex superscribtionibus quas in fronte notatas inuenies quia ut quot de his quae

ðu insoecas gelicra cwedon cymeð gee ł ec sðð to oðrum godspella ðerh ðon ilco tal ðene nimende
inquires similia dixerint. ueniens etiam ad reliqua euangelia per eundem numerum quem continent

ðu gesist togesetedo ł gegeadrad ðerh sundrigo talo ⁊ ec ða in hiora suindrigum stydum ł stowum ongelica
uidebis adpositos per singulos numeros atque eos in suis propriisque locis similia

gecwedon ðu onfindes
dixisse repperies.

gesægd is fesægdnisse eusebies
EXPLICIT PRAEFATIO EUSEBII.

GLOSSARIUM.

A.

â (ê) *syllaba vocibus quibusdam praefixa vim indefinitivi impertit.* âht (âwiht *NA* aught) *aliquid* 30 [39.] nâht (nân wiht *NA* naught) *nihil* 20 [23] 29 [9] of nâhte *e nihilo* 18 [19] 19 [1.] nôhtlîce *nequiter Ps* 36 [8. 9.] âhwâr *usquam* nâhwâr (nâwâr) *nusquam* 31 [8.] êghwæðer *uterque B* 287 1636. êgðer *utrumque* 22 [5. 21.] êlc *unusquisque quivis quicunque* 17 [18] 18 [21] 22 [24.]

â (âw ê) *semper.* (*MA* ai ay. in ai *in aeternum EPs* 5 [12] 9 [6] 29 [7] til ai *in seculum EPs* 102 [17.]). êce *sempiternus aeternus* 18 [15] 21 [44] = âce *gl. Evv. nordh s. v.* êcelîc (êcelîc *R* 61 [1]) *aeternus Ps* 23 [9] *Hn* 189 *perennis Hn* 14. êcelîce *aeterne* 22 [38] *perpetim Hn* 29 56. êcnys *aeternitas* 18 [17] 19 [17] 22 [12.] êfre *semper* 18 [11. 39] *unquam B* 70 1314. nêfre *nunquam* 19 [21] 20 [48] *B* 247 1460. (*MA* in ever *in aeternum EPs* 91 [9] in ever mare *in aeternum EPs* 124 [2.]). êr *prius antea* 18 [27] 22 [44.] êror *prius olim.* êrest *primum primo* 17 [31] 18 [15.] êrmergen, *m. diluculum* 25 [24] se êrmerigen *Hm* 1, 74 on êrmargen *diluculo Ps* 56 [9] 107 [3] *Ps. St. Hn* 201. êr (êra êrra) *prior.* êrra *prior primordialis* 18 [19] on êrne mergen *diluculo* 24 [25.] êr, *c. dat ante* 24 [27] 29 [1.] êr, *c. conj priusquam* = êrþan *antequam* 19 [27.] (*MA* ar til *priusquam EPs* 57 [10] or *priusquam EPs* 128 [6]). ê (êw), *f. anom lex* 18 [2] 22 [24] *matrimonium* 22 [22.] *v* rihtâbæd âbêde *v* biddan.

âberst *v* berstan.

âberð *v* beran.

âbret *v* bregdan.

ac (ah) *sed* 17 [28] 19 [43] 22 [11.]

âcumendlîc *v* cuman.

âcwealde *v* cwellan.

êdre (êddre, êdre), *f. vena* 21 [15] 27 [14.]

êfen, *m. vesper* 23 [18] êfen cwom *B* 1235. êfenglôma *crepusculum* 25 [21] = êfenglommung *Hn* 16. êfensteorra *Hesperus Venus* 18 [35] 25 [21] 29 [27.] êfnian *vesperascere* 28 [4.] êfnung *vesper* 24 [31. 40] *Hm* 2, 182 242 266.

æfter, *c. dat post* 17 [30] 20 [1.]

Ægypte *pl. tant Ægyptii* on Ægyptum *Ps. Th* 105 [18] fram Ægypta lande 22 [17] of Ægyptanlande 22 [18] ðâ Egyptiscan *Ægyptii* 26 [3.]

êgðer *v* â.

êlan *incendere.* êlincg *combustio Hm* 2, 590. onêlan *incendere* 29 [10.]

êlc *v* â (ê).

ælemidd. on ælemiddan *in centro* 27 [11] 28 [11] *Hm* 2, 254 *Hexam. N* 24.

ælmihtig *omnipotens* 17 [15] 19 [5] *v* mæg.

ælþeôdig *peregrinus* 17 [9] twegen landes menn ⁊ ân ælðeôdig *Hm* 2, 26. ælþeôdisc *Andr. G* 2 [8] *v* þeôd *s. v* þeow.

æmtig *vacuus* 25 [16.]

ænne ênig ênlipig *v* ân.

æppel, *m. pomum malum* 20 [6] 27 [1.]

ær êrest ârmergen ârnemergen êrra êrþan *v* â (âw ê).

æt, *c. dat ad in apud. ab de.* æt fruman *in initio* 17 [14] 18 [2] æt þêre getimbrunge 21 [35.]

æt *v* etan.

âwe *v* â (âw ê).

æðele *nobilis* 17 [9.] æðellîce gefexod *nobiliter comatus, quemadmodum nobilem decet Hm* 2, 120 154. æðelboren *generosus nobili loco natus Hm* 2, 117 118 160 ge æðelboren ge þeowetling *Hm* 1, 92. æðelborennys *nobilitas* 19 [9] *Hm* 2, 118 *stemma Hn* 47.

æðryt *taediosus* 30 [27] *Hm* 1, 88 2, 2 374 fore æþrote ⁊ longunge *taedio Ps* 118 [28.] æþretnys *taedium Hn* 25 æþrytnes *Hn* 133.

âgan *possidere habere* 21 [45.] âgen *proprius* 17 [21] 19 [10] 29 [28.]

âht *v* â (ê).

alan *alere pascere cf. Luc* (*nordh*) 11 [44]: gie aron suælcæ byrgenna · ðaðe ne foedað ⁊ ne alað ⁊ ædeaweð. eald *aetate provectus vetus* 22 [24] 25 [27] 26 [36] *compar* mîn yldra mêg *B* 468 *superl* se yldesta 21 [29.] yld *et* yldo, *f. senectus* 22 [22] 29 [1] seô yld *aetas Hm* 2, 58 six ylda *sex aetates Hm l. c.* âdl nê yldo *B* 1736 atol yldo *B* 1766. yldran *parentes maiores.* ealdor, *m. princeps auctor* 17 [25] 20 [23] *primas Hn* 115. ealdorlîc *principalis Hn* 1.

Albin, *nom. propr viri, qui et* Alchuini (*fani amicus*) *LV* 8 9 36 *Alcuinus vocatur.*

ân (ên) *unus* 17 [27] 22 [42] 26 [11] nân *nullus* 17 [26] 20 [5. 36. 44.] 22 [43] nænne (*sg. acc. m*) *nullum* 19 [34.] âna *solus* 19 [35.] (*MA* ane *solus EPs* 76 [15]). ânfeald *simplex simplus* 19 [30.] ânnys *unitas* 19 [12] in ânnisse *in unum Ps* 47 [5] 48 [3] 70 [10.] ânlipig *singulus Hm* 2, 574. ênlipig *singulus* 19 [21] *Hm* 2, 512 570. êne *semel* 27 [3] *Hexam. N* 8 *Hm* 1, 168 2, 276 290. *cf* êne sîða *semel Ps* 61 [12] 88 [36] êne ⁊ ôðre sîðe *Hm* 2, 302. ênig *ullus nonnullus* 22 [2.] ênlîc (ânlîc) *unicus formosus.* ênlîc *aureus Hn* 24 105 127. *Cf. MA* aneli *unicus EPs* 24 [16] 101 [8] *solus EPs* 71 [16] 134 [4] 148 [13.] anes (enes) *semel EPs* 88 [36] onis *TDL. Th* 58 (*cf* ens *aliquando Rgg* 59 [5]) in anness *in solitudine EPs* 106 [4] of annesse *in solitudine EPs* 101 [7.]

and *et.*

anda *invidia* 18 [1] *zelus* yfel bið se anda þe andað ongean godnysse · ⁊ se anda is gôd ðe mid lufe andað ongean yfelnysse *Hm* 2, 54. *Cf. MA* onde *spiritus Alis* 3501 *Capgr. Hing* 66 *invidia SS* 1028 *Scot* aynd (*the Brus* 82 [41]) eynd ⁊ end *spiritus Jam et Prompt. Parv s. v* oonde.

apostol, *m. apostolus* 22 [6] *Hm* 1, 26.

ar, *f. honor praesidium gratia divitiae.* ârian *honorare Sal. K* 188 *Hm* 2, 184 *adorare Ps. Th* 131 [7] *parcere B* 598 *Hm* 2, 62. geârian *parcere* 23 [5] *Hm* 2, 126 *honorare honorificare Ps* 49 [23] *Hn* 187 *Ps* 36 [19] *Ps* 138 [17.]

âxian *interrogare* 18 [46] 21 [46.] âxung *interrogatio* 17 [13] 18 [44] 23 [12.]

B.

Babilonie, *f. Babylonia* 21 [36.]

bæc, *n. tergum dorsum.* underbæc *a tergo retro retrorsum* 18 [40] 22 [44.] *MA* back *dos gl. rel* 2, 78.

bærstan *v* berstan.

bæð, *n. balneum pl* baðu *Hm* 1, 86. baðian *lavare Or. Barr* 108. beðung *lotio Hm* 1, 86. gebeþian *lavare Hm* 1, 86. gebeþod *lavatus mitigatus* 26 35. 36.

be *praep. c. dat iuxta secus secundum in* be his regolum 26 23 be þan ðe *secundum quod* 29 13. be *de* 17 11 22 6.

beâcen, *n. signum.* bêcnian bîcnian *significare innuere Ps* 34 19. gebîcnian *significare portendere* 30 3.

beâd *v* beôdan.

beald *audax.* bealdian *audacter agere B* 2177. gebild *audax Hm* 1, 72. gebylde, *n. confidentia Hm* 1, 2. gebyldan *audacem fieri. part. praet* gebylded *Ex* 130 31 gebyld 20 22 *Hm* 1, 52 310 372 2, 390.

bearn, *n. filius* 23 5. bearnteâm, *m. sobolis procreatio* 22 23.

bêc *v* bôc.

bên, *f. precatio preces* 28 20 *oraculum Hn* 109 *precatus Hn* 138 *preconium Hn* 146.

beôdan (beâd budon boden) *offerre B* 385 *praecipere iubere* 21 10. bebeôdan *praecipere.* bebeôt *praecipit Hn* 21 bebŷt *Hm* 1, 178 bebŷtt *Hm* 2, 228. is beboden *praecipitur* 27 20. bebod, *n. mandatum praeceptum* 17 29 *interdictum* 17 31 twâ bebodu *Hm* 1, 232 him bebeâd Mired bebod on godes noman *K* 2, 131. forbeôdan *vetare* forboden *vetitus* 17 27 19 25. bodian *praedicare nuntiare annuntiare* 21 31 22 28.

beôn *verb. anom esse fieri sg* ic beôm (biôm beô) *sum* ł *ero* þû bŷst (bîst 20 7) ł bis *eris Ps* 17 26 he bŷð (bîð) *pl* beôð 21 45 23 6. *subiunct. sg* beô *pl* beôn 19 45. *imperat. sg* beô *pl* beôð. *inf* beôn 19 6 21 35 23 1. *gerund* tô beônne *Ps. Th* 43 5. *part. praes* beônde.

beorgan (bearg ł bearh burgon borgen) *defendere protegere* beorge þû þinum life *Apoll. Tyr. Th* 8 beorh ðê *Hm* 2, 310. bebeorgan *defendere cavere* bebeorh þê þone bealonîð *B* 1758. gebeorgan *servare tueri* him sylfum gebeorgan 22 3 *Hm* 2, 36 ûs bîð geborgen *Hm* 1, 56. gebeorh gebeorg geberg, ?*n. refugium* geberg *refugium Ps* 9 10 45 2 58 17 89 1 gebeorh *firmamentum Ps. Th* 30 1. gebeorhlîc *tolerabilis Ælfr. Sms* 340. burh, *f. anom urbs sg. nom. acc* burh 22 15 26 12 *gen* burge ?21 36 *dat* byrig 22 16 28 20 *pl. nom. acc* byrig *gen* burga *dat* burgum.

beorht *splendidus candidus* 18 37 24 20.

beran (bær bêron boren) *ferre portare* þû berst *Hm* 1, 202. (he) berð 30 10 berð âweg *Hm* 2, 160 byrð *Hm* 1, 182 *Basil. N* 36 40 46 byreð *B* 296 448. âberan *portare supportare* 30 33 *sustinere* 27 13 30 18. unâberendlîc *intolerabilis* 28 12. forberan *tolerare* 20 31. geberan *ferre gignere* þæt cild Crist wearð geboren âgean of Egiptan *Christus infans ex Ægypto relatus est Chron. Sax a°* 3. geboren *natus* 22 15. gebyrian *accidere competere* 27 17 ne him nâht tô þâm cynecynne gebyrode *Hm* 1, 80.

bernan *v* byrnan.

berstan (bearst ł bærst burston borsten) *rumpi frangi B* 818 1121. forberstan *disrumpi B* 2680. ûtâberstan *erumpere* 31 18 ætberstan *effugere evadere evolare* 22 43 *Hm* 2, 248. brastlian *strepere crepare* 31 21 *Hm* 2, 196 *Hm* 1, 68 2, 508. *MA* brastlien *gl. Lj. Scot* to brast *to burst Jam.* the fyr out syn in blesis brast *the Brus* 79 71.

betera *v* gôd.

beþian gebeþod *v* bæð.

biddan (bæd bêdon beden) *rogare petere precari* ic bidde *B* 1231 ðû bitst *Hm* 2, 56 he biddeð *Basil. N* 44 he bitt *Hm* 1, 156 2, 36 102 182 heô bæd 22 22 se witega bæd æt gode þæt .. 30 36 *imperat* bide *Hm* 2, 238 *Basil. N* 52. âbiddan *exorare flagitare* 28 18 30 35 *Hm* 1, 170. gebiddan *orare adorare Hn* 74 108. gebæd *oravit* 30 38. gebed, *n. oratio* 20 16.

bîhð *v* bûgan.

binnan binnon *v* in innan.

bîst *v* beôn.

blâed, *f. herba* 30 23. *Cf* blôwan.

blâed *v* blâwan.

blâwan (bleôw bleôwon blâwen) *flare* 30 19 31 1. ûtblâwan *efflare* 30 11. blâwung *flatus* 30 26 *Hm* 2, 568. blæd, *m flatus spiritus* 30 23 30 31 *Hm* 1, 502 2, 140 *Hexam. N* 18 *Hm* 2, 92. blæde ł gâste *spiramine Hn* 43 *gloria prosperitas B* 18 *Gr. DM* 851.

bleô (bleoh), *n. color* 21 25. 27 29 15. bleoh *color Hn* 21 bleoh *colores Hn* 23. gebleoh *colores Hm* 2, 464.

blôd, *n. sanguis* 19 38. *MA proverbialiter* blôde and bâne *EPs* 105 38 109 6.

blôtan (bleôt blôten) *immolare sacrificare Gr. DM* 32 *Diefenb* 313. *nordh* bloetsia bloedsia gebloetsia gebloedsia *benedicere gl. Evv. nordh* geblêtsian *benedicere* 21 42. 46 *consecrare Can. Edg. VIII ALL. Th* 396.

blôwan *florere* 26 42 30 23. blôweð *efflorebit Ps* 131 18. bleôw *refloruit Ps* 27 7.

bôc, *f. anom liber sg. nom. acc* bôc *gen. dat* bêc *pl. nom. acc* bêc *gen* bôca *dat* bôcum bêc *libro* 17 12 bêc *libri* (*pl. nom*) 24 5 bôcum *libris* 18 27 Cristes bôc *evangelium Ælfr. ep. pastoral ALL. Th* 452 *Hm* 1, 28 70 78 136 seô feôwerfealde Cristes bôc *quatuor evangelia Hm* 1, 194 2, 402. bôclîc *biblicus ad literas pertinens doctus Hm* 1, 4 36 2, 118 on bôclîcum cræfte *in scientia* 17 7 æfter bôclîcum andgite *secundum eruditorum intellectum* 25 25.

bodian *v* beôdan.

bôgian gebôgian *v* bûan.

bôsm, *m. sinus* 23 21. *MA* in bosume *in sinu EPs* 88 51. bosum *sinum EPs* 128 7.

brâd *latus* 24 5 28 40. unbrâd *non latus* 24 6. brædu, *f. latitudo Ps* 17 5. brâdnys *latitudo superficies* 24 8 25 1 31 5. 22 *Hexam. N* 8.

brastlian *v* berstan.

brecan (bræc brêcon brocen) *frangere.* âbrecan *frangere effringere.* upâbrecan *erumpere ebullire* 27 3. broc, *n. aegritudo Hm* 2, 24 176. brocung *aegritudo Hm* 1, 472. brocian *vexare affligere K* 2, 116. gebrocian *vexare affligere Hm* 1, 472 474 476 *K* 2, 113.

bregdan (brægd ł bræd brugdon ł brudon brogden ł broden) *trahere stringere nectere.* âbregdan *retrahere* 18 40 ætbregdan *auferre. Hm* 2, 88 99 322 326. gebregdan *constringere plectere B* 1664. *Cf. MA* he bræid ut his sweord *Lj* 1, 321 8 he braid hine (*sc* þone brand) of þære scæðe *Lj* 1, 349 8 thorugh the heorte brede the steil *Alis* 3252 breide adune *Rb. Gl* 22.

breôst, *n. f. pectus* 20 8.

brêðer *v* brôðer.

bringan (brôhte brôhton brôht) *afferre adducere offerre proferre.* gebringan *deducere* 20 17 *Hm* 1, 8 164 198.

brôðor brôðer, *m. anom frater sg. nom. gen. acc* brôðer (brôðor 20 40) *dat* brêðer 22 20 *pl. nom. acc* brôðru *gen* brôðra *dat* brôðrum.

brŷd (brêd), *f. sponsa uxor* 19 39. brêdbûr, *n. thalamus Hn* 34 103.

bryne *v* byrnan.

brŷtan = breôtan (breât bruton broten) *frangere destruere B* 1713. âbreôtan *penitus frangere exterminare Ps* 36 9 77 45 79 14 145 9. tôbrŷtan *confringere conterere* 20 14 *Hn* 62 115 *Hm* 1, 468 *terere Hn* 9 *attere Hn* 17.

bûan (bûde gebûn) *habitare colere,* bûgian *colere incolere Hm* 2, 142 190. bûton bûgigendum *sine incolis Hm* 2, 122. gebûgian gebôgian *incolere* 21 30. 31. 32.

bucca *hircus caper capricornus* 25 36 *Cf. Gr. DS* 35 (25).

bufan bufon *v* ufan.

bûgan = beôgan (beâh bugon bogen) *se flectere* heô bîhð 27 11 *c.* tô *se submittere se subiicere* 22 46 *Hm* 2, 18 (*cf. MA* muchel

folc him to bah ł beh *Lj* 1, 410 [16]) *se incurvare adorare Hm* 1, 70 *considere* bugon tô bence *B* 327 1013. âbeôgan âbûgan *se incurvare adorare Hm* 1, 24 *cedere* 19 [12] *Hn* 14 99 *discedere B* 775. forbûgan *declinare vitare* 18 [14] *Hm* 1, 28 82 180. gebûgan *se submittere* 22 [13] *Hm* 2, 26. onbûgan 20 [27] *Hm* 2, 18. gebêgan gebîgan *curvare flectere subiicere* 23 [10] *Hm* 2, 300 gebîged *flexus* 30 [38]. gebêgan *redigere Ps* 72 [20] *Ps. St. Hn* 201. gebêgian *coronare Ps* 5 [13] 8 [6] 102 [5]. *Cf* gewuldorbeâgian *s. v* wuldor.

burh *v* beorgan.

bûtan bûton *v* ût.

byrnan beornan brynnan (bearn ł bran burnon ł brunnon bornen ł brunnen) *ardere* 22 [29] bryne ł bladesige *flammescat Hn* 10. forbyrnan *ardendo perire* seô eorðe forbearn 22 [33]. bærnan *cremare*. forbærnan *incendere comburere* 22 [40] 26 [27] 30 [15] *Ps* 82 [15]. bryne, *m. ardor* 28 [12] *Hn* 10 26. *Cf. MA* brint ł brend *exarsit EPs* 105 [18] þai brent *exarserunt EPs* 117 [12]. brennand *ardens EPs* 7 [14] brinnand *the Brus* 78 [56].

bysmorlîce *v* smer.

C.

can *verb. anom. praet. praes posse scire sg* ic can *B* 1180 þû canst *A* 68 ł þû const *B* 1377 ł þû cunne *Ex* 453 [34] he can *B* 892 ł he con *B* 1739 *pl* cunnon 27 [18] *B* 50 162 1355 cunnun *noverunt Ps* 9 [11] *praet. sg* ic cûðe *B* 372 þû cûþest he cûðe 17 [7] seðe cûðe *B* 90 heô cûðe *B* 1445 *pl* cûðon *B* 119 180 182 418 1233 *inf* cunnan *Ex* 316 [6] *Ps. Th* 78 [6] *part* cûð *notus* 25 [26]. (*MA* þat ys wyde cowþ *Rb. Gl* 44.) uncûð *ignotus* 21 [3]. cunnian *tentare* 20 [24]. âcunnian *probare* 26 [22] *Ps* 80 [8] *excusare Ps* 140 [4].

capian *se elevare* capað upp *surrum tendit* ł *fertur* 29 [11] *Scot* cap *summitas Jam. s. v.*

Carl, *nom. propr Carolus* Carles wên *Caroli* (*sc Magni ut volunt*) *currus i. e arcturus septemtrio* 29 [31].

ceald *frigidus* 18 [23] 28 [13] ofcalen *frigidus Hm* 2, 248. *Cf. Ettm* 376 CALAN.

cennan *v* cyn.

ceôsan (ceâs curon coren) *eligere*. coren *lectus electus* = gecoren þâ gecorenan 21 [42]. cyre, *m. arbitrium* 17 [25].

cêpan *negotiare capere captare observare* 29 [15] *Ælfr. Can* 2 *Hm* 2, 94 566.

cild *n. anom infans* 24 [19] *pl. nom. acc* cild *Hm* 1, 84 ł cildru *Hm* 1, 80. cildlîc *iuvenilis Hn* 70.

circul, *m. circulus* 24 [30] 25 [8-32].

clêne *purus* 18 [7] 19 [39] 22 [21].

clypian *vocare* 20 [18-36].

cnapa *puer* 30 [38]. cnæpling *puer puerulus Hm* 2, 576.

cnâwan (cneôw cneôwon cnâwen) *noscere*. gecnâwan *cognoscere* 20 [24]. gecnêwe *conscius Hm* 2, 428 378 510. oncnâwan *cognoscere agnoscere* 21 [2] *Hn* 86. tôcnâwan *distinguere discernere scire* 19 [26] 24 [7].

cneow (cneô), *n. genu* 30 [38] *pl. nom. acc* cneow *genua Ps* 108 [24] cneowu *Hm* 1, 48.

cnotta *nodus* 17 [11] *Hm* 2, 386.

côl *frigidulus frigidus B* 282 cêle cŷle, *m. frigus* cêles *frigoris Ps* 147 [17] cŷle 26 [33] *Hm* 1, 84. *Cf. Scot* to queel *Jam. s. v.* âcôlian *refrigescere* âcolige *tepescat Hn* 26 âcôlod 26 [37] âcôlad *Ex* 213 [22].

cômon *v* cuman.

corn, *n. granum frumentum* 27 [3].

costian *tentare probare* 22 [47] 23 [9]. costung *tentatio Ps. Th* 63 [1] 65 [13] 70 [19] 137 [7] 142 [12] = costnung 19 [14] 23 [8].

crabba *cancer* 25 [24].

cræft, *m. vis potentia ingenium ars artificium* 17 [8].

Crist *Christus* 17 [16].

cucu *vivus* 18 [11] *Hm* 1, 52 142 2, 26. âcucian *reviviscere* 30 [23] *K* 4, 233. geedcucian *reviviscere recreare* geedcucod 22 [33] *Hm* 2, 504. cwic = cucu *vivus*. gecwician *creare Ps* 50 [12]. gecwicad *creata Ps* 32 [9].

cuman cwiman (cwam ł cam ł com. cwâmun ł câmon ł cômon. cumen ł cymen) *venire* 21 [41] 24 [23]. âcuman *evadere Hm* 1, 4. âcumendlîc *possibilis* 20 [26] *tolerabilis Hm* 1, 96. becuman *venire evenire supervenire accidere superare* 18 [3] 20 [16-35] 25 [28]. gecuman *venire* 25 [32] *Hm* 2, 312. gecwême *conveniens acceptus gratus* 18 [1] *gratuitus Hn* 146. gecwêmednys *approbatio comprobatio Hm* 1, 180. *Cf. MA* þou quemed *complacuit tibi EPs* 43 [4] queming *bene placitum EPs* 146 [10].

cunnian *v* can.

cwacian *tremere crepitare* 20 [42] þâ têð cwaciað *Hm* 1, 132. cwæcade *tremuit Ps* 96 [5] *Hn* 203.

cwalu *v* cwelan.

cwelan (cwæl cwêlon cwelen ł cwolen) *perire mori inopia* 30 [12] = âcwelan *Hm* 1, 58 2, 208 hungre âcwolen *Chron. Sax s. a°* 894 *MA et dial* queal queel. *Lj* 3, 380 [9-18] *decies legitur* quelen *mortui sunt*. cwild (cwyld), *m. pestis lues plaga* 30 [22-29]. cwalu, *f. caedes* 17 [38]. cwale *nece Hn* 85. cwellan (cwealde cweald) *necare*. cwellere, *m. interfector carnifex Hm* 2, 478 (*MA* quelle *Alis* 3653 3994). âcwellan *necare* 20 [11] (*MA* aquelle *gl. Alis*).

cwellan *v* cwelan.

cwêman *v* cuman.

cwe∂an (cwæð cwêdon cweden) *loqui dicere declarare* cwist þû *dicis? Gr. Gr* 3, 761 4, 834. cwæð *dixit* 17 [12]. þæt he cwêde *ut diceret* 21 [47]. gecwe∂an *dicere declarare* gecweden *dictus* 18 [30] 19 [7] mid fîf stafum gecweden *Hm* 1, 92. cwide, *m. dictum sermo* se nîhsta cwide *testamentum K* 2, 380. cwyddian *dicere Hm* 1, 364 2, 388. cwyddung *dictum sententia* 27 [17].

cwyddung *v* cwe∂an.

cwyld *v* cwelan.

cyfes, *f. pellex concubina* 22 [22] = cefisse *gen* an, *f. R* 68 [1].

cyle *v* côl.

cyn cynn, *n. genus gens tribus* 22 [10]. *pl. nom. acc* cynn *Hm* 2, 206. cyning cyninc kyning kynineg *rex* 17 [8] 22 [5-8] 21 [35]. cynd *natura*. gecynd, *n. f. natura* 18 [13] 19 [24] þæt gecynd *Hm* 1, 38 360 2, 370 464 nis nênigu gecynd *Sal. K* 839. *pl. nom. acc* gecynd *et* gecynda *Hm* 2, 206. gecynde *naturalis* ? him gecynde 29 [15]. gecyndelîc *naturalis* 18 [3] 29 [16]. cennan *gignere edere declarare notum facere* ? cen þec mid cræfte *B* 1219 *cf. MA* kennen *declarare Lj* 2, 39 [4]. kenne *docere EPs* 50 [15] *gl. P P.* âcennan *gignere procreare* 21 [38] 22 [9] 24 [19] 28 [37].

cyre *v* ceôsan.

cyrr, *m. versio* æt twêm cyrrum *bis Or. Barr* 74. cyrran *vertere reverti redire*. gecyrran *reverti redire* 22 [17] 26 [13] *Hm* 1, 56 *devertere Hm* 1, 580 2, 534.

D.

dêd *v* dôn.

dæg, *m. dies* 17 [18] 22 [30]. *pl. nom. acc* dagas *gen nonnunquam* dagena *dierum Hn* 4 13 15 *et* dægena *Hn* 27. dægerêd 23 [39] ł dægrêd 25 [23] *n. aurora diluculum tempus matutinum*. degrêd *aurora Hn* 201 *crepusculum l. c.* dæghwamlîc ł dæghwomlîc *quotidianus Hm* 2, 118. dæghwamlîce *quotidie* 19 [44] = dæghwomlîce 25 [10] dæghwonlîce 29 [20] *Hm* 1, 46. dægmêl, *n. signum diei* 27 [25] ? *horologium Gr. Gr* 2, 451 509. dægsteorra *Lucifer stella* 29 [27] *Hn* 6 27. dagian *lucescere* 28 [1].

dêl, *m. pars* se dêl *Hm* 2, 92. *pl. nom. acc* dêlas 28 [10]. dêlan *dividere*. bedêlan *privare* 30 [13] *Hm* 1, 346 494. (*Cf. MA* rædes bidæled *Lj* 2, 81 [1]) tôdêlan *dividere distribuere distinguere separare* 18 [17] 21 [23]

23 16. tôdâl, *n. separatio Hm* 2, 8 *distinctio Hm* 1, 48. *diremtio Hn* 22 *distributio Ps* 77 51. tôdêlnys *divisio Ps* 135 13. dilgian dylgian *delere Gr. Gr* 2, 45. âdylegian *delere destruere* 17 35 28 19. adilgian *Ps* 9 6 17 43 *Hn* 128 *Ps. Th* 108 13. 15.

gedafenlîc *decens aptus conveniens congruus* 24 33 *Hn* 38. gedafnian *decere convenire congruere* 19 4 21 39. 47.

deâd *mortuus* 19 41 20 29. deâdlîc *mortalis* 20 29 30 12. *Cf. MA* dedelike *mortalia EPs* 78 2. dêdan dŷdan *occidere*. âdŷdan *destruere* 22 29 âdŷdde *destruxit Hm* 2, 60 122. âdŷddon *destruxerunt Hm* 2, 302 âdŷd *Hm* 1, 404 2, 192 ł âdŷdd *destructus* 21 11 *Hm* 1, 492 2, 208 218 240 490. deâð, *m. mors* 17 25 18 11.

dear *verb. praet. praes audere sg* dear dearst dear *pl* durron *subj. sg* durre *pl* durren. *praet. sg* dorste *pl* dorston. *inf* dearan dyrran gif ic dorste *si auderem* 23 13.

dêma *iudex*. fordêman *condemnare* 22 38.

deofol, *m. n. diabolus* 17 22.

deôp *profundus* 23 22. deôplîc *profundus* 25 26.

deôr, *n. animal fera bestia v* wilddeôr. deôrcyn, *n. animalium genus* 23 31.

derian *nocere laedere* 31 18 18 3. derigendlîc *nocivus noxius* 20 18 *Hn* 5 10 14 37 93 133.

dêð *v* don.

dîgol dîgel deôgol *occultus* 20 5 21 14 23 26 þâ dîglan *secreta Hn* 33 dîglu *secreta Hn* 139. bedîglian *occultare* 20 5.

diht, *n. iussum directio constitutio dispensatio optio* be godes dihte 23 35 *Hm* 1, 40 hit stent on ûrum âgenum dihte *Hm* 1, 52 172. dihtan *dictare Hm* 1, 186. dihtere *commentator Gûðl. G* 4 6. gedihtan *ordinare parare constituere* 31 6. *Cf. MA* I diht dight *paratus EPs* 37 18 107 2 *compositus EPs* 143 12 dicht *paratus the Brus* 46 58 55 39.

discipul, *m. discipulus* 22 45 *Hm* 2, 266 320.

dôhtor, *f. filia sg. dat* doehter *filiae Ps* 9 15 ł dêhter *Hm* 2, 26. *pl. nom. acc* dôhtra 22 40 ł dôhtru *Ps. Th* 143 15.

dôn (dyde dydon dôn ł gedôn) *verb. anom facere agere reddere* he dêð *facit* 19 41 dôð *faciunt* 18 13 dyde *fecit* 18 2 20 2 *dare* dôn edleân 22 37. gedôn *facere reddere* 21 42 bîð âweg gedôn *removebitur* 20 32 gedôn tô deâðe *Hm* 1, 26 gedôm *faciam Hn* 196. (*Cf. MA* don out of tune *forcinergl. rel* 2, 80.) dêd, *f. factum actio* 20 37 22 2.

dorste *v* dear.

ondrêdan (dreôrd ł drêd dreôrdon ł drêdon drêden) *timere pertimescere* ondrêdað him godes naman 24 17.

drêfan *v* drîfan.

drêcan drêcean *vexare affligere turbare* 19 44 *Hm* 2, 540.

drêfan *turbare proturbare urgere* (*cf* drêfan *s. v* drîfan). drêfende *turbidus Hn* 127. gedrêfan *turbare B* 1417. gedroefed *turbatus Ps* 6 8. gedrêfednys *tribulatio* 21 21 *turbo Hn* 127 gedroefednis *conturbatio Ps* 30 21 *confusio Ps* 70 13.

drencan *v* drincan.

dreôgan (dreâh drugon drogen) *exercere pati tolerare*. drohtnian *versari Hn* 44 *degere Hn* 113. *Hm* 2, 60 78. drohtnung *conversatio* 24 21 *Hm* 2, 116 120.

dreôpan (dreâp drupon dropen) *stillare Ettm* 576. dreôpian *stillare Ps. Th* 71 6 *destillare Ps* 67 9. dreâpung *stillicidium Ps* 64 11 71 6. dropa *gutta* 31 14 *Ps* 44 6 *cf* rêndropa. dropung *stillicidium Ps. Th* 64 11.

drîfan (drâf drifon drifen) *pellere exercere munus* ł *negotium* mangunge drîfan *Hm* 2, 94. drêfan *pellere*. âdrêfan *expellere Basil. N* 44 *Hm* 2, 170. tôdrêfan *dispellere* 23 40 26 34 30 29 *Hexam. N* 8.

drige dryge *aridus* 18 23. âdrigan âdrigean *exsiccare Ps. Th* 73 15 *tergere Hn* 49 *abstergere Hn* 23 26. âdrugian *arescere Ps* 36 2 89 6 = âdruwian *Hm* 2, 354. âdruwod 21 11. drugung *siccitas Ps* 77 17.

drincan (dranc druncon druncen) *bibere*. drenc, *m. potus Hm* 2, 158 202 *haustus Hn* 103 *poculum Hn* 31. drencan *potare Ps* 59 5 dryncton *potaverunt Ps* 68 22. âdrencan *submergere* 21 27 *Ps. Th* 105 10.

drohtung *v* dreôgan.

dropa *v* dreôpan.

druwian *v* drige.

dûn, *f. mons* 30 38 seô dûn *Hm* 1, 120. dûne âdûne *deorsum* âdûne 23 36 29 31.

dwelan (dwæl dwêlon dwolen) *errare*. dwolian *errare Ps* 57 4 94 10 96 3 = dwelian þâ dweligendan steorran *stellae errantes planetae* 18 26. 29. gedwelian = dwelian. gedwyld, *n. error* 18 30 22 37 *pl* gedwyld *errores Hn* 114. *Cf. MA* made to dwele *seduxerunt Ps* 106 40.

dŷdan *v* deâd.

dyde *v* dôn.

dyligan *v* dêl.

E.

eâ, *f. anom fluvius aqua* seô eâ 27 1 ealle eân *omnes fluvii* 21 15 27 13.

eâc *etiam quoque* 17 22 22 21 28 33 (ne eâc *nec neque* 17 37). eâc swilce *quoque* 24 9 *Hn* 40 146. eâca *augmentum additamentum*. tô eâcan *c. dat praeter* tô eâcan þâm dagum 28 25 þêr tô eâcan *insuper* 20 40 25 41. *Cf. MA* þai eked *addiderunt EPs* 68 27.

eâge, *n. oculus* 23 20. eâwian eôwian *ostendere*. æteôwian *apparere* 25 18 30 1. æteôwod *manifestus* 20 37.

eahta *octo* 18 36 26 9. eahtoða *octavus* 25 35.

eal eall *omnis totus* 17 16 26 4. eal *omnino* 26 36 mid ealle *omnino* 20 15 (mid alle *Crane B* 3614). eallunga *omnino prorsus* 17 13 eallunge 25 10. eal swâ .. swâ æque .. ac 23 22.

eald ealdor *v* alan.

eard, *m. terra regio sedes habitatio* 21 45 27 29. eardian *habitare* 28 11. *Cf. MA* I erded with erdand *habitavi cum habitantibus EPs* 119 5.

earfoð *difficilis* 31 7 *Hm* 1, 164. earfoðnys *difficultas labor* 31 6 *tribulatio* 20 35 *Hm* 1, 476.

earnian *merere demerere sibi comparare*. geearnian *mereri* 18 15. geearnung *meritum* 17 37 *Hm* 1, 16.

eâst *orientem versus* eâst of Ongle *Ex* 319 6. eâstdêl, *m. oriens regio orientalis* 21 30 24 29. eâstan *ab oriente* = eâsten 18 28. eâstweard *orientem versus* .18 28. eâstran, *f. plur pascha Hn* 56 82 eâstron 26 17. eâsterdæg, *m. dies paschalis festum paschale* 25 30 27 20. eâsterlîc *paschalis* 24 32 25 28. eâstertîd *tempus paschale* 25 26 26 17. eâstern *australis orientalis*. eâsternes *eoi Hn* 22. eâsterne wind *subsolanus* 30 20 þâ eâsternan *orientales* 27 18.

ebrêisc *hebraeus* on þêre ebrêiscan mægðe *in familia Heber* 21 38. Ebrêas *Hebraei Jud* 137 61 *Ex* 323 23.

êce ecelîce êcnys *v* â (âw ê).

edcucian *v* cucu.

êfestan êfstan *festinare* 22 42.

eft *iterum secundo deinde* 18 3 21 15 26 14.

ege, *m. timor horror* 18 4. egeslîc *terribilis* 31 18 þæs egeslîcan *horrendi Hn* 47. egeslîce *terribiliter* 31 21.

egyptisc *v* Ægypte.

embe ymbe *c. acc circa circum* êfre embe þæt feôrðe geâr *quarto quoque anno* 25 41 *circa de* se Damascus þe Abraham embe spræc 22 13 seô fândung þe Jacob embe spræc 23 8 embe þis we sprecað 24 36. *V* ymbe.

emn (efen) *aequus*. emlîce *aeque aequaliter* 29 11 *Hm* 2, 98 214. emniht, *f. aequinoctium Calendcw. l* 45 *et p* 22 efenniht *Gr. Gr* 2, 635 *nom* (seô) emniht 27 17. 22 24. 26 *gen* emnihtes 24 26. 27 29. 35 27 28 28 7 on þæs hærfestlîcan emnihtes ryne 24 32 *dat* emnihte 26 2. 4 *acc* emnihte 24 33 26 23. 21.

31. 32. emnettan *aequare adaequare* 27 27. geemnyttan *aequare* 24 30 heô geemnette *comparabat Hm* 2, 114.

ende, *m. finis terminus pars latus* 25 1. 14. endebyrdnys *ordo* 22 12. endemes *pariter una simul* 24 8 25 10. endenêxt *ultimus* 28 30. endian *finire* = geendian 18 8 23 11 26 20. 21 31 22. geendung *finis terminus terminatio exitus mors* 17 18 20 20 28 4. endlyfta *undecimus* 25 36.

engel, *m. angelus* 17 3.

Engle *pl* Angli 17 6 Angle *Hm* 2, 120 on Engle *in Anglia Ex* 154 38 183 28 of Engla lande *Hm* 2, 120. englisc *anglicus anglicanus* 17 7 ænglisc *Hn* 98. ænglisera *Anglorum Hn* 99 129.

ent, *m. gigas* 21 35 Nembraŏ se ent *Or. Barr* 68.

eode *v* gangan gân.

eom *sum inf* wesan *praes. sg* eom eart is ł ys *pl* synd ł syndon *praet. sg* wæs wêre wæs *pl* wêron *subj. praes sg* sŷ ł sîg ł seô *pl* sŷn *praet. sg* wêre *pl* wêron ł wêren *imperat* wes *pl* wesaŏ ł wese *part. praes* wesende *praet. part* gewesen. *Cf* beôn. ic eom 18 47 he ys 24 35 (hî) synd 18 29 syndon 21 33 wæs 17 19 wêre 17 25 18 47 sŷ 21 27. nis *non est* 19 39 20 44 næs *non erat* 19 24 22 9 nêre *non esset* 19 43 22 21 30 10.

eorre (yrre), *n. ira pl* eorru *irae Ps* 87 17. yrre 22 36.

eorŏe, *f. terra* 17 33. eorŏlîc *terrenus terrestris* 20 11 28 21.

eôw *v* þû.

eôwian *v* eâge.

etan (æt êton eten) *edere* þû ytst 20 8 he et *Hm* 2, 266 he yt 20 10 æt *manducavit* 17 34. geetan *edere vesci* 19 28 *Hm* 2, 240.

ex, *f. axis* 29 36.

êŏel, *m. n. praedium avitum allodium patria* 24 38.

F.

fadian gefadian *disponere ordinare* 31 5 *Hm* 2, 606. gefadung *dispositio* 18 15 31 6.

fæc, *n. spatium* þæt fæc 24 4 25 16.

fæder, *m. indecl. in num. sg pater* 17 16. *pl. nom. acc* fæderas 27 25.

fær, *m. periculum.* fêrlîc *subitus Hm* 2, 22. fêrlîce *subito repente* 30 4.

fæst *fixus* 18 31 20 27 29 26. fæsthafol *tenax Hn* 11. gefæstnian *figere confirmare stabilire* gefæstnod *fixus* 27 11. onfæst (onfæsted) *infixus* 27 10.

fæŏm, *m. f. amplexus cubitus* 21 3. 4. 5.

fâh fâg *varius versicolor.* fâgetan *variare mutari* 25 5. fâgetung *variatio vicissitudo Hm* 2, 538. *Cf. MA* ifawed mid blode *Lj* 1, 177 23.

fandian *tentare* 22 2 = âfandian 19 42 20 18 22 47 23 5. 7. fandung *tentatio* 23 8.

faran (fôr fôron faren) *ire proficisci incedere* he færŏ 20 9 far 21 41 far þê hâm *Hm* 1, 126. forŏfaran *abire decedere* forŏ farende *moriens* 24 20. fær, *n. iter* 28 2 *Hm* 1, 100 2, 20. ûtfær, *n. exitus pl. nom* utfaru 21 40. fêra *socius* foera *gl. Evv. nordh.* gefêra *socius comes* 29 19. ferian *vehere ducere* hî þone sanct ferodon tô þêre byrig *Hm* 2, 518. geferian *vehere* 19 2. fêran *ire* 17 7 19 2 22 18.

feallan (feôll feôllon feallen) *cadere ruere* heô fealiŏ 18 25 he fylŏ 31 14 feallaŏ 29 23 heô feôlle 18 25. âfeallan *cadere decidere* 20 3 29 6. befeallan (on) *incidere in* 17 38.

fearr, *m. taurus* 25 34 *pl* fearras *tauri Ps* 21 13.

fela *num. indecl multi.* swâ fela *tot* 21 33. hû fela *quot* 17 18 18 20.

feld, *m. campus sg. dat* felda *Ps* 77 12. 43 on Engla felda *Chr. Sax a°* 871 *pl. nom. acc* feldas 26 42.

fell, *n. pellis* 20 29 fel *Ps* 103 2.

feor feorr *procul* 23 36 24 6 28 3. feor *longe Ps* 21 22 þê fyrr *quo remotius* 24 6. feorran *e longinquo* 17 11. fyrlen *longinquus remotus* 23 20 *Hm* 2, 122 444. fyrlen, *? n. distantia* 18 43.

feormian *hospitio excipere Hm* 2, 434 *purificare Lc* 3 1. âfeormian *emundare* 22 35 *abluere Hn* 23 52 53 118 *purgare Hn* 14 22 27 46 91. âfeormode *expiati Hn* 65 ŏâ âfeormodon *expiatos Hn* 4.

feôrŏa *v* feôwer.

feôwer *quatuor* 18 5. feôwertŷne *quatuordecim* 25 27. feôrŏa *quartus* 18 18. 34 22 18. feôŏur fiŏer = feôwer *in comp.* fŷŏerscŷte *quadrangularis* 21 3 *Hm* 2, 496 feôwerscŷte *Or. Barr* 68.

fersc *dulcis* (*de aqua*) 31 5 *Or. Barr* 68.

fîf *quinque* 18 35. fîftig *quinquaginta* 21 1 25 40. fîftŷne *quindecim* 21 32. fîfta *quintus* 18 35. fîffêre *quinque tabulatorum* 21 6.

findan (fand fundon funden) *invenire* þû findst 22 19 he hî (â)fint *Hm* 1, 194 ne funde he *non invenit* 20 24. âfindan *invenire* âfunde 17 22 heô âfunde *Hm* 2, 306 man âfunde *Hm* 2, 356. âfundennys *? experimentum Hm* 1, 114.

firmamentum 23 19 se firmamentum 29 26 on þâm firm 29 26 seô firmamentum 27 7.

fisc fix, *m. piscis* 21 12 25 37. fiscCyn, *n. genus piscium* 23 31.

fiŏer feŏer, *n. penna ala* 24 18 *pl. nom. acc* fiŏru *pinnae Ps* 54 7 103 3.

flêsc, *n. caro* 22 35. flêsclîc *carnalis* 21 43. flêscmete, *m. cibus carneus* 21 16 flêscmettas (*pl. nom. acc*) *v* mete.

flêde *v* flôwan.

fleôgan fleôn (fleâh flugon flogen) *volare* fleôŏ *volant* 30 9. fleôn *volare* 30 10. flicorian *volitare* ân þrostle flicorode *Hm* 2, 156. fleôn *fugere.* flîgan *fugare.* âflîgan *fugare* 30 29. âflŷg *fuga Hn* 18. *Cf. MA* þai sal fle *fugient EPs* 103 7 þou flegh *fugisti EPs* 113 5 fleghe *fugit EPs* 113 3. fleing *fuga EPs* 141 5.

flêring *v* flôr.

flêwŏ flôd *v* flôwan.

flôr *m. f. sg. dat* flôra ł flore *pavimentum tabulatum* uppon ânre upflora *Hm* 2, 184. flêring, *f. contabulatio* (*NA* flooring) 21 7. 8. 9 *Hm* 1, 536 2, 164. upflêring, *f. solarium Hm* 1, 296. *Cf supra* fîfflêre.

flôwan (fleôw fleôwon flôwen) *fluere* 21 16 flêwŏ *fluit* 29 20. oferflôwan *superfluere inundare* 27 1. oferflôwednys *superfluitas Hm* 2, 540. flôd, *n. f. m. flumen diluvium* þæt flôd 21 11. flêde *aestuans tumidus Or. Barr* 68 76. oferflêde *inundatus* 27 2. flêding, *f. fluxus* (*das Fliessen*) *Hm* 2, 180.

fôda *nutrimentum pabulum* 21 8.

fôh fôg *aptus.* ungefôg *ineptus Hm* 2, 374. ungefôhlîce *inepte immoderate* 20 11.

fôn fangan (fêng fêngon fangen) *capere* we fôŏ (on) *recipimus* 18 41. underfôn *accipere* 18 5 24 12 *excipere Hn* 53 *assumere Hn* 141.

for *adv valde per-* foroft *persaepe* 20 16 27 23 28 1. foreâŏe *perfacile Hm* 2, 138. forwel fela *permulti Hm* 1, 152 292 = forwel menige *Hm* 1, 490 2, 158. for *c. dat. acc pro* 22 9 *ante* 17 8 *propter* 17 39 18 43. forþâm forþân *et* forþâm þe ł forþân þe *quia quoniam* 17 20 17 26 17 31. 34 18 30. forþî ł forþŷ ł forþŷ þe *propterea quia* 18 38 19 43 22 10. 21. foran foron *adv ante prius.* foron ongean *e contra* 25 13. tôforan *c. dat ante prae* 18 7 19 9 forne *ante* 26 14 *coram* þâ gesæt Benedictus forn ongean ŏâm Riggon *Hm* 2, 168. forma *primus* 19 4 21 8 24 26 formest ł fyrmest *primus* 21 35 30 13. fore *ante antea prae pro. V* foresecgan *et* foresceâwian.

forht *timidus pavidus.* forhtian *timere* 21 22 *Hm* 2, 300. forhtung *timor Hm* 1, 72.

forma forne foron *v* for.

forŏ *porro* ȝ swâ forŏ 26 22 *Hm* 2, 198. furŏor furŏur *ulterius* 24 33.

forþâm forþân forþî forþý *v* for.
fôð *v* fôn.
fram from *c. dat a ab* 22 17 23 15.
fram from *strenuus firmus utilis liberalis.* fremian *prodesse* hit fremaþ *prodest* 31 19 hit fremige *prosit Hn* 18.
frêcn *asper austerus periculosus.* frêcenfull *periculosus* 31 22.
frêdan gefrêdan *sentire* 18 44 *Hm* 1, 302 2, 232 1, 88 544 574.
fremman (*cf* fremian *s. v* fram) *facere fabricare.* gefremman *facere perficere admittere committere* 20 11.
freô *liber ingenuus liberalis* = freôlîc. freôlîce *libere* 22 27 *Ps* 93 1 *Hm* 2, 128 194.
freôsan frýsan (freâs fruron froren) *gelare* = gefreôsan gefroren *gelatus* 31 10. 13.
frinan (fran frunon frunen) *audire fando accipere interrogare.* befrinan *interrogare* 17 11. 14 *Hm* 2, 138.
fruma *auctor initium principium* 17 14. frymð, *m. initium* 28 31.
fûl *impurus sordidus putridus* 22 32 fûl ł horig *sordidus Hn* 26 êlc þing fûles ł slipores *omne lubricum Hn* 30 fûlne ł sliporne *lubricum Hn* 15.
full ful *plenus* 24 31 29 17. fyllan gefyllan *implere complere explere* 18 32. 33 34. 36 37. 39 23 5 25 38. gefyllu *consummabo Hn* 194. gefylled *refertus Hn* 112 *Ex* 445 24. gefyllnys *consummatio Ps* 58 14. gefyllednys *plenitudo* 20 33. âfyllan *implere replere* 24 1 27 1 *Or. Barr* 71.
fultum, *m. auxilium* 22 4 *adiutor Hn* 187 dryhten þû eart mîn fultum *Ps. Th* 18 14.
fylð *v* feallan.
fyllan *v* full.
fŷr, *n. ignis* 18 21 20 32 29 24. fŷran fŷren *ignitus* 20 30 *Ps* 118 140.
fyrlen *v* feor.
fyrmesta *v* for.
fyrr *v* feor.
fyrst, *m. spatium temporis tempus* 18 22 20 19 26 6.
fyrwit fyrwitt *curiosus* 29 15 *Hm* 2, 138 *cf* wât.
fŷðerscŷte *v* feôwer.

G.

gæd, *f. consortium Sal. K* 899. gædeling *comes socius sodalis.* (*MA sensu sequiori* gedelyng *rel* 1, 112 gadelynges *Alis* 3236 the slowe gadelyng *Alis* 4063 *cf. Lj* 3, 485 *et gl. PP*). tôgædere *una simul* 18 17 21 5. 33. gadrian *colligere* 23 13 *Ps. Th* 38 8. gegaderian *colligere* 17 13 23 25 *coniungere Ps. St. Hn* 203. gegaderung *concio Hn* 117. *Cf. MA* gedre *colligere EPs* 103 28.
gêgan *in vv* forgêgan ofergægan *v. s* gân.
gâl *libidinosus.* gâlnys *libido* 22 23 *Hn* 5. gêlsa *luxus* 20 11 *Hn* 29 *luxuria Ex* 314 9.
gangan gân *ire praes* gange ł gâ gæst gæð *pl* gâð ł gâ *praet. poët* geông *B* 925 gang *B* 1404. *prosaic* eode *subi. sg* gâ *pl* gân *imperat. sg* gang ł gâ *pl* gâð ł gâ *inf* gangan ł gân *part. praes* gangende. *part. praet* gangen gân. gæð *it* 18 30. 33 34. 13. gâð *eunt* 18 39. 42. gangon *irent* 18 41 gâ *Mr* 2 11. gân *ire* 20 8 gangan *Ps. Th* 60 5 gangende *euntes* 29 38. eode forð *processit* 28 21. âgân *praeterire* âgân *praeteritus* 23 34 25 40 *accidere evenire.* begân *perambulare* 26 12 *accedere Hm* 2, 188 *exercere colere observare Hm* 1, 148 162 2, 74 546 *circumdare Hm* 2, 86. *Cf. MA* al þat þe sæ bigæð *Lj* 2, 42 17. ofergân *transire superare transscendere* 26 39 30 8 *vastare* 22 34. undergân *subire* 26 7 28 4. upâgân *adscendere oriri* 24 14. þurhgân *permeare penetrare* 26 35. gang gong, *m. gressus iter cursus agmen turma alvi deiectio* þonne him tô gange lyst *Hexam. N* 28 he tô gange eode *Ælfr. Can* 3 *latrina* þâ he tô gange com *Hm* 1, 290 (*cf. MA* als he com bi a gong *SS* 1315 his heued was i-cast in a gong *SS* 1217 alle the guttis went oute down in the gong *Capgr* 78. goonge *preuy cloaca latrina Prompt. Parv*). gangpyt, *m. latrina* 21 7. upgang *ortus* 24 3 25 21. ymbgang embegong *ambitus circuitus decursus* 18 38 26 11 27 30. forgêgan *transgredi* seðe þis forgæið *Hm* 1, 92 forgêgdon *Hm* 1, 110. forgêgednys *transgressio* 20 29. 40. 45. forgêgednissum *excessibus Hn* 65. ofergêgednys *transgressio* 18 13 20 40.
gârsecg, *m. oceanus* 27 13.
gâst, *m. spiritus* 19 2 gâste ł blêde *spiramine Hn* 13. gâstlîce *spiritaliter* 31 20.
ge . . ge *et . . et quum . . tum* 19 16 22 5 *v* êgðer.
gean *adv contra* 26 14. ongean *rursus iterum* 22 17. ongean *c. dat. acc contra* 17 34 18 29. 40 20 16 tô gânne *Hm* 2, 32.
geâr, *n. annus* 18 32. 33. 34 23 15 25 32 *pl nom. acc* geâr 28 37. geârlic *annuus* 26 5 *Hn* 79 106.
geard, *m. sepes terra domus.* gyrdan *cingere.* gyrdel, *m. cingulum zona* 28 10 *stropheum Hn* 103.
genesis . on genesis 22 47 on þêre bêc þe is gehâten genesis 17 12.
geômor *querulus.* geômrian geômerian *gemere* 20 42 *Hn* 21 31.
geond *c. acc per trans ultra* 21 34 24 8 26 25 30 22.
geong (ging) *iuvenis.* gingra *iunior* 22 20. gungra *iuvenior Ps* 36 25. geonglîc *iuvenilis Hm* 2, 118. iungling, *m. adolescens iuvenis Hm* 2, 312.
georn *avidus cupidus studiosus.* geornfull *sedulus intentus Hn* 19 49 70. geornfullîce *cupide Hm* 2, 120. geornfulnys *intentio sollicitudo* 20 14 *Bd. Sm* 598 19.
geôtan (geât guton goten) *fundere* gŷt *fundit* 25 37. gyt, *m. fusio* for ðam gyte *Hm* 2, 184 *cf* 1, 88. *V* wætergŷte.
get *nunc adhuc* 20 31 git 18 12 gyt 28 14.
getan gitan (geat geâton geten) *concipere gignere generare* (*MA* getyng *generatio EPs* 77 4. 8 fra geting in geting *a generatione et progenie EPs* 89 1 in getynge] getynge *a saeculo et generatione EPs* 76 9 in getinge and in getinge *in saecula et in saeculum saeculi EPs* 78 13 *gl. Wickl* getingus *Scot* geting get geit *Jam. v etiam* get *in Etym. Jun*). geta *intelligere gl. Evv. nordh.* andgit, *n. intellectus cognitio intelligentia* 19 15 23 14 25 25 *B* 1059. *V* ondget *in gl. Evv. nordh.* undergitan *intelligere sentire* 19 12. 32 *Hm* 2, 120.
gif *c. indic et coni. si cum* 17 26 18 11.
gifan (geaf geâfon gifen) *dare.* âgifan *reddere* 28 28 *reddere Ps* 55 12. forgifan *dare donare conferre* 17 10 22 3 30 37. gifu, *f. donum gratia* 24 21 = geofu *gratia Ps* 44 3 *munus Ps* 25 10.
ginnan (gann gunnon gunnen) *incipere Etlm* 426. anginnan onginnan *incipere* 26 1. 3. angin (ongin), *n. initium principium* 18 4 23 15 *Hn* 39 anginne *cardine Hn* 50.
glîdan (glâd glidon gliden) *labi Hn* 1, 78 glît *labitur* 27 30. glidd *lubricus Ps* 34 6. glidder *lubricus Hn* 201 202.
gnîdan (gnâd gnidon gniden) *fricare* 30 15. *Cf. MA* sal gnide *adlidet EPs* 136 9 þou gnade *conlisisti EPs* 88 45.
god, *m. Deus.*
gôd *bonus* 19 18. 24. betera *melior* 17 31 19 32 20 45. gôdnys *bonitas* 20 45 24 23. gôdspel, *n. evangelium* 17 16 18 6. gôdspellere, *m. evangelista* 24 21 *Hm* 1, 28.
gong *v* gân.
grâdig *avidus vorax Hm* 1, 216. grêdignys *aviditas* 20 11. grêd, *m. gramen Hn* 191.
grafan (grôf grôfon grafen) *sculpere fodere.* groefa (*gl. Evv. nordh*) gerêfa, *m. villicus praefectus censor tribunus commentariensis* giroefa *gl. Epin* 156 1 *censores* giroefan *gl. Epin* 155 gerêfa *procurator* 22 14.
grêcisc *graecus* 26 2.
grinden (grand grundon grunden) *molere.* grund, *m. fundus fundamentum* 27 12 *profundum Ps* 67 23.

gylt, *m. debitum delictum scelus* 17 [33. 38] 20 [2.] ágyltan *delinquere* 19 [23.]
gyrdel *v* geard.
gyt git *v* get.

H.

habban hæbban (hæfde hæfdon gehæfd) *tenere habere* 17 [6] 19 [15] 21 [38] 29 [5.] nabban *non habere* 17 [26] 19 [25] 24 [2.] gehæfd *habitus* 24 [35] *Hm* 1, 86 2, 310 324 506. wiðhæbban *resistere* 18 [26.]
hêlend hêlu hêlð *v* hâl.
hærfest, *m. autumnus* 26 [3.] hærfestlîc *autumnalis* 24 [32.]
hêsu *v* hâtan.
hête hêtu *v* hât.
hêðen *paganus ethnicus gentilis* 18 [32] 26 [1.]
hagol hagul hegol, *m. grando* 31 [10] *Exod* 10 [18. 19. 23] hegel *Ps* 17 [23] 104 [32.]
hâl *salvus sanus integer Hm* 2, 152 hâl sŷ þû! *ave Hn* 76 79 wes þû hâl! *B* 407 hâle wese ge! *avete Mt* 28 [9.] gehâl *integer* 25 [10] *Hm* 2, 154 166 hâlig *sanctus* 19 [b] 21 [47.] gehâlgian *sacrare consecrare* 22 [8] *Ps* 105 [28] *Hn* 52 141 gehâlgigend *dicator Hn* 64 gehâlgung *sanctificatio Ps* 77 [54] 131 [8.] hêlan gehêlan *sanare salvare expiare* 17 [20. 36] ge beôð þissera wunda gehêlede *Hm* 2, 490. hêlend, *m. salvator Jesus* 17 [10] 20 [35.] hêl, *n. sanitas Hm* 2, 294 *Ps. Th* 105 [24.] hêlu, *f. sanitas salus* 18 [1] *Apoll. Tyr. Th* 9 *Ex* 13 [14] *Hm* 1, 126 2, 248 *Ps* 3 [2] 36 [39] 37 [4.] hêlð, *f. salus sanitas* 24 [18] *sanatio Hm* 1, 128 2, 28.
hancrêd, *m. gallicinium galli cantus* 25 [23] 29 [3] fram hancrêde ôð undern *Hm* 1, 74.
hand, *f. manus* 19 [10] *sg dat* handa. gehende *propinquus Hn* 18 *proximus Hn* 19 *Hm* 1, 88 182 gehendor *Hm* 2, 160 gehendost *proxime* 26 [10] gehendest *gl. Prud* 139. gehendnys *vicinitas gl. Prud* 139. *MA raro* handes *manus* (*pl*) *EPs* 90 [12] *saepissime* hend ł hende *v EPs.*
hât *calidus fervens* 18 [22] 26 [34] 28 [13.] hâtre *Ps. Th* 78 [5] ł hâttre *calidior* 31 [19.] hâtian *calescere calefieri* 30 [15] *concalescere Ps* 38 [4.] hête, *f. et* hêtu, *f. calor ardor* 28 [12] 30 [17. 34] 31 [17] 26 [27] 28 [10.]
hâtan (hêht ł hêt hêton hâten) *vocare appellare* 28 [40] 26 [1] hêton 18 [31] hâtte *vocatur nominatur* 27 [36] *Hm* 2, 24 *iubere* 30 [38.] behâtan *promittere spondere* 21 [44] 24 [36] behâtenre *promisso Hn* 95. behât, *n. votum promissum* 21 [20] *Hm* 1, 74 2, 486 *Hn* 68 *pl* behât *Hn* 7 ł behâte 21 [44] *vota.* gehâten *vocatus* 17 [8] 19 [23] 24 [21] 30 [28.] hês, *f. et* hêsu, *f. mandatum iussum imperium* 19 [8] 23 [5] *Hn* 20 *Hm* 2, 118.
hatung *v* hete.
he heô ł hiô hit *pron. pers is ea id acc* hine hî hit *gen* his hire his *dat* him hire him *pl. nom. acc* hî *gen* heôra ł hîra *dat* him he 17 [7. 26] heô 18 [21. 25] hit 17 [23. 24] *gen* his 18 [30. 32. 33] hyre 18 [26] hire 18 [35. 40] *dat* him 17 [22. 25] hire 18 [29] *acc* hine 17 [28. 32] hit 18 [41] *pl. nom* hî 18 [29. 33 31. 42] *acc* hî 18 [40] *gen* heôra 18 [30.]
heâfod heâfud, *n. caput* 20 [12. 13] 23 [37] *pl* heâfudu *Ps* 67 [22] *Hn* 190 heâfdu *Ps. Th* 21 [6] *cf. MA* he heved his heved up *exaltabit caput EPs* 109 [7.] heâfodwind, *m. ventus principalis* 30 [19.]
heâh *altus* 21 [4.] heâhengel, *m. archangelus* 17 [2.] heâhnys *altitudo* 23 [20.] heâlîc *altus celsus excelsus* 18 [7] 24 [11] 30 [28] *Hn* 49 *celsus Hn* 104 *sublimis Hn* 108 *summus Hn* 88. heâlîcost *praecipue Hn* 29. heâlîcnys *sublimitas Hn* 74.
healdan (heôld heôldon healden) *tenere servare custodire observare* 26 [2. 3] he healt *Basil. N* 46 he hylt 25 [39] *Hm* 1, 96 2, 34 230. behealdan *tueri intueri spectare observare* 22 [41] 30 [38] *Hm* 1, 160. (*Cf. MA* I sal bihald *considerabo EPs* 118 [18] þat bihaldes *qui respicit EPs* 103 [32] if þou bihald *si observaveris EPs* 129 [3.]). gehealdan *servare observare salvare custodire* 18 [2] 20 [27. 30] 22 [36] *Hm* 1, 26. gehealdsumnys *observatio* 17 [29] *Hm* 1, 244 318 474.
healf *dimidius* 27 [37] feôrðan healfan geâre *tres annos et dimidium* 30 [36] 107. healf, *f. dimidium dimidia pars latus* 23 [38.] *MA* in halves *in lateribus EPs* 127 [3.]
heâlîc *v* heâh.
heard *durus* beôð heardran *erunt duriores* 29 [18.] heardian *gelare Hn* 187.
heâwan (heôw heôwon heâwen) *caedere secare.* âheâwan *caedere* 29 [17.]
hebban (hôf hôfon hafen) *tollere levare.* onhebban *elevare exaltare* 17 [28] *Hm* 1, 378 474. hefe, *m. pondus Hm* 1, 102 286 336 494 2, 164 hefas *moles Hn* 23. *Cf. dialect. Wilts* heft *weight.*
hende gehende *v* hand.
heô *v* he.
heofan heofen heofon, *m. f. coelum* seô heofen 18 [40] 23 [21] 24 [1] þeôs heofen 27 [6] seô heofon 18 [24. 28] *gen. dat. acc pl. nom. acc* heofenan heofonan 18 [31. 40] 21 [23] 23 [19. 23 21. 25.] (*Cf. MA* heven *coelum EPs* 72 [25] *pl* henes ł hevenes *coeli EPs* 101 [26.]). heofonlîc *coelestis* 17 [9.]
heôra hîra hŷre *v* he.
heord, *f. grex Ps. Th* 49 [10.] heorde, *m. pastor Hn* 98 184. heordrêden, *f. custodia Hn* 11 [=] hyrdrêden 20 [32] *Hm* 2, 290.
heorte, *f. cor* 20 [17] 23 [2.] *MA* herte *queir gl. rel* 2, 79.
hêr *hic* 22 [37.]
herian herigan *laudare Ps. Th* 105 [5.] herigendlîc *laudabilis* 19 [43] *laudandus Hn* 144 samod geherigendlîc *conlaudabilis Hn* 109 herigendlîce *laudabiliter Hm* 2, 118. herung *laus* 19 [23] *Hn* 26 84 herunga *dramatum Hn* 48. *MA* herihes *laudate EPs* 112 [1] heriyhes *laudate EPs* 134 [1] herihandlik *laudabile EPs* 112 [4] his heryhing ł heryhed *laudes eius EPs* 105 [12.]
hêt hêton *v* hâtan.
hete, *m. odium malitia Ps* 35 [5] 93 [23.] hetol *odiosus infestus* 17 [22] *Hm* 2, 254 304. hatian *odisse.* hatung *odium* 17 [39.]
hî hine hire his hit *v* he.
hiw, *n. forma species simulatio color* þæt hiw oððe getâcnung *Hm* 2, 390 *forma* 23 [32] *Hn* 31 39 53 69 *color* 21 [26.] hiwian *formare fingere simulare Hm* 2, 506. gehiwian *formare fingere* gehiwod *formatus* 25 [38] ungehiwod *informis* 18 [15] 19 [3] gehiwod ł gesceapen *formatus Hn* 111 he gehiwige *informet Hn* 10 ðû gehiowades *formasti Ps* 103 [26] 138 [5] *plasmasti Hn* 102 gehiewade *finxit Ps* 32 [15.]
hlâf, *m. panis* 22 [8.] hlâford *dominus* 17 [28] hlâbard *K* 1, 295 tô þiôde hlâfarde *K* 2, 111. hlâfordscipe *dominium dominatio* 17 [28] dominationes sind hlâfordscipas *Hm* 1, 342.
hleâpan (hleôp hleôpon hleâpen) *currere salire saltare Hm* 1, 482 hleâpð se healta *Hm* 2, 16. hlŷp, *m. cursus saltus* 28 [39.] oferhlŷpan *transsilire* 28 [39.]
hlûd *sonorus clarus clarisonus* 31 [21.] gehlŷd, *n clamor tumultus Hm* 2, 252 334 508 546. hlŷdan *clamare* hlŷdeð *concrepet Hm* 202 hlydað *strepunt gl. Prud* 139 hlŷda *mensis strepens Martius* binnon hlŷdan mônðe *mense Martio* 26 [21] *cf. Calendcs. p* 21.
hlŷp *v* hleâpan.
hô hôh, *m. calcaneum* 20 [13] *Hm* 2, 194.
hopa *spes Hn* 98. hopian *sperare* 20 [21.] hoppetan *gestire Hn* 51.
horn, *m. cornu* 25 [36] hornas *cornua Ps* 68 [32] 74 [11] *Hn* 189 *tuba Ps* 80 [4] 97 [6] 150 [3] *B* 1423. hyrnen *corneus Ps* 97 [6] gehyrned *cornutus* 29 [11.]
hræd *promtus Hn* 10 *celer* sceort ⁊ hræd *Hm* 1, 618. hreðlîce *velociter Ps* 36 [2] 68 [18] 142 [7.] (*Cf. MA* radely *velociter EPs* 6 [11.]). hraðe *celeriter* 26 [37.] hreaðian *celerare Ps*

15 4 *accelerare Ps* 30 8. forhradian *praevenire Hm* 2, 84 124. hreddan *eripere salvare.* âhreddan *eripere liberare* 22 40 *Hm* 1, 242.

hraðe *v* hræd.

hreâm, *m. clamor* 22 26 *Hm* 2, 568.

hreddan *v* hræd.

hreman hremman *impedire Hm* 1, 60 2, 408. hremming, *f. impedimentum* 27 38 *Basil. N* 24.

hrycg hricg, *m. dorsum* 25 14 29 12.

hû hûmeta *v* hwâ.

hund, *n. centum* 18 35. 36 21 3 25 40. hundseofontig *septuaginta* 21 38.

hûs, *n. domus* 17 32.

hûsel, *n. eucharistia hostia* 22 8 *Hm* 1, 508 2, 272 *Ælfr. past* 18 þæt hâlige hûsel is gâstlîce Cristes lîchama *Hm* 1, 34.

hwâ, *n.* hwæt *quis quid acc* hwone ł hwæne *n* hwæt *gen* hwæs *dat* hwâm ł hwêm *abl. instr* hwŷ ł hwî ł hû. hû *quomodo* 17 15 *quam* hû fela *quot* 17 18 hû maneg *quot* 18 14 hû mycel *quantus* 19 26. gehû *quomodocunque Hm* 2, 268 *Hexam. N* 10. hûmeta *quomodo cur* 18 25 20 3. hwî *quomodo cur* 17 19. 27 19 34. hwêr *ubi* 20 3 swâ hwêr swâ *ubicunque* 25 27 *v* âhwêr *s* â (ê). hwanon *unde* 20 2. hwon *paulisper Ps* 76 4. hwoene *paulo Ps* 8 6 hwene *paulo Ps* 118 87. hwonlîce *paulisper* 28 3. *Cf* quhene *the Brus* 186 14 197 54 210 17.

hwêde gehwêde *parvus exiguus* 23 14 *Hm* 1, 84 332 2, 526.

hwæl, *m. balaena cetus* 23 31.

hwêr hwæt *v* hwâ.

hwæðer *uter v* êgðer *s* â (ê). nâðor nâðer *neuter* 26 40 27 15. hwæðer *utrum an* 20 24 21 47 = hwoþer 19 39. hwæðere *tamen attamen* 24 7. *Cf* the quhethir *the Brus* 216 5.

hweorfan (hwearf hwurfon hworfen) *verti reverti abire vertere* þeâh hweorfe *quamvis se mutet* 25 16. hwyrfan *vertere convertere.* hwyrft, *m. versio reditus revolutio circuitus circulus.* ymbhwyrft, *m. circuitus* 26 12. 25 *orbis* 24 5 *Ps* 71 8.

hweowul, *n. rota* 29 36 hweowol *Hexam. N* 8 hweogul *Hn* 22 hweôl *gl. M* 319 hwêl *gl. Evv. nordh. Cf. MA* whele ł quel *rota EPs* 76 19 quhele *the Brus* 317 7. 17. *V* mylenhweowul.

hwider *quo* 21 13.

hwîl, *f. tempus* þâ hwîle *dum quando quamdiu* 25 5 22 2 29 26 *interea* 30 38 on þêre hwîle *interea Hm* 1, 26. hwilon *aliquando interdum Hm* 2, 56 hwîlon hwîlon *modo modo* 16 30 hwîlon êr *paulo prius* 18 21 *Ælfr. past* 7. hwîlum = hwîlon. hwîltîd. *f. momentum* hwîltîdum *interdum* 25 4. 17. hwîlwendlîc *temporalis* 19 5 *gl. rel* 1, 11 *transitorius Hm* 2, 440 hwîlwendlîce *transitorie Hm* 1, 162.

hwilc hwylc *quis qui aliquis* 18 19 21 37. gehwylc *quisque quivis omnis* 17 11 20 37. gehwilcnys *qualitas Hn* 36.

hwilon hwîltîdum *v* hwîl.

hwonlîce *v* hwâ.

hŷdan *operire abscondere celare Hm* 2, 246. behŷdan *abscondere* 20 4 *Hm* 2, 140 170 236 *Hexam. N* 22.

hyge, *m. mens.* gehygd, *n. sensus Hn* 201. ingehygd ingehŷd, *n. scientia* 19 24. 25 *conscientia cor* 23 2. 7 ingehygd *conscientia Ps. St. Hn* 203 *pl* ingehŷd *conscientias Hn* 127.

hylt *v* healdan.

hŷran *audire obedire* 17 29. gehŷran *audire* 23 26 *exaudire Hm* 1, 50. gehŷrsum *obediens* 23 4 *Hm* 2, 162. gehŷrsumnys *obedientia* 19 26. ungehŷrsumnys *inobedientia* 19 26.

hyrdrêden *v* heord.

I.

ic *ego gen* mîn *mei dat* mê *mihi acc* mec me *me dual. nom* wit *gen* uncer *dat* unc *acc* uncit unc *pl. nom* we *nos gen* ûser ûre *nostri dat* ûs *nobis acc* ûsic ûs *nos.*

igland, *n. insula* 27 37.

in *c. dat. et acc in ad.* inne inn *intra intro* heô slingð inn *se immittit intro* 20 15 inn âteôn *inducere* 30 11 (inneme) innere innemest *interior intimus* on þâm inran men 19 14. innan innon *c. dat. et acc in* innan þone man 20 14. binnan binnon *c. dat in intra* 18 33. 34 26 8. intô *c. dat in intra* 17 32 20 17.

ingehŷd *v* hyge.

irnan *v* yrnan.

iudeisc *iudaicus* 21 45.

K.

Karolus 17 8 *cf* Carles wên.

kyning 17 8 21 43 22 5. 6. 8 = cyning *q. v s. v* cyn.

L.

Lâ *interi o! ecce!* 28 9 *B* 1700 2864 hû lâ *Hm* 2, 20. *Interiectio Northanhymbrorum, ut videtur, est* georstu *o! Ps* 114 4 115 16 117 25 *cf Scotorum interiectionem* gore *Jam. s. v.*

lâc, *n. f. munus Hn* 43 95 *sacrificium* 18 5

lêdan gelêdan *ducere* gelêdde intô *introduxit* 17 32 of þêre byrig gelêddon *ex urbe eduxerunt* 22 41 gelêdd *ductus* 23 25.

læs *adv. compar minus* þe læs þe *quominus ne* 22 1 nâ þe læs *nihilo minus* 22 42. læs læsse *n. f.* læssa *m.* læsest ł læst *add. compar minor minimus* læssan *minorem* 26 11 þæt læsse *minus* 23 29 læsest *B* 2354 læst 18 38.

lêstan *sequi Chron. Sax a°* 874 *observare praestare.* gelêstan *sequi AAS* (2) 182 *Chron. Sax a°* 920 *perficere praestare* 18 12.

lætan (leôt ł lêt ł leôrt lêton lêten) *permittere linquere* 19 46. forlætan *relinquere deserere* 18 44 21 43 22 3. 44 28 32. forleôrt *dereliqui Ps* 70 11 forleôrte ðû *dereliquisti Ps* 21 2 forleôrtun *reliquerunt Ps* 16 14. forlêtennys *praetermissio derelictio* 20 46. *Formae praet.* leôrt leôrtun *confundendae non sunt cum formis verbi* leoran lioran *ire transire* (*v. vv* liora forliora oferliora *in gl. Evv. nordh*). leoru *emigrabo Ps* 61 7 leoreð *transeat Ps* 56 2 *Hn* 188 leore *transeat Hn* 201 leraŏ *transeunt Ps* 79 13 leorde *transiit Ps* 92 9 we leordun *transivimus Ps* 65 12 leordon *transierunt Ps* 17 13 leordun *transierant Ps* 72 7. oferleoran *transire praevaricare* oferliorende *praevaricantes Ps* 118 118 oferleordun *transierunt Ps* 118 136. leornis *transmigratio Hn* 191. oferleornis *praevaricatio Ps* 100 3.

lêwed *laicus* 29 5.

lâf, *f. reliquiae relictus superstes* beôð tô lâfe *supersunt* 28 25.

lagu, *f. lex Ælfr. past* 8 40. ûtlaga *exul* 20 43 *Hn* 5 14 56.

lang *longus* 21 4 lengra *longior* 29 9 se lengsta *longissimus* 27 37 lange *diu* 18 2 22 10 leng *diutius* 27 2. langlîce *diu Hm* 1, 66 2, 510. langsum *diuturnus* 26 35. langsumnys *longitudo* 27 29. langian *prolongari crescere* 26 28. 34. 36. lencge, *f.* 27 21 *et* lencgu lengu *longitudo* 28 19. 20. langfære *durabilis* lengfærra *magis durabilis* 29 18.

lâr, *f. doctrina.* lâreow *doctor magister* 17 6. 9. lêran *docere* 17 6 = gelêran 17 10. gelêred *doctus* 29 5 ungelêred *indoctus* 25 26. forlêran *seducere decipere* 20 6. leornian *discere ediscere* 30 4. leorningcniht, *m. discipulus* 21 33.

late *sero* lator *serius* 29 20.

laðian gelaðian *invitare.* gelaðung *convocatio ecclesia* 19 38 24 20.

leâf, *f. permissio.* geleâfa *fides fiducia* 18 4 20 27 29 9. geleâffull *fidelis* 20 26 24 20 27 25. ungeleâffulîc *incredibilis* 29 29. geleâflîc *credibilis* 19 40. âlŷfan *concedere* 21 16.

leahter, *m. vitium* 21 43.

leân, *n. praemium.* edleân, *n. praemium retributio* 22 37.

leâs *solutus vacuus liber.* lŷsan *solvere.* álŷsan *solvere* 30 [34] *redimere* 19 [38]. álŷsednys *redemptio* 17 [37] 21 [39].

lêden lêden *latinus lingua latina* þæt lêden *Ælfr. past. Th* 452 on lêdenum gereorde *in latino sermone* 80 [23].

lencge *v* lang.

lencten, *m. ver.* lenctenlîc *vernalis* 24 [26] 26 [2]. **lenctentîd**, *f. tempus vernum ver* 26 [23].

leng lengferra *v* lang.

leô, *m. f. leo* 25 [34].

leôd, *f. populus* 26 [1] 30 [3]. leôdscipe *populus provincia regio* 22 [26] *Hm* 1, 198 370 454.

leôf *carus gratus* 20 [35] 23 [5]. leôfre *gratius* 20 [20] 23 [4]. lufu, *f. caritas amor* 20 [33. 34]. lufian *amare* 19 [33].

leoflan *v* lîf.

leôht *facilis* 17 [24].

leôma *iubar lux radius* 24 [7] 25 [6]. geleômod *radiatus* 30 [1]. leôht *lucidus* 28 [1]. leôhte *lucide* 23 [37]. leôht, *n. lux* 18 [20] 23 [17] *pl. nom. acc* leôhta *lumina Hn* 105. leôhtbære *lucidus luminosus* 30 [4]. lŷhtan *lucere Ex* 210 [18]. lîhting, *f. lumen illuminatio* 23 [34] 24 [2] 25 [1]. (*Cf. MA* lighting *inluminatio EPs* 138 [11]). onleôhtan *illuminare Hn* 15 22 = onlîhtan 25 [6] 24 [14. 21]. onlîht *illuminatus* 25 [14]. inlihtnys *illuminatio Ps* 26 [1] 43 [4] 89 [8] 138 [11]. lŷg lîg lêg, *m. flamma.* lîgen *flammeus Hn* 22. liget, *n. f. fulgur* 31 [19] þurh-ligette 31 [16] *pl. nom. acc* ligettu *fulgura* 30 [21] lêgite *fulgura Ps* 17 [15] 134 [7].

lîc, *n. corpus cadaver.* licu *cadavera Hn* 52. lichama *corpus* 19 [28] 27 [14]. lichamlîc *corporeus* 23 [19]. gelîc *similis* 19 [34] *aequalis* 23 [28] gelîce *similiter simul aeque* 24 [8] 27 [28]. anlîcnys *similitudo imago* 19 [11. 16]. gelîcnys *similitudo* 19 [16] 27 [30].

liccian *lambere* liceað *lambit* 30 [32] liciað *lingent Ps* 71 [9] liccung *lambitus Hm* 1, 330.

licgan licgean ligan liggan (læg lêgon ł lâgon legen) *iacēre succumbere tendere* 20 [31] 27 [14]. (*Cf. MA* an wæle liggen *Lj* 1, 405 [9] 1, 374 [12]). belicgan *circumdare* belicð 23 [20] (?belŷcð *includit Hexam. N* 8) *Hm* 1, 500. leger, *n. lectus gl. Evv. nordh morbus aegritudo Hm* 2, 186 212. gelegerian *aegrotare Hm* 2, 152 196. forligr, *m. adulter* 22 [21] forlîr *Hm* 2, 208. forliger *n. fornicatio Hm* 2, 220 = forligr *Hm* 2, 322. gelogian *ponere collocare* 20 [30] beôn gelogod *collocari Hn* 24.

lichama lichamlîc *v* lîc.

lîf, *n. vita* 17 [25] 18 [8]. lîffæstan *vitam praebere vivificare* þone lîffæstendan god *Hm* 2, 598 = gelîffæstan 19 [3] *Hm* 1, 10. lybban 18 [11] 80 [6] = lîfian *vivere* 20 [36] = leoflan 17 [9] 18 [17] 20 [43] 22 [9].

lîget lîhting *v* leôht.

limpan (lamp ł lomp lumpon lumpen) *evenire accidere pertinere.* belimpan *evenire pertinere* belimpan tô *pertinere ad* 20 [10] 28 [32] 31 [21]. gelimpan *evenire accidere* 25 [18] 27 [22] *Hm* 2, 120.

lîð *tener mollis mitis* 22 [30] 26 [36] *mitis Hn* 65 126 *serenus Hn* 22 143.

lîð logian *v* licgan.

locen *v* lûcan.

gelôme *saepe frequenter* 17 [11] 21 [22]. gelômlîce *frequenter* 25 [15] *crebro Hn* 116. gelômlîcnis *confrequentatio Ps* 117 [27].

lûcan (leâc lucon locen) *claudere.* belûcan *claudere obserare* 21 [5].

lufu *v* leôf.

luñ *MS = luna* se quartodecima luna 25 [28].

lust, *m. libido cupiditas voluptas* 21 [43] *desiderium Ps* 139 [9] *voluntas Ps* 52 [2].

lûtian *latere* 30 [15] *Hn* 33 204 *Hm* 1, 496 2, 474.

lybban *v* lîf.

lŷfan *v* leâf.

lyft, *f.* (*m. n.*) *aĕr* 18 [20] þeôs lyft 30 [6] þæt upplîce lyft *Hexam. N* 6 8. lyftu *aĕra Hn* 66. lyften *aĕreus* 21 [23] *Hm* 1, 308.

lŷsan *v* leâs.

lytel *parvus pusillus Hn* 183. unlytel *non parvus magnus* 24 [7] *multus* duguð unlytel *B* 498. lytle *paulo* 27 [37].

M.

mâ mâra *v* micel.

macian *facere* 25 [41].

mæden mægeð *v* mæg.

mæg *verb. anomal valere posse praes. sg* mæg miht mæg *pl* magon *subi. sg* mâge ł mage *praet. sg* mihte ł meahte *inf* magan · þû miht 26 [11] he mag 20 [19] we magon 20 [25] hî magon 28 [6] þeâh we magon 18 [44] mihte 19 [43. 44] mihton 18 [11]. mægeð, *f. virgo.* mægðhâd *virginitas* 18 [8. 10]. mægeð, *f. generatio tribus cognatio familia* 21 [37. 38. 41] 22 [18. 20]. mêden, *n. virgo* 19 [39] 25 [35]. mêdenlîc *virginalis Hn* 118. mægen, *n. vis virtus pl. nom. acc* mægenu *vires Hn* 32. maht, *f. potentia Ps* 144 [4] = miht, *f. potestas vis virtus praeconium* 18 [7. 42]. mihtig *potens v* ælmihtig. unmihtig *impotens fragilis* 17 [24]. mêg, *m. consanguineus frater filius.* mêgracu, *f. generatio genealogia* 22 [19].

mêne *vilis communis scelestus.* gemêne *communis.* gemênan *communicare indicare* 18 [26] 21 [10]. gemênnys *contubernium Hn* 81 203. mân, *n. nefas piaculum Hn* 23 115. mânfullîc *pravus nefandus* 20 [17].

mænigfeald *v* manig.

mêre, *n. vicus villa gl. Evv. nordh limes terminus* = gemêre, *n. et* gemêru, *f.* seô gemêru 25 [28] gemêre *terminum Ps* 103 [9] *limitem Hn* 17 50 gemêru *limites Hn* 35 *terminos Ps* 73 [17] *fines Ps* 21 [28].

mêre *magnus illustris* 21 [42] 17 [23]. mêrsian *magnificare celebrare* = gemêrsian 27 [21].

mæssedæg, *m. dies festus* 27 [18]. (*MA* mesdaie *dies festus EPs* 78 [8] 75 [11].) mæssepreôst *sacerdos* 17 [11].

mêst *v* micel.

geman gemon *verb. anom praes. sg* geman gemanst geman *pl* gemunon *praet. sg* gemunde *inf* gemunan *recordari reminisci* he gemunde hwæt he Angelcynne gemynte *Hm* 2, 126. man mann, *m.* (*sg. dat pl. nom. acc* men) *homo et mas et femina* 17 [20] 17 [19] 19 [14. 42] Elena swîðe gelŷfed mann *Hm* 2, 306 *cf* 2, 386 *serva* Tole mîn man Urces lâfe *K* 4, 200 (*cf* wîfhâdes mann mêdenmann *et Prompt. P. v* mayden *nota.*) mancyn, *n. genus humanum* 17 [37] 19 [44] *populus Hm* 2, 214. maneg manig monig *multus* 17 [7] 18 [14]. mænigfeald *multiplex varius* 23 [31]. menigfeald *abundanter* 30 [29]. mænigfealdlîce *multipliciter frequenter* 19 [19]. manna *homo* 19 [8] *Hn* 42. mennisc *humanus* 18 [13]. 25 [15] mænnisc *Hn* 116. mennisc, *n. genus humanum populus gens* 17 [7] 22 [36] þêre þeôde mennisc *Hm* 2, 120. mennisc-nys *humanitas incarnatio* 21 [38]. mænniscelîce *humaniter Hn* 90. — mônа *luna* 18 [38]. mônlîc *lunaris* 26 [15]. mônað, *m. mensis pl. acc* mônað 21 [10] 26 [7]. môntð, *m. mensis* 18 [35] 26 [19]. gemynd, *n. memoria* 19 [15] *Ps* 33 [17] 102 [18]. gemyndig *memor* 22 [45] *Ps* 6 [6] 24 [7] 136 [1]. gemyndleâs *amens Hm* 2, 188. unmyndlunge *inopinato Hm* 2, 160. mynegian *admonere Hm* 1, 200. mynegung *admonitio Hm* 1, 136 2, 128 *Ælfr. past. Th* 452. gemynegian *admonere* 21 [24] *Or. Barr* 75 *Bd. Sm* 598 [6]. myntan *statuere decernere destinare* 17 [34] *Hm* 2, 218 304 354.

man mann mancyn maneg manna *v* geman.

mâra mâre *v* micel.

Martines mynster 17 [9] *monasterium Sĉi Martini Turonense.*

martir, *m. martyr Hm* 1, 48 martyr *AAS* 73. gemartyrian *cruciare martyrizare* 18 [8] gemartrian *Or.*

mêder *v* môder.

men menigfeald mennisc menniscnys *v* geman.

mergen 24 [30] (*v* ârmergen) merigen 23 [18] *m. ?f.* mergen *B* 2124 *tempus matutinum* on

merigen *cras* 28 [23] = tô merigen *Hm* 2, 82. merigenlîc *crastinus Hm* 1, 490.

mêtan *pingere.* mêting, *f. pictura Hm* 1, 186. âmêtan *pingere ornare* âmŷtst *pingis Hn* 22 âmêtt *ornatus* 23 [23] 27 [7]. gemêtan *pingere Hm* 2, 404.

mêtan *occurrere congredi invenire.* gemêtan *invenire* he gemêtte 19 [34]. gemoetinge *adinventiones Hn* 184.

metan (mæt mêton meten) *metiri.* ungemetlîc *immoderatus Or. Barr* 107 108 ungemetlîce *immoderate* 20 [23]. metegian *temperare* = gemetegian 28 [13] *Hn* 17 *Ps* 101 [10]. mête *modestus moderatus* mycle ϸ mête *Ex* 105 [16] *parvus exiguus* mêtost *B* 1455. ormête *immensus* 24 [15] *Hn* 17 *ingens Hn* 19 145 *infinitus Hm* 1, 138 ormête *gigas Hn* 44 112 ormête *immensum* 25 [19].

mete, *m. esca cibus* metes *cibi Hm* 1, 496 mete *escam Ps* 13 [4] 52 [5] *Hm* 1, 296 2, 536 *pl* mettas *cibi Hm* 2, 330 metta *ciborum Hm* 1, 250 296 mettum *cibis Hm* 1, 266 2, 442 mettas *escas Hn* 191 *Ps* 77 [18] *cibos Ps* 54 [14]. *V* flæscmete.

micel mycel mucel *magnus compar* mâra mêra *superl* mêst micel 17 [8] miccel 17 [28]. micclum *magnopere multum* swâ micclum *quanto* 17 [23]. mâra, *m.* mâre, *f. n. maior maius* 17 [23] 20 [41] 26 [13]. micle mâ mêst *multo plus plurimum* miccle 21 [18] 25 [13] hû micele *quanto* 19 [32]. mâ *plus magis* 19 [41] 21 [11] 23 [24] 28 [23]. mê *plus gl. Evv. nordh* mê *magis Ps* 51 [5] *amplius Ps* 50 [4] *ultra Ps* 9 [39]. (*MA* moo *rel. ant* 2, 94 mo *rel. ant* 2, 275 276 *Alis* 2684 2713 3100 4444 4559 4567 *Capgr* 73 *TDL. Thms* 59 *gl. Chauc P. P* 183. *Shaksp. M. of Ven* 4, 3 *p* 117 *Del.*) mêst *maxime* 27 [4] 29 [26] *NA* most.

mid *c. dat (et acc) cum* 17 [10] 18 [13] 30 [14] mid ealle *omnino* 25 [5] *v* eal. mitte *cum Hn* 202 *Ps* 100 [5] 105 [44] 108 [7].

midd *medius* on middan *in medio* 26 [42] (*cf* on êlemiddan) on middre niht *media nocte* 28 [27]. middæg, *m. meridies* 27 [35]. middæglîc *meridianus Ps* 90 [6]. midniht, *f. intempestum* 25 [23]. middaneard, *m. terra mundus* 17 [31]. middaneardlîc *terrenus* 26 [27] *mundanus Hn* 74 91. middeweard *medius* 26 [31].

mîgan *mejere.* meox, *n. fimus Hm* 1, 256 2, 380 þæt meox *Hm* 2, 408. myxen, *?f. stercus* 21 [7] mixen *Hm* 2, 452.

miht mihte mihton *v* mæg.

mild *mitis propitius Hn* 53. milds milts, *f. clementia misericordia* milds *propitiatio Ps* 129 [4] *miseratio Ps* 144 [9] miltsian *misereri ignoscere* 30 [37]. miltsigendlîc *miseratione dignus venialis sanabilis* 17 [21]. unmiltsigendlîc *miseratione non dignus insanabilis* 17 [21]. miltsung *venia* 17 [24] *indulgentia Hn* 37.

mîn *meus* 17 [16].

mislîc (mistlîc) *varius diversus* 18 [17] 19 [44] 21 [25] 23 [31] 26 [25] *Hm* 1, 182 mistlîce *diversa Hn* 25. mislîce *varie* 29 [7] *Hm* 1, 180 mistlîce *diverse Hn* 96.

mist, *m. caligo* 31 [4].

môd, *n. animus cor* 21 [24]. môdig *animosus superbus.* môdignys *superbia* 20 [9] *Hm* 1, 318 2, 170 374 *Hn* 9 mid tôðundene môdignesse *tumido supercilio K* 4, 24.

môdor môder, *f. mater sg. dat* mêder 22 [9] *Hm* 1, 196 *pl. nom. acc* môder *Basil. N* 40 môdru *Hm* 2, 218 *et* moddru *Hm* 2, 34 124.

môna mônað mônlîc mônð *v* geman.

môt (*verb. anom*) *praes. sg* môt môst môt *pl* môton *subi* môte *praet* môste *possum* môt *potest* 23 [26].

Moyses *Moses* þurh Moysen 18 [2].

mylen, *f. mola.* mylenhweowul, *n. rota molaris* 23 [22]. *V* hweowul.

mynd mynegian myntan *v* geman.

mynster, *n. monasterium* 17 [9] *pl. nom. acc* mynstru *Hm* 2, 118.

myxen mixen *v* mîgan.

N.

nâ (nô) *non* 17 [20] nâ þe læs *nihilo minus* 22 [42] *v* læs. nabban *non habere v* habban.

næddre, *f. serpens* 19 [39] 20 [12. 13]. *Cf. MA* nedder *serpent gl. rel* 2, 81 neddres *serpentes EPs* 106 [6. 13].

næfde *v* habban.

næfre *v* â (âw ê).

næn nân *v* ân.

nære næs *v* eom.

nâht *v* â (æ).

nama *nomen* 19 [32] 22 [16]. namian *nominare* 18 [6] *Hm* 2, 204 296 432 = genamnian *Hm* 2, 218 228 308.

nâwâr nâhwâr *v* â (æ).

nâðor nâðer *v* hwæðer.

ne *non* 17 [12. 35]. nê *neque* nê weder nê unweder 29 [14] nê leôf nê lâð *B* 511. nê nâ *nec gl. rel* 1, 11.

neâd nêd nŷd, *f. necessitas vis compulsio* ûs is neôd 27 [23]. nŷdbehêfe *necessarius* 23 [12]. neâdung *vis Hm* 1, 26. neâdunga *necessarie* 17 [26] *Basil. N* 52.

neah *satis C* 3043. geneahhe *sufficienter abunduter.* geniht genyht, *f. abundantia copia.* genihtsum *profluus Hn* 94 113 *affluus Hn* 58 *copiosus Ps* 24 [11] 85 [5] 109 [6] 129 [7] *uber Ps* 67.[16] 91 [11]. genihtsumian *sufficere* 17 [37] *Hm* 1, 64 *Hn* 192 *abundare Ps* 64 [14] 72 [12] 127 [3] 143 [13].

neâh *propinquus compar* neârre *superl* nŷhst nêhst nêxt ł nîxt. æt nîxtan *denique* 30 [39]. neâh *prope* feor ϸ neâh *B* 1221 neâr *propius* 20 [20] 28 [39]. neâlæcan geneâlæcan *appropinquare* 27 [32]. neân *prope.* forneân *prope* 21 [10] 30 [9]. neâwist, *f. vicinitas* 28 [11]. nêwest *K* 1, 114 *consuetudo Hm* 1, 374.

neâlæcan neân neâr neâwist *v* neâh.

nearo *angustus* 26 [10]. nearwian *arctare.* genearwian *constringere coarctare* = genyrwian 21 [5]. generwed *anxiatus Ps* 142 [4].

nellað nelle nelt *v* willan.

neorxnewong 20[31] neorxna wong, *m. DM* 781. nercsnawong neirxnauong *gl. Evv. nordh paradisus ?proprie narcissorum campus.*

neôd *v* neâd.

neôtan *v* nŷten.

neoðan neoðer neoðewerd *v* niðan.

nigon *novem* 28 [37] nigoða *nonus* 25 [36]. nigonteôða *undevicesimus* 28 [40].

niht, *f. nox* 23 [18. 30] 26 [19] 27 [21] = neaht *Hn* 12. nihtlîc *nocturnus* 23 [36].

genihtsumian *v* neah.

niman (nam nâmon numen) *sumere capere* 23 [3] 30 [11]. forniman *consumere* 21 [22].

nis *v* eom.

niw *novus* 17 [17] 25 [15] 26 [18] 29 [2]. niwe *recenter ?denuo* 26 [14] *B* 783 *nunc gl. Evv. nordh.* niwian geniwian *renovare* geniwod 26 [16]. geedniwian *renovare* 17 [17] 26 [17] *Ps. Th* 103 [28] *restituere Ps. Th* 15 [5] *reformare gl. M* 368.

niwol niwel *pronus proclivis* neowol *B* 1411. niwelnys *abyssus* 21 [14] *Hm* 1, 8 464 niolnis niolnisse geceð *abyssus abyssum invocat Ps* 41 [8].

nîxt *v* neâh.

nîð, *m. malitia odium zelus* nîð *nequitia Ps* 27 [4] 54 [16]. nîðfull *malitia plenus* 23 [10]. nîðfulles *invidi Hn* 3. nîðfulra *lividorum gl. M* 376 432.

niðan neoðan *deorsum infra* neoðan 29 [11] 21 [4]. bencoðan *infra* 23 [23] *K* 2, 132 benioðan wuda *K* 2, 29. neoðewerd *inferus* 21 [4] neoðera nioðera *inferior Ps* 85 [13] 138 [15] nyðemest *infimus* 18 [31] 21 [7] 25 [7]. niðer *deorsum Ps. Th* 132 [3] sume up sume niðer *Ex* 59 [29]. niðerer *inferius gl. M* 343. neoðer neoðor nyðor *inferius* 18 [31] 26 [39] 27 [11] nyðemyst *infime* 26 [10]. niðergang, *m. occasus* 25 [39]. niðerlîc *imus Hm* 202. nyðerian *humiliare damnare* = genyðerian 19 [45] *Jud* 134 [46]. nyðergendlîc *damnabilis* 20 [1].

nolde *v* willan.

norð *septentrionem versus.* norðor *magis septentrionem versus* 26 [38] on ðâm norðran dæle *in parte septentrionali* 28 [13.] norðweard *septentrionem versus* 26 [28] = norðeweardan 27 [39] an norðeweardum *K* 2, 66. norðdæl, *m. regio septentrionalis* 21 [32] 29 [30.]

nû *nunc* 17 [22] 18 [41] 22 [21] nû tô geâre *hoc anno* 28 [26] nû tô dæg *hodie* 28 [22.]

nŷdbehâfe *v* neâd.

nyste nyte *v* witan.

nŷten, *n. animal pecus iumentum* 17 [27] 30 [10] *pl. nom. acc* nŷtena 17 [31] *et* nŷtenu 23 [31.]

nyþemest *v* nyðergendlic.

nyðor *v* niðan.

O.

of *c. dat a de ex* of eorðan 19 [36.]

ofârîsan *exsurgere* 30 [39] *v* ârîsan.

ofer *c. dat. et acc super trans post* 17 [7] 19 [2] 25 [6] 27 [22.]

offrian *offerre* 22 [7] *Hm* 1, 310 *Ps* 65 [15] *immolare Ps* 26 [6.] geoffrian *offerre immolare* 18 [5] 22 [9] 23 [3] *Hn* 78.

oft *saepe* 20 [17] 31 [21.]

ôga *terror* 21 [28] *Hm* 1, 470 598 2, 310 *Hn* 130 *horror Hn* 9 37 *pavor Hn* 3.

on *c. dat. et acc in* 17 [6. 7 9. 10 12. 15.]

open *apertus manifestus.* openian *aperire B* 3056. openlîce *aperte Hm* 1, 498 openlîcor 18 [27.] geopenian *aperire* 23 [2] *Hn* 106 *reserare Hn* 83.

orcgeard *Hexam. N* 12 orcerd 26 [42] *cod. Colt.* orcyrd, *m. hortus* 26 [42.]

ord, *m. cuspis mucro acies* ord wið ord *B* 1549 (*MA* speris ord *Alis* 3609) *initium origo* 25 [6] se leahter (môdignys) is ord ⁊ ende êlces yfeles *Hm* 2, 220.

oreð oroð oruð, *m. spiritus spiratio.* orðian *spirare.* orðung *spiratio* 30 [10. 11] þurh orðunge þæs hâlgan gâstes *Hm* 2, 524.

oð *c. dat et acc usque ad* 17 [16. 18] 18 [32] 21 [4.]

ôðer *alter alius* 17 [28] se ôðer *secundus B* 1815 *Hm* 2, 88 92 146 seô ôðer *secunda* 22 [18] þæt ôðer.

oððe *aut* 18 [12] 25 [5] 25 [11.] *Cf. MA* outhre *aut EPs* 77 [20] outher *gl. PP.*

P.

pâcan *decipere.* bepâcan *decipere* 19 [40] 20 [48] *Hm* 1, 332 2, 392.

forpâran *pervertere* 20 [20] *Hm* 1, 216 2, 50 208 226 330.

palm, *m. palma* se palm *Hm* 1, 218 2, 402. palmsunnandæg, *m. dominica palmarum* 25 [29.]

pinnhnyt, *f. ? nux pini* 27 [30.] *Cf. MA* pinnotetree *SS* 544. pinbeâm, *m. pinus Hm* 2, 508.

pistol, *m. epistola* 22 [47] se pistol *Hm* 2, 330 þone pistol *Hm* 2, 438.

preôst, *m. sacerdos presbyter* 28 [18.]

priça *punctum* 25 [11] 26 [40.]

pund, *n. libra* 25 [35.]

pylce, *f. tunica pellicea* 20 [28.] *Cf. MA* pylche *pellicium* ł *pellicia Prompt. Parv* pilche *gl. PP.*

R.

rêcan (rêhte rêht) *porrigere extendere.* gerêcan *extendere Hm* 2, 96 *attingere* 28 [5.]

rêd, *m. consilium* 20 [48.] rêdgyft, *f. senatus Hn* 105.

rêdan (rêdan) *legere* 30 [35] *gl. M* 428.

rêran *v* ârîsan.

ramm, *m. aries* 25 [33.]

raðe *celeriter* 24 [8] raðor *celerius* 26 [12.] *Cf* hraðe *s. v* hræd.

reccan (reahte ł rehte reaht ł roht) *narrare interpretari declarare.* gereccan *referre Hn* 135 *retexere Hn* 132 *enarrare Hm* 2, 332 *exponere* 20 [33.]

reccan rêcan (rôhte rôht) *curare* 27 [4] *Hm* 1, 224.

gerêfa *v* grafan.

regol, *m. regula* 26 [22] *Hm* 2, 94 404 þone regol 28 [34] *Hm* 1, 372.

rên (regen), *m. pluvia* 21 [23] 30 [32] gif þæt land þîn is · se rên is mîn *Hm* 2, 102. rênboga *arcus coelestis* 21 [19. 20.] rêndropa *gutta pluviae* 31 [10.] rênscûr, *m. imber* rênscûras 26 [41] *Hm* 1, 64 2, 102 103 216. *Cf.* scûr.

reord, *f. lingua sermo.* gereord, *n. lingua sermo* 30 [22] *Hm* 2, 86 *pl. nom. acc* gereord 21 [37] *Hm* 1, 318.

repsan ræpsan *interpellare intercipere gl. Hann* ræpsung *interceptio gl. Hann interstitium* 25 [22.] reps, *m. responsorium Hm* 2, 224.

rest ræst, *f. quies* 24 [38.]

rêðe *ferus ferox* 21 [8.]

riht *rectus iustus legitimus.* rihte *rectê* 27 [25.] rihtêw, *f. uxor legitima* 22 [22] *Canon. Edg. VIII ALL. Th* 396 *cf gl. LL. Sm s. v* êwe. rihtlîc *iustus.* rihtlice *iuste recte* 19 [4] 27 [17] *rite Hn* 108 *orthodoxe Hm* 1, 26. rihtlîcost *rectissime* 26 [4.] rihtwîs *iustus* 18 [6] 20 [40.] rihtwîsnys *iustitia* 24 [16.] (*Cf. MA* right-wisenes *EPs* 7 [9] *et gl. Wickl s. v.*). gerihtwîsian *iustificare* 23 [5] *Hm* 2, 366 *Ps. Th* 4 [1] 18 [8.]

rîm, *m. numerus.* gerîm, *n. numerus* 28 [34] *Ps. Th* 39 [6] *Ex* 261 [13.] gerîmcræft, *m. arithmetica* 27 [18.] ungerîme *innumerus* 27 [8] ungerîme hŷpan *Hm* 1, 450 ungerîme bisna *gl. M* 365 *numerosus gl. M* 434.

rîpan *metere Hm* 2, 534. rîp, *n. messis maturitas Ps. Th* 118 [147.] gerîp, *n. messis* 27 [1] þæt gerîp *Hm* 1, 184 2, 530. rîpung *maturitas* 26 [28] *Ps* 118 [147.]

ârîsan (râs rison risen) *surgere* 24 [18] 29 [20] 31 [1.] rêran *erigere excitare.* ârêran *erigere* 21 [36.]

rîxian (rîcsian) *regnare* 22 [16] *Hn* 49 *Hm* 1, 28 rixian ⁊ wealdan *Ps. Th* 9 [25.]

rôd, *f. crux* 19 [37.]

rôdor rôder, *m. aether* 18 [43] 29 [16] on rôdore *Olympho Hn* 91. rôdorlîc rôderlîc *aethereus* 18 [31] 27 [6] *Hn* 57 118 hî sind genumene tô lyftenre heofenan nâ tô rôdorlîcere *Hm* 1, 308.

Rômâne *gen* Rômâna, *m. pl. tant Romani* 27 [38.] rômânisc *romanus* 26 [1.]

rûm *spatiosus* 26 [9] *Ps* 103 [25.] rŷman *locum dare Hm* 1, 222 2, 344. rŷmet, *n. locus spatium Hm* 1, 30 262 508 2, 376. gerŷman *dilatare aperire* 20 [32] *Hm* 1, 28 *amplificare Hm* 1, 32.

rûn, *f. colloquium concilium* gesæt tô rûne *B* 172. (*Cf. MA* eoden to rune *Lj* 2, 60 [3]). gerŷne, *n. et* gerŷnu, *f. mysterium* þæt gerŷne *El. Gr* 565 *Hn* 42 þeôs gerŷnu *Hm* 2, 272 *gen* gerŷnu *Hm* 2, 340 *dat* gerŷnu 28 [31] *Hm* 2, 260 262 268. gerŷnelîc *mysticus Hn* 43 94

rŷman *v* rûm.

ryne, *m. cursus* 18 [32. 33 34. 35 36. 37. 39] 24 [32] 26 [12] 28 [38.] ymbryne, *m. cyclus* 24 [30] *revolutio* on êlces geâres ymbryne *Hm* 1, 178 tŷn embrynas *quinquennia decem gl. Prud. Th* 139. ymbrene = ymbryne 23 [15] 28 [32] ymbrene *circulus Hn* 39. ymbrenum *ciclis Hn* 48. ymbrenfæsten, *n. ieiunium quatuor temporum Hm* 2. 608. *Cf. Etym. Jun s. v* emberweek *et Sms* 258.

rŷnu *v* rûn.

S.

sacerd, *m. sacerdos* 18 [7] 22 [5] se sacerd *Hm* 2, 532.

sæ, *m. f. anom mare* 17 [7.] sælîc *marinus* 21 [12] seô gelaðung mæg beôn gedrâfed on ðâm sælîcum ŷðum ðyssere worulde · ac heô ne mæg beôn besenced · forðan ðe Crist for hî geblit *Hm* 2, 388.

sæmtinges *repente confestim immediate* 31 [14] *Hm* 2, 230 424 510 samtinges *Hm* 2, 196. samod *una simul* 24 [32.]

sâr, *n. f. dolor* siô sâr *B* 2468. sârig *tristis B* 2447 *Hm* 2, 248. sârgian *dolere Ps* 68 [30] *Hn* 190. besârgian *dolere* 20 [48] *Hm* 1, 274 336 2, 150 *Basil. N* 44 *Hn* 125 *condolere Hn* 34 *Hm* 1, 408 158. besârgung *compassio Hn* 126.

sâwan (seôw seôwon sâwen) *serere* 20 16.
sâwl, *f. anima* 18 20 = sâwul 30 11.
scâdan sceâdan (sceôd sceôdon scâden ł sceâden) *separare.* gesceâd, *n. separatio distinctio gl. Evv. nordh s. v Hm* 1, 176 *Bd. Sm* 624 15 *significatio Hm* 1, 186 *ratio* 18 28 22 3 29 6. 13. gesceâden *rationalis* 19 35. gesceâdwîs *rationalis* 17 18 19 25. ungesceâdwîs *irrationalis* 17 31 *Hm* 2, 504 unsceâdwîslîc *Hm* 2, 210. gesceâdwîsnys *ratio* 19 33.
scapan sceapan sceppan scippan (scôp ł sceôp scôpon ł sceôpon scapen ł sceapen) *creare formare.* gescapan *creare* 18 8 gescypð *creat* 17 16. 18 18 18 naman gescapan *nomen imponere* 19 32 gesceapen *creatus* 17 30 18 19 19 6 29 1. gescapennys *creatio* 24 27. 28 gesceapennys 17 17 19 7 nâ þurh gecynd oððe þurh gesceapenysse *Hm* 1, 260. scippend scyppend, *m. creator conditor* 17 31 17 29 19 11. gescippan gescyppan *creare formare* 19 3. 10. gesceaft, *n. f. creatura* þæt gesceaft *Hm* 1, 276 eall þeôs gesceaft *Verc. Th* 102 162 *pl. nom. acc* gesceafta 17 18 18 16. 18 *et* gesceaftu. *elementum* 18 20 30 7. gescæft *plasma Hn* 124 *creatura Hn* 146 *factura Hn* 53 *res Hn* 6 10 20 91.
sče *i. e* sancte *sanctus sancti* 17 9.
sceâd *v* scâdan.
sceadu *m. f. umbra* 24 40 26 38 27 34. 35 seô sceadu 25 3. sceadewung *adumbratio* 27 30 *umbraculum gl. M* 340. scedeht *umbrosus Hn* 189.
sceaft *v* scapan.
sceal *verb. anom debeo* scealt *debes* 20 8 sceal *debet* 18 12 we sceolon *debemus* 20 26 hî sceolon *debent* 21 43 *subi* scyle *praet. ind et subi* sceolde *inf* sculan.
sceamu (scamu scomu), *f. pudor verecundia* 22 28 *confusio Ps* 39 16. sceamleâslîce *impudenter* 22 38.
sceâwian *adspicere intueri* 31 3 *considerare Ps* 9 35. foresceâwian *providere* 21 1 *Hm* 1, 474 2, 532 *El. Gr* 346. foresceâwung *providentia* 26 26 *Hm* 1, 92 *Basil. N* 38.
sceort (scort) *curtus brevis* scyrtra *brevior* 26 38 29 9 scyrtesta *brevissimus* 28 30. sceortian *decrescere* 26 30. 36. sceortlîce *breviter* 24 33 *Hm* 1, 484 scortlîce *Hm* 2, 118.
sceôtan (sceât scuton scoten) *ferri ruere praecipitari* sceôt âdûn *Hm* 1, 170 gif Crist scute âdûn *Hm* 1, 170 (*cf* nyðer âsceôtan *Hm l. c.*) *iaculari Hm* 2, 196 he sceôteð *B* 1744 he sceât *Hm* 2, 312 *se referre* we sceôtað tô him *Hm* 2, 306. ofâsceôtan *excidere* ofâsceât *Hm* 2, 162. besceôtan *iaculari* bescŷt *iaculatur* 20 15 *cadere* bescŷt (on) *cadit* 25 29 *Hm* 2, 224. gesceôtan *praecipitari B* 2319 *contingere obtingere obvenire Hm* 1, 346 178 2, 104 272 494. ofsceôtan *telo misso interficere Hm* 1, 502 506 *B* 2439. tôsceôtan *disiici dispergi Hm* 2, 304 *diffugere Hm* 2, 352. undersceôtan *subiici* 25 17. underscotene *fulti gl. Hann.* sceôtung *iaculatio iaculum* 31 22 scotunge *iacula Hn* 190 *Ps* 54 22. scotian *iacularі* scotedun *sagittabant Ps* 63 6 scotad *iaculatum Ps* 75 9. scyte, *m. teli iactus coniectus Ex* 331 17. underscyte, *m. subiniectio* 25 20. scytel, *n. sagitta Ps. Th* 63 7. scytte, *m. Ex* 296 15 *et* scytta *iaculator sagittarius* 25 36.
sceððan scæððan *laedere nocere.* unsceððende *innocens Ps* 17 26 72 13 *Ps. Th* 9 26. unscæðfull unsceðfull *innocens Ps. Th* 23 4 17 25 24 19. unscæðfulnes unsceðfulnes *innocentia Ps. Th* 7 9 17 20. 24 40 12. unsceðfulnis *Ps* 7 9 17 21. 26 25 1 40 13. scæðig *reus obnoxius gl. Hann.* unscæðig *innocens* 20 41 *Ps. Th* 25 6. unscæðignys *innocentia* 20 25.
scînan (scân ł sceân scinon scinen) *splendere fulgere* 18 43 23 36 *clarere Hn* 91 *micare Hn* 15 44 *relucere Hn* 35.
scippan scyppan scippend scyppend *v* scapan.
scipsteorra *stella nautica polus arcticus Gr. Gr* 2, 477 *axis* 29 35.
screadian *putare amputare circumcidere Hm* 1, 88 2, 74. gescreadian *putare* se wingeard bîð gescreadod *Hm* 2, 74. ofâscreadian *amputare* þæt hî symle þâ miswe axendan bogas ofâscreadian *Hm* 2, 74. screadung scradung *fragmentum reliquiae gl. Evv. nordh s. v. Cf. MA* scradieð eower sceldes al of þe smal endð *Lj* 1, 250 11. shred *putare.* shreds *praesegmina reliquiae Etym. Jun s. v* „schord sherd shord *fragment potsherd" gl. Wickl. Adde* scherd *Crane B* 3036 4374 *et p* 236.
scûr, *m. timber* 21 6 27 2 *cf* rênscûr.
scyld scild sceld, *m. scutum protectio.* gescildan *protegere Hn* 13 *defendere Hn* 197. gescildend, *m. protector Hn* 187. gescyldnis *protectio* 20 21 *Hm* 1, 58 gescildnis *Ps* 35 8 90 1 120 5.
scyrtra scyrtst *v* sceort.
scytta *v* sceôtan.
se seô þæt *pron. demonstrat articulus et pron. rel is ea id qui quae quod acc* þone (þæne) þâ þæt *gen* þæs þêre þæs *dat* þâm (þêm) þêre þâm (þêm) *abl. instr* þŷ *pl. nom. acc* þâ *gen* þâra *dat* þâm. seðe *is qui* 20 36 21 35. *Cf* þe þê.
sealt *salsus* 81 4. sealtstân, *m. lapis salis* 22 42.
searo searu, *n. apparatus.* syrwan *machinari insidiari* 20 12. syrwung *insidiae Hn* 47.
sêcan sêcean (sôhte sôhton sôht) *petere quaerere* 22 4.
secgan secgean (sægde ł sêde sægd ł sêd) *dicere loqui* 18 25. 27 31 2. foresecgan *praedicere* 18 41. gesecgan *dicere declarare* 17 20.
seldon *raro* 25 18.
sêlra *melior beatior* 20 19 sêlost *optimus* 18 6 *optime* 27 18.
sendan *mittere* 17 13 he sende *misit* 21 34. âsendan *mittere* 24 11.
seofon *septem* 18 29. seofontŷne *septendecim* 27 39. seofoða *septimus* 17 15 18 38.
seôn (seah sâwon ł sêgon ł sêgon sewen ł segen) *videre* 21 22 *imperat* seôh sêh *vide* sêhðe *ecce Ps* 10 3 36 36 38 6 51 9 58 6 54 8 *caet.* beseôn *respicere adspicere* 18 4 22 44. forseôn *despicere* 21 43. geseôn *videre* 19 6. 19 20 38 21 23. 24 26 39 28 1 29 33 30 39. gesewenlîc *visibilis* 23 18. ungesewenlîc *invisibilis* 23 34. gesihð, *f. visus* 20 24 24 6 seô gesihð *Hm* 1, 300 *conspectus Ps* 87 3 *visio.*
settan *v* sittan.
sîcð *v* sûcan.
sîde, *f. latus* 19 36 23 39.
Sigewulf *nom. propr Sigewulfus presbyter* 17 11. 14 *Alcuini amicus.* Sigewulf *K* 2, 121 124 Sigulf *K* 2, 103 121 129 183 *caet* Siguulf *L. V* 2 7 12 30 35 *caet K* 2, 122.
sîhð *v* seôn.
Silhearwa *Æthiops* 27 36 *Hm* 1, 466.
sillan syllan sellan (sealde seald) *dare* ic sylle *Hm* 1, 114 þû sylest *Ps. Th* 9 14 he sylð *Ps. Th* 84 11 he sylð *Hm* 2, 70 sealde 20 6 *imperat* syle *Hm* 1, 512 2, 102.
sinewealt *rotundus* 18 24 23 23 25 16. sinewealtnys *rotunditas* 27 32 28 6.
singal *continuus* 24 39 *iugis Hn* 44 58 *sedulus Hn* 88 127.
sittan (sæt sêton seten) *sedere.* setlung *occasus* 25 20. gesetnys *sessio Ps* 138 2. settan *ponere* 18 1 sette *posuit* 20 42 settan (setton) *posuerunt* 28 29. gesettan *ponere* 21 19 26 5 *componere* 23 15 *statuere* 27 35 *constituere* 26 40. gesetnys (gesettnys) *fundatio Hm* 2, 346 *compositio tractatus* 31 22 *Hm* 2, 332 *capitulum Hexam. N* 26 *constitutio* 27 31 *institutio Hm* 2, 330 Cristes gesetnys *novum testamentum Hm* 1, 358.
six (syx) *sex* syx 18 18. syxta *sextus* 18 37 sixta 17 30. sixtig *sexaginta* 18 35.
sîð, *m. iter tempus vicis* twelf sîðon (sîðum) *duodecies* 26 16 *fortuna Hm* 2, 64. unsîð *infortunium Hm* 2, 142 148. sîðlîce *vicissim Hm* 2, 144 248.

siððan syððan *deinde postea* 17 7. 32 *postquam* 19 20.

slâpan (slêp slêpon slêpen ł slâpen) *dormire* 19 36.

sleac *piger tardus B* 2187 *Hm* 2, 46. sleacnys *remissio tarditas* 28 37. slecnes *accidia gl. Cot* 10 *Jun. Etym.*

sleân (slôh slôgon slagen ł slægen ł slegen) *caedere ferire percutere.* ofsleân *occidere* 20 42 22 1 23 4 *interficere Ps* 9 29 *perimere Hn* 103.

slingan (slang slungon slungen) *vibrare contorquere iacere* (*Cf. MA et dialect* „sling *to cast or throw*" *Halliw s. v* he in a vil gonge slong hit (his fader heued) inne *SS* 1353 *cf SS* 1316: amidde the pit he hit slong). *torqueri ferri vehi* heô slingð inn *rapide se immittit* 20 15 *vel, ut Junius vult, „circumagendo torquendoque se immittit" Etym. Angl* „sling *to move quickly Var. dial.*" *Halliw l. c Differt* slincan *reptare.* slincendes *reptantis Hn* 28.

smeâgan (smeâde smeâd) *scrutari rimari meditari.* smeâung *scrutinium Ps* 63 7. smeâgung *contemplatio Greg in gl. Hann discussio Reg. Ben in gl. Hann* smeâgendlîc *meditativus Ælfr in gl. Hann* unâsmeâgendlîc *inscrutabilis* 23 24.

smeôcan (smeâc smucon smocen) *fumare.* smêc, *m. fumus Ps. Th* 17 8 101 3 = smîc 30 16.

smeoru, *n. adeps gen* smeoruwes *Ps. Th* 62 5. bismor, *n. opprobrium infamia ignominia* = bysmor *ludicrum vanum gl. Prud. Th* 140. bysmorlîc *probrosus Hm* 1, 306. bysmorlîce *contumeliose* 22 31 *Jud* 134 19.

snîwan *ningere* snîwde *ninxit Ex* 307 30 *cf. gl Evv. nordh.* snâw, *m. nix* 31 13. snâwlîc *niveus* 30 25.

snotor snoter *prudens* 17 8.

Sodomaisc *sodomaeus* 22 26. Sodomitisc *sodomiticus* 22 31. 33. 38.

sôna *mox statim* 20 14 29 2.

sorh, *f dolor cura.* orsorh *securus Hm* 1, 52 64 2, 222 *tutus Hn* 77. orsorhnys *securitas* 21 20.

sôð *verus* 18 41 21 34 27 23. sôðlîce *vere certe vero* 19 22 20 27 27 24 *enim Ps* 57 3 *etenim Ps* 24 3.

spearca *scintilla* 29 24 *Hm* 1, 466 2, 350.

spræc *v* sprecan.

sprecan (spræc sprêcon sprecen) *loqui* 19 39 23 8. sprêc, *f. sermo* 21 1 seô sprêc *Hm* 2, 434 *famen Hn* 103. ymbsprecan *loqui de Ps. Th* 1 4. embsprêc, *f. sermo colloquium disputatio* 29 4.

springan sprincan (sprang ł sprane sprungon sprungen) *prosilire erumpere procedere germinare* 29 24 his nama geond eall sprang *Hm* 2, 156 his nama âsprang geond ealne middangeard *Hm* 1, 226 se geleâfa sprang geond ealne middangeard *Hm* 1, 304. (*Cf. MA* sprong þat word wide *Lj* 1, 269 3 wide sprong his riche fame *SS* 1232). spring, *m. eruptio* (*morbus*) *ulcus Hm* 1, 122 336 *casla papula carbunculus gl. Hann ortus.* (*MA* spring of the sunne *Capgr* 18 *cf* sunne is sprungen *ortus est sol EPs* 103 22 liht is sprungen *exortum est lumen EPs* 111 4). upspring, *m. ortus* 30 20 *Hn* 2. ofsprincg, *m. soboles* 21 46.

spryttan *germinare pullulare producere Hm* 2, 74 90 *Hexam. N* 10. sprytting, *f. germen* 23 27 *Hn* 76. sprittincga *plantationes gl. M* 354 sprettinge *germen* (*acc*) *Hn* 19.

standan (stôd stôdon standen) *stare existere esse* stent *stat* 18 20 22 24 stôd 22 23. ætstandan *adstare adsistere Hn* 33 *Ps. St. Hn* 204 *Ps* 44 10 *consistere B* 891 *Hm* 1, 492 2, 304 394 514 ætstent *consistit* 26 30 28 16. understandan *intelligere* 17 15 18 45 20 3 26 11. wiðstandan *resistere* 19 45 *Hn* 72.

staðol staðel, *m. fundamentum Ps* 17 8 81 5 = steadul *Ps* 136 7. staðelian *fundare.* gestaðelian *stabilire collocare* 27 12 *Ps* 22 2 142 3.

steall, *m. status* setl gedafenað dêman ⁊ steall fylstendum oððe feohtendum *Hm* 1, 48 *stabulum* 21 9.

steâp *arduus acclivis praeceps profundus* steâpe eâgan *Hm* 1, 456. stŷpel, *m. turris* 21 36 *Hm* 1, 318 *Basil. N* 38. stupian *se demittere se submittere* 29 10 he sceolde swâ oft stupian · swâ he tô his horse wolde · ⁊ he þonne se cyning hæfde his hric him tô hlŷpon *Or. Th* 492. *Cf. MA* stoupe *se demittere P. P* 6642 ł stupen: the geaunt stupte adoun *O* 1141 *deiicere* stupen (stoupe) hine to grunde *deiicere eum in terram Lj* 3, 30 7 *NA* to stoop *v. a et n.*

stemn (stefn), *f. vox* 20 36 22 26.

steôr, *f. disciplina correctio* 18 4 *Hm* 2, 532 = stŷr *Ps* 2 12. styrian *movere agitare NA* to stir *Hm* 1, 464. âstyrian *agitare* 30 18 *excitare* 30 21 *Hm* 1, 320 *Hn* 57. styrung *perturbatio Hm* 2, 210. styring *quassatio Ps* 105 30.

steorra *stella* 18 26.

sticca *baculus* 30 15.

stîgan (stâh stigon stigen) *ire scandere.* oferstîgan *transcendere superare* 27 21. upstîgan *adscendere* 24 4. upâstîgan *adscendere* 22 26 23 36 24 8 25 3.

stille *quietus Ps. St. Hn* 202 *tacitus Hn* 132 stille *quiete* 28 16. stilnys *quies Hm* 2, 540 *Hn* 2 20.

stingan (stang stungon stungen) *pungere immittere inserere.* âstingan (on) *se intrudere K* 4, 117. bestingan *inserere* 20 14 *Hm* 2, 330 510. ofstingan *transfigere Hm* 1, 542 *Veron. Gdw* 34. onbestingan (*gladium*) *infigere LL. Ælfr* 67.

stîð *durus severus* 22 24. stîðlîc *durus severus* 21 6 *Hm* 2, 18 340.

storm, *m. procella* 30 18.

stôw, *f. locus* 24 33 26 27. stôwlîc *localis Hm* 1, 348.

strang *robustus fortis* strengre *fortior* (*f*) 18 40 strengest *fortissimus* 21 6.

streôn, *f. lucrum opes Ex* 337 22. strŷnan gestrŷnan *acquirere* = gestreônan *lucrari Hn* 73 *procreare* 21 31.

strica *linea* 25 17 *Hm* 2, 20 notera strican ł mearcunga *notariorum characteres gl. Aldh fol* 26 *A* 20.

strŷnan *v* streôn.

stupian stŷpel *v* steâp.

styrian *v* steôr.

sûcan (seâc sucon socen) *sugere* blôd sûcan *Hm* 2, 488 sîcð (sŷcð) *sugit* 31 3 meolc sûcað *Ps. Th* 8 2 sucun *suxerunt Ps. St. Hn* 192. sŷcan *lactare Hn* 75.

sum *aliquis quidam* 17 6 23 39.

sumer, *m. aestas* 26 23 *sg. dat* sumera 26 38 on sumera ⁊ on wintra *Bd. Sm* 571 2. sumerlîc *aestivalis* 26 28.

sunbeâm *v* sunne.

gesund *integer sanus* = ansund 23 23 25 10 *Hm* 1, 444 *sq.*

sundor *seorsim separatim* = on sundron 29 28. synderlîce *singulariter* 19 18.

sunne, *f. sol* 18 34 sunnan dæg *dies solis* 25 29. sunbeâm, *m. radius solis* 21 26 30 2. sunlîc *solaris* 26 20. sunstede, *m. solstitium* 26 3. sûð *meridiem versus* 26 30 *compar* sûðer 26 33. sûðdêl, *m. regio meridionalis* 21 31. sûðweard *meridiem versus* 26 30. *adi* on sûðeweardum *K* 2, 66. sûðern *australis* 30 21.

sunu, *m. filius* 18 46 21 29. 30. 31.

sûwian sweôwian (*cod C*) = swîgian swûgian *tacere* sûwian 25 22 *Hm* 1, 348. swîgian *B* 1699 2897 ne swûga wið mê · ac andswara mê *Ps. Th* 38 14. forsûwian *tacere reticere* 17 19 18 27 *Hm* 1, 56.

sûð sûðdæl sûðern sûðweard *v* sunne.

swâ *ut sicut* swâ swâ *sicut* 17 7 19 36. swâ .. swâ *uti .. ita* 17 25. swâ hwâ swâ *quicunque* 21 1. swâ hwilc *quicunque* 26 20. swâ þeâh *tamen* 18 42 23 20. swilc (swylc) *talis* 19 34. swilce *tanquam quasi* 17 27 18 41.

swæfl, *m. sulphur* 22 29. 32. swefelrêc, *m. sulphur Ps* 10 7. swæflen *sulphureus* 22 32 *Hm* 1, 466 sweflen *gl. M* 412.

swâlan swôlan *urere B* 2713. beswâlan *comburere B* 3041. forswêlan *comburere* 21 [28] forswâlan 22 [32] *Hm* 2, 496 forswâl *concrema Hn* 86. unforswâled *non combustus Hm* 2, 20.

andswaru, *f. responsum* 17 [12].

sweart *niger*. âsweartian *nigrescere denigrari* 25 [5] 31 [1].

swefan (swæf swâfon swefen) *sopire dormire*. geswefian *sopire* 19 [37] *Hm* 1, 14 2, 424 on deâðe geswefod *Hm* 1, 496.

swêg, *m. sonus sonitus* 18 [43] 31 [18]. swêgan *sonare* Gregorius is grêcisc nama se sweigð on lêdenum gereorde Vigilantius *Hm* 2, 118.

sweltan (swealt swulton swolten) *mori* 18 [12] 19 [27].

swîcan (swâc swicon swicen) *cessare deficere prodere seducere decipere*. beswîcan *seducere decipere* 17 [22] 20 [10]. geswîcan *cessare* geswâc his weorca 17 [15] geswîcað ðêre wîcan *Hm* 1, 242 þêre bêne geswîcan *Hm* 1, 248 250 hî geswicon þêre timbrunge *Hm* 1, 318. *Cf. MA* biswiken *cessare facere interficere gl. Lj.*

swîfan (swâf swifon swifen) *circumagi*. swift *celer* 18 [43]. swiftnys *celeritas* 18 [25] 28 [36] = swyftnys 26 [8].

swilc swilce *v* swâ.

swincan (swanc swuncon swuncen) *laborare fatigari* 31 [8]. geswinc, *n. labor* 27 [12] *tribulatio Ps* 21 [12] 36 [39] *afflictio Ps* 17 [19].

swîð *validus fortis vehemens*. swîðe (swŷðe) *valde* 19 [21] 24 [6]. swîðor *magis plus vehementius* 19 [33] 22 [23] 24 [33] 26 [33] swîþost *maxime Hn* 106. swîðlîc *vehemens* 21 [22]. swîðlîce *vehementer Hm* 2, 212. swîðan *valere praevalere*. oferswîðan *vincere devincere* 20 [22] 24 [15] 27 [21] *B* 279 1768 *Hm* 2, 392 *Hn* 80 91 130.

swurd sweord swyrd, *n. gladius ensis* swurd 20 [30. 33] *B* 890 swyrd *B* 2610 2987 3048.

swustor sweostor, *f. soror* swustor 22 [1].

swutol sweotol switol *manifestus apertus*. swutol *publicus Hn* 86. swutelian *indicare probare*. geswutelian *probare gl. Prud. Th* 139 *declarare ostendere* 18 [11] 22 [2] *Hm* 1, 504 2, 118 *insinuare* 20 [28]. swutelung *manifestatio expositio* 17 [13]. geswutelung *manifestatio Hm* I, 92 *festum Epiphaniae* ·I· pund tô geswutelunga *K* 2, 300. *Cf* swutelungdæg geswutelungdæg *Calendcw p* 20.

swymman (swamm swummon swummen) *natare* 30 [9] *Hm* 2, 516 se swymmenda arc *Hm* 2, 60.

sylf self seolf *ipse* 17 [11].

symle *semper* 18 [18].

syn, *f. peccatum* 17 [19] 19 [29]. syngian *peccare* 18 [12] 19 [31. 43].

synd *v* eom.

synderlîce *v* sundor.

syrwan *v* searo.

syx syxta *v* six.

T.

tâcn, *n. signum* 20 [41] 21 [23] *pl. nom. acc* tâcna 25 [37] *Hm* 1, 306 tâcnu *Hm* 1, 300. tâcnian *significare* = getâcnian '19 [27] 21 [42] 24 [20] getâcna ł getêc *insinua Ps* 118 [27]. getâcnung *significatio* 19 [37] 22 [43] *signum Hm* 1, 92. têcan (têhte têht) *ostendere Ps. Th* 4 [7] *monstrare* 22 [25] *docere* 24 [35] *praecipere* 27 [26]. betêcan *assignare tradere* 17 [25] 23 [29] *Hm* 1, 28 74 *K* 2, 387 *Hn* 106 124. *Cf. MA* ich bitæche eow mi land *Lj* 2, 205 [17] till him betaucht was he *the Brus* 261 [62]. *V* teôn.

tal *et* talu, *f. numerus*. getel, *n. numerus* 28 [38] *Hm* 1, 44 190 222 338 536 2, 86 120 292 = getæl *Hn* 60. tellan (tealde teald) *numerare* 22 [19] 27 [18] 28 [33]. getellan *numerare computare reputare* geteald 22 [21] 23 [18] 25 [40]. unâteald *non numeratus* 28 [32].

tam *mansuetus* 21 [19] getemed *mansuefactus Hm* 1, 208.

teâm, *m. soboles v* bearnteâm. tŷman *concumbere procreare* 22 [23] þæt folc tŷmde micelne teâm *Hm* 2, 212. untŷmende *infecundus sterilis* 22 [22]. *Cf* teôn.

tellan getel *v* tal.

temprian *curare* 26 [27]. getemprian *curare gubernare* 26 [26] mid lêcecræfte his lîchaman getemprian *Hm* 1, 474 þæt gehwâ hine sylfne getemprige mid gemete on æte ȝ on wæte *Hm* 1, 360.

tên tŷn *decem*. teoðða *decimus* 25 [36].

âtendan *incendere* 29 [13]. ontendan *incendere* 25 [14] 26 [14] 29 [2. 11] *exasperare* þîne gebedu ontendað mê *Hm* 1, 458.

teôn (teâh tugon togen) *trahere ducere* 31 [16]. âteôn *abstrahere Ps* 9 [30]. ofâteôn *extrahere* 30 [32] up ł uppâteôn *sursum trahere* 31 [2. 13] *Hm* 2, 514. inn âteôn *inducere* 30 [11] *v* inn. geteôn *trahere* 21 [5]. oferteôn *obducere* 21 [21] *Ex* 178 [35]. þurhteôn *perficere committere* 17 [35] *Hm* 1, 138 514. *Cf* tâcn *et* teâm.

teorian *v* teran.

teoðða *v* tên tŷn.

teran (tær têron toren) *lacerare scindere*. teorian *deficere Ps. Th* 118 [82] 141 [3] *Ex* 436 [17] 469 [21]. âteorian *deficere perire* 18 [19] 26 [14] *Hexam. N* 8 âteorige *fatescat Hn* 24. âteorigendlîc *caducus fragilis Hm* 1, 240 2, 398. âteorung *infirmitas fragilitas Hm* 1, 490.

tîd, *f. tempus hora* 18 [35. 39] 23 [28. 31] 24 [4] 25 [38].

tîhan (teâh tugon togen) *admonere suadere instruere* 20 [21] þû þîhst *instruis Hn* 10 he tîht *suggerit Hn* 28. tîhting, *f. suasio suggestio* 20 [13] *Hm* 1, 450 514 2, 330 530

tîma *tempus* 17 [11]. getîmian *accidere* 25 [17] *Hm* 1, 88 226 getîmige þê swâ swâ þû gelŷfdest *Hm* 1, 126.

timber, *n. materia*. antimber, *n. materies* 18 [16] 19 [1] *Hexam. N* 6. getimbrian *construere condere* 17 [32] 22 [15] *Hm* 2, 390 432. getimbrung *aedificatio* 21 [35] *Hm* 1, 318 2, 390.

tô *c. dat ad apud in* 17 [7. 9 12. 15] tô þân 17 [28] ł tô þî 18 [11] *ad id ob id*. tô *insuper nimis* 28 [13].

trendel, *m. orbis* 25 [9] *Hm* 1, 282 2, 606 *centrum Hn* 22 (*cf dial* trindle *rota Halliw.* to trintle trinle *„to trundle or roll" Scot. Jam. MA* that the hed trendelyd off as a bal *Rich. Coer de Lion* 4506).

treow, *n. arbor* 17 [27] 19 [23] *pl. nom. acc* treowa 29 [17] *Hm* 2, 406.

treôwe *fidelis*. trûwian *confidere* 20 [21].

tungel 29 [33] *m. n. et* tungla *sidus pl. nom. acc* tunglas *Ex* 7 [26] tunglu *Ex* 335 [31] tunglan 18 [29. 31. 41] 26 [5. 8. 16] *gen* tungla 18 [38] 25 [7] tunglena 18 [24. 28] 25 [9] *Hn* 22 34. tunglen *sidereus Hn* 58.

turnian *verti rotari* 27 [10] *Hm* 1, 514 turnigende *rotans* 18 [24]. tyrnan *verti rotari* 18 [28] 23 [21] *Hm* 2, 214. ymbtyrnan *rotare vertere* 27 [10].

tuwa *bis* 28 [22] = tweowa twiwa twywa *gl. Or. Th* twuga *bis K* 2, 400. betwux *c. dat et acc inter* 23 [35]. betweônan 24 [10] ł betwŷnan 31 [17] *c. dat inter*. twegen twâ twâ *duo duae duo* twegen 22 [39] 23 [31] 28 [14] twâ 17 [19]. twelf *duodecim* 18 [33] 21 [10]. twelfta *duodecimus* 25 [37]. twentig *viginti* 18 [39]. twifeald *duplus* 19 [28]. getwîsan *gemini* 25 [31]. getwîse *fratres germani gl. M* 392.

tydder *fragilis* 22 [37]. tyddernys *fragilitas hebetudo* 21 [17] 23 [21]. tydderlîc *fragilis Hn* 139.

tŷhð *v* teôn.

tŷman *v* teâm.

tyrnan *v* turnian.

U.

ufan *desuper* 29 [10]. bufan bufon *c. dat supra* 23 [22. 23] 28 [20]. ufeweard ufewerd *supernus* 21 [4] ufweard 25 [4. 5] *superne* 21 [5]. ufera *superior Ps* 103 [13] (ufor *superius* 18 [30] 25 [13] 27 [11] *v* up). yfemesta *summus* 18 [31]. *Cf* up. under *c. dat et acc sub inter* 22 [22] 23 [22] 25 [32]. up upp *sursum in altum* 21 [36] *compar* ufor *superi* yfemest. *V* ufan.

ûre 19 [18] *v* ic.
ûre = ûser *noster* ûrne hêlend Crist 22 [7].
urne *v* yrnan.
ût *foras extra.* ûtan ûton *c. dat extra.* bûtan bûton *c. dat sine praeter absque* 18 [11] 22 [4] 23 [27] *cf* 19 [35.] âbûtan *circum* 29 [32] = onbûtan 18 [28] *c. acc* 23 [21.] bûtan bûton *coni. c. subiunct nisi* 18 [27.]
ûton *v* wîtan.
ûðwita *sapiens philosophus* 18 [25] 25 [3] *Ex* 304 [6] *sophista gl. M* 368 *gymnosophista gl. M* 330 394.

W.

wâc *vilis* 18 [6] *Hm* 1, 210 2, 120.
wadan (wôd wôdon waden) *ire vadere.* wôd *furiosus daemoniacus* 19 [41.]
wêge wên *v* wegan.
wær *cautus.* gewærlêcan *commonefacere* 20 [40.]
wære wæs *v* eom.
wæstm *v* weaxan.
wæt *humidus* 18 [22] 21 [26.] wæta *liquor* 30 [16] *Hm* 1, 510 2, 90 92 258. wæte, *m. humor potus* ætes oððe wætes brûcan *Hm* 1, 66 166 ne onbirigdon ætes nê wætes *Hm* 2, 490 mid oferflôwendnysse ætes ȝ wætes *Hm* 2, 218 222. wæter, *n. aqua* 17 [34] 19 [2] *pl. nom. acc* wæteru 19 [3.] wæterêdre, *f. vena aquae* 27 [14.] wætergyte, *m. aquarius* 25 [37] *v* geôtan. wæterung *aquatio Hm* 1, 304 tô wudunge ȝ tô wæterunge *Hm* 2, 222. wæterig *aquosus* 21 [27.]
wanian *minui decrescere* 21 [13] 24 [13.] wanung *diminutio decrescentia* 29 [13.]
warnian *cavere Hm* 2, 404 (*cf* wær) *monere* 22 [41] *Hm* 2, 528.
wât *verb. anom* wâst witon *praet* wiste 17 [29] 19 [42] 20 [40] ł wisse *subi* wite 27 [21] witað *inf* witan *gerund* tô witanne ł tô witenne 28 [7] *part. praes* witende *part. praet* witen *scire.* wita *sapiens consiliarius* 28 [29] *cf* ûðwita. witega *propheta* 23 [24] 30 [35.] witodlîce *certe profecto autem* 18 [28] 23 [16] *Hm* 1, 510 *namque Hn* 47 *quidem Hn* 104. gewiss *certus* 27 [25.] gewisslîce *Hn* 68 ł gewislîce *certe* 27 [19] *accurate* 26 [20] *videlicet* 20 [42] *utique Ps* 50 [18] 54 [13] 57 [2.] nât nâst *caet nescio nescis caet* þæt þû nyte te *nescire* 18 [26] nyste *nesciret* 20 [2] 22 [10] nytan *nescire* nytende *nesciens Hm* 2, 576 *Hn* 50. nyten *ignorans Hm* 1, 62. nytenys *ignorantia Hm* 1, 36.
wealdan waldan (weôld weôldon wealden) *regere imperare.* anweald, *m. n. regnum* 17 [9] *potestas* se anweald *Hm* 1, 368 *sed pl. nom. acc* anwealdu *TDL. Th* 37 = onwald *dominatio Ps* 102 [2.]
wealh, *m. servus.* viln wyln *serva* 22 [23] seô cwên ȝ seô wyln *Hm* 1, 110.
weallan (weôll weôllon weallen) *aestuare* 28 [11.] wylspring, *m. fons* 27 [13] *Hm* 1, 22. *V* springan.
weard werd *vergens versus.* andweard *praesens* 24 [19] andwerd *Hn* 137. unandweard *absens Hm* 1, 128. andwerdnys *praesentia* 24 [2.] onwerd *adversus infestus* 17 [39.] tôweard *c. dat versus e regione* 30 [3] tô þære sunnan weard 29 [12.] tôweard *futurus* 29 [16.] ufeweard *v* ufan. upweard *sursum* 23 [40.] eâstweard *v* eâst. norðeweard *v* norð. sûðweard *v* sunne. westweard *v* west.
wearm *calidus tepidus* 18 [22.]
weaxan (weôx weôxon weaxen) *crescere* 24 [18] 28 [21.] wæstm, *m. crescentia* 26 [28] *fructus* 17 [34] 21 [19.] wæstmbære *fecundus Hm* 1, 342 2, 406 *Hn* 20 *floridus Hn* 74. unwæstmbære *infecundus sterilis* 21 [18] 22 [34] *Hm* 2, 406. wæstmbærnys *fecunditas Hm* 2, 540. unwæstmbærnys *infecunditas sterilitas* 21 [17.]
wed, *n. pignus* 21 [19] wed ł wære *foedera Hn* 29.
weder, *n. tempestas* 29 [14.] unweder, *n. coeli intemperies* 29 [14] *Hm* 2, 136. geweder gewider, *n. tempestas pl. nom. acc* gewederu 26 [36] 31 [6] gewidru *B* 1375. wedrian *tempestatem sortiri* 29 [14.]
wegan (wæg wêgon wegen) *vehere portare.* weg, *m. via* 20 [31] wegas ȝ hegas *Hm* 2, 376. âweg *hinc ab hinc* 20 [32] 22 [42] *Hm* 2, 66. âwêgan *tollere irritum facere* 28 [34] *Hm* 1, 112. wâge, *f. libra* 25 [35] *Hm* 2, 454 *pondus* 28 [27] 24 [30.] wêgen wên, *m. plaustrum* 29 [31.]
wel *bene* 17 [7] wel ðê *Ps* 39 [16] ł wel ðê *Ps* 34 [21] ł weolga *Ps* 69 [4] *euge.*
wêman *allicere seducere Hm* 2, 288. gewêman *inclinare aliquem seducere* 23 [9] *Hm* 1, 260 498 2, 400 448 478 494 542.
wên, *f. spes exspectatio opinio.* wên is *videtur* 21 [14.] orwênnys *desperatio* 18 [1] 20 [17.] wênan *putare opinari* 18 [26] 20 [3] 28 [21.]
wendan *v* windan.
weorc, *n. opus* 17 [15] *operatio* 18 [14.] wyrcan wyrcean (worhte geworht) *operari fabricare facere* 17 [15. 16] 19 [7. 15] 30 [25] = gewyrcan 19 [1] 23 [29.]
weorpan wurpan wyrpan werpan (wearp wurpon worpen) *iacere.* âwyrpan *abiicere.* ûtâwyrpan *eiicere* 28 [38.] âwurpan *Hm* 2, 178. tôwerpan *disiicere destruere diruere* 19 [31] 30 [23. 31] tôwurpan *Hm* 1, 94 *Hn* 80.
weort wyrt, *f. herba* 26 [42] seô wyrt *Hm* 2, 278.
weorðan (wearð wurdon worden) *fieri esse* 19 [8] 21 [36.] forweorðan *perire.* forwyrd, *n. interitus* 17 [23] 20 [16] þæt êce forwyrd *Hm* 1, 598. geweorðan *fieri* 23 [16. 17] 31 [1.]
weorðe wyrðe *dignus* 20 [41.] wurð, *n. pretium Hn* 32 125 þæt wurð *Hm* 1, 316. wurðmynt, *m. honor dignitas* 21 [10] þone wurðmynt *Hm* 1, 240. wurðscipe *dignitas* 19 [9] *Hm* 1, 344.
wer, *m. vir* 21 [47] = weor *gl. Evv. nordh.* weorold woruld, *f. aevum seculum mundus* 17 [8] 29 [26.] woruldlîc *secularis mundanus* 18 [28] 22 [44.] woruldþing, *n. res secularis* 22 [46.]
werd *v* weard.
west *occidentem versus.* westan *ab occidente* 30 [23.] westweard *occidentem versus* 18 [40. 41.]
wîd *latus* 21 [4.] wîdgille *amplus* 21 [13] *vastus Hn* 104 *Hm* 2, 222.
wîf, *n. mulier uxor* 22 [1.]
wih, *m. sacrum idolum.* wiglian *hariolari divinare* 29 [8.]
wiht, *f. creatura res.* âwiht *aliquid* = âht 30 [39.] *V* â ê.
wild *ferus.* wilddeôr wildeôr, *n. fera* 21 [8.]
willan *verb. anom praes. sg* wille wilt wile *pl* willað ł wille *praet. ind. et subiunct. sg* wolde *pl* woldon *subiunct. praes. sg* wille *pl* willon *inf* willan *velle* 20 [19] 17 [35] 19 [46.] nyllan *nolle praes. sg* nelle 23 [12] nelt 28 [33] nele ł nyle *pl* nellað 19 [45] ł nyllað ł nelle *praet. ind. et subiunct. sg* nolde 19 [43. 47] *pl* noldon *subiunct. praes. sg* nelle ł nylle *pl* nellon ł nyllon. willa *voluntas* 19 [5] *appetitus* 20 [1] *votum Ps. St. Hn* 201. wilnian *desiderare.* gewilnian *desiderare cupere tendere ad* 21 [44] 22 [44.] gewilnung *desiderium Hm* 1, 136 2, 118 *Hn* 83 *votum Hn* 114.
wîn, *n. vinum* 22 [7.]
wind, *m. ventus* 30 [18. 34.]
windan (wand wundon wunden) *volvi verti ire abire* wand se of *abiit cessit Hm* 1, 336 (þæt wêpen) wand âweg *Hm* 2, 510. gewindan *verti ire* he gewand him ût *exiit Hm* 1, 290. wendan (wende wended) *vertere mutare ire* 25 [14] 29 [13. 14] 22 [46.] âwendan *vertere convertere mutare pervertere* 21 [21] 22 [39. 42] 28 [32] 29 [1. 12] 31 [3] he âwende his swurd intô ðære sceâðe *Hm* 1, 482. âwendendlîc *versatilis* 20 [30. 32.] gewendan *ire redire* 21 [14. 15] 26 [33] 27 [34] *Hm* 1, 370 2, 382.
winnan (wann wunnon wunnen) *pugnare* 18 [29] 20 [16. 26] 31 [17.]
winter, *m. hiems* 26 [24] *sg. dat* wintra 26 [10.] winterlêcan *adpropinquare ad hiemem* 26 [33.] winterlic *hiemalis* 26 [1.]

wîs *sapiens prudens* 21 17 28 30. wîsdôm *sapientia* 17 10. wîslîce *sapienter* 17 9. wîse, *f. modus ratio* 18 14 21 2. gewîssian *monstrare ducere regere dirigere* 17 18 21 42 27 20 *Hm* 1, 240 2, 348 *regere Hn* 6 16 26 75 91. wîssung *instructio directio imperium* 19 3.

wiste wita witega *v* wât.

wîtan (wât witon witen) *discedere.* utan uton *utinam* 19 7. ofgewîtan *decedere effugere* 19 30. gewîtendlîc *transitorius Hm* 1, 56. gewîtendlîcum lîfe *praesenti vita gl. Prud. Th* 139.

wîte, *n. supplicium poena* 17 27. wîtnian *punire* = gewîtnian 22 30. 32. gewîtnung *punitio castigatio* 22 33.

wiþ *c. gen coram apud. c. dat iuxta contra* 29 18. *c. acc ad*; *raro cum* 22 23 *B* 3027 *Hm* 1, 434.

wlite, *m. decus venustas* 19 22 22 1.

wôd *v* wadan.

wolcn, *n. nubes* 21 26 30 39 *pl. nom. acc* wolcnu 30 21.

wolde *v* willan.

word, *n. verbum* 17 14 18 15 *pl. nom. acc* word 23 26. wordlung *verbositas garritus Hm* 2, 220. andwyrdan *respondere* 17 17.

wôrian wôrigan *vagari.* wôrigende *vagans vagus* 18 29 19 2 20 43.

worald *v* wer.

wregan wregean *accusare.* gewregan *accusare deferre* 20 38 *Hm* 1, 80 256 470.

wreôhan wreôn (wreâh wrugon wrogen) *tegere.* oferwreôn *operire* 24 8 *Ps* 68 8. 11 103 9.

wrîtan (wrât writon writen) *scribere.* âwrîtan *scribere* 19 8 22 47 28 12. 25. gewrîtan *scribere* 18 16. gewrit, *n. scriptura pl* gewritu *literae* 17 11.

wucu, *f. hebdomas* 23 33 25 40.

wuldor, *n. gloria* 17 23. 26 19 22 þæt êce wuldor *Hm* 2, 284. wuldorbeâh, *m. corona gloriae Hm* 1, 50 *corona martyrum* (*cf Onomast. in Vitas Patrum s. v corona et Monei hymni latini* 8, 219 n). wuldorbeâgum *laureis Hn* 132. wuldorbeâgian *gloria coronare Hm* 1, 84 = gewuldorbeâgian 23 6 gewuldorbeâgiaþ *coronant Hn* 104 gewuldorbeâgod *decoratus Hn* 47 gewuldorbeâgode *laureati Hn* 105.

gewuna *consuetudo* 26 1. gewunelîc *consuetus usitatus* 21 2 *solitus Hn* 11. ungewuna *desuetudo* 18 27. ungewunelîc *insuetus inusitatus* 25 26 *Hm* 1, 184. ungewunelice *inusitate* 30 1. wunian *manere habitare commorari* 17 9 21 25 26 26. onwunian *inhabitare* 30 6 *Hm* 2, 440. þurhwunian *permanere* 21 37. wunung *mansio* 20 41 *Hm* 1, 20 *habitatio* 21 10 *Hm* 1, 262 *habitaculum gl. M* 384 *status gl. M* 375 *gremium gl. M* 416. unwunigendlîc *inhabitabilis* 28 11.

wundian *vulnerare.* gewundian *vulnerare* 19 38 *Hm* 1, 472.

wundor wunder, *n. miraculum.* wundorlîc wunderlîc *mirus mirabilis admirabilis* 25 2. wundorlîce *mire Hn* 70 *mirabiliter Ps* 75 5.

wurdon *v* weorðan.

wurm wyrm, *m. serpens* wurm 19 40. wyrm *vermis Ps* 21 7. wyrmæta *caries* 29 18. wyrmcyn, *n. genus serpentum* 28 31.

wurðmynt wurðscipe *v* weorðe.

wyln *v* wealh.

wylspring *v* weallan.

wyrcan *v* weorc.

wyrd (forwyrd) *v* weorðan.

wyrgian wyrgan *maledicere.* âwyrgian *maledicere* 17 33 âwyrged *maledictus* 20 7. 39. gewyrged *maledictus* 20 39. wyrigung *maledictio* 20 41.

wyrmæta wyrmcyn *v* wurm.

wyrðe *v* weorðe.

Y.

yfel *malus* 17 27. yfel, *n. malum* 20 43.

yfemest *v* ufor.

yle *idem* 17 17 18 12 22 29.

yld yldesta *v* alan.

ymbe embe *a. acc circa post* 23 36 24 30 28 37. 38. *V* embe.

yrnan irnan (arn urnon urnen) = rinnan *currere* yrnð 25 6 arn 19 38 21 14 urne 26 9 yrnende 23 36. âyrnan *praeterire emetiri* 26 12. *Cf* þæt sŷ his calendcwide ârunnen *Sal. K* 960. beyrnan *percurrere* 25 32 28 25 *c. praep* on *incurrere* 25 4. 7 *B* 67 bearn him on môd *Hm* 1, 332. gerinnan geirnan *coagulari* geurnen *coagulatus* 31 14 = gerunnen *Ps* 67 16 118 70. underyrnan *succurrere subire* 25 33 26 6. 8.

yrfe, *n. hereditas.* yrfenuma *heres* 22 14 *Hm* 1, 32.

yrre *v* eorre.

yt ytst *v* etan.

Þ.

þâ *tum tunc* 17 10. 12 22 42 *quando dum quum* þâ þâ 17 16. 28.

geþæf *consentiens K* 1, 222. geþafian *consentire sinere permittere* 19 41.

þær *ibi* 21 42 þær þær ł þær *ibi ubi* 18 44 þæræfter *postea* 25 30. þæron *in eo* 21 10 þærrihte *recta* 28 4 23 17 = þærrihtes *protinus Hn* 92 113

þæs *eo* þæs þe swiðor *eo magis* 19 33 *inde a ab eo* þæs on þâm feorðan dæge 24 35. þæt *coni quod ut* 17 12. 28. êrþân *antea* 19 21. be þân *secundum* 29 18. for þân *v* for. tô þân *ad hoc hunc in finem* 17 25 21 26 *adeo* 25 18.

þafian *v* geþæf.

þanc, *m. voluntas gratia.* unþances *invite* 18 42 his unþances *contra voluntatem suam Sax. Chron a°* 1048.

þanon *inde unde* 21 15 29 26 30 19.

þawian *regelare* 30 24.

þe *pron. rel. indecl omnium casuum* 17 10. 11 12. 35 18 16. seðe *v* se.

þê ł þŷ *ante comparat eo quo* þê læs þe *quominus ne* 22 1 þê mâ þe *eo magis quam* 19 41. forþî þe *v* for.

þeâh *coni tamen attamen quamvis licet.* swâ þeâh *nihilo minus* 23 19. þeâh þe *quamvis* 18 43. þeâh þe .. þeâh *quamquam tamen* 24 13.

þeaht *v* þencean.

þeâw, *m. mos* 19 17.

þeccan (þeahte þeaht) *tegere.* oferþeccan *obruere* oferþeaht *obrutus* 27 32 oferþeht *Hexam. N* 10.

þegen, *m. servus minister discipulus miles* 21 42 28 20. þegenlîc *virilis Hm* 1, 342. þegenlîce *viriliter Hm* 1, 342 dôð þegenlîce ⁊ wel *K* 4, 55. þên = þegen *minister Hn* 70 hâlige þênas ⁊ hâlige þînena *Ælfr. past* 18. þênung *ministerium* 20 31.

âþenian *extendere* 23 27.

þencean (þeahte ł þohte þeaht ł þoht) *cogitare.* geþencean *cogitare in animo habere* 20 48. geþeaht, *n. f. consilium* 18 15 19 10 *Ps. Th* 9 6. geþoht, *m. n. cogitatio* 20 15 geþohtas *Ps* 32 10. þincan þyncan (þûhte þûht) *videri* 24 6 25 25. geþincan *videri* is geþûht *videtur* 18 41. ofþincan *poenitere* 20 48.

þeôd *v* þeow.

þeôn (þeâh þugon þogen) *crescere provenire proficere* = geþeôn (geðîa *gl. Evv. nordh*) 23 2 *Hm* 1, 130 geþugon *Hm* 1, 444. þicce *dense* 24 1. þicnys *densitas* 28 20.

þeôstre *tenebrosus Ps* 17 12. þeôsterlîc *tenebrosus Hm* 1, 504. þeôstru *pl. n tenebrae* 20 46 23 17. âþeôstrian *obscurare* 25 20 *Ps* 73 20 siên âþiôstrade *Ps* 68 24 *obscurari* 25 18.

þeow, *m. servus* 19 47 = þeô *Ps* 108 28. þeowdôm *servitus* 22 43. þeôd, *f. gens* 21 33 26 3. *Cf* ælþeôdig (elþeôdig). geþeôdan *iungere coniungere Hn* 31 89. underþeôdan *subdere Hn* 70 underþeôdende *subdens Hn* 28 underþeôd *subditus subiectus* 17 26. 29 *Hm* 2, 120 underþiôded *subditus Ps* 36 7.

þes þeôs þis *hic haec hoc. acc* þisne þâs þis *gen* þises þisre ł þisse þises *dat* þisum

þisse þisum *abl.* (*instr*) þise þisse þise *pl. nom. acc* þâs *gen* þissa *dat* þisum.
þicce þiccys *v* þeôn.
þider *illuc istuc* 27 32.
þincan þyncan *v* þencan.
þing þincg, *n. res* 30 8 *pl. nom. acc* þincg 18 17.
þingian geþingian *intercedere supplicare paciscî* 20 38. *Cf Sax. inf* gedinghen *Regg.* 157 30.
þisre þisne *v* þes.
þone *v* se.
þonne *tunc tum* 17 26. 27 22 19 28 34 *quum* 19 29. 30 þonne . . . þonne *quum . . . tunc* 25 39 *quam* (*post comparat*) 17 31 21 18.
þreâ, *f. correptio poena castigatio.* þreâgan þreân *corripere increpare.* þreâging *increpatio* 20 2 = þreâung *Ps. Th* 38 11 = þrêung *Ps* 37 15 75 7.
þrî þrŷ, *m.* þreô, *f. n. tres tria* 18 7 19 15 18 35. 36. 37 29 27. þreôtŷne *tredecim* 26 17. þrîtig þrîttig *triginta* 18 32 21 4. 31. þridda, *m.* þridde, *f. n. tertius tertia tertium* 18 8. 17. 33 21 32. þrŷlîc *trinus Hn* 29 55 105 115 146. þrînen *trinus Hn* 137. þrînes *trinitas Ps. St. Hn* 202 = þrŷnnys 19 12.
þrowend, *m. scorpius* 25 35 *Hm* 1, 250 252.
geþungen *perfectus illustris* 17 6 23 8 *Hm* 2, 36 76 122 *B* 624 *Ex* 47 6 208 23 241 1 258 8 *Jud* 135 14 *sobrius Ps. St. Hn* 202. geþungenlîce *sobrie Ps. St. Hn* 201. geþungennes *perfectio gl. M* 365. geþincŏ geþincŏ geþyncŏ, *f. n. et* geþyncŏu, *f. honor dignitas meritum pl. nom. acc* geþincŏa 17 6 *et* geþincŏu *Hm* 1, 446.
þunor, *m. tonitru* 31 16.
þurh *c. acc per* 17 29 18 47. *Cf* gân teôn wunian.
þus *sic ita* 20 21 22 37.
þwêr geþwêr *mansuetus mitis concors Hm* 1, 318. geþwêrlêcan *assentire concordare* 21 1 29 19 *Hm* 1, 70.
þweor þwyr þwerh *perversus pravus.* þwyres þwyrs *oblique perverse contrarie* 28 32 29 11 *Hm* 2, 312 510. þwyrnys *pravitas perversitas* 20 47 30 36.
þynne *tenuis* 30 6.

Solutio compendiorum in glossario adhibitorum.

A Andreas und Elene, herausgegeben von *Jacob Grimm* 1840.
AAS Anecdota Anglosaxonica, by *Benjamin Thorpe.*
Ælfr. can Ælfrîci canones.
Ælfr. ep. postoral Ælfrîci epistola pastoralis.
Ælfr. Sms Ælfrîci epistola „quando dividitur chrisma" in libro, qui inscribitur: the Anglo-Saxon Church, by *H. Soames* 1844.
Alis Alisaunder *v H. Weberi* „metrical romances" 1, 3—327.
ALL. Th Ancient Laws and Institutes of England, ed. by *Benjamin Thorpe* 1840.
Andr. G The Anglo-Saxon legends of St. Andrew and St. Veronica, ed. by *Charles Wycliffe Goodwin* 1851.
Apoll. Tyr. Th The AS. version of the story of Apollonius of Tyre, ed. by *Beni. Thorpe* 1834.
B Beowulf.
Basil. N The AS. version of the Hexameron of St. Basil, and the AS. remains of St. Basil's admonitio ad filium spiritualem, *by Henry W. Norman* 1849.
Bd. Sm Baedae historia ecclesiastica latjno et saxonice, cura *Johannis Smith* 1722.
the Brus The Brus, ed. by *C. Innes*, printed for the Spalding club, Aberdeen 1856.
C Cædmon.
Calendcw Calendcwide i. e. Menologium, ed. *K. W. Bouterwek* 1857.
Capgr ł *Capgr. Hing* The chronicle of England by *John Capgrave*, ed. by *Francis Ch. Hingeston* 1858.
Chron. Sax Chronicon saxonicum.
Crane B Berthold von Holle, herausgegeben von *Karl Bartsch* 1858. p. 16 sqq.
dial dialecti.
Diefenb Wörterbuch der gothischen Sprache, von *Lorenz Diefenbach* 1846 1851.
El. Gr Andreas und Elene, herausgegeben von *Jacob Grimm* 1840.
EPs Anglo-Saxon and early english psalter, by *Joseph Stevenson* 1845 1847.
Ettm Lexicon anglosaxonicum, ed. *Ludovicus Ettmüllerus* 1851.
Etym. Jun Francisci Junii Etymologicum anglicanum, ed. *Edwardus Lye* 1743.
Evv. nordh Die vier Evangelien in altnordhumbrischer Sprache, herausgegeben von *K. W. Bouterwek* 1857.
Ex Codex Exoniensis, ed. by *Beni. Thorpe* 1842.
gl glossae ł glossarium.
gl. Chauc v Illustrations of the lives and writings of Gower and Chaucer, by *Henry J. Todd* 1810 p. 314—394.
gl. Epin Anglo-Saxon and Old-Saxon glossary at Epinal (*Append. B* p. 153—164), ed. by *Beni. Thorpe.*
gl. Evv. nordh glossarium evangeliorum northanhymbricorum.
gl. Hann glossarium Hannoverae asservatum.
gl. Lj v Lj.
gl. LL. Sm v Die Gesetze der Angelsachsen, herausgegeben von *Reinhold Schmid* 1858 p. 523—680.
gl. M v Quellen und Forschungen, von *Franz Joseph Mone* 1830 p. 329 *sqq. et* Zeitschrift für deutsches Alterthum, von *Moriz Haupt* 1853 p. 402—530.
gl. PP v The Vision and Creed of Piers Ploughman, ed. with a glossary by *Thomas Wright* 1856.
gl. Prud Anglo-Saxon gloss to Prudentius (*Append. B* p. 139—152), ed. *Beni. Thorpe.*
gl. rel v Reliquiae antiquae, ed. by *Thomas Wright* and *James Orchard Halliwell* 1841. 1843.
gl. Wickl Glossary to the Wycliffite versions of the bible, by Sir *Frederic Madden.*
Gr. DM Deutsche Mythologie, von *Jacob Grimm.*
Gr. DS Geschichte der deutschen Sprache, von *Jacob Grimm.*
Gr. Gr Deutsche Grammatik, von *Jac. Grimm.*
Gûðl. G The Anglo-Saxon version of the life of St. Guthlâc, by *Charles Wycliffe Goodwin* 1848.
Halliw A dictionary of archaic and provincial words, by *James Orchard Halliwell* 1855.
Hexam. N v Basil. N.
Hm The homilies of the Anglo-Saxon church, by *Beni. Thorpe* 1844. 1846.
Hn The latin hymns of the Anglo-Saxon church with an interlinear Anglo-Saxon gloss, by *Joseph Stevenson* 1851.
Jam Jamieson's Scottish dictionary.
Jud Judith v Analecta Anglo-Saxonica, by *Beni. Thorpe*, ed. I. p. 131—41.
K Codex diplomaticus aevi saxonici, opera *Johannis M. Kemble* 1839—1848. 6 voll.
Lc evangelium Lucae.
Lj Lajamon's Brut or Chronicle of Britain, accompanied by a glossary, by Sir *Frederic Madden* 1847. 3 voll.
LV Liber vitae Dunelmensis, ed. *Josephus Stevenson* 1841.
MA Sermo anglicus medii aevi.
Mr Evangelium Marci.
Mt Evangelium Matthaei.

NA Sermo anglicus nostri aevi.

O Octavianus v Weberi Romances 3, 157-239.

Or. Barr The Anglo-Saxon version from the historian Orosius, ed. by *Daines Barrington* 1773.

Or. Th King Ælfred's Anglo-Saxon version of the history of Paulus Orosius, ed. by *Beni. Thorpe* 1853.

PP v gl. PP.

Prompt. Parv Promptorium parvulorum sive clericorum, lexicon anglo-latinum princeps, recensuit *Albertus Way* 1843. 1853.

Ps v EPs.

Ps. St. Hn v Stevenson's Early english psalter 2, 184—204 „ecclesiastical hymns."

Ps. Th Libri psalmorum versio lat. cum paraphrasi Anglo-Saxonica, ed. *Beni. Thorpe* 1835.

R Rituale ecclesiae Dunelmensis, ed. *Josephus Stevenson* 1840.

Rb. Gl Robert of Gloucester's Chronicle, by *Thomas Hearne* 1724. 2 voll.

Egg Die vier Bücher der Könige, in niedersächsischer Bearbeitung, herausgegeben von *Merzdorf* 1857.

Rich. Coer de Lion v Weberi Romances 2, 3—278.

Sal. K Anglo-Saxon Dialogues of Salomon and Saturn, by *John M. Kemble* 1845.

Scot Scotice.

Sms The Anglo-Saxon church, by *Henry Soames* 1844.

SS Septem sapientes v Metrical romances, by *Henry Weber*, 3, 1—153 „the proces of the seuyn sages."

TDL. Th A vindication of the hymn Te Deum Laudamus, by *Ebenezer Thomson* 1858.

Veron. Gdw The Anglo-Saxon legends of St. Andrew and St. Veronica, by *Charles Wycliffe Goodwin* 1851.

Vere. Th The legend of St. Andrew, e cod. Vercell. caet. (*Append. B* p. 47 *sqq.*), by *Beni. Thorpe.*

Erratum.

p. 1 in notis l. 3 deleatur gyonercade ?MS.